8801

భారతి

[సచిత్ర మాసపత్రిక]

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము

మదరా సు

సంపుటము 30 జనవరి, 1953 సంచిక 1

విడిప్రతి వెల ఒకరూపాయి

సంక్రాంతి కానుక

చప్రియా రిలీజు

విషయానుక్రమణిక

జనవరి

స్వవిషయం— 1

కార్మికసమస్య ప్రాధాన్యం—పండితారాధ్యుల నాగేశ్వరరావుగారు 8

రెడ్డిరాజుల ఆంధ్రవాఙ్మయపోషణ—నిడదవోలు వెంకటరావుగారు . 9

కొత్తకోడలు—వేలూరి సహజానందంగారు . 15

శ్రీ అవంద్రసాఘటూగూరుతో నా పరిచయం—తేజోమూర్తుల కేశవరావుగారు 19

శిక్షాశ్రమము—దిగుమర్తి సీతారామస్వామిగారు 23

విమలకోసం—జ్యో॥ రామనరసింహంగారు . 25

త్యాగరాజు—నండిపల్లి వేంకటసుబ్బశాస్త్రిగారు 35

కవి-మానవుడు—చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాద్‌గారు . 36

రక్తమాంసం—కోట సుందరరామశర్మగారు . . 41

సముద్రఘోష—బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రిగారు . 46

ఆంగ్లకవులు-ఏకకథావృత్తిగ్రహీతలు—శిష్టా రామకృష్ణశాస్త్రిగారు. . 47

సనాతనగాయని—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు 60

కల్లకల్లోలాలు—'శేషు' ... 61

సంచారి భావములు—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు . 63

వెన్నెల విన్నపాలు—బొడ్డు బాపిరాజుగారు . . 69

పుట్టుమచ్చ—వెంపటి సచ్చిదానందశర్మగారు . 71

విజ్ఞాన శాస్త్రపరిశోధన సమితి—వసంతరావు వెంకటరావుగారు .. 82

కలగూరగంప— . 86

గ్రంథవిమర్శనము— . 98

త్రివర్ణ చిత్రము—"వ్యథిత హృదయాలు" చిత్రకారుడు: శ్రీ ఆర్. కె. దేవడిగర్.

ఖర
పుష్యము

భారతి

సంపుటము 29
సంచిక 1

స్వవిషయము

భారతి పత్రిక తన సాహిత్యజీవితమున ఇరువది తొమ్మిదవ ఏట ప్రవేశించినది. ఉత్తమ పత్రికలు, ఏ జాతికి, ఏ భాషకు చెందినవైనగాని, ఆ జాతికి, ఆ భాషకు గల సంస్కృతి వయః పాకముతోనే జన్మించును. ఆం పత్రిక జీవితము గడుపుకొన్నన్ని నాళ్ళు, ఆ భాష, ఆ జాతి, సంతరించుకొనుచున్న నవ్యాలంకారములన్నీ ప్రతిఫలించుకొనుచు, వాటి పురోభివృద్ధికి నిత్య చిహ్నములుగ నిలుచును. ప్రపంచ ఉత్తమ సాహిత్యపత్రికలెల్ల ఆయా సంస్కృతుల కాలమానాలకు కొలమానములుగ నట్లే చిరస్థాయి నందుకొన్నవి. శ్రీ నాగేశ్వరరావుగారు భారతిని ప్రారంభించుటలో ఈ ఆదర్శమునే మనమునందుంచుకొని ఉత్తమ సాహిత్య పత్రికల శ్రేణిలో భారతిని నడుపుచూ తమ కృషిని ఫలవంతము చేసికొనిరి. ఆ అడుగుజాడలలో ఈ ఇరువది ఎనిమిది ఏడులుగా నడచుచూ వచ్చి భారతి తెలుగు రసజ్ఞ లోక ఆదరాభిమానముల నిరంతరము చూరగొనగలుగుచూ వచ్చినది.

భారతి జన్మించిననాటి సాహిత్య ప్రపంచమునకు, ఈ నాటి సాహిత్య ప్రపంచమునకు కాలగతమూ, ప్రగతియుతమునైన భేద మెంతయో అంతరమూ గలదు. ఆ రోజుల భారతి నలంకరించిన యువక రచయితలు నేడు పరిణతులై తెలుగు సాహిత్యమున వివిధశాఖలలో గురుతుల్యులుగ నున్నారు. ఆ నాటి యుత్సాహము, దీక్ష, శక్తులు ఈ నాటి యువక రచయితలలో నున్నవా యని దేశము ప్రశ్నించుచున్నది.

సాహిత్య మేయొక్క తరము వారి సొత్తు గానిమాట నిజమే. కాని నిన్నటి పల్కునకు ఈడైన పలుకుమాత్రమే నేడునూ పలికిన రసికలోకము హర్షించదు.

ఒకనాడొక యుగ్రస్థను కవి యందుకొన్న స్థాయి ఆనాటి తరువాతి సాహితీ లోకమున కంతటికీ సామాన్య స్థాయియైపోవును. ఆ కవి కన్న ఎక్కువ శ్రద్ధ, దీక్షా, ఉత్సాహములతో కృషిచేసిన కాని తర్వాత కవి తననాటి ప్రజా సంస్కృతికి మేలుబంతియైన పలుకు పలుకలేడు అనగా సీ సాహిత్య కృషిలో కాలాని నిలుచుటకైన కష్టనష్టములు దినదినాభివృద్ధములు. ఈ శ్రద్ధా పటుత్వములు నూతన రచయితలలో నిత్య నియమములైన గాని, ఒక స్థాయినందు కొన్న సాహిత్యములో, పురోగమన చిహ్నములు నిత్యమూ స్ఫుటముగా కొట్టవచ్చి నటుల కన్పడుట కష్టము.

కాని సూక్ష్మముగ పరికించు కొనుచూ పర్విన, తెలుగు సాహిత్యమున పురోభివృద్ధి కన్పించుచున్నమాట నిజమే. ఆ నాటికన్న ఈ నాడు కథానికాశిల్పము చాల పురోగమించినది. కథానికకు వస్తు సంపద కూడ ఆ నాటికన్న ఈ నాడు రచయితలకు విరివిగా కన్పడుచున్నది. కథకులలో వాస్తవిక దృష్టి నాటికన్న నేడు గాఢతమమైనది. మనస్తత్వము నాకళించుకోవలెనను జిజ్ఞాస, అనుభవైక వేద్య మొనరించుకొని వెలువర్పవలెనన్న తృష్ణ, నేటి రచయితలలో పెక్కురలో గన్పించుచున్నది. కాని కేవలము యథాతథముగ పరిశీలించినంత మాత్రమున సాహిత్య సృష్టి జరుగదు. వాక్యము రసాత్మకమై కావ్య గౌరవమందుకొనుటకు మన భాషా సంస్కృతితో ఎడతెగని పరిచయమున్నగాని ప్రతిభా వ్యుత్పత్తులతో రచన బైటపడుట కాస్కారము గల్గదు. నేటి యువ సాహితీ పరులు ఈ పరిచయము నభివృద్ధి చేసికొనుటపై దృష్టి సారించుట శుభ సూచకము.

ఇతరత్రా గూడ నాటి రచయితల కున్న సౌకర్యములు కొన్ని, ఈ నాటి రచయితలకు లేవు. ఆనాడు స్వాతంత్ర్య దాహము, స్వదేశ గౌరవము, ఇత్యాది భావములు ప్రజలలో నూత్న చైతన్యమందు కొన్నవి. ఆ తరంగములపై తేలిపోయి, ప్రజాదరణము చూరగొనుట రచయితలకు కూడ తేలికైనది. పాశ్చాత్య ప్రభావము వలని రాగల నూతన చైతన్యములు తెలుగు భాషలో అప్పుడప్పుడే క్రొత్తగా రా మొదలిడినవి. నేడు స్వాతంత్ర్యమును మించిన జీవితావసరములు సంఘమును సతాయించుచున్నవి.

వెల్లువవలె ముంచెత్తుచున్న పాశ్చాత్య ప్రభావములలో మన సంస్కృతికి, సాహిత్యమునకు, నైసర్గికమైన అభ్యుదయ మెటులన్నదో తెలుసుకొనుటకై సంఘము నెమకులాడుచున్నది. సంఘ కర్తవ్యమును ప్రబోధించ గల్గిన వారు సాహితీపరులే. ఈ తీవ్రతరమైన కృషి తెలుగు రచయితలలో నూత్నవికాస మందుకొనవలెననియు, నిత్య నూతన వికాసముతో, తెనుగు ప్రజానీకమునకీ కృషిఫలముల నందింపవలయుననియు, శుభాశయములతో భారతి తన నూతన వత్సర జీవితమును ప్రారంభించుకొనుచున్నది. సాహితీపరులందరును భారతి నభిమానించి మా ఆశయములకు చేదోడు వాదోడుగా నిలిచి భారతిని తమ నవ్యోత్సాహముల ప్రతిబింబముగా నొనర్చి ఆదరించ నాహ్వానించుచున్నాము. నూత్నవత్సరారంభ వేళ ఉత్తమ సాహిత్య పత్రికగా భారతి నభిమానించి ఆదరించు తెలుగువారి కెల్లరకు ఇదే మా స్వాగతము.

కాశ్మీరు సమస్య ప్రాధాన్యం

శ్రీ ఎం.సీతారామయ్యల నాగేశ్వరరావు

"రష్యా ఎవరి ఆధీనంలో వుంటే యూరప్ [illegible] చుట్టూ వున్న [illegible] ప్రాంతం కావలసిం[illegible]" అని నెపోలియన్ [illegible] అభిప్రాయం. ప్రపంచాధిపత్యం [illegible] గ్రహించిన ప్రతి ఒక్కరు [illegible] అభిప్రాయపడ్డారు. నెపోలియన్ రష్యా ఆక్రమణ [illegible] చేసిన ప్రయత్నాలు విఫలమై, [illegible] సామ్రాజ్యం విచ్ఛిన్నమైపోయింది. హిట్లర్ రష్యాను జయించడానికి [illegible] పరాజితుడై [illegible] నెపోలియన్ [illegible] హిట్లర్ [illegible] ప్రపంచ [illegible] పోయింది. ఈ [illegible] నిర్ణయించుకున్నారు. రష్యా [illegible] స్థిరపడింది [illegible] ప్రపంచ [illegible] ఎంత ప్రాధాన్యం [illegible] వచ్చింది [illegible] ప్రపంచం [illegible] వున్నట్లు వుండదు.

[illegible] కాశ్మీరుకూడా [illegible] మించి అవస్థానం [illegible] వుంది. 84 వేల చదరపు మైళ్ల విస్తీర్ణంగల ఈ [illegible]స్థానం అయిదు ప్రధాన రాజ్యాలను ఆనుకొనివుంది. ఉత్తరాన [illegible] కమ్యూనిస్టు రాజ్యాలు రష్యా, చైనా, తూర్పున పికింగ్ ప్రభుత్వ ఆధీనమై కమ్యూనిస్టు చైనా వలనగా మారిపోయిన టిబెట్, దక్షిణాన భారతదేశం, పాకిస్తాన్, పశ్చిమాన పాకిస్తాన్, ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌లు వున్నవి. కాశ్మీరుకు ఈ అయిదు రాజ్యాలూ అందుబాటులో వున్నట్టే ఈ అయిదు రాజ్యాలకూ కాశ్మీరు అందుబాటులో వుంది. కీటన్నింటి ప్రభావమూ కాశ్మీర్‌పై అంతో, ఇంతో కనిపిస్తూనే వుంటున్నది.

[illegible] స్వీకరించిన [illegible] కాశ్మీరుపై [illegible] వుంచో [illegible] కాశ్మీరీల [illegible] ప్రభావం కూడా [illegible] కాశ్మీరు [illegible] కాశ్మీరీలు తమ [illegible] కాశ్మీరు ఈ [illegible] సమ[illegible] [illegible] అనుభ[illegible]ంచవలసివుంది.

[illegible] నిర్ణయించాలని పాకిస్తాన్ [illegible] పాకిస్తాన్ [illegible] కాశ్మీరు [illegible] కాశ్మీరుకు [illegible] ప్రకటించారు.

పాకిస్తాన్ ఆర్థిక వ్యవస్థ స్వయం సమృద్ధంగా వుండాలంటే కాశ్మీరు పాకిస్తాన్ ఆధీనంలో వుండక తప్పదని [illegible] మహమ్మద్ జఫ్రుల్లాఖాన్ భద్రతామండలిలోనే ప్రకటించి వున్నారు. [illegible] పశ్చిమ రాజ్యాల సాయం [illegible] పాకిస్తాన్ సంపాదించగలిగింది. పాకిస్తాన్ కాశ్మీరు, ఆఫ్ఘనిస్తాన్, ఇరాక్‌లు ఒకే సమూహంగా వుంటే—యూరప్‌లో [illegible]

దేశాల మాదిరి—సోవియట్ రష్యా తూర్పు, దక్షిణావ, పశ్చిమ రాజ్యాలకు చక్కని సైనిక స్థావరంగా ఉన్నట్టి అమెరికా బ్రిటన్–పర్షియా [illegible] గాదాహా, పాకిస్తాన్—అఫ్ఘనిస్తాన్ తగాదాలు పరిష్కరించడానికి చేస్తున్న బ్రహ్మాండమైన ప్రయత్నాలగు గమనిస్తే ఈ విషయం వ్యక్తమైపోతుంది

[illegible] సమస్యపరిష్కారం [illegible] అమెరికాలు [illegible] శ్రద్ధ [illegible] చడానికి కారణం కాశ్మీర ప్రజల గావున్న [illegible] పాకిస్తాన్ [illegible] రతదేశాల [illegible] రగాంతికి [illegible] పాకిస్తాన్‌కు కట్టబెట్టి ఒక ప్రయ [illegible] చరకాలం [illegible] వుంచుకొన్న [illegible] అమెరికాలను [illegible] [illegible] ఉచిన [illegible]

[illegible] కు [illegible] అన్న [illegible] కూడా బ్రిటన్ అమెరికాలు, [illegible] మర్పించిన [illegible] కాశ్మీర [illegible] కు [illegible] తప్పం

[illegible] పాకిస్తాన్ [illegible] మధ్యగా [illegible] బ్రిటన్, అమెరికాల 1948 నవంబర్ [illegible] విధానమే కారణం [illegible] ప్రాబల్యమున్న [illegible] కాలం [illegible] పరిష్కారం కానే కాదు [illegible] కాలం ఈ సంస్థానం [illegible] కాశ్మీర్ ప్రభుత్వం [illegible] వుంటుంది కాశ్మీరు [illegible] ప్రజల [illegible] ఏ జనవాక్యంలో [illegible] పోతుంది

ఈ విభజన [illegible] స్థానకు [illegible] కాని అమెరికా [illegible] కావలసిన [illegible] ప్రాంతాలు మాత్రం పాకిస్తాన్ పక్షం [illegible] దిగ్బంధం తీయడానికి [illegible] సైనిక స్థావరాలు మాత్రం లభిస్తవి ఉత్తర కాశ్మీరు [illegible] గిల్గిట్ ప్రాంతం ఐక్యరాజ్యసమితి కాశ్మీరు మిషన్ భారత ప్రభుత్వానికి ఇచ్చిన వాగ్దానానికి విరుద్ధంగా [illegible] స్థానలో కలిసిపోతుంది బ్రిటన్, అమెరికాలు ఆపరిస్థితిలో తృప్తిపడగలవు [illegible] కమీషన్ సంస్థాన విభజనే సమస్య పరిష్కారానికి [illegible] ఏకైక మార్గం అని ఖచ్చితంగా చెప్పినప్పుడు ఎవరూ మనస్ఫూర్తిగా అంగీకరించలేదు బేషరతుగా ఎవ్వరూ నిరాకరించలేదు

[illegible] కాశ్మీరు [illegible] గురించి [illegible] ఏ ప్రాంతం ఎవరి అధీనంలో ఉంటే ఆ ప్రాంతం వారి అధీనంలోనే వుండిపోవాలని, [illegible] నిర్ణయమయ్యేవరకూ ఆ ప్రాంతాలపై [illegible] కాశ్మీరు ప్రభుత్వానికే అధికారం వుండాలని తీర్మానించినప్పుడే [illegible] పథకానికి ప్రాతిపదిక ఏర్పడింది 1948 ఆగష్టు 13, 1949 జనవరి [illegible] తీర్మానాలను [illegible] అంగీకరించిన [illegible] సంస్థాన [illegible] అంగీకరించినట్లే [illegible]

1947 ఆగష్టు 15కు పూర్వం కాశ్మీరు [illegible] [illegible] ప్రభుత్వం [illegible] [illegible] సంపూర్ణ [illegible] [illegible] సంవత్సరం [illegible] [illegible] కారణం ఏమిటి? [illegible] అంగీకరించి [illegible] కూడా [illegible] నష్టాన్ని కష్టాన్ని భరించిన భారత ప్రభుత్వం [illegible] కమీషన్ ప్రతిపాదనలను ఎందుకు అంగీకరించింది? పంజాబ్, బెంగాల్ రాష్ట్రాలని [illegible] పాకిస్తాన్ [illegible] భారతప్రభుత్వం ఈ 85 వేల చదరపు మైళ్ళ సంస్థానం [illegible] ఇంత [illegible] కారణం ఏమిటి?

కాశ్మీరు భవిష్యత్తు [illegible] భారత [illegible] ఆధారపడివుంది భారతప్రభుత్వ [illegible] విధానం, [illegible] విధానం కాశ్మీరు సంస్థానాన్ని [illegible] నిర్ణయం కావలసివుంటుంది క్రిందటి సంవత్సరం పండిట్ నెహ్రూ అధ్యక్షతను ఢిల్లీలో జరిగిన కాంగ్రెస్ మహాసభ ప్రత్యేక సమావేశంలో పండిట్ నెహ్రూ, కాశ్మీరు ప్రధాని షేక్

అప్పట్లోకూడా ఈ విషయాన్ని ప్రస్తావించేవారు. కాశ్మీరు భారతదేశంలో చేరివుండాలంటే భారతదేశం సెక్యులర్ రాజ్యంగా ప్రవర్తించాలని భారత ప్రధానమంత్రి, కాశ్మీరు ముఖ్యమంత్రికూడా ప్రకటనం చేశారు. కాంగ్రెస్ సంస్థలో వచ్చిన మార్పులను, భారతప్రభుత్వ విధానానికి కాశ్మీరు సమస్యకు ఎంత సంబంధం వుందో గ్రహించడానికి ఇంతకంటే ఎక్కువ ఆధారాలు అవసరంలేదు. భారతదేశంలో "హిందూరాజ్యాన్ని" ఏర్పరిస్తే కాశ్మీరు ముస్లింలు పాకిస్తాన్‌లో చేరిపోతామని ప్రకటించడం తథ్యం. అంతే గాక, అందువల్ల కాంగ్రెస్, గాంధీ నెహ్రూలు ప్రతిఘటించిన ద్విజాతి సిద్ధాంతం భారతదేశంలో ఎక్కువ ప్రాబల్యాన్ని సంపాదిస్తుంది. పాకిస్తాన్ స్థాపన అన్న విధానం సమర్థనీయమని అందుకు బాధ్యులైనవారు చెప్పడానికి దానివల్ల ఆధారం లభిస్తుంది.

కాశ్మీరు ద్విజాతి సిద్ధాంతం అబద్ధం అని రుజువు చేసిందని ఆ సంస్థానానికి వచ్చిన విదేశ [illegible]ష్ణులందరూ, ప్రత్యేకంగా పాకిస్తాన్ అనుకూలురు కానప్పుడు ప్రకటించారు. ఈ ముక్కే కాశ్మీరు సంకు ప్రాంతాన్ని పరిస్థితులను గమనించి వచ్చిన "మాంచెస్టర్ గార్డియన్" పత్రికవిలేకరి కాశ్మీరు ప్రజల మనస్తత్వాన్ని వివరిస్తూ వారు మతం ప్రధానం కాదనీ, ఏ దేశంలో చేరితే క్షేమంగా వుంటారో ఆ దేశంతోనే చేరాలని ప్రయత్నించారు. అంతే కాశ్మీరులో సెక్యులర్ అనేదే [illegible] వున్న కాశ్మీరులో ప్రజాస్వామ్యం తృప్తికరంగా వున్నందువల్ల కాశ్మీరు ప్రజానాయకులు హెచ్చరించిన అబ్దుల్లా చెప్పినట్లు చేస్తారని కూడా ఈ విలేఖరి తెలియజేస్తున్నాడు. అబ్దుల్లా ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన భూసంస్కరణల వల్ల కాశ్మీరు రైతాంగం ఎక్కువ ప్రయోజనాలను పొందుతుంది కనుక [illegible] లకు అబ్దుల్లా ఆర్థికవిధానం వల్ల ఎంతో [illegible] ఏర్పడింది. భారత ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన ప్రజాస్వామ్య [illegible] కాశ్మీరీలకు, షేక్ అబ్దుల్లా అందించిన [illegible] అంగీకరించిన విషయం. షేక్ అబ్దుల్లా శక్తి, సామర్థ్యాలను, వ్యక్తిత్వాన్ని గ్రహించిన జిన్నా కాశ్మీరు ప్రజలతో గాక కాశ్మీరు మహారాజుతో వ్యవహారం చేయ నిశ్చయించుకున్నాడు. కాశ్మీరు మహారాజు కాంగ్రెస్ విధానాలను తెలుసుకున్నవాడవడంవల్ల కాంగ్రెస్ పాలించే భారతదేశంలో చేరడంవల్ల తన స్థితి, హాయిగా సాగిల సౌఖ్యాలను గ్రహించినవాడవడంవల్ల ఇటు భారతదేశంలో గాక, అటు పాకిస్తాన్‌లో సన్నిహిత సంబంధాలను ఏర్పాటుచేసుకొని దానికి ప్రయత్నించాడు. కాని పాకిస్తాన్ [illegible] చేరిపోవడానికి నిరాకరించాడు. 1947 ఆగస్టు 15 [illegible] కాశ్మీరు [illegible] దేశ [illegible] ప్రభుత్వం [illegible] సంస్థానాలు [illegible] పంపె చాలు కాశ్మీరు పాకిస్తాన్‌తో చేరాలని ప్రకటి [illegible] మహారాజు అప్పుడు కశ్మీరు జనరల్‌గా వున్న [illegible] కాశ్మీరు [illegible] ఇవ్వలేకపోయినా [illegible] పైగా కాశ్మీరు మహారాజు కాశ్మీరు ప్రజల స్థితిపరిచలన వుంటుం [illegible] సింగ్ [illegible] [illegible] వలన [illegible] అవకాశాలు [illegible] వచ్చాయి.

[illegible] సింగ్, ఆయన [illegible] కాశ్మీరు [illegible] పాకిస్తాన్ [illegible] లతో [illegible] స్వాతంత్ర్యం [illegible] లను, [illegible] 1947 కాశ్మీరు [illegible] పాకిస్తాన్‌లో చేరకను [illegible] కాశ్మీరు [illegible] ప్రధాన [illegible] కాశ్మీరుపై [illegible] ప్రాబల్యం [illegible] సంస్థానం ఏపై వుండేది. [illegible] హరిసింగ్ [illegible] [illegible] గా ఆమని [illegible] సమంచాలు [illegible] పండిత్ నెహ్రూ ప్రధాన మంత్రిగా వున్న భారతదేశంలో తను కాశ్మీరు మహారాజుగా వ్యవహరించలేమని హరిసింగ్‌కు తెలియకపోలేదు. భారతదేశంలో చేరితే షేక్ అబ్దుల్లా ప్రధానమంత్రిగా సంస్థానంలో [illegible] ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేయక తప్పదు [illegible] హరిసింగ్ కంటే బాగా గ్రహించినవారు మరొకరు వుండరు. కాశ్మీరు నేటియ సమావేశను కాదని పాకిస్తాన్‌లో చేరితే సంస్థానంలో అంతర్యుద్ధం తప్పదని కూడా కాశ్మీరు మహారాజుకు తెలుసును. కాని 1846లో తన పూర్వీకుడు 50 లక్షల రూపాయలకు సంపాదించినంత సులభంగా తను ఈ కాశ్మీరును

సంరక్షించుకోలేదని కూడా ఆయన గ్రహించాడు 'హామ్లెట్' పడిన అవస్థలో పడి, తుదకు అట్టి ఫలితాలను అనుభవించాడు.

అయితే జిన్నా పాకిస్తాన్ అవతరించిన అరువారాలకే తన దృష్టిని కాశ్మీరుపై కేంద్రీకరించడానికి గల కారణం ఏమిటి? పాకిస్తాన్ సంపాదనకు 1940 నుంచీ 1946 వరకూ ఓపిగ్గా, అతి జాగ్రత్తగా, అత్యంత ప్రతిభతో వ్యవహారం చేసుకు వచ్చిన క్వాయిదే అజాం కాశ్మీర్ ను సంపాదించడానికి అంత త్వరపడ డానికి కారణం ఏమిటి? పాకిస్తాన్ పరిష్కరించుకోవలసిన ఆర్థిక, కాందిశీక, సాంఘిక సమస్యలు అసంఖ్యాకంగా ఉండగా పాకిస్తాన్ గవర్నరు జనరలు ఈ సంస్థాన ఆక్రమణకు ఇంత ప్రాధాన్యం ఇచ్చి స్వయంగా యుద్ధాన్ని నడపడానికి గల కారణం ఏమిటి?

కాశ్మీరుసమస్య శీఘ్రంగా పరిష్కారం కావాలని పాకిస్తాన్ గవర్నరు జనరలు అభిప్రాయపడ్డాడు సర్ హరిసింగ్ యథాతథపు ఒడంబడిక స్థానే పాకిస్తాన్లో చేరికపత్రాన్ని సమర్పించాలని జిన్నా పట్టుబట్టాడు ఎటూ తేల్చుకోలేని కాశ్మీర్ మహారాజా ఒక నిర్ణయానికి వచ్చేటట్లు చేయాలని ఆర్థిక దిగ్బంధనం ప్రయోగించాడు మూడువారాలు నిదానించి చూచాడు ప్రయోజనం లేకపోయింది కాశ్మీర్ పై దండెత్తమని కొండజాతుల వారికీ, పాకిస్తాన్ సైనికులకు ఉత్తరువు చేశాడు వారికి కాశ్మీర్ ను జయించేందుకు అవసరమైన సహాయం చేయవలసిందని పాకిస్తాన్ సర్వసేనాని ఆజ్ఞాపించాడు సరిహద్దు దాడులుగా ప్రారంభమైన సైనిక చర్యలు కాశ్మీరు యుద్ధంగా పరిణమించినది యుద్ధం ప్రారంభమైన ఇరవై రోజుల్లో పాకిస్తాన్ సేనలు కాశ్మీరు రాజధాని శ్రీనగర్ కు 7000 గజాల సమీపంలోకి చేరినవి అక్టోబరు 26న భారత ప్రభుత్వం కాశ్మీరు మహారాజా ఆర్తనాదాన్ని వినిపించుకొని సైన్యాలను పంపడంలో రెండు రోజులు కాలహరణం జరిగితే పాకిస్తాన్ కాశ్మీరును ఆక్రమించుకొని తూర్పు పంజాబును కలుపుకోడానికి సన్నద్ధమై వుండేది. తూర్పు బెంగాల్ పాకిస్తాన్ కు రాకపోయినా సింధు, తూర్పు పశ్చిమ పంజాబు, కాశ్మీరులు లభించివుంటే పాకిస్తాన్ నాయకులు తృప్తి చెందివుండే వారే

అటు కాశ్మీరు సంస్థానం ఇటు తూర్పు పంజాబు పాకిస్తాన్ వశమై వుంటే పాకిస్తాన్ వ్యావసాయికంగా ఎంతో అభివృద్ధి చెందివుండేది కాశ్మీరు పాకిస్తాన్లో చేరాలని కరాచీ ప్రముఖులు వాదించడానికి పాకిస్తాన్ కు కావలసిన నదీ జలం అంతా కాశ్మీరునుంచే రావాల్సి వుండడమే కాశ్మీరు భారతదేశంలో చేరితే భారత ప్రభుత్వం పాకిస్తాన్లోకి ప్రవహిస్తున్న నదుల నన్నిటి గతిని మార్చి పాకిస్తాన్ కు నీరు లేకుండా చేస్తుందని కూడా పాకిస్తాన్ రాజకీయజ్ఞులు ప్రచారం చేశారు అలా చేయాలనే వుద్దేశ్యం భారత దేశానికి వున్నప్పటికీ అది సాధ్యం గాదని భారత ప్రభుత్వం స్పష్టం చేసింది పాకిస్తాన్ — భారతదేశాలకున్న కాలవ నీటి తగాయిదా పరిష్కారమైతే ఇంకా సమస్యలు సులభంగా పరిష్కారం కాగలవని రెండుదేశాల్లోనూ పర్యటించి, అక్కడి పరిస్థితులను పరిశీలించి, స్థానిక నాయకులతో చర్చలు జరిపిన డేవిడ్ లిలియన్థాల్ సూచించారు

పాకిస్తాన్ కాశ్మీరు విషయంలో అనుసరిస్తున్న విధానానికీ సూడాన్ విషయంలో ఈజిప్టు అనుసరిస్తున్న విధానానికీ ఏమీ తేడా లేదు ఈజిప్టు బ్రతుకుకు అత్యంతావశ్యకమైన నైల్ నది సూడాన్ నుంచే రావలసివుంది ఈజిప్టు ఆర్థికంగా స్వయంసమృద్ధం కావాలంటే సూడాన్ ఈజిప్టు ఆధీనంలో వుండక తప్పదు ఈ విషయాన్ని ఈజిప్షియన్లు, పాకిస్తానీల మాదిరే ఎంతమాత్రం కప్పిపుచ్చలేదు కాని ఈజిప్టుకు సూడాన్ను సొంతం చేయడానికి నిరాకరించి, సూడాన్ స్వతంత్ర్యరాజ్యంగా ఏర్పాటు చేయడానికి యావచ్ఛక్తినీ వినియోగిస్తున్న బ్రిటన్ కాశ్మీరును మాత్రం పాకిస్తాన్ కు కట్టబెట్టడానికి సంకోచించడం లేదు కాశ్మీరు ప్రజల అభిమతాన్ని తెలుసుకోవడం అవసరం అని అయినా భావించడంలేదు.

వీటన్నింటివల్లా కాశ్మీరు సమస్యకు ఎంతో ప్రాధాన్యం వుందనీ అది కేవలం భారత పాకిస్తాన్లకు మాత్రమే సంబంధించింది గాదనీ, అగ్రరాజ్యాలన్నీ కాశ్మీరు భవిష్యత్తులో ఆసక్తి కలిగివున్నవని స్పష్టమౌతున్నది

ఈసమస్యాపరిష్కారానికి భద్రతామండలి ఇప్పటికి నాలుగు సంవత్సరాలుగా మార్గాన్వేషణ చేస్తున్నది భారతప్రభుత్వం పాకిస్తాన్ కాశ్మీరు సంస్థానంపై దురాక్రమణ జరిపిందని భద్రతామండలికి ఫిర్యాదు చేసి నాలుగు సంవత్సరాలైంది యుద్ధచర్యల విరమణజరిగి మూడు సంవత్సరాలైంది యీ నాలుగేళ్లలోనూ ఎందరో ఎన్నో పరిష్కారమార్గాలను సూచించారు మొట్టమొదట భద్రతామండలికి అధ్యక్షుడుగా వున్న చైనా ప్రతినిధి డాక్టర్ ట్సియాంగ్ భారతప్రభుత్వ ఫిర్యాదును శ్రద్ధగా పరిశీలించి కొన్ని ప్రతిపాదనలను చేశారు భారతప్రభుత్వం ఈ ప్రతిపాదనలను అంగీకరించింది పాకిస్తాన్ నిరాకరించింది ఆ తరువాత ఈ కాశ్మీరు తగాయిదాలను భారత-పాకిస్తాన్ తగాదా విస్తరింపచేయడానికి తద్వారా పాకిస్తాన్ దురాక్రమణను కప్పిపుచ్చడానికి సర్ మహమ్మద్ జఫ్రుల్లాఖాన్ చేసిన ప్రయత్నాలు ఫలించి ఐక్యరాజ్యసమితి కాశ్మీరు కమీషను ఏర్పడింది ఆ కమీషన్ జరిపిన విచారణ ఫలితంగా కాశ్మీరుపై పాకిస్తాన్ దురాక్రమణ జరిపిందని ఋజువైంది భద్రతామండలి గ్రీకు విషయంలో ఆల్బేనియా, యూగస్లావియా, బల్గేరియా, రుమేనియా దేశాలను హెచ్చరించినట్లు కాశ్మీరువిషయంలో పాకిస్తాన్‌ను హెచ్చరించడానికి బదులు, కాశ్మీర్‌పై దురాక్రమణ జరుపుతున్న వారికి ఏ విధంగానూ సహాయపడరాదని పాకిస్తాన్‌ను ఆదేశించడానికి బదులు కాశ్మీరును భారత-పాకిస్తాన్ దేశాలకు ఏ విధంగా పంపకం చేద్దామనే ఆలోచించడం ప్రారంభించింది కాశ్మీరు కమీషన్ ప్రతిపాదనలను భద్రతా మండలి అమలుజరుపగల్గి వుంటే, లేదా తరువాత కాశ్మీరుమధ్యవర్తిగా వచ్చిన సర్ ఓయిన్ డిక్సన్ ప్రతిపాదనలను అమలుజరుపగల్గి వుంటే, కాశ్మీరు సమస్య ఈనాడింత క్లిష్టమైవుండేది గాదు మొదట కాశ్మీరు కమీషను పాకిస్తాన్ సేనలు కాశ్మీరు సంస్థానం భూభాగంపై వున్నట్లు వెల్లడించింది సర్ ఓవన్ డిక్సన్ కాశ్మీరులో పాకిస్తాన్ సేనల ఉనికి అంతర్జాతీయ ధర్మసూత్రాలకు విరుద్ధం అని ప్రకటించారు. ఈవిధంగా తీర్పు లివ్వడంతోనే వీరు తృప్తి పడ్డారు గాని ఆ తీర్పులను అమలుచేయడానికి అసలు ప్రయత్నించనే లేదు

ఇప్పుడు డాక్టర్ ఫ్రాంక్ గ్రాహం కాశ్మీరు సమస్యా పరిష్కారానికి ఆఖరు ప్రయత్నం చేస్తున్నారు అనేక చిల్లర విషయాలపై వీరు భారత-పాకిస్తాన్ సమాధానాన్ని సాధించగలిగారు, కాని అసలు సంస్థానభవిష్యత్తు నిర్ధారణకు సంబంధించిన రెండు ప్రధాన విషయాలమీదా 1948 లో ఎంతటి భేదాభిప్రాయం వుందో 1952లోనూ అంతటి భేదాభిప్రాయము వుంది

కాశ్మీరు నుంచి భారత, పాకిస్తాన్ సేనల ఉపసంహరణ విషయంలో మెక్నాటన్ ప్రతిపాదనలతో ప్రారంభమైన అన్యాయం ఇప్పటివరకూ అలా వస్తూనే వుంది కాశ్మీరు కమీషన్ సంస్థాన శాంతి భద్రతలరక్షణకు అవసరమైన సేనను భారతప్రభుత్వం స్థావరంగా వుంచవచ్చునని, పాకిస్తాన్ సేనల ఉపసంహారం మాత్రం జరగాలనీ సూచించింది అంతేగాక గిల్గిట్ ప్రాంతంపై పరిపాలనాధికారం షేక్ అబ్దుల్లా ప్రభుత్వపరం కావాలన్న సూచనను కూడా కాశ్మీరు కమీషన్ సమర్థించింది ఇప్పుడు డాక్టర్ ఫ్రాంక్ గ్రాహాం ఇరుపక్షాల సేనలబలం ఒక్కటిగానే వుండాలని సూచిస్తున్నారు భారతప్రభుత్వం ఈ సూచనను ఎప్పటికీ అంగీకరించదు ఇక రెండవది-జనవాక్యనిర్ధారణ కార్యక్రమాన్ని ప్రారంభించడానికి అనుకూలమైన పరిస్థితులు ఏర్పడేంతవరకుముందుగానే జనవాక్య నిర్ధారణాధికారిని నియమించాలని గ్రాహాం ప్రతిపాదించాడు ఈ రెండూ పాకిస్తాన్‌కు అనుకూలమైనవే భారతదేశం ఈ ప్రతిపాదననూ అంగీకరించదు

హైద్రాబాదు సమస్య సమితి చర్చనీయాంశాల జాబితాలో వుంటూవుండగానే శాశ్వతంగా పరిష్కారమైపోయినట్లుగానే ఈ కాశ్మీరుసమస్య పరిష్కారంకావాలి అందుకు ప్రస్తుతం సంస్థానంలో ఏర్పడిన రాజ్యాంగపరిషత్తు దోహదం చేస్తుంది కాబట్టి ఈ పరిషత్తుకు ఎన్నికలు జరక్కుండా చేయాలని, పరిషత్తుసమావేశం కాకుండా చేయాలని పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వం స్వయంగానూ, భద్రతామండలి ద్వారానూ శాయశక్తులా ప్రయత్నించింది సరిహద్దులలో తిరిగి సైనిక చర్యలు జరపడానికి సమాయత్తమైంది భారతప్రభుత్వం ముందుగానే గ్రహించి అవసరమైన చర్యలు తీసుకున్నది. పాకిస్తాన్ కాశ్త

పథకం ఈవిధంగా నిరుపయోగమైంది. షేక్ అబ్దుల్లాను అపహరించడానికి కుట్రలు పన్నింది. అదీ లాభంలేకపోయింది. కాశ్మీరు అభ్యుదయమార్గాన పురోగమిస్తున్నది. ప్రక్కనవున్న అజాద్ కాశ్మీర్లో అరాచకం ప్రారంభమైంది. తిండి, బట్టకోసరం ప్రజలు, అధికారంకోసరం అజాద్ కాశ్మీర్ నాయకులు తిరుగుబాటుచేశారు. సర్దార్ ఇబ్రహింఖాన్ తిరిగి అజాద్ కాశ్మీరు అధిపతి కావడానికి కుట్రలు పన్నాడు. తత్ఫలితంగా కలనల్ అహమ్మద్‌షా పదభ్రష్టుడైనాడు. అంతటితో మహమ్మద్ అబ్బాస్ ప్రాబల్యం అంతరించింది. అజాద్ కాశ్మీర్ వ్యవహారాల్లో స్థానిక నాయకులకు ప్రమేయం లేకుండా చేసి అజాద్ కాశ్మీరు కొంతభాగాన్ని అటు పశ్చిమోత్తర సరిహద్దు రాష్ట్రానికి, కొంతభాగాన్ని పశ్చిమ పంజాబుకు కలిపివేయడానికి అనుకూలమైన పరిస్థితులు ఏర్పడ్డవి. ఇవాళ అజాద్ కాశ్మీరు అధిపతిగా బాజీ ముద్దీన్‌చే ప్రతిష్ఠింపబడిన వైద్ మహమ్మద్ యూసఫ్ అవకాశవాది. షేక్ అబ్దుల్లాను దూషించడానికి కాశ్మీరు మహారాజా ఒకప్పుడు ఇతన్ని తన ప్రక్కన వుంచుకున్నాడు. పాకిస్తాన్ కాశ్మీరుపై దురాక్రమణ జరపగానే ఈయన పాకిస్తాన్‌కు పారిపోయి పాకిస్తాన్ నాయకుల అడుగులకు మడుగులొత్తుతూ కాలక్షేపం చేస్తున్నాడు.

వీలైనంత శీఘ్రంగా పాకిస్తాన్‌లో అజాద్ కాశ్మీరుప్రాంతాన్ని కేంద్రపరిపాలిత రాష్ట్రంగాగాని లేక ఉత్తరప్రాంతాన్ని సరిహద్దు రాష్ట్రంలోనూ దక్షిణప్రాంతాన్ని పశ్చిమ పంజాబులోనూ కలిపివేయడంగాని చేయకపోతే డాక్టర్ గ్రాహంతో పాకిస్తాన్‌తో జరుపుతున్న సంప్రతింపులలో తమకూ స్థానం కావాలని ఆందోళనచేసిన సర్దార్ ఇబ్రహిం చివరకు పాకిస్తాన్‌కే 'ఎసరు' పెట్టి అబ్దుల్లాతో చేతులు కలిపినా కలపవచ్చు. ఆ ప్రమాదాన్ని నివారించడానికే పాకిస్తాన్ ప్రయత్నిస్తున్నది. ఆ వుద్దేశ్యంతోనే అజాద్ కాశ్మీరుప్రభుత్వాన్ని పునర్నిర్మించింది. ఆ వుద్దేశ్యంతోనే అటు సరిహద్దురాష్ట్రంలోనూ, ఇటు పశ్చిమ పంజాబులోనూ ప్రతీపవర్గాలకు అధికారంలో ప్రతిష్ఠించడం జరిగింది.

కాశ్మీరు సమస్య ఇంతలో పరిష్కారంగాదు. కాని కాశ్మీరు భారతదేశాంతర్భాగము నే విషయాన్ని గమనించే భారత రాజకీయపక్షాలు, అధికారంలో వున్నా లేకపోయినా తమ విధానాలను, ప్రణాళికలను నిర్ణయించుకోవలసివుంటుంది. కాబట్టే పండిట్ నెహ్రూ మతకుల తత్వాలను పనిగట్టుకొని ఖండిస్తున్నారు. మతసంఘాలను విమర్శిస్తున్నారు.

"కాశ్మీరు భారతదేశానికి చెందినదే" అని షేక్ అబ్దుల్లా అనేక పర్యాయములు ప్రకటించారు. ఆ ప్రకారంగానే కాశ్మీరు రాజ్యాంగపరిషత్తు తీర్మానిస్తుంది. అంతమాత్రంచేత కాశ్మీరు భారతదేశంతో కలిసిపోవడం జరగదు. హైద్రాబాద్ సమస్యను పరిష్కరించినట్లుగా కాశ్మీరుసమస్యను పరిష్కరించడం సాధ్యంకాదు.

భారతదేశ ఉత్తర సరిహద్దుల రక్షణకు కాశ్మీరు మనకు అవసరం. సరిహద్దుల్లోవున్న కాశ్మీరీలు సంతుష్టులై భారతదేశం అంటే ప్రాణాలర్పించేటట్లు వుండాలి. అది మతాధారరాజ్యాన్ని స్థాపించడం ద్వారా సాధ్యంగాదు. పండిట్ నెహ్రూ విధానాలను అవగతం చేసుకోవడానికి ఈ కాశ్మీరుసమస్య ప్రాధాన్యాన్ని తెలుసుకోవడం అవసరం.

బసవని పూజ

★

శ్రీ అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రి

సంక్రాంతి పండుగకు బసవడు తెనుగువాట యింటింట నిలిచి తన కడగంటిచూపుల దయారసము ప్రసరింప జేయును. వాటి ముచ్చట తలపోతకు రాగా నై వెలికిన యెదలోని పలకరింపులు

రావోసీ! సుకుమారి యీ మనగృహారామమ్మునన్ నంది తా
నై వేంచేసె, పదార్పణం బిడితె నూహాగమ్య తేజస్సులా
శావాల్లభ్యములంద, రాచనడకల్ సౌందర్యమున్ జింద, చే
తోవాటీగత భావసూనములు గ్రుచ్చన్ మాలగా స్వామికిన్.

బసవని శీతల దృక్సుమ ప్రసరణములె యిప్పటి మనపాలిటి పంటల్
వెనఁదేలేవే ప్రభువకు పసుపును కుంకుమము పూజఁ బచరింపవలెన్

అదె! యిందీవరమాలికా వితతిఁ దారాధ్యమ్మునందల్లె, స్వా
మి, దయాపాంగములన్ విదిర్చి, యవులే! మెచ్చేలు! మీ రౌంకోరుల్
గదియన్ జేసిన మందహాసమ్ముదు లీలాలోకముల్, యామునా
భ్యుదితోత్తుంగ తరంగపంక్తికిని సొంపుల్ వచ్చులే నచ్చెలీ!

ఆనందము వెల్లువయై యీ నందీశ్వరుని సేవ కెద త్వరపడదున్
గానీ! నీ వీఁక జాగును పోనీ ప్రభు విటు నిలుచుట ముదమా నీకున్.

స్వామి కనుదోయిచిగురుల శాంతరసము నొలుకఁ బోసెడు నీవేళ నొదుగనేల
ఎఱుగవే యీతఁడిపుడు కన్నెఱ్ఱఁజేసి కొమ్ముల వదల్ప సర్వలోకమ్ములగలు.

హుమ్మని మూర్చినంతటనె యొత్తిగిలన్ వలె నైరి, లేనిచో
కొమ్ము పెకిల్లునన్ బగులు రోసములేని మొదల్, మరింత శాం
తమ్మువహించు సాదువె గదంబడ డింకొకఁ డెందు క్రోధ శాం
తమ్ముల కీతఁ డొక్కఁడెగదా! పరమావధియై నిలంబడున్.

హారతి బట్టు మీతని కనారతసౌఖ్యము, గ్రుమ్మరించు వా
చాదమణీయతల్ నిగుడి చక్కని గీతిక నాలపింపు మే
దీ! రదనాంచలచ్ఛవి నొకింత వెలార్చుము, సామి నీ దెసన్
దోరగ కర్ణముల్ నిగిడె దోసమువచ్చును జాగుచేసినన్.

ఏదీ నీ వాక పరి మర్యాదను పాటించి స్వీయహస్తాంగుళులఁ
పాదవశి గంగడోలును సాధుత్వము బసవని స్పృశనన్నత, దెలియన్.

(పూజానంతరము)

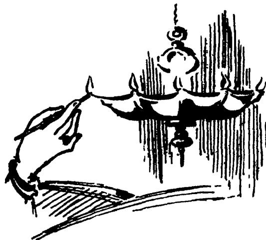
సేవా స్వీకృతి చేసిన యోవృషభస్వామి కరుణ యోజించి మమ్ముఁ
గావుము మాకై పనిగా (శ్రీ) విశ్వేశ్వరుని చెంత సెలవిత్తుగదే!.

ఘల ఘల ఘల్లుల, ఘలఘల్ ఘలం ఘల రవముల కాలిగంటలు మ్రోసెఁ
ఘల ఘల ఘల్లుల ఘలఘల్ ఘలం ఘలం ఘలల నెడఁద గంతులువైచెఁ

తన శిరమిటు నటు గదలించెనో లేదో వృషభ రాజు చెలి వింటి నటు
ఘణ ఘణ ఘణ ఘణ ఘణ! ఘణ ఘణం ఘణం ఘణముల మెడ గంటలు మ్రోగెఁ

(శిడ్కాలం)

తన విషాణాగ్రముల్ తరుణేందు శృంగభాగములకు శృంగభంగమ్ములుగను
తన మూపురమ్ము సౌందర్యనిలయమ్మై, సకల దేవతల కలశాపురముగ
తనపాదనూపుర ధణఘణ ధ్వానముల్ గంగానదీ తరంగ ధ్వనులుగ
తనయూర్పు బున్సల తహ తహల్, శివగళ స్థానేక భుజగ ఫూత్కారములుగ
బసవఁ డపుడిలు వెడలె సంబరముతోడ శాంత మధురస్వభావవశంవదాఖి
లాంతర ప్రకృతి, శివపదధ్యానసుకృతి, కదలి నడచెను హిమవన్నగమ్ము వోలె

దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయము—

రెడ్డిరాజుల ఆంధ్రవాఙ్మయ పోషణ

★

శ్రీ విడదవోలు వెంకటరావు

తుఱైయూరు:—

దక్షిణదేశమున నేఁడు తిరుచనాపల్లికి (త్రిశిరఃపురము) నిరుత దేశమునైఋతి దూరమున 'తుఱైయూరు' అను సంస్థానము గలదు దీని పూర్వనామము 'తీర్థపురి' ఈ సంస్థానికులైన రెడ్డిరాజులు శ్రీకృష్ణరాయల కాలమున నా ప్రాంతములకు పాలకులై వెలసిరి వారిలో వేంకటాచలరెడ్డి అను నాయకుని ప్రోత్సాహమువలన కుందుర్తి వేంకటాచల కవి "కార్తికమాహాత్మ్యము" అను నాలాశ్వాసముల పద్యప్రబంధము రచియించెను. వేంకటాచలకవి యీ వరకే యాంధ్రకవుల చరిత్రములలోన సుపరిచితుడు ఈతని వేఱొక కృతి "మిత్రవిందాపరిణయము" క్రీ శ 1888 సంవత్సరమున 'అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి' అను పత్రికయందు ప్రకటితమైనది ఈతడు క్రీ శ 1704–1732 వఱకును మధురను పరిపాలించిన ప్రసిద్ధభాషాపోషకుడు విజయరంగ చొక్కనాథ నాయకుని యాస్థాని

ఈతడు కార్తికమాహాత్మ్యమున తీర్థపురిని తత్పరిపాలకుని నిట్లు వర్ణించియున్నాడు

"ఏ రాజధానికి నిరుచక్కి గోపాల
వేంకటాచలపతుల్ వెలయుచుందు
రే పురిమధ్య సందీపితుం డగుచు నం
దీశ్వరుండు వసించు గృపను మనుప
నే పట్టణం బయోధ్యాపురంబునకు జో
డై పరాభేద్యమై యలరుచుండు
నే పుటభేదనం బాపూర్ణరుచిరాష్ట
లక్ష్మీనివాసమై లలి జెలంగు
నట్టి తీర్థపురీపాలనాతిశీల
ధర్మపథవర్తి చంద్రికాధవళకీర్తి
తార్క్ష్యవాహాత్మ్య జన్యవాద్యఖిల బిరుద
విదిత చక్రాయుధార్జన విభవు డతడు."

నవ పాండ్యకక్రకు గజకేసరి బిరుదాంకుండు రాయవేశ్యాభుజంగుడు పంటకుల కలశపాథోధి రాకాశశాంక బలిగోలింగ నృపపుంగవ కులపాలికా పేర్యంబికా నిర్భరగర్భశుక్తిముక్తాయమానుండును నగు వేంకటాచల మహీమహేంద్రుడు వన్నువిలసించి యిట్లనుచు బలికె"

మెకంజీ దొరవారి సంగ్రహములందును స్థానిక చరిత్రలయందును నీ తుఱైయూరు సంస్థానచరిత్ర చక్కగా తెలియవచ్చుచున్నది ఆ చరిత్ర ననుసరించి తురయూరురెడ్డిరాజుల వంశవృక్షమును, వారు పాలించిన కాలపరిమితిని యీ క్రింద చూపుచున్నాను

ఈ రెడ్డిరాజులు పంటరెడ్లు—నెల్లూరి మండలమున పల్లవోలుసీమ పేరి కాపురము శ్రీ కృష్ణరాయల కాలమున, అన్నారెడ్డి, మూరారెడ్డి అను నిరువురు సోదరు లాతనికడ నాయకులైయుండిరి కృష్ణదేవరాయలు దక్షిణదేశము జయించినపిమ్మట కొల్లడమునకు త్తరముగ నుండు మలైనాడుతీర్థగిరి ప్రదేశములలో దొపిడిగాండ్ర యుత్పత్తి యధికముగ నుండుటచే నీ యన్నదమ్ము లిరువురిని వారి నణచుటకు పంపెను వీరా ప్రదేశమున విశ్వాసముగ దొంగలభయము లేకుండ చేసినందున యీ తీర్థగిరి ప్రదేశమును వీరికి సర్వమాన్యముగా రాయలవా రొసగిరి సోదరు లిరువురు నా ప్రదేశము నభివృద్ధిపరచి సంస్థానముగా నేర్పఱచిరి సోదరు లిరువురిలో మూరారెడ్డి వరుసగ యీ క్రింది వా రా సంస్థానమును పాలించిరి

(1) కుమార రొమ్మనరెడ్డి	క్రీ శ. 1647–1682
(2) పాపిరెడ్డి	క్రీ శ 1682–1697
(3) ఎఱ్ఱమరెడ్డి	క్రీ శ. 1697–1682

(4) లింగారెడ్డి క్రీ. శ. 1632-1667

(5) వల్లపరెడ్డి క్రీ శ. 1667-1696

(6) లింగారెడ్డి (భార్య పేరము) క్రీ శ 1696-1708

(7) వెంకటాచలరెడ్డి క్రీ శ 1708-1740

పైవంశవృక్షమున నాలవవాడగు లింగారెడ్డియే వేంకటాచల కవిని ప్రోత్సహించిన వేంకటాచలరెడ్డి తండ్రి వేంకటాచలరెడ్డి కుమారుడు—కుమార వేంకటాచలరెడ్డి క్రీ శ. 1740 లో రాజ్యపాలన ప్రారంభించినాడు ఈతడు క్రీ శ 1772 వఱకు రాజ్యము చేసిన పిదప నీతని కుమారుడు విజయ వెంకటాచలరెడ్డి క్రీ శ 1820 లో మెకంజీ దొరవారికి తమ సంస్థాన చరిత్రము[1] రచియించి పంపినాడు అది తమిళ భాషలో నున్నది దానినుండియే పై విషయములను గ్రహించితిని

వేంకటాచలరెడ్డియు విజయరంగ చొక్కనాథుడును సమకాలికులని స్పష్టపడుచున్నది కార్తిక మాహాత్మ్యము ముద్రితమైన యింకను విశేషములు తెలియగలవు ఇందు నీతిదాయకములును భక్తి ప్రదములు నగు నుపాఖ్యానములు కార్తిక మాహాత్మ్యముతో గూడ ధారాళశైలితో వర్ణితములైనవి

పెంగనూరు ——

పై వంశీయులలో క్రీ శ 1632—1667 వఱకు తురయూరు పాలించిన లింగారెడ్డి తిరుచనాపల్లి మండలమున పెరంబలూరు తాలూకాయందలి వంగనూరు గ్రామమున నొక ప్రత్యేక సంస్థానము నెలకొల్పెను లింగారెడ్డి భార్య యొక్కాంబిక ఈమె వృద్ధాచలేశ్వరాలయము కట్టించెను 2 'గాధేయోపాఖ్యానము' అను శృంగార రసవత్ప్రబంధమును రచించిన బాలకవి బిరుదాంకితుడు ప్రసిద్ధ విద్వత్కవి శేవూరి అనంతయజ్వ 'వృద్ధాచల మాహాత్మ్యము' అను పైదాశ్వాసముల ప్రబంధము రచించి యీ లింగారెడ్డికి కృతి నొసగెను. అందు కృతినాయకుడు బల్లకోల్ శాసనుడు, జగదగోవాళ, రాయవేశ్యాభుజంగుడు, పాండ్యగజకేసరి, బిరుద్ధపంట వంశపావనుడు" అని వర్ణితుడైనాడు కావున నీతడు తురయూరి పాలకవంశీయుడని యిట స్పష్టము

లింగారెడ్డి కొమరుడు వరదరాజరెడ్డి—ఈతని కుమారుడు కృష్ణారెడ్డి ఈ కృష్ణారెడ్డికి, పై శేవూరి అనంతయజ్వ పౌత్రుడు, బాలకవి అనంతయజ్వ 'శ్రీముష్ణమాహాత్మ్యము' అను పైదాశ్వాసముల ప్రబంధము కృతి నిచ్చియున్నాడు అందు వంశకమును గూర్చి కృతిపతిగూర్చి గ్రంథావతారికలో నిట్లు గలదు

"ఏ కోట నిరవొందు నే ప్రొద్దు ధారాపు
రీశ్వరనాముడై విశ్వవిభుడు
ఏ పురంబున నుండు కాపురంబుగ గౌరి
సౌందరనాయికా సముచితాఖ్య
ఏప్రోలు పాలించు నెలవిచె బెట్టని కోట
యనుచు నూర్తిండారు జగ మెఱుంగ
నే నగరంబున నింపు వసంత
విద్వత్కవిస్తోమ విశదఫణితి
అట్టి సంగుళ మూర్తియమైన రాజ
ధానిగా మిఱు నా చంద్రతారకముగ
ధరిత జగనొబ్బగండాది బిరుదశాలి
వరదరాజేంద్రు కృష్ణభూపాలమౌళి"
"శ్రీముష్ణమహాత్మ్యం బఖి
రామం బది తెనుగు చేసి రహి కెక్క జగత్
క్షేమంకర కృతిముచ్చ్రిథి
నామాంకితముగ నొనర్చి పైబ్రతి గనుమా"

శ్రీముష్ణమాహాత్మ్యము నామ్రయమున గల ప్రశస్తక్షేత్ర మాహాత్మ్యములలో నొకటి

ఈ వరదరాజరెడ్డి విజయరంగ చొక్కనాథుని సమకాలికుడు కావున అనంతకవియు నాకాలపు వాడే అనంతయజ్వ వేఱొకకృతి శివరహస్యఖండము

తలమల :—

తిరుచనాపల్లి మండలమున నామక్కల్లు తాలూకాయందలి తలమలయను కొండక్రింద ప్రదేశమున పై లింగారెడ్డికి తాతయగు పాపిరెడ్డి తళపలమలకొండపై శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామి యాలయము గట్టిం

1 *Mackenzie Collectars 17-6-10 Section 5 Account of Turayur Samastanam*

2. *Trichinopoly District Gazetter Chapter* XV. *Page 308*

చూ. ఈ తంశియూరు తలపులవారని యింటిపేరు వచ్చినది. వీరిలో క్రీ. శ. 1690-1700 ప్రాంతముల విలసిల్లిన తలపుల రామచంద్రారెడ్డికి, విశ్వేశ్వర పండితుడను విద్వత్కవి 'కృష్ణవిలాసము' అను నైదాశ్వాసముల శృంగార రసోత్తరప్రబంధము నంకితము గావించెను. ఇం దవతారికలో కృతిపతి విషయము విపులముగా గలదు.

కృష్ణవిలాస కృతికర్త విశ్వేశ్వరకవి కవితార్కిక శిరోమణి బిరుదాంకితుడు. గీర్వాణసాహితీవేత్త. కాని తెనుగునమాత్రము భాషానుగుణ్యముగ మృదుపదరచన గావించియున్నాడు. మచ్చునకు రెండు పద్యములు.

"తలపున నన్ను నిల్పు నెల
తా నెలతాపము హెచ్చినచ్చినే
యాలరుల తేనె చిల్కు నన
లా నవలాలిత నూత్నకల్కచే
తలపులు పండచింప తెలు వా
చెలువానగ గాగలింపవే
తలిరుల వావి సుల్కు వనితా
వనితావుల నన్ను గూడవే"

"సుదతి రదాళి పేర నను
జొక్కుల బల్కుల పేర నాకునన్
బదరగ నవ్వు పేర నవ
చంద్రికలన్ నిటలంబు పేర దా
ల్వోవలగ నుండు మంచెలను
లోనగ మతుల పేర గల్వలన్
సుదులుగ నుంచె నామనకు
గోము సుధాకరు డప్పుడీయగన్"

పై గ్రంథము లన్నియును నాంధ్రసాహిత్య పరిపర్తన గలవు. దక్షిణాంధ్రవాఙ్మయమునకు సంబంధించిన కృతు లెన్నో యపరిశీలితముగానం దున్నవి. శుద్ధద్రవిడదేశమున సాహిత్యకళాపోషకులగు రెడ్డిరాజు లెట్లు తెనుగుబాసను కవులను నాదరించిరో దిఙ్మాత్రముగ తెలుపుటయే యీ వ్యాసమునొక్క యుద్దేశము.

నేడు ప్రభుత్వసాహాయ్యమున ప్రాచీనాంధ్ర కృతు లనేకములు ప్రకటితము లగుచున్నవి. అట్టి రుష మనకు పూర్తిగ తెలుగరాని దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయమునకు సంబంధించిన యిట్టి గ్రంథములు ముద్రితము లగుచో పరిశోధకుల పరిశ్రమ ఫలవంతముమను తెనుగువాఙ్మయవైశాల్యము తెనుగువారికి గోచరమగును.

కొత్తకోడలు

★

శ్రీ వేలూరి సహజానందం

"అత్తమ్మా "

"ఏమిటే "

" . "

"ఏమిటే 'అమ్మా' అని మళ్లీ మాట్లాడటం మానేశావు?"

"ఆ!"

"ఏమిటో చెప్పు."

"ఏం లేదులే"

"అదేమిటే నాతో చెప్పటానికి సంకోచిస్తావు?"

"ఎబ్బే ఏం లేదు "

"సరేలే మీ ఆయన దగ్గరనుంచి ఉత్తరం రాలేదనా. వస్తుందిలే ఇవ్వాళ రాకపోతే, రేపు రాదేమిటి?"

" . "

"మొన్న నేగా వ్రాశాను అయినా మా కాలంలో ఈ ఉత్తరాలు ప్రాణాలన్నీ పోస్టు బంట్రోతు మీద పెట్టుకోటం ఇవి మా కాలంలో ఎరగం "

"అది కాదే ఇప్పుడు ఉత్తరం సంగతి కే ఎత్తావేం!" అని నిట్టూర్చింది కొత్తగా కాపురానికి వచ్చిన కమల

కూతురి ముఖంకేసి చూసింది తల్లి. అంత నిర్లిప్తంగా ఉన్న ముఖాన్ని ఇది వరకు తాను చూడ లేదు

"ఏమిటే అమ్మాయి రాత్రి ఏమైనా కల వచ్చిందా?"

"ఛా. పిచ్చికలలు.. పీడకలలు. కలలు నిజాలేమిటి? ఛా వాటికి భయపడ కూడదు."

పిచ్చికలలు, పీడకలలు పీటి సంగతి కాదు కమల మనస్సుకు పట్టింది.

"కలలేమిటే?. కల వచ్చిందని నే చెప్పానా?" అంది కమల

రాత్రి తెల్లవార్లు క్షణం కూడా కునుకు పట్టక పోతే, ఇంకా కలలేమిటి! కలల భయం ఏమైనా ఇప్పుడు నిజమే భయంకరంగా ఉంది

"మరేమిటే కల ఏ మన్నానేమో అనుకున్నా."

"సరే కాని మరి. అల్లుడు చదువుకున్న వాడని చెప్పావేమే?"

తల్లి నిర్ఘాంత పోయింది ఈ అకస్మాత్ ప్రశ్న బాణంలా హృదయంలోకి దూసుకుపోయింది చెవులు చిల్లులు పడేట్టు ప్రతిధ్వనించిన మంగళ వాద్యాల మధ్య ఆ రాత్రి ఒంటరిగా గదిలో కూర్చొని, ఏడ్చిన కమల దుఃఖావేశం శరీరమంతా మళ్లీ ఒక్క మాటు మారు మోగింది

తమాయించుకొని, జవాబు చెప్పింది

"అతనికేం? కాలేజీలో చదువుకుంటేనే నా చదువు తెలివి గలవాడు తల్లి అంటే ఎంతో భక్తి శ్రద్ధలు పొలం పుట్ర చూసుకొని, కాలు మీద కాలు వేసుకుంటె హాయిగా గడచి పోతుంది కాలం.."

"హాయిగా గడచిపోతుంది కాలం"

"అదేమిటే అమ్మాయి ఇవ్వాళ అలా మాట్లాడుతున్నావు" తెల్లబోయి చూసింది తల్లి

కూతురు ఎక్కువగా మాట్లాడే పిల్ల కాదు. మొదటి నుంచి మౌనం ఎక్కువ.

పెళ్లినాటి రాత్రి ఏడుపు విని తాను ముందు భయపడ్డది. ఏడుపు ఎవరికి వినబడి పోతుందో అని, ఎవ్వరితో కూతురు అనుకుందో, అగదో అని, మళ్లు మానేసి పక్కాక.. అనుకోకూడదుగాని ఏ అఘాయిత్యమైనా చేస్తుందేమోనని తాను చాలా భయ పడింది.

కాని మాకుది అలాంటివేమీ చేయ లేదు. గుణవంతురాలు. తన బిడ్డ కాదూ!

"మేమందరమూ మా కాలంలో ఇలా ఏడ్చా ముటే" అనితను గొంతు కళ్లనిండా అగ్రహార్హం కురిపించగానే, మల్లీ కమల నోరు తెరిచి ఏమన లేదు పాపం

ఇన్నాళ్ల తర్వాత మల్లీ కమల కంఠ వీణలో ఈ అపశ్రుతి వినబడింది

"తమ —?"

"ఏమిటే అమ్మా చెప్పు నాతో మళ్లీ మాటాడావేం "

"ఏం లేదు నువ్వు ఉత్తరాలూ ఉత్తరాలు అంటున్నావే ఆ ఉత్తరాలు చూస్తే నవ్వాలో, ఏడవాలో తెలియట్లేదు ఎవరుచెప్పారమ్మా నీకు ఆయనకు ఒక్క వాక్యం వ్రాయటం కూడా చాత కాదు "

"అరే! ఏదో తోచింది వ్రాశాను నువ్వంటే అతనికి బాగా ప్రేమ పోరు అదే ఆ అనురాగమే కావాలి "

అని అంది స్వరంలో ముఖంలో ఉత్సాహాన్ని, సంతృప్తిని ప్రదర్శిస్తూ

కమలముఖం చిన్న బుచ్చుకొంది ప్రేమ పోరు అన్న మాటలకు సిగ్గుపడ్డది

కళ్లు మరీ కాంతి హీనంగా ఉన్నయ్.

తల్లి ఏదో పని ఉన్నట్టు అక్కడనుంచి వెళ్లి పోయింది ఆమె ముఖంలోని వ్యాకులత కమల గ్రహించింది ఈ వృధా చర్చలవల్ల తన మనస్సును వ్యథపెట్టుకోటమే అని కమలకు తెలుసు కాని కిందటి ఉత్తరం చదివినప్పటినుంచీ, ఆమెలో నిగ్రహశక్తి సన్నగిల్లిపోతోంది వాక్యానికి నాలుగు తప్పులు. అర్థంలేని, తెలివి తక్కువ వ్రాత. అహ! మర్చి పోకుండా ఉండాలనుకున్నా ఆ ఉత్తరం, ఆ వాక్యాలు, ఆ మాటలు మదిమదే మన స్సులో స్ఫురించి, తన గుండెపై రాయి పెట్టినట్లుంది. ఉత్తరమేకాదు. కాపురం చేసివచ్చిన పెళ్లాళ్లు. ఎలా ఉండబోతుంది?

ఆ మూర్ఖత్వం.. ఆ పాపానాలూ.. ఆ రాతన ఆవేశం! తుపానులు వచ్చి చుట్టుచేయు నాశనాలు పోతుండేటారు. కాని ఒక్కొక్క రాతన ఆవేశం హృదయంలో, శరీరంలో చేసే నాశనమంతు కా తుపాను నాశనం ఎంత? తుపాను వృక్షాన్ని స్పర్శ పోకపోయినా పక్షరెట్లు మళ్ళీ చిగురిస్తయ్. కాని ఇక్కడ కేవలం వ్యక్తియొక్క ధారయూ ధూమమే సర్వాన్ని దహించి వేస్తుంది పురుష సాంగత్యం స్త్రీకి ధర్మమనీ, అవసరమనీ అంటారు. కాని తను మళ్ళీ ఆ అభిప్రాయాన్ని నమ్మ కుండా? భయం అంటే ఏమిటో ఇదివరకు తెలియదు కాని ఇప్పుడు భయం తన అణువు అణు వున పెడులుతోంది చిన్న పిల్లలకు దొంగ, బూచాడు వస్తున్నాడని చెప్పి, బెదిరిస్తారు తన లాంటి వాళ్ళకు, అదిగో మీ ఆయన వస్తున్నా డంటే చాలు అంతే అంతే

అహ! ఎలా గడచిపోయినయ్ ఆ పెళ్లాళ్లు మూర్ఖుడు కాళ్ళకు సంకెళ్లు అడ్డపడ్డట్లు కదిలే వాడు కన్నీ రెండిన కన్నులా ఉన్న ఆకాశంలో.. పది హేనురోజులు ప్రవాసంఉండి, చంద్రుడు శూన్యగృహానికి వచ్చేవాడు చిన్నప్పుడు వెన్నెల చూసి తాను గంతులు వేసేది పాడేది అల్లరిచేసేది గోలచేసేది నిజం చెప్పాలంటే మొగవాడికి పోరు వచ్చినట్లుండేది—వెన్నెల చూడంగానే! పిచ్చి. ఏమిటో అంత ఉల్లాసంగా ఉండేది

కాని ఇప్పుడు ఇప్పుడు ఈ తొలిరాత్రు ల్లోనే తనకు వెన్నెల చీకటి ఒక మాదిరిగానే ఉన్నయ్ చెవిటివానికి కోకిలపాటలా, తనకి వెన్నెల!

ఆయన నిద్రపోయేవారు గుర్రుకూడా బాగా కొట్టేవారు తాను మూసినకళ్ళలోనే ఆ కేక ఆకా శాల శూన్యాన్ని, చీకటిని మాత్రా, నిశ్శబ్దంయొక్క నిష్క్రియనుంగోసం వేచేది. రాత్రి వస్తోందంటే వరదకులకు యాతనలు లేకపోలేదు కాని తను తనూ పరవశిస్తూంది పర—వశిస్తూంది అంతే!

ధూ! లోకంయొక్క అగ్ర ప్రవాహం చేసి ఎంతేని చూడు! నీ హృదయం భగీతమౌతుంది కాని నీకంటే బిందువులోని సత్యే చూడు! అగ్ని కణంలా విస్ఫులింగాలను విరజిమ్ముతుంది ఆ పాద

మస్తకం దెబ్బతిన్న పాములా చుట్టలు చుట్టుకుని, తీవ్రబాధలో తన్ను తానే కాటువేసు కుంటుంది

*   *   *   *

2

"అమ్మాయి"

"అమ్మాయి"

"ఆ!"

"ఇదుగో నీ ఆయనగారు ఉత్తరం వ్రాశాడు"

తల్లి ఎంతో సంతోషంతో ఆ ఉత్తరాన్ని లోపలకు తీసుకొచ్చింది కమల అందుకుంది

పతిని చూస్తే పత్నికి సిగ్గు! తొలినాడు, మలినాడే కాదు తుదినాటిదాకా అంతే కాదు పతి లేని ముందు కూడా సిగ్గు పడటం సహజం అని తల్లికి తెలుసు. ఆమె వంటవే వసారాలోకి వెళ్లిపోయింది

అక్కడనుంచి కొడ్డోకి వెళ్లి ఆవుకు మేత వేసింది పాదులకేసి చూసిం తీగెలను పందిరికి పాకించాలనుకుంది కాని ఉండాలో తోచలేదు కిందటి ఉత్తరం కూతురికి తృప్తిగా లేదు ఈ ఉత్తరం తృప్తిగా వ్రాశాడేమో.

తీగెలను అలాగే గాలిలో వదిలేసి, గబగబా లోపలకు వచ్చింది కమల సావట్లోనే కూచుంది ఉత్తరం చదవటంలేదు చేతిలో పట్టుకు ఉంది

"అల్లుడు, వాళ్లు కులాసాగా?" అని అడిగింది తల్లి

"ఆ!" అంది కమల

కూతురి ముఖంలో తాను ఊహించిన తృప్తి లక్షణాలు గోచరించలేదు

"మరింకేమి వ్రాశాడే?"

"ఏం కోపంగా వ్రాశాడా?"

"ఎబ్బే"

"మరి"

"ఆయన వ్రాయలేదు ఉత్తరం"

"మామయ్య వ్రాశాడా?"

"ఎబ్బే"

"మరెవరు?"

దేనికి ఉత్తరం వ్రాసేవారెవరింకా అని ఆలోచిస్తోంది తల్లి

"దస్తూరి ఆయనదే సంతకమూ ఆయనదే"

"మరి"

"మరి మరి ఏమంది అమ్మా ఆ పాపాస గాళ్లలో ఎవరిచేతో"

కమల గొంతుక బిగుసుకుపోయింది ముఖంలోకి ఒక్కసారి నల్లని రక్తం చిమ్మి, మళ్లీ వెంటనే పాలిపోయింది పెదవులను దూసుకుంటూ వెలువడింది నిట్టూర్పు తల్లి ఇంకేమీ అడగలేదు లోపలనుంచి సముద్రంలా పొంగి వస్తున్న అమోఘమయ దుఃఖాన్ని అణుచుకో లేక, లోపలింట్లోకి వెళ్లిపోయింది

ఒక్కగా నొక్క కూతురు కొడుకూ, కూతురూ కూడా కమలే పొట్టలో పెట్టుకొని పెంచుకుంది. తన దౌర్భాగ్య శూన్య జీవితానికి పిల్ల పెరిగి, ఒక ఇంటిదై సుఖపడటమే నోముగా తలచింది కాని కాని.

భోజనాలముందు కమల ముక్తసరిగా చెప్పింది

"ఎల్లుండి వస్తారట. అల్లుడు"

"మరి ఇంతా చెప్పవేమే!" అంది తల్లి, ఉత్సుకతతో

లోతవుతున్న వైరాగ్య విచారాల్లోంచి తల్లికి దారి చిక్కినట్టయింది అల్లుడు వస్తున్నాడు! ఇల్లు పాకాట్లు దులిపించాలి అలికించాలి ముగ్గులు వేయాలి పక్కింట్లో అడిగి మినప్పప్పు అల్లుడికి గారెలంటే మహా ఇష్టం పెరుగు తెప్పించాలి

చేతినిండా పని మనసు నిండా ఆలోచనలు ఇంతకు ముందే ఆమెకంతా అగమ్య గోచరంగా, విచారంగా ఉంది కూతురికది ఏంకాను? ఎక్కడ నుట్లాడక పోయినా, మనస్సు గల పిల్ల కూతురు అని తెలుసు ఇలా ప్రశ్నించి తర్కించుకొనే కొత్తకోడలుకాపురం ఏలా చేసుకుంటుంది? ఏమవుతుంది? ఈ యథార్థ, నిష్ఠురమైన ప్రశ్నలతో ఆమె ఘర ఘర పోతోంది.

అల్లుడు వస్తున్నాడనే విషయంలో ఈ చిక్కులు అన్నీ తొలగిపోయాయి. ఈ దైనందిన, జీవిత వ్యవహా

రాలు జీవికి ప్రాణం. ఈ నక్షత్రాలు కలలు పన్నక, జీవిని జీవికే వదిలిపెడితే, ఉరి స్తంభాలమున్న ఊగిన లాడుతూ ఉన్నట్టుంటుంది

భయంకరమైన జీవిత రంగస్థలంపై ఈ తెర లేకపోతే, ఎప్పుడో నాటకం ఆఖరి అంకానికి వచ్చేది వీటి చాటునే జీవి జీవితానికి, కంటపడకుండా తప్పుకుంటాడు జీవితం నరకతుల్యం దుర్భరం, అనర్థం అనిపిస్తుంది కాని ఏదో ఒక పని ఒక విషయం. తలెత్తి చేతులుచాచుతున్న ఆ అగాధ పుటంచునుంచి, ఆ భయంకర మౌనంనుండి మళ్లీ సముద్రంలోకి, కోలాహలంలోకి లాక్కుపోతాయ్. నిర్విచారంగా మళ్ళీ కొత్త ఉద్రేకంలో, కొత్త సంరంభంలో లీనమైపోతాం అవి క్షుద్రంగా కన్పించవచ్చు లెక్కలేనివి కావచ్చు. కాని మృత్యుపాశాలనుంచి విడదీసి జీవితానికి పాశబద్ధం చేసే పటుత్వం వాటికుంది అందుకనే జీవి ఎప్పుడూ కొత్తకొత్త గ్నాపకంకోసం చేతులు చాస్తూ ఉంటాడ

ఇప్పుడు కమల తల్లికి అల్లునిరాకతో మళ్ళీ ప్రాణం వచ్చింది అగాధమనుకున్న చోట మళ్ళీ దారి దొరికింది

కాని కమల సరిగా భోజనం చెయ్యలేదు అసలు కొన్నాళ్ళనుండి, ఏదో అలవాటుగా తప్ప, కావాలని తినటంలేదు

* * * *

3

అల్లుడు వచ్చాడు కమల తల్లి అందల మెక్కింది ఇల్లంతా అలికించి, సింగారించింది బడి పంతులుగారివి బతిమాలి, బామాలి కూసాలూడు తున్న పాత కుర్చీ ఒకటి తెచ్చింది

ఇంట్లో పని అంతా తాను నిర్వహించుకుంటా నని కూతురికి భావార్థంగా చెప్పింది

అతను వచ్చేటప్పటికి పొద్దు వాలుతోంది

కమల అతని జట్కా బండిలోంచి ఇంకో వ్యక్తి ఎవరైనా కూడా దిగుతున్నారేమో చూస్తుంది. కాని భర్త ఒక్కడే వచ్చాడు. ఈసారేం ఏ స్నేహితు డినో వెంటపెట్టుకొని తీసుకొరాలేదు.

ఒక సంచీలోంచి కూరలు తీశాడు ఇంటల్లుడు. కొట్టువాడి కూకంలో, బేరంలో దగా చేయాలని ఎంతో ప్రయత్నిస్తే, ఆ పద్మ వ్యూహాన్ని తను విచ్ఛిన్నం చేసి, ఆ వాడికి కనుబడకుండా నాలుగు బెండకాయలు కొసరు తీసుకొన్నట్టు సగర్వంగా చెప్పాడు

కమల కూరలతో వెళ్లబోగా ఆమె చేతులు పట్టుకొని "ఇదిగో మాకావా మల్లెపూలు.. బొడ్డు మల్లెపూలు" అన్నాడు, చేటంత ముఖం చేసు కొని అతని కళ్లలో కాంక్షా సర్పం వేయి పడగలు విప్పుకొని తనకేసి చూస్తోంది బుసకొట్టుతోంది.

కమల తల్లి అన్నం వడ్డించి అల్లుడి క్షేమ సంగ తులు అడిగింది. పంటలు ఎలా ఉంది, ధరలెలా ఉండి అన్నీ వివరంగా అడిగింది.

ఇటీవలనే ఒక గేద కొనినట్టు, ఇంకో నెల్లాళ్లలో ఇంక రెండు గేదెలు కొంటున్నట్టు చెప్పి అత్తగారిని కూడా రమ్మని ఆహ్వానించాడు

అల్లుని ఆదరంతో అత్తగారు కొండెక్కింది "అమ్మాయి ఎక్కువ నెయ్యి వడ్డించు"

అని పిలిచింది తల్లి

కమల సావిట్లో గోడకానుకునే కూర్చున్నా, జవాబు చెప్పలేదు భోజనం ముందు జరుగుతున్న చర్చ ఆమెకు వినబడ్డలేదు హఠాత్తుగా జ్వరం వచ్చి నట్టుంది

అల్లుడు భోజనం ముగించి గదిలోకి వెళ్లాడు

"ఏమే అమ్మాయి . అతను భోంచేస్తున్నంతసేపూ ఇటు రానేలేదేమే " అంది తల్లి

"వక్క తేస్తున్నానే" అంది కూతురు.

ఈ జవాబుకి తల్లి సంతోషించింది. పగటి పను లన్నీ రాత్రికయ్యేసరికి మటుమాయమవుతాయ్. చీకట్లోని ఈ ముహూర్తంలో ఆమెకు ఎక్కువ వర్చస్సు తన భర్త పగలల్లా ధూం ధాం చేసి, కాని రాత్రి వంటింటి తలుపు వేసిన నడవలోకి వచ్చేటప్పటికి ఎంతో ప్రస న్నంగా ఉండేవాడు.

కమల భోంచేసి నడవలో కూర్చుంది.

"అల్లుడి పిలుస్తున్నా కావాలేమో గదిలోకి వెళ్లు" అంది తల్లి. కమల ఏమీ మాట్లాడలేదు.

గదిలోంచి ఒకటి రెండు సార్లు బాధయుతంగా దగ్గు వినబడింది అయినా కమల కదల లేదు.

“కమలా” అని పిలచాడు

ఆ బర్ర గొంతుక విని అత్తగారు, “అమ్మాయి, పిలుస్తున్నాడే” అని హెచ్చరించింది

కమల ఇంకా కదలలేదు

తల్లి నడవలో దీపం తగ్గించి, కుక్కిమంచం వేసుకోటం గమనించి, కమల మెల్లగా లేచింది

“ఇందాకటినుంచి ఏమి చేస్తున్నావు?” అని, భర్త “ఇదిగో పూలింకా ఇలాగే ఉంచావేం పెట్టుకో” అన్నాడు

కమల కిటికీలో కూర్చొని నక్షత్రాల కేసి చూస్తోంది చల్లని గాలికి ఆమెకు మళ్లీ ప్రాణం వస్తోంది కిటికీ చువ్వలు నుదురుకు ఒత్తుకుంటున్నాయ్

అతను పూల పొట్లం తీసి, కమల ఒళ్లో పెట్టాడు తన బరువైన రెండు చేతులను ఆమె భుజాల మీద ఆన్చి, “ఏమే. అలా చూస్తున్నావేమిటి” అన్నాడు

ఆమె జవాబేమీ చెప్పలేదు

అతను “ఇదిగో ఓ తమాషా తెచ్చా” అంటూ పెట్టెలోంచి ఏవో రెండు పుస్తకాలు తీసి, దీపం ఆమె దగ్గరకు తెచ్చి పుస్తకాలు తెరిచాడు

అతని ముఖం మళ్లీ సంతోషంతో చాటంత అయింది

“పెట్టుకో మరి పూలు ”

.. ..

“దబ్బున పెట్టుకో...”

“నేను వస్తానని వ్రాసినా తలంటిపోసుకో లేదేం? పోనీలే దబ్బున పూలు పెట్టుకో” అని పెట్టెలోంచి అగరు పుల్లలు, ఏదో సెంటు బుడ్డి తీశాడు.

అతను దీపం తగ్గించాడు కమల ఆకాశంలోకి చూసింది విశ్వమంతా వెన్నెల వరదై ప్రవహిస్తోంది లేచి కిటికీ తలుపులు వేసింది తగ్గించిన దీపం వెల్తురులో భర్త నీడ భయంకరంగా కన్పించింది

“ఇదిగో పుస్తకాలు చూడు బొమ్మలు”

“ . ”

“ఇదిగో ఈ సెంటురాసుకో ”

“ , ”

“ఇంకా పూలు పెట్టుకోలేదూ ?”

“ . ”

“నా ఉత్తరాలకు జవాబే వ్రాయలేదేం ?”

“ . ”

“మరి పూలు ”

ఇంతవరకూ మూగగానే ఉన్న కమల లేచి, “అలా ఉండనీయండి పూలు ” అని, దీపం ఇంచుమించు పూర్తిగా తగ్గించింది.

 శ్రీ అవనీంద్రనాథటాగూరుతో నా పరిచయం

శ్రీ తేజోమూర్తుల
కేశవరావు

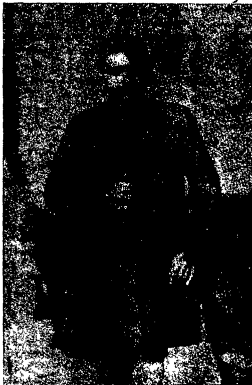
★

భారతీయ చిత్రకళాపితామహుడు అవనీంద్రనాథ టాగూరు అస్తమించాడు అతనితో నే భారతీయ చిత్రకళా ప్రపంచంలో ఒక నూతన శకం ఆరంభమైంది మన దేశంలో ఆధునిక చిత్రకళకు అతనే పునాది వేశాడు

బ్రిటిషు ప్రభుత్వం వచ్చిన తరువాత మన జాతీయకళలన్నీ నశించగా మన దేశీయులు పాశ్చాత్యచిత్రాలనే అనుకరించే సమయంలో అవనీంద్రుడు మన ప్రాచీనకళా సౌందర్యాన్ని అవగాహన చేసికొని వాటిద్వారా చిత్రకళలో మార్పు ప్రవేశపెట్టినాడు

ఇతని ఉద్యమానికి చేయూతనిచ్చి విదేశాలలో మన కళల ఔన్నత్యాన్ని గురించి చాటించినవాళ్లు ఆనంద కుమారస్వామి, ఇ. బి. హావెలు

ఒకసారి శ్రీ రవీంద్రుడు అవనీంద్రునిగురించి ఇట్లన్నాడు *'This one man has changed the world of art He has revolutionised the taste of the country. His countrymen were strictly against him but he bravely faced all the difficulties and changed the atmosphere.'*

కలకత్తా ఆర్టుస్కూలు ముఖ్యోపాధ్యాయులుగా ఉన్నప్పుడు.

అవనీంద్రుడు పాశ్చాత్యశైలిలోనే చిత్రకళను ఒక ఇటాలియన్ శిల్పియొద్ద అభ్యసించాడు. విద్యార్థికాలంలోనే తన ప్రతిభకు తార్కాణంగా మనిషి సైజు రూపచిత్రం (*Life size portrait*) ఒకటి నూనెరంగులలో ఒక గంటలోనే పూర్తిగావించాడు

అది నేటికీ అతడు చిత్రించిన రూపచిత్రాలలో గొప్పదిగా ఎంచబడుతూంది తరువాత చాలా కాలం అతడు కలకత్తా చిత్రకళా విద్యాలయానికి వైస్ప్రిన్సిపాల్ పదవి వహించాడు ఆ కాలంలోనే అతనికి ఒకరు కొన్ని ప్రాచీన రాజపుత్రచిత్రాలు బహూకరించారు. అవి చూచిన తరువాత, అతనిలో చైతన్యం కలిగి రాజపుత్ర మొగలాయి చిత్రాలు, అజంతా, బాగ్ చిత్రాలు, భారత్, సాంచీ, అమరా

వశీశిల్పాల సాంప్రదాయాన్ని అనుసరించి చిత్రాలు చిత్రిస్తూవచ్చాడు.

సుప్రసిద్ధ జపానీ కళావిమర్శకుడు ఒకాకురా (*Okakura*) మనదేశం వచ్చినప్పుడు అవనీంద్రుని అతనిశిష్యుల చిత్రరచనాశైలిని మెచ్చుకొంటూ, తాను విదేశాలలో ప్రచారానికై తెచ్చినవైనా జపాను చిత్రాలు చూపించి అతనిని ప్రోత్సహించాడు. అతడు అవనీంద్రునితో మాట్లాడుతూ *'We in Japan have mastered the brush, but We look to India for ideas'* అన్నాడ

ప్రాచ్య చిత్రకళయొక్క అభివృద్ధిని చూచిన తరువాత అవనీంద్రుడు అతని శిష్యులు అనేక నూతన మార్గాలలో చిత్రించడం మొదలు పెట్టారు. అవనీంద్రునికి శిష్యులనేకులున్నారు. వారిలో ముఖ్యులు శ్రీ నందలాల్ బోసు, అసిత్‌కుమార హాల్దారు, వెంకటప్ప మొదలైనవారు శ్రీ నందలాల్ బోసు వారికి అత్యంత ప్రియులు వారిద్దరిది శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస, వివేకానందుల సంబంధం వంటిది

చిత్రకళావ్యాపనకై ఇండియన్ సొసయిటీ ఆఫ్ ఓరియంటల్ ఆర్టు అను సంస్థను నెలకొల్పి దాని ద్వారా చిత్రకళా ప్రదర్శనాలు జరుపుతూ వచ్చారు. ఆ సంస్థద్వారా ప్రసిద్ధ కళా విమర్శకుడు శ్రీ ఓ సి గంగూలీ "రూపం" అను లలిత కళావిషయక పత్రికను కొన్ని సంవత్సరాలు ప్రచురించినాడు

1918 లో శ్రీ రవీంద్రుడు విశ్వభారతిలో కళాభవనం స్థాపించినప్పుడు అవనీంద్రులు నందలాల్‌బోసును దానికి ప్రిన్సిపాల్‌గా పంపారు 1928 లో మచిలీపట్టణంలో ఆంధ్రజాతీయ కళాశాలలో భారతీయ చిత్రకళాశాఖను నెలకొల్పినప్పుడు శ్రీ ప్రమోదకుమార చటర్జీని పంపారు. శ్రీ చటర్జీగారు జాతీయకళాశాలలోని వున్న నాలుగు సంవత్సరాలలో అవనీంద్రులు కళాశాలలోని చిత్రకళావిద్యార్థుల కృషిని ప్రోత్సహిస్తూ వచ్చారు. తరువాత ఆయన కళాశాల అధికారుల అనాదరణవల్ల కళాశాలలోని చిత్రకళాశాఖ ఎత్తివేయబడిందని విని చాలా విచారించారు.

1941 లో రవీంద్రుని తుదికోరిక ననుసరించి శాంతినికేతనంలో అవనీంద్రుని డెబ్బదవ జన్మదినోత్సవం అతి వైభవంగా జరిగింది. అతని చిత్రాలు కథా రచనలు ప్రదర్శించారు.

శ్రీ రవీంద్రుని అనంతరం అతనిని విశ్వభారతికి అధ్యక్షునిగా నియమించిరి క్రమేణ అనారోగ్య కారణాలవల్ల ఆ పదవినవదిలి అతను కలకత్తా సమీప గ్రామంలో విశ్రాంతి తీసికొంటూ వచ్చెను

ఆ వార్ధక్యంలో అతను దృష్టి లోపించినా కూడా కొయ్యముక్కలు, పేకలు, అగ్గిపుల్లలు మొదలైన వాటితో అద్భుతమైన బొమ్మలు (*toys*) తయారు చేస్తూ వచ్చెను ఆ బొమ్మలను ఏదైనా అంతర్జాతీయ ప్రదర్శనంలో ప్రదర్శించినట్లయితే నవీనతకు హాస్యానికి, ఉన్నత భావాలకు అగ్రస్థానం లభిస్తుందంటారు అవనీంద్రుడు పురాణగాథలే కాక జీవిత సమస్యలు, ప్రకృతి దృశ్యాలు యింకా మేఘదూత, ఉమరుఖయ్యాం రవీంద్రుని కథలకు చాలా చిత్రాలు, చిత్రించారు. అతను గొప్ప కథకుడుకూడాను. కథలు చిన్నవి, పెద్దవి, బాలసాహిత్యం, *prose-poetry* మొదలైనవి చాలా రచించారు ఇటీవల కొన్ని ఇంగ్లీషులోనికి అనువాదింపబడినవి

"హనుమంతుని డైరీ" అనే పేరుతో హాస్యయుతంగా రామాయణగాథను, "జోరాశంకోర్ ధారే", "ఘరోగల్ప" అనేవాటిలో స్వీయచరిత్రను వ్రాసుకొన్నారు

వాటిలో తాను చిన్నప్పుడు శ్రీ రవీంద్రునితో కలిసి ఆడిన నాటకాలు, ప్రారంభించిన ఉద్యమాలు గురించి పేర్కొన్నారు భారతీయ చిత్రకళను గురించికూడా కొన్ని పుస్తకాలు రచించారు విద్యార్థులు చిత్రకళను ఎట్లు ప్రారంభించవలెనో తెలుపుతూ "సహజ్ చిత్రశిక్ష" అనే ఒక చిన్న పుస్తకం 5, 6 సంవత్సరాలక్రితం అచ్చువేసిరి నేను శాంతి నికేతనంలో వున్నప్పుడు ఒకసారి ఆయన అక్కడికి వచ్చి మూడురోజులు ఉన్నారు. అంతకుపూర్వం ఆయన అక్కడకువచ్చి ఏడెనిమిది సంవత్సరాలయినదట గొప్పగా సన్మానం జరిగింది. మనదేశంలోనే గాక ప్రపంచంలో ఏయేదేశాలలో చిత్రకళలు ఎట్లు వృద్ధిఅయిందీ వాటి మార్పుగురించీ చాలా విషయాలు మాట్లాడారు

మొదటిదినం ఉదయం కళాభవనంలో విద్యార్థులు చిత్రాలువేసే గదులు ఒక్కొక్కటీ చూస్తూ

నా గదికి వచ్చారు. అప్పుడు నేను ఒక సంతాల్ కుటుంబం బొమ్మఒకటి పూర్తి చేస్తున్నాను. అది చూచి వెంటనే కూర్చొని 'ఇన్ని రంగులు కలిపావ్, బొమ్మలో ఒకటీ కనబడదే, చూడు నీవు కలిపినరంగు లన్నీ ఇప్పుడే ఖాళీచేస్తా'నంటూ కుంచె తీసికొని బొమ్మమీద కొన్నిరంగులు వేసివారు వేస్తూ నా వంకతిరిగి "*What do you think of Colouring? It is like cooking*" అని అంటూ వంటలో ఒక కమ్మనిపదార్థం చెయ్యాలంటే అన్ని దినుసులు దానిలో సరిగా వేస్తేనే అది రుచిగా వుంటుంది అట్లే బొమ్మకు రంగులు వేయుపమున్నా అన్నారు

గదులన్నీ చూచి బయటికి వస్తూంవగా కలకత్తా చిత్రకళా విద్యాలయంనుంచి ఇద్దరు విద్యార్థులు ఎదురుగా వచ్చి నమస్కరించారు

ఆయన వీరెవరని అడుగగా *Still life class students* మని అన్నారు వెంటనే ఆయన *What do you mean by still life? Life is not still Life is moving Are you studying dead life?* అని అంటూ ప్రకృతిలోనుంచి ప్రత్యక్షంగా నేర్చుకోవడానికి క్లాసు గదులలో కోసిన పుష్పాలు కాయలు వ్రాసినదానికి తేడా తెలుపుతూ చాలా సేపు మాట్లాడారు

ఆ సాయంత్రం చిన్నపిల్లలకు కథ చెప్పారు. అది వినుటకు శాంతినికేతనంలోని ఉపాధ్యాయులు చాలామంది వచ్చారు. ఆ కథ ఆదినం పూర్తికాలేదు మరునాడు సాయంత్రం కూడా చెప్పిరి

అప్పటికప్పుడు కథ సృష్టించి పిల్లలకు ఎంతో ఉత్సాహకరంగాను హాస్యకరంగాను చెప్పడంలో ఆయన చాలా సమర్థుడు ఆ కథను శ్రీ రవీంద్రుడు కూడా రెండవదినం వచ్చి విని 'అబనీ'వలె ఇంత చక్కగా కథ చెప్పగల సమర్థత నాకు లేదనిరి

ఒకసారి నేను కలకత్తాలో శ్రీ అవనీంద్రుని దర్శించుటకు వెళ్ళితిని సామాన్యంగా అవనీంద్రుని వద్దకు పోయినప్పుడు ఎవ్వరుకాని చిత్రకళా విద్యార్థులు తాము వేసినబొమ్మలు కొన్ని తీసికొని వెళ్ళకుండా వుండరు. ఆ బొమ్మలు చూపించినప్పుడే చిత్రకళావిషయమై ఆయన ఎన్నో విషయాలు తెల్పుతారు.

నేను వెళ్ళినప్పుడు ఆయన తన పూర్వీకభవనంలో (రవీంద్రుని జోరాసంకోభవనానికి ఎదురుగా) వుండే వాడు. పైన మేడమీద హాలు అలంకరించిన ప్రాచీన రాజపుత్ర మొగలాయిచిత్రాలు, చీనా జపానుదేశపు ప్రఖ్యాత చిత్రకారుల చిత్రాలు. కొన్ని ఆధునిక చిత్రాలు యింకా కొంత ప్రాచీన వస్తుసామగ్రితో అలంకరింపబడివుంది.

హాలు వెనుక వరండాలో వరుసగా అవనీంద్రుడు అతని ఇద్దరి సోదరులు సమరేంద్ర, గగనేంద్రనాథ టాగూరుగార్లు కూర్చొనే సోఫాలు, వాటిప్రక్క హుక్కా అమర్చబడివున్నాయి అవనీంద్రుడు, అతని అన్న గగనేంద్రుడు మాత్రమే చిత్రకారులు వారిద్దరి సోఫాలప్రక్క దంతపు పెట్టెలలో రంగులు, కుంచెలు వగైరా వున్నాయి.

ఆ దినం అవనీంద్రులు ఒక్కరుమాత్రం కూర్చొని కొన్ని ఎండుటాకులు ప్రోగుచేసుకొని ఒక్కొక్కటే చూచి వ్రాస్తూవున్నారు ఆయన నన్ను చూచి "ఎండిపోయిన ఆకులలో ఏమి అందం వుందని అలక్ష్యం చేస్తాం వాటిలో ఎన్ని కొత్త స్వరూపాలు గోచరిస్తూన్నాయో చూడు' అన్నారు.

ఒక పుస్తకంనిండా వారు వ్రాసినవి కొన్ని జంతువులు పక్షులవంటివి చూపారు. తరువాత ఆయన నేను వేసిన బొమ్మలు చూస్తూ ఒక నలుపురంగులో (*black and white*) వేసిన ప్రకృతిదృశ్యాన్ని తీసి ఇట్లన్నారు. "రంగులలో బొమ్మలువేయడంకన్న ఒకే రంగులో బొమ్మవేయడం చాలా కష్టం మన దేశంలో మా అన్న గగనేంద్రనాథ టాగూరు తప్ప యింకెవ్వరు ఈ పద్ధతిలో ఇప్పటివరకు కృతార్థులు కాలేదు"

మరొకసారి వారిని దర్శించుటకు పోయినప్పుడు ఒక ప్రకృతిదృశ్యం (*Landscape*) వేస్తున్నారు. నేను అది పూర్తిఅయ్యేవరకు వుండి చూడాలనివుం దన్నాను ఆయన సరేనని మధ్య మధ్య రంగులు అరగ తీస్తు వుండమన్నారు

రంగుల సమ్మేళనం చెయ్యడంలోను *texture* తీసికొని రావడంలోను అవనీంద్రుని మించినవారు లేరు. వారితో సమానులు ప్రపంచంలోనే ఏ ఇద్దరో ముగ్గురో వుంటారు ఎటువంటి *effect* వయినా రంగులలో అతి సులువుగా తేగలరు. బొమ్మ పూర్తి అయింది.

నేను ఏదైనా బొమ్మ ప్రారంభిస్తే అది అనుకొన్నట్లు రాదని నన్ను గురించి చెప్పుకొన్నాను

ఆయన పాశ్చాత్యులు రంగులలో ప్రకృతిని ఎట్లా చూచేది మన పూర్వులు ఎట్లు చూచిందీ తెలుపుతూ ఇట్లన్నారు. "చాలకాలం క్రితం నేను ఒకసారి ఇక్కడి జంతుప్రదర్శనశాలకు (Zoo) వెళ్లాను అక్కడ గర్జిస్తూవుంటే ఒక సింహాన్ని చూస్తూ చాల సేపు నిలబడ్డాను. ఆ తరువాత ఎర్రగా భయంకరమైన సూర్యాస్తమయంలో బంధింపబడి గర్జిస్తూవుంటే సింహాన్ని చిత్రించాలని నాకు బుద్ధి పుట్టింది ఆ రాత్రంతా నాకు సరిగా నిద్ర పట్టలేదు. సింహగర్జనలు నాలో ప్రతిధ్వనిస్తూ వున్నాయి ఉదయం బొమ్మ రంగులలో ప్రారంభించాను చివరకు ఆ బొమ్మ నా చెడిపోయిన బొమ్మలలో జమకట్టి పారవేశాను అది ఎప్పటికైనా సరిగా వేయాలనే కోరిక మాత్రం నిలిచిపోయింది" అన్నారు

తరువాత మాట్లాడుతూ ప్రస్తావనలో మైకెలేంజలో జీవితం చదివినావా అని నన్ను అడిగినారు. లేదన్నాను "అతడు ఒక మహా కళాతపస్వి పాశ్చాత్యదేశాలలో అంతటివాడు తిరిగి జన్మించనే లేదు" అని అతని గురించి చెప్పుతూ ఆయన ఆవేశంతో "*you must be like hungry wolves and tigers for Art Devour what ever you see* అంటూ ప్రారంభించారు

ఎంతసేపు మాట్లాడారో ఎప్పుడు చీకటి పడిందో తెలియదు ఆయన తమ్ముడు సమరేంద్రనాథ టాగూరు వచ్చి "అబనీదా, టైం ఎంతయిందో తెలుసా? ఈ అబ్బాయి చాలా దూరం పోవాలి కాబోలు" నన్నారు

ఆ గంభీరమైన ఉపదేశంనుంచి ఉన్మత్తునివలె లేచి వారికి నమస్కరించి శలవు తీసికొన్నాను

అవనీంద్రులు స్మరణకు వచ్చినప్పుడంతా ఆనాడు అతను ఇచ్చిన ఉత్తేజకరమైన బోధ నాలో ప్రతిధ్వనిస్తూ వుంటుంది

అవనీంద్రులు గీచిన ఒక స్కెచ్.

శిథిలాశ్రమము

★

శ్రీ దిగుమర్తి సీతారామస్వామి

అది మిథిలా మార్గమున గౌతముని శిథిలాశ్రమము-పూర్వగాథ తెలియకయే రామచంద్రుని హృదయము ఆ స్థలమునం దడుగుంపగనే తొలి తలపుల నాందోళించినది. అప్పటి రాఘవ విశ్వామిత్రుల సంవాదము ఈ ఘట్టమునందలి విషయము

రాఘవుఁడు

ఈ శిథిలాశ్రమమ్మున ననేక వసంతములేచి పూచియా
వైశసియింపఁ బడ్డవో-విపన్నము లిద్రుమముల్ హిమాగమ
క్లేశయనించియున్ మధువశీకృతముల్ బళి నామతించు-ది
వ్యాళల నెవ్వరీయెడల నాగ్రసుఖంబులు కొల్లవెట్టిరో!

సుఖగములైన యే త్రిదివసుందరు పాద పయోజ ముద్రలో
విభవము కోలుపోయిన పవిత్ర ధరిత్రికి రత్నరేఖలై
యుభయమొసంగ చేటికిసుమంతయుఁ గగ్గవు నిట్టివాని రా
గ భరిత మోదముల్ జడిమగాంచిన వేళను భావమంజిమల్.

ఇట నేదో యొకప్రేమగాథ తొలినాడే భగ్నతంత్రీ గుణా
స్ఫుట నాదమ్ముల మూగవోయినది కాఁ బోలున్-శిలావేదికల్
రటదంతః కరణమ్ములట్లు పథిక వ్రాతమ్ము నాందోళన
త్రుటిత శ్వాసులఁ జేయుఁ - ఖాద్యదీనదేదో స్వర్గమే యీ యెడన్‖

ఎవఁడో భగ్నమనస్వి క్రోధవశుఁడై యిచ్చోఁ దపఃస్వాపతే
య వినాశమ్మునకోర్చి ధాతృసృజనాహ్లాదప్రదైకైక వా
స్తవతాఘుస్మర వాక్ప్రవక్తృతన ద్రష్టంగా దనున్ మెచ్చఁ బో
లు-వగాంచున్ లతలిక్ష్ణ తద్ధ్వనికళల్ బోషించు వాత్యాకృతిన్‖

విశ్వామిత్రుఁడు

తగునోయీ రఘువంశ వర్ధన! యథార్థం బూహాలందందుఁగాం
చి గత స్పందనముల్ ధ్వనించుఁగాదె నీ డెందంబు నిస్పందతయుం
బగటుల్ గారణజన్మగా-శిథిల రమ్యాంకైన యుచ్చోఁ బురా
ణగతార్థంబులు గౌతమాశ్రమముగా నవ్యోన్నతిన్ సొంపిలున్‖

భా ర తి - ఖర వృష్యము

అతఁడు జ్ఞాని - చూపరుల కాతని దర్శన మాత్మశాంతిదం
బై తనరున్-దదీయమగు ఖ్యాతికి మాత్రము ధర్మదారయే
హేతువు-రూపరేఖగల యింతిని దానిని గాంచు కోర్కెఁగా
మాతురుఁ డవ్వఁడో యొకఁ డహర్నిశ మొందెడు నాతిథేయమున్

అది దుర్మేధ-గృహాశ్రమోత్సవము లందాహూతుఁడా దేవరాఁ
జుఁదత ప్రౌఢరత క్రతుప్రియుని గాఁ జొక్కింపఁగా నెంచు న
త్రిదివేంద్రుండును లెన్నవాఁడగుట మూరింబోయెఁ దత్సంగమ
ప్రదశాలక్షిత-కొమ్మలూడలుగనై వ్యాపించె నీ మచ్చకల్

గాతముం డుచితయోగ బలిష్ఠ దేహుండు బ్రహ్మవర్చస్వి భార్యా విధేయుఁ;
డమరేంద్రుఁ డప్సరః ప్రమదోపభుక్తనీరస దేహుఁడయ్యె నీ రమణి కతఁడు
ప్రియుఁడు-శచీదేవి పెండ్లాడి పీనిని హాయిగా సుగపడిపోయె నేమొ!
అందుకాటుగ లేనియట్టి కాయము మనోహరము నిత్యవసంత సురుచిరమ్ము—
కవుల కిది నాటినుండియు వివిధచిత్ర కల్పనాశక్తి దమ్ముక్క కవుల కనఁగ
నేల-ఆ బ్రహ్మదేవునకే లతాంగి కలల కళ్యాణి-వలపు రెక్కల పటాణి॥

ఒక్క యతిరాజతపము దుహూహ్యమైన యొక్క ఋషికాంత యూహ మీయుర్వియందె
భ్రష్టతం గాంచ నాసురేశ్వరున కాదవె వేయికనులు పరాంగనావీక్షకొరకు॥

ఆమెద నల్లదేనతి శిలాకృతి! ధూర్త నిలింప భర్తయున్
కాయక ధూపదీప కుసుమ స్రగుపాస్తి భజించు దీని-భా
ర్యాయుతుఁ జేసి గౌతము గృహాస్థిత నిల్చెను రాజపుత్ర! ను
న్నాయతి శాపమోచన రహస్యము నిత్యౌ ద్వదంఘ్రి ధూళులన్॥

తారకములౌ భవత్పదతామరసపరాగముల్ వేల్పులు పుత్త్రబదుకునందు
పతన హేతువులగు స్వర్గపతి భుజాఢ్యమృగమదామోదముల్ విస్మరింపఁ బడుత!
స్వర్గసీమలు దిగి పారిజాతవీథులందు వాసించు మృదుహిమబిందువులయి
జాలువారెడు కలికి కపోలఫలక బాష్పముల్ హానికాపము బాపుఁగాత!

విమలకోసం

శ్రీ వజ్ఝల రామనరసింహం

రఘు పిల్లని చూచుకోవడమూ అయింది, పిల్ల రఘుని చూడడమూ అయింది పెళ్ళి మాటలు అయిపోయాయి

అయిదేళ్లవరకూ పెళ్ళి చేసుకోనని భీష్మించుకున్న రఘు ఆ పెళ్ళిమాటల కెలా వప్పుకున్నాడో తనకే తెలియదు కాని, తండ్రి అయిన కిష్టయ్యగారు కొంత బలవంతం చేయకపోలేదని అతడెరుగును

రఘు ఒక వింతవ్యక్తి చిన్నతనంనుంచీ అతని మనస్సులో పెళ్లి, పిల్లని చూచుకోవడం, కట్నాలు, మొదలైనవాటిగురించి ఒక విధమైన అసహ్యభావాలు అల్లుకొని వుండిపోయాయి చాలాకాలంనుండి తన తలిదండ్రులు పెళ్ళి చేసుకోమని తనని బలవంతం చేస్తున్నారు తన కెన్నో సంబంధాలు వచ్చాయి ఎందరో కట్నాలు ఇస్తామన్నారు. తను మరి అయిదేళ్లవరకూ పెళ్లి చేసుకోనన్నాడు తల్లి ప్రాధేయపడింది. పిల్లతండ్రి అయిన మూర్తిగారు వత్తిడిచేశారు తను మౌనంగా వూరుకొని తన విముఖత తెలియచేశాడు వివాహంగురించి తనకి విచిత్రమైన భావాలు సందేహాలు కల్గుతున్నవి పెళ్లి అంటే, ఒక పిల్లని ఒక పిల్లవాడి మెడకి కట్టడం, సంసారభారం వారిద్దరి శక్తినీ పరీక్షం! అయితే, ఈ కట్నాలు, పురోహితులు, లాంఛనాలు, ఇవన్నీ ఏమిటి? ఎందుకు? మిగతా దేశాలలో పెళ్లిళ్లు ఎట్లా జరుగుతాయి? పెళ్ళి అయాక సంసారాన్ని ఎట్లా పోషించడమో? తమ పిల్లలకి పెళ్లిళ్లు చేయడానికి తలిదండ్రులకి తొందర, ఆవేశము, పట్టుదల, బలవంతము, ఎందుకో

రఘులో వున్న ఈ వింతవింత భావాలన్నీ తను పిల్లని చూసేటప్పటికి మటుమాయమైపోయి కూర్చున్నవి. తన మనస్సులో ఇన్నాళ్ళ యీ వివాహానికి వ్యతిరేకంగా పనిచేస్తున్న మహాశక్తులన్నీ ఒక్కమాటు ఓడిపోయా యనిపించింది... కళ్లెదుట పెద్ద విమల.. రఘుకి ఎదురుగా, నాపచాపమీద కూచోపెట్టేరు విమల 16 ఏళ్ళ పిల్ల. కాఫీకలరు పైట పరికిణీ, సన్నని పిట్కు జాకెట్టు తొడుక్కుంది తామర రేకుల్లా వున్న ఆమె కళ్లకి కాటుక పెట్టుకుంది రఘు ఆమెవైపు చూశాడు ఆమె కొద్దిగా తల వంచుకొని కూచుంది ఆమె తండ్రి అయిన మూర్తిగారు కూతురుతో అన్నారు

“అమ్మా! విమలా! కొంచెం తలఎత్తమ్మా” చెదురుతూవున్న లేళ్ళలా, ఆమె కళ్లు ఇటూ అటూ తిరిగినవి సన్నని పెదిమలు రెండూ కొంచెం చలించాయి. ఆమె ముఖచెక్కులు లేసులాటి భావాలను దిద్దుకొన్నవి ఆమె కళ్ళలో ఒక వింతకాంతి వెలిగింది

రఘు ముగ్ధుడైయాడు. కనీసం అట్లా అనుకున్నాడు ఎదో మధురమైన వింతవస్తువని, తను ఎన్నడూ ఎరుగనిదానిని, అకస్మాత్తుగా కనుక్కొని ఆశ్చర్యపడుతూన్నట్లు విమలవేపు చూశాడు గదిలో, తనచుట్టూ ఎవరున్నదీ అతనికి కనిపించలేదు. ఆ గది వెల్తురులో, కోలని, కోమలమైనముఖాన్ని కొద్దిగా ఎత్తి తనకు చూపిస్తూ, సిగ్గుతో ముడుచుకుపోయిన కలువపూవులావున్న విమలని మాత్రమే చూశాడు ఆకాశంలో వెలుగు మెరిసి, మాయమవకుండా వుండిపోతే, దిగ్భ్రమచెందే మానవునిలాగ, రఘు ఆమె వేపు చూస్తున్నాడు. విమలది సామాన్యమైన అందము ముఖంలో ఒక కాంతివుంది ఆమె పెద్దకళ్ళలో చంటిపిల్లల అమాయకత్వం, లోకులు తెలియని భావ సంపద వున్నవి ఆమె సన్నటి, పొడుగాటి విగ్రహం గాలిలో వూగులాడే తామరతూడులా వుంది

ఆమె పూర్వకాదు, అనుకున్నాడు రఘు తెలుగు సినితార తెరపై, అతనికి జ్ఞాపకం రాలేదు. ప్రపంచంలో చాలామంది స్త్రీలు వున్నారని రఘుకి తెలుసు—అందమైనవాళ్లు, కురూపులు, కామక్షతో తినగా నడిచేవాళ్లు, నీలాకాశ చిలుకల్లా

చీరలు సింగారించుకొని వీధంటపోయే కాలేజ్ పడుచులు—ఇంకా ఎందరో! కాని, వా రందరిలోను లేని ఒక ప్రత్యేకత విమలలో వుందనుకున్నాడు వారందరికీ దూరంగా, ఓ ప్రత్యేకస్థానంలో విమల అతనికి గోచరించింది విమలలోవున్న ఏదో తెలియని ఒక గొప్ప ఆకర్షణశక్తివచ్చి తనను, తన భావాలను ఓడించి వశపరుచుకొంటున్నా దనుకొన్నాడు రఘు

విమలకు పాటవచ్చును ఆమెను వీణమీద పాడమన్నారు విమల వీణవాయిస్తూ, సన్నని మధురమైన గొంతుతో "రామ నీ సమానమెవరురా" పాడింది వీణా తంత్రులమీద ఆమె లేతవేళ్లు కదలుతూ సృష్టించిన నినాదాలు గది అంతటా ప్రతిధ్వనించాయి. ఆమె మధురమైన కంఠస్వరం అందరినీ మంత్రముగ్ధులను చేసింది—పాట వినడానికి వచ్చిన పొరుగింటి బామ్మగారినోరు అమాంతంగా తెరుచుకపోయింది రఘు హృదయంలో వేయి బ్యాండు మేళాలు మ్రోగినవి ఒక చక్కనిపాటలో తనను వశపరమకొనే శక్తి ఇంతలా వుంటుం దని రఘు ఎన్నడూ అనుకోలేదు విమల రఘువైపు ఒక్కమారు చూసింది వా రిద్దరి కళ్లూ ఒక్క నిముషమాత్రం కలుసుకొని వుండిపోయినవి పాట పూర్తయింది విమల లేచి ఇంట్లోకి వెళ్లిపోతూ రఘువేపు మరోమారుచూసి, గిరుక్కున తిరిగిపోయింది ఆమె పెదవులమీద చిరు హాస్యంచేసింది ఏదో దివ్యమైన కాంతి ఒకటి ఆ గదిలోంచి కదలి వెళ్లిపోయిన ట్లయింది రఘుకి

—రఘు, విమల, ఒకరినొకరు చూసుకోవడం అయింది, పెళ్లిచూపులు అయిపోయినవి—విమల, మూర్తిగారు, వెళ్లిపోయారు

"ఏంరా నాయనా? ఏమంటావు" అని శర్మగారు కొడుకుని అడిగారు.

"నాకు నాకు ఏమీ అభ్యంతరం లేదు నాన్నా" అన్నాడు రఘు, సిగ్గుపడుతూ

శర్మగారు ఆశ్చర్యపోయారు పెళ్లిచేసుకోనని ఇంకా ఏం తంటాలు పెడతాడో అనుకుంటూవుంటే రఘు నెమ్మదిగా, తనకే అభ్యంతరమూ లేదనడం, ఆయనకి అపరిమితాశ్చర్యాన్ని కలుగజేసింది. పూర్తిగా తన సందేహం నివృత్తిచేసుకోడానికి శర్మగారు మళ్లీ కొడుకుని అడిగేరు

"అంటే నీ వుద్దేశం అదేనా, నాయనా? నీకు పిల్ల నచ్చిందన్నమాటేకదూ? కట్నాలగురించి, ముహూర్తంగురించి, ఇంక వారికి రాయవచ్చు నన్న మాటేనా?"

రఘుని ఒక్కమారు నునుసిగ్గు ఆవరించింది "ఔను అలాగే నాన్నా" అన్నాడు, రఘు, తన వణుకుతూన్న మాటలలో

వారంరోజులు గడిచాయి

కట్నాల విషయంలో శర్మగారికీ, మూర్తిగారికీ భేదాభిప్రాయాలు వచ్చాయి శర్మగారు రెండువేలకట్నం అడిగేరు మూర్తిగారు అయిదు వందలమాత్రమే ఇవ్వగలనని, తమ బీదస్థితిని తెలియజేశారు ఇంత తక్కువ మొత్తం ఇస్తారన్నందుకు శర్మగారు, భార్యా, ఎగిరిపడ్డారు

వెంటనే ఈ సంబంధం వదిలి, తమ కొడుక్కి మరోక సంబంధంకోసం వెతక నిశ్చయించుకున్నారు

రఘు ఆశ్చర్యపోయాడు! ఇదంతా అతనికి మహా విచిత్రంగా కన్పట్టింది ప్రపంచమంతా అసహ్యం వేసినట్లయింది ఈ పెళ్లిచూపులకి తానెందుకు అంగీకరించాడు? "కట్నం పుచ్చుకోవటానికి అవసరం ఏమిటి నాన్నా?" అని తండ్రిని అడగాలనుకున్నాడు కాని, ఎట్లా అడగడం? తన తండ్రి కెప్పుడూ ఎదురుప్రశ్న వేసి ఎరుగడు చిన్నతనంనించీ తండ్రి అంటే అతనికి మహా భయభక్తులు వున్నవి మొత్తానికి ఏమీ అడగలేకపోయాడు ఒకరోజున తల్లితోమాత్రం ఈ విషయమై అన్నాడు

"అమ్మా! వారు అంతకట్నం ఇవ్వలేనప్పుడు మనం పీడించడం ఎందుకమ్మా" అని

"అయిదువందలకి మనం ఏమంత కనికష్టం అయిపోయాంరా? పోనీపోనీ—చాలాదూరపు సంబంధంకూడాను వాళ్ళ ముక్కూ మొగమూ మన కెరుగనే ఎరుగము" అంది తల్లి

రోజులు గడిచిపోతున్నవి

రఘు ఓనాడు పార్కులో కూచుని, చుట్టూ వున్న పూలమొక్కల్ని చూస్తున్నాడు. మల్లె,

గులాబీ, పారిజాతం, వాసనలు వెదజల్లుతున్నవి రఘుకి ఎన్నడూ పార్కు ఇంత అందంగా కన్పించలేదు

అతని మనస్సులో, ఈనాడు, విచిత్రమైన భావాలు దొర్లుతున్నవి పార్కు ఇవాళ ఎందుకింత, అందంగా కనిపిస్తున్నది? అనుకున్నాడు రఘు సౌందర్యం అనేదేమిటి? సౌందర్యాన్ని రఘు అనేక రూపాల్లో —అనగా, ప్రకృతిలో, మానవులలో, గుణాలలో, ఇంకా అనేక వస్తువుల్లో—మాకాదు, అందరూ చూచినట్లే ఆ విషయంగురించి అతడెప్పుడూ ఇంత తీవ్రంగా ఆలోచించలేదు ఇవాళ అతని మనస్సు పరిపరివిధాల పోతూవున్నది సౌందర్యంలో ఆకర్షణశక్తి ఎందుకుండాలి? సౌందర్యానికి విలువ ఏమిటి? ప్రపంచంలో, వస్తువుల మంచి చెడ్డలను కేవలం సౌందర్యంమీదనే ఆధారపడి నిర్ణయించ వచ్చునా ఏమో ఏమో

పార్కు రేడియోలో ఎవరో "రామనీసమాన మెవరురా" పాడుతున్నారు రఘుకి అప్రయత్నంగా విమల కంఠస్వరం జ్ఞాపకం వచ్చింది అతని కళ్ళ ఎదుట ఆమె వీణమీద పాడుతున్నట్లయింది ఆమె ముగ్ధత్వము, అమాయకత్వము, సిగ్గు, అతడిని ముగ్ధుని చేశాయి—పాట ఆగిపోయింది విమల అతనివైపు క్రీగంటచూసి ఇంట్లోకి ఎళ్ళిపోతూవుంది ఆమె పిరుదులమీద జడ నాట్యంచేసింది ఏదో గొప్ప కాంతి తన కళ్ళెదుటనించి కదలి ఎళ్ళిపోతూన్నట్లయింది రఘు త్రుళ్ళిపడ్డాడు చుట్టూ చూశాడు పూలమొక్కలు, బెంచీలు, మనుష్యులు, ప్రపంచం రఘు గిరుక్కున తిరిగి ఇంటికి పోయాడు

రాత్రి, రఘు భోజనంచేస్తూ వుండగా, తల్లి అంది "గుంటూరులో ఎవరో పిల్లని యిస్తామన్నారురా నాయనా! పిల్లని చూపించడానికి రమ్మనమని రాయమన్నారు."

"వాళ్ళు 3 వేల రూపాయలు కట్నం యివ్వగలరో లేదో కనుక్కుని మరీ రమ్మంటే మంచిదేమో నమ్మా" అన్నాడు రఘు

"ఆ వూసెందుకురా నాయనా? పిల్ల నచ్చితే, ఆ తర్వాత కట్నంవూసు అడగొచ్చు"

"పిల్ల నచ్చితే, తక్కువ కట్నానికి ఒప్పుకుంటావా అమ్మా?"

"కట్నంవూసు నీ కెందుకు? ఆ విషయం పెద్దలు, పెద్దలూ కలిసి ఆలోచించుకుంటారు"

"అమ్మా! నేను కట్నాలు పుచ్చుకోవద్దని చెప్పే సంఘ సంస్కర్తని కాను నా రిత్వగల్గినంత కట్నం పుచ్చుకోవచ్చు ఎక్కువ ఇమ్మని బలవంతం చేయడ మెందుకు? అదీకాక, నేనింత త్వరలో పెళ్ళి చేసుకో నంటూవుంటే, నన్నెందుకు నిర్బంధిస్తారో నా కర్థంకాకుండా వుందమ్మా ఇంత వేగిరం చేసుకోవాలని నాకు లేదు ఏదో, ఈ వుద్యోగప్రయత్నం అయేవరకూ ఆగరాదూ?"

"వుద్యోగం కోసం పెళ్ళి ఆపడం ఏమిట్రా నాయనా"

రఘు కొంచెంసే పాలోచించి అన్నాడు

"అమ్మా! మీ యిష్టమయిం దేదో చెయ్యండి అన్నట్లు, నేను రేపు విశాఖపట్నం వెళ్ళా లనుకుంటున్నాను పోర్టులో ఏవో ఖాళీలు వున్నాయట కొద్దిరోజులుండి వచ్చేస్తాను"

"సరే నాయనా! ఈ పెళ్ళివిషయం ఏమీ తేల కుండా వుంది "

రఘు మర్నాడు విశాఖపట్నం వెళ్ళేడు ఒక చిన్నగది అద్దెకు తీసుకున్నాడు హోటలులో భోజనం మొదలుపెట్టేడు

మొదటి రెండురోజులు రఘు వుద్యోగ ప్రయత్న మేమీ చేయలేదు ఏమీ తోచనివాడిలా, వూరల్లా తిరిగేడు బీచి షికార్లు పోయాడు ఒక్కొక్కసారి బీచిలో రాత్రి 10 గంటలవరకు, ఆ చల్లని తుషారవాయువుల మధ్య కూచుని, తన భావిజీవితాన్ని గురించి ఆలోచించుకొనేవాడు భోజనం, నిద్ర, రెండే, ఈ ఆలోచనలే అతని కక్కువ ముఖ్యంగా కనిపిస్తున్న వీ మధ్య! తను కేవలం ఆలోచనల్లోనూ, భావనాలోకాల్లోను ఎక్కువగా విహరించే మనిషని రఘుకి తెలుసు

ఒనాడు—సాయంత్రం 5-80 అయింది. రఘు బీచిలో పచార్లు చేస్తున్నాడు బీచికి ఎందరో స్త్రీలు, పురుషులు, పిల్లలు, వచ్చారు సాయంత్ర మయేసరికి విశాఖపట్నమంతా ఈ బీచివొడ్డునే వుం డా అనిపిస్తున్నది రేడియో సంగీతం వినిపి స్తున్నది ,రఘుకి ఏమీతోచక, పిచిమాలోలుపై వు

పడిలేదు. ముందటి ఆట కింకా కొంచం టైముంది. రఘు టిక్కెట్టు కొనుక్కుని, హైని పచార్లు చేస్తున్నాడు

కొంచందూరంలో, ఆడవాళ్ళ గేటుదగ్గ ఒక 18 ఏళ్ళ అమ్మాయి నించునివుంది ఆమెపక్కనే ఏడెనిమిదేళ్ళ పిల్లవుంది పచారు చేస్తూన్న రఘు అప్రయత్నంగా ఆగిపోయాడు రఘు పరిశుభ్రమైన అంతరాత్మకలవాడు, నీతిమంతుడు; అతనే స్త్రీని చెడుభావంతో ఇంతవరకూ చూడలేదు స్త్రీలు వుండే స్థలంవేపు అతడెప్పుడూ తిరిగిచూడడు

కాని, రఘు ఈనాడు తను ఎన్నడూ చేయని పనిచేశాడు—నిలబడిపోయి, ఆడవాళ్ళ గేటుదగ్గరున్న ఆ అమ్మాయివైపు చూస్తున్నాడు! ఆమె వెను తిరిగివుంది ఆమె పొడుగాటి జడకు కట్టిన రిబ్బను ఆమె పిరుదలమీద మెల్లిగా వూగుతూ, నాట్యం చేస్తున్నది ఆమె పక్కకి తిరిగింది రఘు ఆమె ముఖాన్ని చూశాడు, ఒక్క నిమిషంపాటు ఆశ్చర్యపోయాడు—ఆమె ముమ్మూర్తులా విమలవలె వున్నది! ఆమె విమలేనా? ఆమె ఎవరు?? ఆమె విమలేనా???
—రఘు తను ఎన్నడూ చేయని వింతపని చేస్తున్నాననుకున్నాడు. అట్లానించుని ఆమెవేపే—ఆమె విమలఅయితే మాత్రం ఏం?—ఎందుకు చూస్తున్నాడో, ఎందుకు చూడాలనిపించిందో, అలా ఒక స్త్రీవైపు చూడడం మంచిది కాదో ఏమీ అతనికి అర్థం కాలేదు కాని, అట్లాగే చూస్తున్నాడింకా—సినీమా హాల్లో మొదటిగంట వినిపించింది ఆమె టిక్కెట్లు తీసి, హాలువేపు నడిచింది, తన పక్కనున్న పిల్లతోసహా రఘు కదలలేదు అలాగే చూస్తున్నాడు. ఆమె హంసగమనంతో వెనుతిరిగి నడిచిపోతున్నది బుసలుకొడుతూన్న నల్లతాచు వలె ఆమె జడ మహావేగంతో కదిలింది ఆమె లోనికిపోయింది మరి కనిపించలేదు ఏదో గొప్ప కాంతి తన కళ్ళఎదుటనించి మాయమైపోయినట్టయింది రఘుకి ఒక్కసారుగా రఘుకి తెలివి వచ్చింది—ఇంతసేపూ తనేంపని చేశాడు! ఛీ! ఛీ! ఆమె విమల అయితేమాత్రం తానెందుకట్లా చూశాడు? అలా చూడ్డానికి అవసరం ఏమిటి? ఆమెవరు, తానెవరు?—అనుకున్నాడు రఘు అందరూ హాల్లోకి యారు. ప్రదేశమంతా నిర్జనంగా వుంది.. రఘు మాత్రం, ఒక్కడూ, అలా నిల్చుండిపోయాడు.. కొంతసేపయాక, ఇటూ, అటూ, పచారుచేశాడు ఆ తర్వాత, తన చేతిలోని టిక్కెట్టును రెండు ముక్కలుగా చించివేసి, ఇంటివైపు దారితీశాడు

మర్నాడు వుదయం, రఘు ఆఫీసుకి వెళ్ళేడు. పోస్టు సూపరింటెండెంటుగారి దర్శనం కాలేదు "పోనీ! రేపు మళ్ళీ వచ్చిచూస్తాను!" అనుకున్నాడు ఒంటిగంటవరకు ఎండలో వూరంతా తిరిగి, భోంచేసి, తనగది చేరుకున్నాడు ఎండదెబ్బ బాగా కనిపించింది తలనొప్పి ప్రారంభించింది దానికితోడు, మధ్యాహ్నం శివశంకర విలాసులో బాగా టిఫిను తిన్నాడు అతృప్తిగా, సాయంత్రానికి చిన్నజ్వరం తగిలింది రఘు రాత్రి హోటలుకి వెళ్ళలేదు, నీరసంగా పడుక్కున్నాడు. మర్నాటి వుదయానికి జ్వరం బాగా హెచ్చిపోయింది మంచంమీంచి కదలలేకపోయాడు రోజల్లా కాఫీ అయినా తాగలేదు సాయంకాలం చిన్ననిద్ర పడుతూవుండగా, గదిద్వారంవద్ద ఎవరో పిల్చినట్లయింది—రఘు కళ్ళుతెరిచి చూశాడు ద్వారంలో ఎవరో ముసలాయన నిల్చున్నారు

"ఏం నాయనా! నిన్నటిమంచీ నువ్వు పడుక్కున్నట్టే వుంటే? జ్వరంగా వుందా? పాపం! ఒక్కడివే వున్నావా ఏమిటి?" అన్నారు

"ఔనండీ తాతగారూ! కొంచం జ్వరం వచ్చింది రేపటికి తగ్గిపోతుందిలెండి"

"మేము ఈ పక్కవాటాలోకి మొన్ననే దిగేము నాయనా! అన్నట్లు—కొంచం కాఫీ కావు కావా? ఇంట్లో చెప్పేనులే, నీకు కాఫీపంపమని మొహమాటపడకు పాపం, చాలా నీరసంగా కనిపిస్తున్నావు! సరే—నేను హాస్పిటలుకి వెళ్ళాలి వస్తాను"

"అయ్యో! మీకీ శ్రమ ఎందుకు తాతగారూ?"

"కాఫీ నీళ్ళకి శ్రమఏమిటి నాయనా! పాపం, చిన్నవాడివి, కష్టపడుతున్నావు" రఘు దీనికి జవాబు చెప్పకముందే తాతగారు వెళ్ళిపోయారు రఘు సిగ్గుపడిపోయాడు తను ఎందుకింత అసహాయస్థితిలో వున్నాడు? ఇప్పుడు తనను చూచేదిక్కెవరు? తలిదండ్రులకి వ్రాసి, వారిదిక్కుడను రప్పించడం తనకిష్టంలేదు పుత్తికుత్తికే తను

కన్నపడి పోతున్నాడు. తనకు తానే జాలిపడు తున్నాడు—

ద్వారంవద్ద గాజుల ఘల్ ఘల్ ఘలారవమూ, మల్లె పూవుల పరిమళమూ, ఒకేమారు వచ్చాయి. చేతిలో వెండిగిన్నె పట్టుకొని ఎవరో అమ్మాయి వచ్చింది రఘు ఒక్కనిముషంపాటు నివ్వెరపోయి ఆమెవైపు చూశాడు. తను ఆనాటి సాయంత్రం సినిమాహాలు వద్ద చూచిన అమ్మాయే! ఆమె ముమ్మూర్తులా విమల వలె వుంది ఆమె విమలేనా ?!—ఆమె విమలే అని గ్రహించడానికి అతనికెంతోసేపు పట్టలేదు

కాని, విమల ఇక్కడికి ఎలా వచ్చింది ఇది కలా, నిజమా ? అసలే విషయాన్ని రఘు నిర్ణయించలేక పోయాడు ఆమె వెండిగిన్నెను మంచంపక్కనే వుంచి, గిరుక్కున తిరిగి, మహావేగంతో వెళ్ళిపో యింది బ్రహ్మాండమైన పెనుగాలిలో ఎగిరిపోయే పుష్పంలాగ ఆమె వెడలిపోయింది మహాక్రోధంలో వున్న త్రాచుపాములాగ ఆమె జడ, మీదికి ఎగిరిపడి ఆమె నితంబములను ముద్దుకొంది ఆమె గాజులు సంగీతాన్ని పాడేయి

—రఘుని ఆవరించుకొనివున్న ఆశ్చర్యం ఇంకా అతన్ని వదలలేదు తను ఎక్కడ వున్నాడు ? ఎందుకు వున్నాడు ? విమల అక్కడికెలా వచ్చింది ? ఇది స్వప్నమా, యధార్థమా ? ఆమె విమలేనా ? ఆమె విమలే అన్న విషయంలో అతని కెటువంటి సందేహమూ లేదు తన కళ్ళని తాను నమ్మగలడు ఔను! ఆమె విమలే ఆ కాటుకకళ్ళు, ఆ లేతమోము, సిగ్గు దొంతరలచే కెంపువారిన ఆమె చెక్కిళ్ళు, నాట్యంచేస్తూన్న ఆ జడ ఆమె విమలే, ఆమె విమలే

వెండిగిన్నెలోని కాఫీ ఆవిరులను వదుల్తు న్నది రఘు గిన్నె అందుకొని, కాఫీ తాగేడు

"ఏ—మండోయ్ ! "

ద్వారంవద్ద చిన్న పిల్లనించునివుంది సినిమా హాలువద్ద ఆనాడు తను చూసిన అమ్మాయే అని రఘు గ్రహించాడు

"ఏమమ్మా !"

"కాఫీలో పంచదార వేయటం మా అక్కయ్య మరిచిపోయిందిటండీ మరంచే. ఫూ. "

"ఫర్వాలేదు . బాగానేవుంది.. బాగానేవుంది"

పిల్ల పకపకా నవ్వింది.

పక్కగదిలోంచి "చిట్టీ" అని కేక వినిపిం చింది—అది విమలకంఠం

పిల్ల వెండిగిన్నె తీసుకుని, తుర్రున పారిపో యింది

—రఘు మెదడులో వేయివేల ఆలోచనలు పరుగెత్తినాయి ఆ ఆలోచనలకి అంతం లేదు ఏమేమో ఆలోచిస్తున్నాడు ఏమీ ఆలోచించ లేదు. ఏవేవో భావాలు అతడి మెదడుకి అంద కుండా పారిపోతున్నవి తానేమిటి ఆలోచిస్తు న్నాడో తనకే తెలియదు బ్రహ్మాండమైన కెరటాల వలె, ఒక్కొక్క విషయమే అతని దృష్టిలో గోచ రించి మాయమైపోతున్నది తన జీవితం, తన వుద్యోగం, తన వూరు, తలిదండ్రులు, విశాఖ పట్నం, బీచిలు, సినిమాలు, విమల! అన్నీ తెరమీద బొమ్మలవలె దొర్లిపోతూవున్నవి తనెన్నడూ ఇంతలా ఆలోచించలేదు, తన మెదడు ఎప్పుడూ ఇంతలా అలిసిపోలేదు

నాడు, పెళ్ళిచూపులలో విమలని చూసినది మొదలు తన మనస్సు పరిపరివిధాల పోతున్నది నాటినుంచి తన మనస్సులో అనేక జగద్రహస్య సిద్ధాంతాలను గురించి చర్చించుకుంటూన్నాడు పెళ్ళి అంటే ఏమిటి? హిందూ ధర్మశాస్త్ర ప్రకారం పెళ్ళి ఒక మహాపవిత్రమైన కార్యం దేవతల, జీవుళ్ళ, సాక్ష్యాలతో, అగ్నిమీద ప్రమాణాలతో, పురోహితుల పవిత్ర మంత్రోచ్చారణాధ్వనులమధ్య, హిందూ వివాహానికి ఒక దైవత్వం ఏర్పరిచారు ప్రపంచంలో మరే జాతి వివాహాలు ఇంత మహాతతం గంతో జరగవని తను విన్నాడు అయితే, ఈ కట్నాల విధానం ఎవరు, ఎందుకు కనిపెట్టేరు? దాని భావం ఏమిటి?—ఇదేమిటి, తను మరి రెండేళ్ళ వరకూ పెళ్ళిచేసుకోనని నిర్ణయించుకున్నాడు, తనకి అనవస రపు ఆలోచనలన్నీ ఎందుకు?? అనుకున్నాడు రఘు తను ఎందుకిలా మనస్సు పాడుచేసుకుంటున్నాడు ? విమలని చూసేసరికి, తన హృదయ తంత్రులన్నీ ఒక్క మారు మీటినట్లయి, తన మనస్సులో వుప్పొంగిన కెర టాలవలె ఏవేవో భావాలు చెలరేగుతున్నవి తన

మనస్సు అంత నీరసమైనదా? అయ్యో! అసలు తను పెళ్ళిచూపులకి ఎందుకు ఒప్పుకున్నాడు!

మర్నాడు వుదయమే, విమల గ్లాసుతో జావ తెచ్చింది రఘు గ్లాసు అందుకున్నాడు. విమల తల వంచుకుని నిల్చుంది ఆమె స్నానం చేసి, పరిశుభ్రంగా కడిగిన ముత్యంలాగ వున్నది ఆమె జడ వేసుకోలేదు జుత్తును కెరటాలవలె విరియబోసుకుంది

రఘు తన భావాలను సరిచేసుకుని, మెల్లిగా అన్నాడు

“నీ కెందుకమ్మా, ఈ శ్రమ అంతను?”

విమల తలవంచుకునే, మెల్లిగా, “వు వుహుం!” అంది

“ఆ తాతగారు నీకే మవుతారు?”

“మా తాతగారికి అన్నగారు”

“మీరు మొన్ననే ఈవూరు వచ్చినట్లుంది?”

“వూఁ! మా బామ్మని హాస్పిటలులో చేర్పడానికి వచ్చేము”

“చిట్టి మీ చెల్లెలా?”

“వూ! ఎక్కడికో వెళ్ళింది”

“పాపం! వారించి తాతగారు ఎంతో జాలి పడ్డారు”

విమల మాట్లాడలేదు

రఘు జావతాగడం పూర్తిచేశాడు “వుండమ్మా! గ్లాసు కడిగేసి యిస్తాను”

“వు వుహు! అక్కర్లేదు ఇచ్చెయ్యండి” అంది విమల సిగ్గుతో

“సరేలే, తీసుకో! వుత్తినే మొహమాటానికి అన్నాను తెలుసా, నే నిప్పుడు నిజంగా లేచి కడగగలనా ఏమిటి?”

విమలకి నవ్వొచ్చింది నవ్వింది కూడా కాని, ఆమెనవ్వు పైకి వినిపించలేదు ఆమె బుగ్గలలో చిన్నలొత్తలు పడ్డాయి ఆమె కళ్ళు నవ్వేయి

విమల వెళ్ళిపోయాక, రఘు సిగ్గుతో, అవమానంతో, క్రుంగిపోయాడు ఇంతదయ చూపిస్తున్న వీరి కేనా, ఈ అమ్మాయి కేనా, తన తండ్రి కట్నం చాలలేదని నిరాకరించాడు?? తను ఏ మొహంతో వీరి సేవలను అంగీకరిస్తున్నాడు? పాపం, ఆ తాతగారి కింకా తనెవరో తెలియదు!

మర్నాటికి రఘు తేరుకున్నాడు రెండో నాటికి పూర్తిగా లేచి తిరగగలిగాడు తన వుద్యోగ ప్రయత్నాలు సాగుతున్నవని తండ్రిగారికి వుత్తరం రాసేడు

విమల యిప్పుడు తరుచుగా కనిపిస్తున్నది తాతగారు అప్పుడూ అప్పుడూ, రఘుతో మాటా మంతీ ఆడుతున్నారు కాని, ఆయన సాధారణంగా హాస్పిటలులో బామ్మగారివద్దనే వుంటూవుంటారు. ఇంట్లో వంటపని విమల చూసుకుంటుంది అల్లరి పను లన్నిటినీ చిట్టి నిర్వహిస్తుంది

రెండురోజులు గడిచాయి రాత్రి 9 అయింది రఘు చదువుకుంటున్నాడు ఇంతలో తాతగారువచ్చి ద్వారంవద్ద నించుని “అబ్బాయీ! అని పిలిచారు

“రండి తాతగారూ” అని రఘు లేచాడు

“నాయనా! నువ్వు ఒక పనిచెయ్యాలి నా కోసం, శ్రమ అనుకోకుండావుంటే!”

“ఏమిటో చెప్పండి, శ్రమఏమీ ఉండదు”

“హాస్పిటలులో ముసిలి ఆవిడకి ఆపరేషను జరిగింది పొద్దుట. ఇప్పుడు కొంచెం చికాకుగా వుందని కబురువచ్చింది నేను వెంటనే వెళ్ళాలి అయితే, ఇంతక్రితం, మా మనవరాళ్ళిద్దరూ మొదటి ఆట సినిమాకు వెళ్ళేరు సినిమా అయిపోగానే నేనువచ్చి వాళ్ళని యింటికి తీసుకువస్తానని చెప్పేను వాళ్ళు నాకోసం చూస్తూవుంటారు నువ్వు వెళ్ళి వాళ్ళిద్దరినీ ఇంటికి తీసుకురా నాయనా! వాళ్ళ నెరుగుదువు కదూ?”

“అట్లాగేలెండి తాతగారూ!”

“నాయనా! నీ మేలు మరిచిపోను అన్నట్లు లక్ష్మీటాకీసు సుమా” అంటూ తాతగారు రివ్వున వెళ్ళిపోయారు

రఘు గదికి తాళం వేసి, సినిమాహాలువైపు నడిచాడు అప్పటికి మొదటిఆట అయిపోయింది జనం అందరూ వెళ్ళిపోయారు విమల, చిట్టి, రోడ్డు పక్కని ఓమూల నించుని నిరీక్షిస్తున్నారు రఘు వారివద్దకువెళ్ళి, చిట్టితో అన్నాడు

“చిట్టీ! మీ తాతగారు హాస్పిటలుకి వెళ్ళేరు. మీ యిద్దరినీ ఇంటికి తీసుకు రమ్మని నాతో చెప్పేరు. రామ్మా పోదాం”

విమల తలవంచుకొని మెల్లిగా అంది

"బామ్మకి మరేం చికాకుచేయలేదుకదా ?"

"మరేం భయపడవలసినదేం లేదు కొంచెం చికాగ్గానే వుందని తెలిసింది" అన్నాడు రఘు

రివ్వుమని చల్లటిగాలి వీచింది ఆకాశం మేఘావృతమైపోయింది రెండు అడుగులు వేశారో లేదో, టపటపమని చినుకులు ప్రారంభించి, పెద్దవర్షంగా పడింది పక్కనేవున్న జట్కాబండిని పిలిచి, రఘు "మీ రిద్దరూ త్వరగా బండిలో కూచోండి" అన్నాడు విమల, చిట్టి, బండి ఎక్కారు వర్షం ఇంకా ఎక్కువయింది రఘు బండి వెనకాలే తడుస్తూ, నడిచివస్తున్నాడు.

"చిట్టీ! ఆయన తడిసిపోతున్నారు బండిలో కూచోమని చెప్పవే" అంది విమల

"మరేం ఫరవాలేదులే అమ్మాయీ! ఇంటికి ఇంక రెండు నిముషాల్లో వెళ్ళిపోతాం" అన్నాడు రఘు, ఇంకా తడుస్తూ ఈమారు విమల సూటిగా చెప్పవలసి వచ్చింది

"అయ్యొయ్యో! బండిలోకి వచ్చెయ్యండి తడిసి పోతున్నారు లేకపోతే, మే మిద్దరమూ కూడా నడుస్తాము"

విమల కంఠస్వరంలో అభిమానంతో కూడిన ఆజ్ఞ వుంది రఘు బండి ఎక్కి, కొసని కూచున్నాడు

మర్నాడు వుదయం, బామ్మగారికి కులాసాగా వున్నట్లు తాతగారు చెప్పేరు సాయంత్రం రఘు తాతగారితో కలిసి హాస్పిటలుకి వెళ్ళి బామ్మగారిని చూసివచ్చాడు

రెండు రోజులు గడిచేయి. ఓనాటి వుదయం రఘు హోటలుకి వెళ్ళబోయే సమయంలో చిట్టి వచ్చి, "ఏమండీ! తెలుగు పుస్తకాలు ఏవేనా వుంటే ఇయ్యరూ? మా అక్క చదువుకుంటుందిట" అంది

రఘు చిట్టి బుగ్గలు రెండూ మెల్లిగా గిల్లి, "నువ్వు చాలా అల్లరి పిల్లవని మీ తాతగారు చెప్పేరు" అన్నాడు నవ్వుతూ

"ఛీ! నువ్వే అల్లరి పిల్లాడివి" అంది చిట్టి

"చిట్టీ! ఏమిటా పెంకి మాటలూ తప్పూ! దెబ్బలు కావాలా ఏమిటి ?" అని పక్క గదిలోంచి విమల కంఠం వినిపించింది.

రఘు తన సంచిలోంచి, "ధర్మచక్రం" తీసి చిట్టి కిచ్చి, "ఇందమ్మా" అన్నాడు. చిట్టి ఒంగ మూతి పెట్టి వెళ్ళిపోయింది, పుస్తకం తీసుకొని!

ఆనాడు సాయంత్రం, రఘు గదికి తాళంవేసి, పార్కుకి వెళ్ళబోతూ వుండగా, చిట్టి వరండాలోకి వచ్చింది

"ఏమండీ! ఈ పదిరూపాయల నోటు మీ రిచ్చిన పుస్తకంలో వుందని మా అక్క చెప్పింది. మీకు ఇచ్చి రమ్మన్నది" అంది ఓ నోటు అందిస్తూ

"ఓహో సుమా! పోయిందనుకున్నాను! ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది పుస్తకంలో వుంచానని!" అన్నాడు రఘు

"అట్లా పుస్తకాలలో దాచడం ఏమీ మంచి పని కాదు—అంత అజాగ్రత్తగా వుంటే డబ్బు నిలవదని చెప్పే చిట్టీ" అని విమల గొంతుక వినిపించింది రఘు పక్కకి తిరిగిచూశాడు పక్క గదిలో కిటికీవద్ద తలవంచుకొని విమల నించుని వుంది

రఘు బీచిలో, ఇసుకమీద కూచుని, రేడియో సంగీతం వింటున్నాడు సముద్రమూమీంచి చల్లని గాలి వీస్తున్నది బీచంతా మనుషులతో కళకళలాడుతూ వుంది "ఈ మహాసముద్రం ఎందుకు ఎప్పుడూ హోరుపెడుతూ వుంటుంది ?" అనుకున్నాడు రఘు ఆతర్వాత, మళ్ళీ "ఈ ప్రపంచమంతా కేవలం ఆనందంకోసమే సృష్టించబడ్డదా ?" అనుకున్నాడు! అట్లా ఆలోచించుకుంటూనే, రాత్రి 9 వరకూ బీచిలో కూచుని, ఆ తర్వాతలేచి, హోటలుకి వెళ్ళేడు

ఓనాడు రఘు పార్కునించి లావుగా గులాబీ పువ్వులు కోసుకొనివచ్చాడు చెక్కమెట్లు ఎక్కుతూ వుండగా, చిట్టి కనిపించింది

"ఏమండోయ్! ఏమిటా పొట్లాం ?"

"ఏమిటో నువ్వే చెప్పుకోవాలి!"

"మిఠాయిలు—కాదు, పకోడీలు!"

"అంతకంటె మాంఛివి"

"ఊఁ! మరిగంటే గులాబీలు."

"ఎప్పుడూ తిండిధ్యాసేనా!—ఇదిగులాబీ—"

మాట పూర్తిచేయకముందే, చిట్టి పువ్వుల పళ్లాన్ని లాక్కొని ఇంట్లోకి పరుగెత్తింది

ఆవేళ చీకటి పడుతూవుండగా, విమల చీడీలోకి వచ్చింది. రఘు ఆమెను చూశాడు. గాఢాంధకారమయమైన వనంలో, తోవతప్పిపోయిన దేవకన్యకలా వుంది విమల. గాలికి ఆమె చీర కుచ్చెళ్లు మెల్లిగా కదులుతున్నవి

ఆమె తలలో గుప్పెడు గులాబీపూలు ముడుచుకొన్నది—రఘు హృదయం ఒక్కసారు గాఢంగా కొట్టుకుంది—విమల ఇంట్లోకి వెళ్ళిపోయింది ఆమె తలలోంచి ఒక గులాబీపూవు రాలి, క్రిందని పడ్డది రఘు చీడీలోకి వడిచాడు మెల్లిగా, ఆ రాలిన గులాబీని తీశాడు తన గదిలోకి వచ్చి, ఆ గులాబీపూవుని ఆఘ్రాణించాడు పరిమళం గుప్పున వచ్చింది—హృదయంలో, అప్రయత్నంగా, ఏదో మధురమైన భావం తళుక్కున మెరిసింది—తనకి విమలమీద అనురాగం వుదయించిందా? రఘు ఒక్కమారు పులికిపడ్డాడు ఆభావం ఎందుకు కల్గిందో తనకే తెలియదు—కాని కల్గింది! తనచేతో మత్తు ఆవరించి నట్లయింది తను ఏదో మహత్తరమైన, మధురమైన దివ్యశక్తికి, తనకు తెలియకుండానే, లొంగిపోతున్నట్లయింది ప్రతీ మానవుడు, వ్యక్తి ఆదర్శాలు, నీతి, సద్వర్తనం, అన్నీ ఇటువంటి ఒక్కక్షణంకోసం నిరీక్షించి, ఆ క్షణంలో దన్నా హరించుకొనివున్న శక్తికి లొంగిపోతాడని పించింది రఘుకి తనుకూడా ఆ శక్తికి లొంగిపోవడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు—రఘు గబగబా డ్రెస్సు వేసుకుని హోటలువైపు నడిచాడు

రఘు ఇప్పుడు విమలతో అవసరం అయినప్పుడల్లా మాట్లాడుతున్నాడు చిట్టి సాధారణంగా రఘు గదిలోనే వుంటుంది అల్లరి చేస్తుంది అతనిపుస్తకాలు, కలాలు దాచివేస్తుంది వారిద్దరు ఒక్కొక్కమారు అనుకుంటారు ఒక్కొక్కమారు తిట్టుకుంటారు. రఘు ఆమె బుగ్గలను గట్టిగా చిదిమివేస్తాడు. ఆమె ఏడుస్తూ వెళ్లిపోతుంది మళ్లీ పది నిముషాలలో కాగానే, అల్లరికి తయారై వస్తుంది . ...

ఓనాడురాత్రి టౌను హాలులోని గానసభకి రఘు వెళ్లేడు గానసభ పూర్తయేసరికి రాత్రి 12 అయింది ఇంటికివచ్చి పడుక్కునేసరికి ఒంటిగంట దాటింది మర్నాడు వుదయంలేచి టైముచూస్తే 9-30 అయింది గబగబా ముఖం కడుక్కొని, బట్టలు వేసుకుని తలదువ్వుకుంటున్నాడు విమల గ్లాసుతో కాఫీతెచ్చి చాపమీద వుంచింది రఘు ఆశ్చర్యపోయి, అన్నాడు

“ఎందుకమ్మా నీకీశ్రమ!—పోనీ, చిట్టిని పంపలేకపోయావా?”

“అది అనుకుందికి పోయింది. తాతగారూ లేరు మీరు ఆలస్యంగా లేచారని ”

“బాగా చేశారు!” అని రఘు తీక్షణంగా చూస్తూ, “కాని, ఈ సేవలన్నిటికీ నేను పాత్రుడిని కాను తెలుసా?” అన్నాడు.

విమల త్రుళ్లిపడింది ఆమె మాట్లాడలేదు తల వంచుకుని అట్లానే యింకా నిల్చునివుంది

రఘు మళ్ళీ అన్నాడు.

“కారణం తెలుసా?”

విమల తలవూపింది మాట్లాడలేదు

“తినాను మళ్ళీ పెళ్ళిమాటలకి మా వూరు వచ్చాను ఆ తర్వాతి సంగతి నీకు తెలుసును ”

రఘు కంఠం గద్గదికమయింది విమల నవ్వబోయింది

“విమలా! ఒక్క నిముషం ఆగు” అన్నాడు రఘు ఆమెను పేరుతో పిలవటం ఇదే మొదటిసారి విమల ద్వారంవద్దకివచ్చి నించుంది ఆమె ముఖంలో ఏదో అశాంతి కన్పిస్తున్నది

రఘు ఇంతవరకూ విమలని పరిశీలనగా చూడ లేదు ఇప్పుడు తలఎత్తి ఆమెవేపు సూటిగా చూశాడు. ఆమె ఒక బంగరు బొమ్మ! లోకంలోని అమాయకత్వమంతా ఆమె ముఖంలోనే వున్నట్లుంది! చిరుగాలికి చలిస్తూవున్న లతవలె ఆమె నించుంది

“విమలా!”

విమల కొద్దిగా తలెత్తి చూసింది

“విమలా! నిన్ను నేను ప్రేమిస్తున్నాను!”

విమల టక్కున తలవంచుకుంది. ఆ తర్వాత రివ్వున యింట్లోకి పారిపోయింది ఎప్పుడు వచ్చిందో

ఎలా వెళ్ళిందో రఘు గమనించలేదు. ఆమె జడ గదిలోకి అతను చూడలేదు. కాని, ఆమె వెళ్ళిపోయాక, రఘు తను చేసిన పనిని తెలుసుకున్నాడు. అలా తల్లో చాపమీద అట్లాగే కూచుని తనను తాను నిందించుకున్నాడు.

రెండురోజులు గడిచాయి. ఈ రెండురోజులూ విమల కన్పించలేదు. రఘు మనస్సు సంక్షోభంతో కృంగిపోతున్నది. తను ఎటువంటి పనిచేశాడు! ఒక కాడికంటె ఎక్కువ అన్యాయంగా తను ప్రవర్తించాననుకున్నాడు. ఆ నిముషంలో తనకట్లా అనాలని ఎందుకనిపించిందో?

ఓనాడు తాతగారు రఘు గదికి వచ్చారు.

"అబ్బాయీ! నీ ఫౌంటెన్ పెన్ ఒక్కమారు యియ్యి నాయనా! చిన్న ఎడ్రసు రాయాలి" అన్నారు చాపమీద కూచుంటూ.

రఘు పెన్ యిచ్చాడు.

"మరేంలేదు నాయనా! మా మనవరాలు విమలకి పెళ్ళి నిశ్చయమయిందని వాళ్ళ నాన్న రాశాడు. వాడికో జవాబురాసి పడేస్తే మన పూచీ తీరిపోతుందికదా!" అన్నారు తాతగారు ఎడ్రసు రాస్తూ.

"సంతోషం" అన్నాడు రఘు.

తాతగారు లేచి వెళ్ళిపోతూ, రఘువేపు ఓమారు చూసి, "అదేమిటి నాయనా! అంత నీరసంగా కనిపిస్తున్నావూ?" అన్నారు.

"అబ్బే! ఏం లేదు! రాత్రి నిద్రలేదు"

"ఏమో నాయనా! వారం రోజుల్లో మేము వెళ్ళిపోతాం. ఆరోగ్యం మాత్రం జాగ్రత్త!"

తాతగారు వెళ్ళిపోయారు. రఘు ఒక్కమారు చాపమీద కూలబడి "ఛ!" అని నిట్టూర్పు విడిచాడు.

ఆనాడు సాయంత్రం, పెరట్లో నూతి దగ్గర రఘు ముఖం కడుక్కుంటూ వుండగా, విమల బిందెతో నూతికి వచ్చింది. రఘు మనస్సులో ఏదో ఆలోచన మెరసింది.

"విమలా!"

"ఏమిటి? చెప్పండి" అంది విమల మెల్లగా.

"విమలా! నన్ను క్షమించు"

"మీరేం తప్పుచేయలేదు"

"చేశాను! ఆనాడు నా ప్రవర్తన ఏమీ బాగులేదని నా ఉద్దేశం"

విమల ఒక్క నిముషం వూరుకొని మెల్లగా అంది "మీ ప్రవర్తన ఎప్పుడూ బాగానే వుంది. ఆ విషయంలో నాకే సందేహమూ లేదు. మీ మనస్సులోని విషయం మీరు వెలిబుచ్చారు. అందులో తప్పేమీ లేదు"

"విమలా! నేనో ప్రశ్న అడుగుతున్నాను. నీ యిష్టమైతేనే జవాబియ్యి! జవాబీయకపోయినా నేనేమీ అనుకోను. ఎందుకంటే, నీకు పెళ్ళి నిశ్చయమైపోయిందని తెలిసింది"

"ఔను! ఏమిటి ప్రశ్న?"

"నువ్వు నన్ను ప్రేమించావా విమలా?"

"నాకు తెలియదు. నాకేమీ తెలియదు. నాకు ప్రేమ అంటే సరియైన అర్థం తెలియదేమో! కాని, స్త్రీలందరికీ సాధారణంగా, ఇటువంటి విషయాల్లో, ఒకే రకమైన హృదయం వుంటుంది. ఏమిటంటే — మిమ్మల్ని ఆ నాడు పెళ్ళివారింట్లో చూసినప్పుడు మన వివాహం నిశ్చయమయితే బావుండుననిపించింది. కాని, అది కుదరలేదు. అందువల్ల నేను కొంచెం విచారించిన మాట నిజం. తర్వాత, ఇక్కడికి వచ్చాక మనిద్దరికీ పరిచయమైంది. ఇదంతా ఒక స్వప్నంలా వుంది. నాలో ఎటువంటి భావముందో నాకు తెలియదు. తెలిసినా, అది చెప్పలేనేమో! నా మనస్సింకా పరిపక్వానికి రాలేదు. విధికి, తలిదండ్రులకి, లొంగిపోయే స్త్రీని నేను. నాలో అనేక కోరికలు వుండవచ్చు. ప్రపంచంలో ఎందరికి కోరికలు లేవు! అవన్నీ తీరుతాయా? ఇక్కడికి వచ్చాక, మీమీద నాకు జాలి, అభిమానం, కలిగాయి. అది ప్రేమో కాదో నాకు తెలియదు. ఇది ఒక అనుకోని సంఘటన! ఒక కల. మీతో ఓ విషయం చెప్పాలనుకున్నాను. మీరు రెండురోజులయి ఏదో మనోవేదనతో కృశించి బాధపడుతున్నట్లుంది — నిజమేనా?"

"నిజమే! కాని, నీకెట్లా తెలిసిందమ్మా?"

"మీ ముఖమే చెప్తున్నది! దానికి కారణం?"

"కారణం నీకు చెప్పాలా?"

విమల చిన్నగా నవ్వి అంది "సరే! ఇక నైనా మనస్సు పాడుచేసుకోకుండా వుండండి. నాకు పెళ్ళి నిశ్చయమైంది. మీకుకూడా నేడో రేపో అవకాశమప్పుడు విధివశాన మనిద్దరం ఇక్కడ ఇలా కలుసుకొన్నాము. మీలోని ఏదో ఒక గొప్ప విశాలహృదయత్వం, సవ్యవర్తనం, నన్ను ఆకర్షించేయి — అంతే! మరికొన్ని ఏళ్ళకి బహుశః మనిద్దరం ఒకరికొకరం జ్ఞాపకం వుంటామో వుండమో? ఇది ప్రపంచధర్మం. ఈ మన కలయిక మధ్యలో నెట్లా వచ్చిందో, అలాగే మధ్యలో నే పోతుంది." విమల ఆగి, ఒక నిట్టూర్పు విడిచింది. రఘు మాట్లాడలేదు. కొద్ది సేపటివరకూ, ఇద్దరూ మౌనంగా వున్నారు. ఆ తర్వాత రఘు వెళ్లిపోబోతూ వుండగా, విమల అంది

"మేము వాల్తేరులోజుల్లో గానే మావూరు వెళ్లిపోతాం. వెళ్ళేముందర మీతో ఒకమాట చెప్పాలనుంది."

"ఏమిటి?"

"నా విషయమై మీరు మీమనస్సు పాడుచేసుకోకుండా వుంటానని మాటయివ్వండి!"

"అట్లాగే" అన్నాడు రఘు.

విమల చిరునవ్వునవ్వి నడిచి వెళ్లిపోతున్నది. ఆమె పొడుగాటిజడ ఆమె నితంబములమీద నాట్యం చేస్తూవుండడం, రఘు అట్లాగే నిలుచుని చూస్తున్నాడు. విమల ఎంత అందంగావుంది!

రఘు గదిలో పడకకుర్చీలో వాలిపడ్డాడు. అతని కళ్ళముందర ఏదో జ్ఞానజ్యోతి వెలుగుతున్నట్లయింది. ప్రపంచచరిత్ర అతని కళ్ళకికట్టినట్లయింది.

మర్నాటిపుదయం రఘుకి తండ్రిదగ్గరనుంచి వుత్తరం వచ్చింది. ఎవరో పెళ్ళి సంబంధంవారు వచ్చారని, వారు 3 వేల కట్నం ఇస్తారని, వెంటనే వచ్చి పిల్లను చూసుకోమనీ ఆయనరాశారు.

రఘు సామాను సర్దుకున్నాడు. విమలతో చెప్పి, రఘు బండిఎక్కుతూ వుండగా, ఆమె వీధి చీడీలోకివచ్చి నించుంది. బండి మెల్లిగా నడుస్తున్నది. రఘు తన భావిజీవితంగురించి ఆలోచించుకుంటున్నాడు. మళ్ళీ తనకి పెళ్ళిసంబంధం వచ్చింది. ఆ పిల్లకి తను నచ్చుతాడు. తన తలిదండ్రులు సంతోషిస్తారు. ఇంకా ఇంకా ఏవో ఆలోచనలు వస్తున్నవి.

బండి మెల్లిగా నడుస్తున్నది. చిన్నచురు గాలివచ్చి రఘు క్రాపింగును చెదిర్చింది. చీడీలో ఇంకా విమలనుంచుని తనవేపే చూస్తున్నది. బండి మలుపు తిరుగుతున్నది. దూరంగా, చీడీలో విమల నించుని ఇంకా చూస్తున్నది. కారు మబ్బులు కమ్మిన ఆకాశంలో కనిపించీ కనబడని చిన్న నక్షత్రంలా అగుపించి అదృశ్యమైంది విమల!

త్యా గ రా జ!

★

శ్రీ దండిపలి వేంకటసుబ్బాశాస్త్రి

శ్రీసీతా వదనారవింద విలసత్ శృంగార మందస్మిత
వ్యాసంగమ్ముల తృప్తిచెందు సుజన ప్రార్థ్యుండు శ్రీరాముడే
నీ సంగీత కళానుహత్తునకు మున్నే కారణంబయ్యె-రా
దీ సామర్థ్యము త్యాగరాజ! ఒకులం దేమాత్ర మూహింపగన్

నాదబ్రహ్మకళల్ త్వదాస్యమున విన్నాణించె, నీలో రస
ప్రాదుర్భావము క్రొత్తపోకడల నాస్వాదించి లోకైక తే
జోదార్ఢ్యంబున వెల్గనున్నది ఉషస్సుల్ నిండునందాక నీ
కాదివ్యత్వము ప్రాప్తమయ్యెడిని త్యాగయ్యా! నమోవాకముల్.

వెలల్లేని తెలుగువాక్కులకు నూత్నత్వము తీయదనము దిద్దితీర్చినావు,
ప్రాణుల నెల్లను రక్తి నాకర్షించు గానకళకు ముద్దు గరపినావు,
దాక్షిణాత్యుల రసతత్పరతకు మున్ను గౌరవష్ఠ యశము చేకూర్చినావు,
తమి ళాంధ్ర జాతులు తారసిల్లగ మైత్రి ఎంచి సేతువును నిర్మించినావు,
నీదు తంబుర శ్రుతులలో పాదుకొనియె
మార్దవము సర్వజన మనోమంజులముగ,-
అట్టి ఘను, నిన్ను స్మరియింప నాంధ్రజాతి
వార్షికోత్సవము లొనర్చి వరలుగాత!

కవి - మానవుడు

శ్రీ చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాద్

మానవులందరు కవులు గాలేరరు, కాని కవులందరు మానవులే! ప్రయత్నించి కవియగుట దుర్లభము, అప్రయత్నముగ కవియగుట సులభము! కవిత్వము, చిత్రలేఖనము, సంగీతము లలితకళల వరుసలోనివని ప్రాజ్ఞులు నిర్ణయించి యున్నారు. ఏనియం దభిరుచి, ఔత్సుకతో నే కలుగ వలయును—కలిగిన యభిరుచిని, సంస్కరించుకొని, ఎక్కుడు ప్రజ్ఞను సంతరించుకొని, వన్నె గాంచుట సుజనుని లక్షణము. ఈ లలితకళలయం దభిరుచి కలుగుటకు, పూర్వపుణ్య ముండవలయును. అందులకే, ఇవి, అప్రయత్నముగ లభియించు ననుటలోని యర్థము

దానము, కరుణ, నిరాడంబర జీవనము, ఎల్ల సంపత్తి, మానవీయములగు మానవునకుండు లక్షణములు. ఘనము, కామము, అసహనము, మానవునియందు పశుత్వమును బురికొల్పుచున్నవి. అందులకే మానవ చరిత్రమునందు విపరీతఘట్టములు, కానుపించుచున్నవి. అనపహార్యము, తేజోమయము, అమూల్యము, ఆనంద దాయకము, అగు, సత్యమును, ధర్మమును, మానవుని మనసునకు మఱపురాకుండ చేయుటకు, ఎన్నియో విధముల కవి ప్రయత్నించినాడు, ప్రయత్నించుచున్నాడు, కాని కాలము గడచినకొలది, ఈ యంత్రయుగమున కవి యొసంగు సందేశము మానవాళికి మఱపునకు వచ్చుచున్నది, కవి మానవునకు దూరమై పోవుచున్నాడు

సత్యము, సహనము, మొదలగు గుణములు, తృప్త మానవహృదయమునం దుద్భవించును. సంతృప్తి లేని మానవునియం దివి గోచరించుటయు కలదుగాని, సంఖ్యయం దట్టి మానవు లతి స్వల్పముగ నున్నారు. కడుపునిండ నాహారము, కట్టుకొన వస్త్రము కలిగినచో గాని మానవునకు హృదయసంబంధముగ, దేహసంబంధముగ, శాంతి, సుఖము, కలుగవు. శాంతి, సుఖముగల మానవుని కసత్యము, అసహనము దూరములగును. కావున, కవుల రచనములు కేవల మూహాగానము గాకుండ, మానవుని కష్టనిష్ఠురములను వ్యక్తపరచునవిగా నుండి, భావిత్ర కాలములను త్రొక్కక, నిత్యము, సత్యయుతమై యున్నచో, కవి, మానవుని కీయంత్రయుగమున సహితము దూరము గా కేరదు. ఆకటిపాటతో మానవసంఘమును మరులుగొల్పగల కాలమిది, ఒగాబిపూవుల సౌరభములను, అగరు వత్తుల సుగంధ ధూమములను, గుబాళించు కవిత్వ రచనమున కిది యదను కాదు. తృప్తి, శాంతి, సహనము, సంఘమున నెలకొనినతరువాత మానవుని హృదయము మూహాగానము నాలించును. అంతవరకు, కవులు యుగధర్మము ననుసరించి, గాఢ మొనరింపవల సియున్నది. ప్రాతిక ఫలనే ప్రస్తరింపజేయుచు, ఇంకను, 'రమణీ ప్రియదూతిక తెచ్చి యిచ్చు కప్పుర విడెము'ను, 'ఊరుల మంచమును,' స్మరించుచు, అభిలషించుచు, కవి కాలమును బుచ్చినచో, మానవ సంఘమునకు దూరమగుటయేగాక, విస్మృత వారాశిలో తన రచనములతో పాటు, తానును కలసిపో వలసి వచ్చును. ఇది యంత్రయుగమని, సత్య దయా శౌచములు రూపుమాసిపోయినవని, పలికించి ప్రయోజన ముండదు. తానును సంఘమునందు మేళవించి, పతనోన్ముఖమైన జాతి నుద్ధరించి, తన రచనములు శాశ్వతములై, తన పలుకులు కొంగు బంగారమై, సంఘమున కన్నివేళల సంబరమును గూర్చునవిగా నుండునట్లొనరించుట పాడి, తనయం దున్న మానవాతీతమైన ప్రతిభావ్యుత్పత్త్యాది లక్షణములను సంఘాభ్యుదయమునకే కవి వినియోగించుట యుచితము

ఆలోచనమునందు, ఆశయమునందు, ప్రకృతి పరిశీలనమునందు, విషయ విమర్శనమునందు, మానవునకు, కవియైన మానవునకు తారతమ్యము, కరతలా

మంజులములగు మనకు గానవచ్చుచున్నది. సాధారణముగ కవితాత్మ గలవానియందు, కొన్ని పవిత్రాశయములను మనము కనుగొనగల్గుచున్నాము. కాలమున కనుకూలముగ నా యాశయములు మారుచుండుటను మనము కవుల రచనములయం దిప్పు డిప్పుడు గుర్తింప గల్గుచున్నాము. ఏ మార్పు వచ్చినను, ఆశయములు లోక కళ్యాణాత్మకములై, సర్వజనాదరణీయములై యున్నవి. అట్లుగానిచో, కవి కలమునుండి వెలువడవు. ఎచ్చటేని వెలువడినను, అవి, కాల మహా ప్రవంతిలో కలసిపోవును. ఒక వస్తువును తిలకించినపుడు, ప్రక్కనున్న మానవులకన్న కవియగు మానవునకు కొన్ని క్రొత్త యాలోచనలు కలుగుట సహజము. ఆ యాలోచన లపురూపమై, ఒక నూతన వికాసమును హృదయపద్మమునకు కల్గించును. హృదయమున కా వికాసము, ఒక్క కవియగువానికే కాదు, ఆ యాలోచనమును వినిన ప్రతివానికిని కలిగినచో గాని, కవి సంఘమున కుపయుక్తముగు మానిసి కానేరడు.

పున్నమి రేయి వెన్నెలను గాంచి, అవిరళమైన, అనల్పమైన, ఆనందము ననుభవించుచు, వివరింప సమర్థమైన భాష లేక, తనలో దాగు నవ్వు నొలుకుచు, తీయని ఖుషీయాలను గనవుచు, జొన్నచేలయందు రాత్రి కావలికై మంచెలపై పరుండియుండు నిరక్షరాస్యులను,—తుష్టిగ భుజియించి, రేసుల పాకుల నములుచు, మేడపై వెన్నెలయందు పట్టు పాన్పులపై పవళించి, మేల్కొనియున్నంత కాలము, తమకు కావలసియున్న వస్తువులనే స్మరించుచు, జలుజిల్లు మనిపించు చలువ వెన్నెలను వెలార్చుచు, పదునారుకళలతో పకపక లాడుచున్న జాబిల్లివంక తల త్రిప్పియైన జూడక, కొల దిలో పాముబుసలతో నిద్దురయందు మునుంగు నక్షరాస్యులను, మనము జూచుచున్నాము — కావున కవికి భావము ప్రధానము. ఒరుల కా మనోహర భావమును పంచిపెట్టుటకు భాష, అక్షరము, కావలసి వచ్చుచున్నవి. కవులందరక్షరాస్యులే కానక్కరలేదు, అక్షర మెరుంగనివారియం దెందరు కవులు లేరు! అక్షర మెరింగి, గ్రంథపరిచయ మున్నచో, హృదయమునం దుద్భవించిన భావము, సంస్కరింపబడి, కులుకుబంధనమును, భాషాభాగ్యమును, అలవరచుకొని, పెక్కుర కుపయోగకారియై వెలుగొందును. అక్షర రూపమును పొందని, కొంత భాషా సంస్కారమును పొందదగియున్న, రసవంతములగు గేయములను, మన మెన్నింటినో వినుచున్నాము.

'నీవు పోయే దారిలోపల
ఉన్నదీ యొక చిన్నది,
వయసు పన్నము, నాగరీకము
నడకలో సొయ్యారము
నీవు పోయే దారిలోపల !'

ఈ పై గేయమునకు కర్త ఎవరు? అక్షరము నెరుంగని రసార్ద్ర హృదయులగు కృషీవల కవికుమారులు! ఇందు, యతి యున్నదో లేదో, గణ విభజనము సరిపడునో లేదో, ఎవరికి కావలయును? ఒక సుకుమారమగు భావము ఇందు ద్యోతకమగుచున్నది, మనసున కొకవింత 'చక్కిలిగింత' శ్రోతల యనుభవములోనికి వచ్చినది.

భావము నొరులకు వ్యక్తపరచుటకు భాష కావలయును. ఆ భాషయు దూర ప్రదేశమునందున్న వారి కెరుకపరచుటకక్షరము కావలయును. కావున ఎవరికి వారే యానందము ననుభవించుటకు, అక్షరముతో గాని, భాషతో గాని, పనిలేదు. వస్తుసందర్శనమువలన, శబ్దగ్రహణమువలన, భావ ముత్పన్నమగును. అక్షరము నెరిగినవానికే, భాష నెరిగినవానికే, భావ ముత్పన్నమగు ననుట సత్యదూరము. భాష యెరుగని పసిబాలునియందు, అక్షర మెరుంగని ఒనపడునియందు, భావ ముత్పన్నమగుటయు, ఉత్పన్నమైన భావమును, కనులలోను, హస్తవిన్యాసముతోను, హాసమొనరించియు, దుఃఖించియు, వెలువరించుటను మనము చూచుచున్నాము. ఒరుల హృదయమునకు హత్తుకొనునట్లు, లేక కన్నులకు గట్టినట్లు భావమును వెలువరించుటకు, సమర్థమైన శబ్దములను, భాషనుండి సంతరించుకొని, కట్టుబాట్లయందు వాని నమర్చి, ప్రశంసల నందువాడే కవి. అనగా, తన యానందమును లోకమునకు పంచిపెట్టి, తనతోపాటు, లోకము నొకింత కాల మానందమునం దుయ్యాల లూగించుట కవికి ధర్మము.

భావములేని మానవు డున్నాడా? వస్తుసందర్శనమువలన ప్రతి మానవునకు భావ ముత్పన్నమగు

చుండగా, ప్రతి మానవుడును కవుల వరుసలో జేర దలచిన వాడేకద! అటులైన కవులందరు మానవులె, మానవులందరు కవులు గారనుట సత్యసమ్మతమైన విషయము కాగలదా?—భావము, రేఖా, ఊహ, లేని మానవుడు సాధారణముగ గానరాడు, కాని వాని భావము లెంత దనుక లలితములో, ఎంతదనుక లోక కల్యాణాత్మకములో, సర్వజనాదరణీయములో, శాశ్వతానంద సంధాయకములో నిర్ణయించి, శబ్ద సౌభాగ్యమునందు, కవితాశిల్పమునం దాతడు ప్రకటించిన నేర్పును, అతనియందు ప్రదర్శితములైన ప్రతిభావ్యుత్పత్తులను, పరిశీలించి, యొక మానవుని, 'కవి' యనుట ధర్మము, భావమునం దొక విశిష్టత, భాషయం దొక విన్యాసము, ప్రాజ్ఞులకు గన్పింప వలయును. ఇవి యందరకు సామాన్యము విషయములు కావు, అందులకే మానవులందరు కవులు గా నేరరనుట లోని భావము

పలుకరింపబడిన భావ మధురూపమైయున్నచో, ఆ భావమెవనియందు దోచినదో యాతడట్టి రాసిస్థను గాకున్నను, కవుల వరుసలోనివాడే! పండితుడైన కవిభావములు శాశ్వతములై యొప్పవును, పండితుడు గాక, భావయుక్తుడైనవాని కవిత, యొకింత సంస్కార యోగ్యమై, ఒరుల రసజ్ఞాగ్రములపై బ్రతికి, తుదిని విస్మృతి వారాశిలో లీనమగును. మొత్తముమీద నిలువుదురు కవులె, ఇట్టి వారి యత్నమొక్కటియే, ఇలువురు, సామాన్యము నవ్వుల కలితురె!

కవి మానవాతీతుడనుట కొందరకు హాస్యాస్పదముగ దోపవచ్చును. ఒకింత యోచనతో కవి రచనములను పరిశీలించినచో నిందలి సత్యమును గ్రహించుట కవకాశము లభియించును. ధనమునందు, దేహబలమునందు, చక్కదనమునందు, వ్యవహారసరళియందు కాదు, కవి, మానవున కతీతుడు, బుద్ధిబలమునందు, ప్రకృతి పరిశీలనమునందు, విషయ విమర్శనమునందు, ఆదర్శమునందు, అవిదితానందానుభవమునందు, కవి, మానవుని కన్న మిన్నయనక తప్పదు!

పూర్వకవి యమోఘవచనుడని నిరూపించుటకు, అనుక్రమముగ వచ్చుచున్న కథలెన్నియో గలవు, బాటవెంట నెదురుగా పల్లకిపై వచ్చుచున్న రాజావ లోకపద్యమైన, వ్రాసి కానుకగా సమర్పింప దలచిన కవికి, సమయమునకు తాటియాకు దొరకనందున, సమీపమునం దున్న తాటిచెట్టుకడ కేగి, ' తాళమ! తుత్తునియలగుచు ధరపై బడుమా ' అని కోరినంతనే తాటి చెట్టు విరిగి నేల గూలినదట! ఆతాటియాకుపై పద్యము వ్రాసి కవి రాజునకు సమర్పించెనట!

మిట్ట మధ్యాహ్నమునం దొక యెడారియందు ప్రయాణ మొనరించుచున్న యొక కవికి యాకస్మికముగ దాహము కాగా—

'సిరిగలవానికి జెల్లును
తరుణులు పదియారు వేలు తగ పెండ్లాడన్,
తిరిపెమున కిద్దరాండ్రా!
పరమేశా! గంగ విడుము, పార్వతి చాలున్ '

అని శంకరునిగూర్చి ప్రార్థింప నాకాశము నుండి నీటిధార వచ్చి పడినదట

తన సృష్టిని తిరస్కరించినవానిపై గినిసి, మరియొక కవి,

'హాయు మది సీత, పోతవసు
దాధిపుదారయ రావణుండు, ని
శ్చయముగ జేను రఘుపతి

తిరస్కరుని చావును, వీసెవవాను చూడుడీ '

అని, అరవ స్థానమునందు 'తి' ను ప్రయోగించి, 'తరింటను తావచ్చిన వానింటను పీను గెగయు' అను పలుకులలోని సత్యమును నిరూపించెనట

ఈ పైకథల సాధారముగా గొని, మానవుని కన్న కవి యతీతుడని నిర్ణయింప ఈవ్యాస ముద్దిష్టము కాలేదు. కేవలము, మానవసంఘమునందు, పూర్వకాలమున కవినిగురించి గల తలంపుల నొకింత సూచించుట కివి యిచ్చట పొందుపరుపబడినవి

కవి యనినచో కేవలము భగవంతు డనియే, పూర్వయుగమున మానవులు నమ్మియున్నట్లు, పై కథలు సూచించుచున్నవి. కాలము గడచిన కొలది, సంఘమునం దొక గౌరవింపదగిన వ్యక్తిగా, కవిని, మానవులు గుర్తించియున్నారు. సామాన్యులే గాదు రారాజులు సహితము, కవి యొసంగు సందేశమునకు చెవి యొసంగి, తమ యభిప్రాయములను మార్చుకొని యున్నట్లు మనకు, చరిత్ర విశదముచేయుచున్నది.

'రాయరాహుతు గండ రాచయేనుగు వచ్చి
అరట్లకోట గోరాడునాడు,
పమ్మెట వరహాల పార్శ్వఘాతముదు కంచు
తెలుఁగుల కరుల డీకొలుపునాడు,
. . .
తెరచి నిలు కుక్క జొచ్చిన తెరుఁగునను
కన్నడాంధ్రుల జొచ్చితో గజపతీంద్ర!'

మొదలగు పద్యముల మూలమున, కవులు చరిత్రయొక్క గమనమునే మార్చియున్నట్లు తెలిసికొనగల్గుచున్నాము. మానాభిమానములకు మాన్యతనొసంగి, జనులు భగవంతునే నమ్మియున్న ఆ దినములలో, కన్నడరాజ్యముపై కటారిదూసి దండెత్తి వచ్చిన గజపతి, కాటయామునిపై వ్రాయబడి, తన కడకు పంపబడిన పై పద్యమును చదువుకొని సిగ్గుపడి తిరిగి వెడలిపోయెనట! ఇట్టి విషయములను చరిత్రమునుండి మరికొన్నింటిని చూపి, నాటి సంఘము కవి కొసంగిన యపార గౌరవమును నిరూపింపవచ్చును.

సంఘమునందు కవికి గౌరవ మొసంగబడుటచే, కవి మానవాతీతుడనుట సరికాదు. కవియే గాదు వాల్గురూకలున్న ప్రతివానిని సంఘము గౌరవించును. చలనచిత్రమునందు జ్వాలముఖ ప్రజ్వలించు తారలకీనాడు సంఘము జోహారుచేయుచున్నది! సరియైన కావ్యమును గాని, పద్యమును గాని రూపికతో పఠియించి, శబ్దగతార్థము నాలించి, శబ్దప్రయోగమునందలి పనివానితనమును గుర్తించి, సామాన్యని దృక్పథమునకును, కవియొక్క దృక్పథమునకును గల యంతర మరసి, ఆనందించు భాగ్యమునకు సంఘమీనాడు సిద్ధపడి యుండలేదు.

సంఘ మొసంగు గౌరవమువలన గాక, పూర్వకథలయందు ప్రస్తరింపబడిన విషయసందోహమువలన గాక, చారిత్రిక విషయములవలన గాక, కవి, మానవుడై, మానవునికన్న భిన్నుడని గుర్తింపబడుట కాతని బుద్ధివైశారద్యమును, ప్రకటించు రచనమే యాధారములు.

'కనీనికల వికసితోత్పల పంక్తుల—గ్రుమ్మరింపగా' అని యొకచో నొక కవి యొక తేజవరాలి చూపులను వర్ణించియున్నాడు. ఇదెట్లు పొసగును? ఉత్పల పంక్తులు, అందును వికసితోత్పల పంక్తులను, కనీనికలు గ్రుమ్మరించుచున్నవట! ఇది ప్రకృతివిరుద్ధము కాదా? కనీనిక లెంత లేవి, వికసించిన కలువ లెంత లేవి! వానినుండివి గ్రుమ్మరింపబడుటెట్లో, సామాన్య మానవున కవగతమగుటలేదు. ఇచ్చట కావలసి యున్నది, యథార్థతమగు భావము. కలువల యాకారమునకును, కన్నుల యాకృతికిని, కొంత సన్నిహితత్వ మున్నది. సుందరములగు కన్నులు వికసించిన కలువలవలె నున్నవనుట, ఒక యందమగు భావన, కనీనికలనుండి వికసించిన కలువలు గ్రుమ్మరింపబడుచున్నవనుట, ఒక యందమగు భావనకు వ్యాఖ్యాన మాపాదించుట! ఉత్పల పంక్తులు, వాని సౌందర్య, సౌకుమార్య, సౌరభ్య, సంపద లీ తేజవరాలి, విలాస, విభూత్న, వీక్షణ సంపత్తులతో సమన్వయించుకొని సంతరింపవలసిన బాధ్యత, రసజ్ఞుడగు పాఠకునియందున్నది. అట్లు రాసుల్లైనంత మాత్రమున విది యవగాహనము విషయము కాజాలదు. అందుచే, కవి మానవునికన్న భిన్నుడనుచున్నాడు. ప్రతి పదార్థమును తెలిసికొనినంతమాత్రమున నిట్టి స్థలములయందు కవి హృదయము మన కందుబాటులోనికి రాజాలదు. ఒక యపురూపమైన భావన శ్రోతల యనుభూతిలోనికి వచ్చిననేగాని, యిందలి పసయు లక్షణతయు నైనట్లు తెలిసికొనజాలము.

'ప్రోవులుగట్టు వలంది నవ్వులే పూచినపూవులై,
తరగ మొత్తములన్ వెలిగించు చెన్నులై' అని

యొక కవి, 'స్నానసుందరిని' వర్ణించుచున్నాడు.

నవ్వులు ప్రోవులు కట్టుటేమి? అవి పువ్వులై, తరంగముల కలంకారమును కూర్చు వెన్నెల వెలుగులై, యలరారుటేమి? కేవలము శబ్దగతార్థమును గాంచి కలవరపడవలసిన పనిలేదు. శబ్దములయందలి ధ్వనిని, భావశబలతను, గుర్తించుటకు ప్రయత్నించుట యుక్తము. ఆ సుందరి నదియందు ప్రవేశించి, వెలువరించిన చిరునవ్వులే పూవులవలె కనువిందు గూర్చి, వెన్నెలవలె కాంతిని గలిగించి, ఒక వినూత్న శోభను పరిసరప్రదేశముల కాపాదింపజేసినదను భావ మిందు ప్రస్ఫుటమగుచున్నది. నవ్వులే పూవులై, వెన్నెల వెలుగులైనచో, ఆ సుందరి తనూ లావణ్యము,

వస్తవమున కతీతముగదా! సాధారణ పాఠకునియందు సహితము క్రొంగొత్త భావములను రేకెత్తించు కవి, యసాధారణుడు కాదా?

'ఎందరో తాజమహలును సందర్శించి యున్నారు, నిర్మాణ కౌశలమును ప్రదర్శించి యున్నారు, అందరితో పాటు తానును ఆ సుందర మందిరమును చూచిపోయినకవి, యేమనుచున్నాడు?

'ఒక్కొక్క రాతిలో నిమిడియున్నవి నేటికి
షాజహాను భూ
భుక్కు సడందలో నుడికిపోయిన నా
డులలోని రక్తపుంజుక్కలు,'
మరియు
'మొగలాయిరాజు కలికన్నుల రాల్చిన బాష్ప
ధారలే పాదరి ఘనీభవించినవి,
ముద్దుల తాజమహాలు పోలికన్'

అని యూహాగాన మొనరించి యున్నాడు

మానవుని దృష్టియందు గన్పించినది, శిల్ప సౌందర్యము, కవిదృష్టియందు గన్పించినది, శిల్ప సౌందర్యమే కాదు, అంతకు మిన్నయగు, ఈ సుందర భవన నిర్మాణాశయమగు ప్రేమసౌందర్యము ఆభవనమునందు చెక్కబడియున్న లతను, అపురూప లావణ్యమును చిందు విగ్రహములను, గాంచి, మన మానందించుచున్నాము అధిక సౌందర్యవతియైన ప్రాణేశ్వరీ పరిరంభసుఖమున కాలము గడపి, అకస్మికముగ నామెను గోల్పోయి, తోడును వదలిన పూవు వలె నిరాధారుడైన సులతాను హృదయావేదనమును గుర్తించి, ఆ యావేదనమునందు తానును, ఒక భాగస్వామియై, కవి, బాధ ననుభవించుచున్నాడు అందులకే, 'ఉడికిపోయిన నాడులలోని రక్తపుంజుక్కలు' నేటికిని తాజమహాలు కట్టడమునందలి దలువ రాతిలో గానుపించుచున్నవని, కవి, కంటనీరొల్కుచున్నాడు కోట్లకొలది ధనమును వెచ్చించి, పర రాజ్యములనుండి పనివారల నాహ్వానించి, వందల కొలది వత్సరములవరకు చూచువారి కానందము గొలుపు సుందరభవనమును భార్యసమాధిపై నిర్మించిన సులతానుని ప్రణయ ప్రేమప్రభావమునకు కవి, పరమాద్భుతాంతరంగుడగుచున్నాడు సులతానుని కంటి బాష్పములే తాజమహాలుపోలికతో పాదరి ఘనీభవించిన వనుటలో కవిహృదయమునందెంత యావేదన మీ దృశ్యము కలిగించెనో విదితమగుచున్నది కేవలము బాహ్యసౌందర్యమునే గాక, ఒక కట్టడమునందే కాదు, ఒక కావ్యమునందే కాదు, ఒక మానవునియందే కాదు, పరమేశ్వరుని సృష్టియంతటను నిండియున్న యనిర్వచనీయమగు ప్రేమ సౌందర్యమును గూడ కవి, తాను రసార్ద్రహృదయుండగుటచే, సామాన్యమానవునికన్న మిన్నగా గుర్తించి మానవాళికి చాటుచున్నాడు

ఎచ్చట ప్రేమ యవ్యాజమో, ఎచ్చట సత్యమనంతమో, ఎచ్చట నీతి నిశ్చలమో, అచ్చట తన కావ్యవస్తువును, కవి, తిలకించును తిలకించి, హృదయము పులకింప, మానవున కతీతమైన భావములతో తన రచనావైభవమును బ్రకటించును

ఒక ధనవంతుని యలరింప, ఒక సంఘమును సంతోషపరుప, ఒక ప్రత్యేక విషయమునకు బ్రచారము గావింప, వ్రాసిన కావ్యమునందు, మానవుని కన్న యున్న విషయము తక్కువవాడై, కవి తన హృదయమును గోల్పోయి విహరించును హృదయము లేని పద్యరచన రసవిహీనమైన ఫలము, సౌరభరహితమైన కుసుమము, వ్యర్థములు అట్టి రచనమును గావించువారు కవులు గారు, స్తోత్రపాఠకు లగుదురు!

అన్ని దేశముల ప్రజాదరణను పొంది, జాతియొక్క నిండుగౌరవమును నిలిపి, విజ్ఞానమును ప్రకటించు రచనములు, భాషకేగాదు, మానవజాతికే యలంకారములు తెనుగువాని భాగవత, భారతములు, వాని భాషను, వాని జాతివైభవమును, నాగరికతను, విజ్ఞానమును, నేటివరకు మంచిపోనీక నిలిపియుంచినవి కవి మానవాళికుపకారము చేసెడి యీ రచనములను వెలయింప సమర్థులైనారు, అందులకే, చిరంజీవులై వెలుగొందుచున్నారు

అరిజనభీయంకరులై విశాల సామ్రాజ్యము నేలిన మహారాజులు మాయమైపోయినారు సామ్రాజ్యములు సమసిపోయినవి కోట్లకొలది ద్రవ్యమును వెచ్చించి, నిర్మించిన రమ్యహర్మ్యములు కాలమహాపురుషుని దండాభిఘాతములచే విరిగి, విస్మృతివారాశిలో, విలీనమైపోయినవి కాని—

'ఒరు లేయవి యొనరించిన
నరవర! యప్రియము తన మనంబునకగు దా
నొరులకు నవి సేయకునికి,
పరాయణముపరమ ధర్మపథములకెల్లన్'

అను నీలమువంటి నీతిని బ్రకటించు, కవిరచనములు, కాలమును ధిక్కరించి, మానవజాతి నిలచియుండువరకు వారి రసనాగ్రములపై బ్రతికియుండి, మానవజీవితపథ నిర్గమమున కనుకూలమగు విజ్ఞానకాంతిని, వెలార్చుచునే యున్నవి!

కవి చిరంజీవి, వాని రచన లనశ్వరములు

రక్తమాల

శ్రీ కోట సుందరరామశర్మ

"ఈ పాటికి మా అమ్మాయి సంబంధం నిశ్చయమైనట్లే, పడిసా నిజంగా రెండు సంవత్సరాలబట్టీ తిరిగి తిరిగి, విసిగి విసిగి ప్రాణం వేసారి పోయిందంటే నమ్మాలి ఏమో పక్క వీధులలో వాళ్ళున్నారు. అమ్మాయిని తీసుకురావాలన్నా, చెయ్యాలన్నా పైళ్ళకు డబ్బు పొయ్యక్కర్లేదు. దొడ్డి వాకిట్లోంచి కేక వేస్తే వినపడేటంత దూరము—" అంటూ తన ఆనందాన్ని వెలిబుచ్చుతోంది పిచ్చమ్మగారు.

"నారాయణరావు గారి కొడుక్కి గానా—పిల్లాడి కేముణ్ణా నిక్షేపంలాంటి కుదక. ఓ సిగరెట్లూ అది లేదు—దారే పోయి దారే వచ్చేవాడు. ఈ మధ్య కొత్త పెద్దవాడయినాడని పలకరించడం మానేశాడు గాని మొన్న మొన్నటి దాకా మాయింట్లో ఆడుకొంటూ ఉండేవాడే కాదుటమ్మా—ఏమో, పాపారావును చూసినప్పుడల్లా మా గోపాలుడే జ్ఞాపకానికి వస్తాడు. బ్రతికుంటే వాడూ యీ పాటికి యీ పాపారావుతో బాటు డాక్టరీ మూడో సంవత్సరం చదువుతూ ఉండే వాడు. అయినా పెళ్ళి సంబంధపు మాటల్లో యీ ప్రస్తావన దేనికిలే—" అని కళ్ళు తుడుచుకొంటూ వెంకాయమ్మగారన్నది.

సరోజకు పదహారేళ్ళు నిండినాయి. చిన్నప్పటినుంచీ కళ్ళు కొంచెం చిన్నవని వాళ్ళ చుట్టాలంతా ఆక్షేపించే వాళ్ళుట గానీ యీడు వచ్చిన తర్వాత తామరరేకుల్లాగా విచ్చాయన్నాడు వాళ్ళ మేనమామ ఓసారి పొగిడించి వచ్చి-ఏదో కాలాన్ని బట్టి స్కూలు ఫైనలు దాకా సుబ్బారావుగారు కూతురికి చదువు చెప్పించాడు గాని ఆపైన తన తల్లి రామాయమ్మగారు ఆడపిల్లలకు, పెద్ద చదువులు చదివించడం దేనికని అనడం చేత మాన్పించి యింట్లోనే తెలుగూ, సంస్కృతం, హిందీ భాషా చదివిస్తున్నాడు. నాయనమ్మ చచ్చిపోయి సంవత్సరం పూర్తయింది—సంవత్సర మాసికం కాబట్టి పెళ్ళి చెయ్యడానికి వీల్లేదన్నారు. కాని సంబంధాలేమో చూస్తూనే ఉన్నారు సుబ్బారావుగారూ. పెద్ద స్థితిపరుడు కాడు. ఏదో బ్యాంకులో ఇచ్చే ఎనభై రూపాయల జీతంతోనూ, తండ్రి ఇచ్చి పోయిన రెండెకరాల పంటతోనూ, కుదిమట్టంగా సంసారం చేస్తున్నాడు. నిజంగా సరోజను కాలేజిలో చేర్పిస్తే మాత్రం జీతం నాతం కట్టేటప్పటికి తట్టుకో లేక పోయేవాడే.

సుమారు వందపై చిల్లర దాకా చూసిన సంబంధం విశేషం క్రింద ఖర్చు పెట్టి ఉంటాడు, సుబ్బారావుగారు. రెండు సంబంధాలు కుదిరినట్టే కుదిరాయి కాని తాంబూలాలు పుచ్చుకోవడానికి వస్తామని ఎందుకో ఎగగొట్టారు. ఎందుకో ఏమిటి అంతకంటే కట్నం ఎవరో ఎక్కువిస్తామంటే, ఏదో పాత గొప్పలని ఆపైన చుట్టు వందలు ఇస్తేకాని పెళ్ళికి రానంటున్నదని ఒక పెళ్ళి కొడుకు వారన్నారు. అసలు కట్నమే యివ్వనూట పదహార్లు—అసలు కంటే వడ్డీ ప్రియమైనట్లుంది—పాపము—పాపమేమిటి లెండి—ఆ అబ్బాయికింకా వివాహబంధం కుదరలేదుట. సరే అలాగు అంటారేగు, ఎక్కడికక్కడికి ఎక్కువ రాబట్టాలనే ప్రతివాళ్ళూను—వరకట్నం వాళ్ళన్న మాట—సరే ఇంకో, సంబంధం వాళ్ళు సుబ్బారావు గారి ఎకరాల పొలం పెళ్ళాం పేర పెట్టాడనీ, రెండు లేలయినా లంకె పోగేలా లేదనీ ఎవరో మధ్య పుల్లలు పెట్టడం వల్లనే వదులుకొన్నారు. వాళ్ళు వదులు కోవటమే మంచిదయిందిలెండి—సంబంధం వదులుకొన్న నెలకల్లా ముహూర్తం తిరిగి వాడు పోయినాడ.

సరోజ అడిగింది "నాన్నా, అమ్మకేదో ఉంది. అర ఎకరం పొలమేగా" అని. అప్పుడన్నాడు, మా తాత

మీ అమ్మ పెళ్ళినాటి పసుపుకుంకం క్రింద అర ఎకరం రాసిచ్చాడు మీ పెద్దమ్మకు అంతే, పిన్నికి కూడా అంతే—సరోజ అందీ "ఐతే ఐదెకరాలున్న దని పుకారు ఎవరు పుట్టించారు" అని అంతా వట్టి మాయ అనుకో అమ్మా, లోపల పలుగాకులు న్నాడు సుబ్బారావు

సరోజకు నిజంగా పెళ్ళి కొడుకులు ఈ కట్నాల కోసం చేసే బేరాలు, తిరిగి పోవడాలు చూస్తే ఆశ్చర్యం కలిగిస్తోంది—ఒకనాడు సావిత్ర్యు పాఖ్యానం చదువుతూ "అమ్మా, మాతావుటే, సత్య వంతుడి తండ్రికేమో రాజ్యం పోగొట్టుకొన్నవాడు—సావిత్రి తల్లిదండ్రులు మహారాజులైనా సత్యవంతుడి కిచ్చి పెళ్ళి చేశారు సత్యవంతుడు ఏం కట్నం మడిగాడు?" పిచ్చమ్మ అంది

'తల్లీ, అవన్నీ సత్యకాలపు రోజులు ఇది కలియుగం కనుకనే, బుద్ధు లిట్లా ఉన్నాయి గనుకనే కరువు లిట్లా ముంచిపోతున్నాయని'

ఉండడానికైతే పట్నవాసమేగాని సుబ్బారావుగారిది సామాన్యపు సంసారం కావడంవల్ల ఇంట్లో అందరిమాటలూ, నడవడీకూడా తెలుగుమీరిన ట్టుండవు. పాపారావుతండ్రి నారాయణరావుకీ సుబ్బారావుగారికీ ఎంతో స్నేహం నారాయణరావుగారు రోజూ ఇంగ్లీషుపత్రికా, తెలుగుపత్రికా కూడా తెప్పిస్తాడు సుబ్బారావుగారు రోజూ ఉదయం వెళ్ళి వాళ్ళ వసండాలో కూర్చొని ఒక అరగంట పత్రికలు చదివివస్తారు.

నారాయణరావు "ఏమండీ సుబ్బారావు గారూ, మీ అమ్మాయిని కాలేజిలో చేర్పలేదేమో, మంచి పని చేశారు ఈ పెద్దచదువులు చదివిన అమ్మాయిలకు పెళ్లిళ్లు కావడం కష్టంగా ఉందండి ఈమధ్య హిందీరాష్ట్ర పరీక్షో ఏదో ప్యాసయిం దటగా.

ప్రక్క గదిలో ఉదయమే కాలేజీకి పోవల సిన "మెడికో" పాపారావు మాటువేసికొంటూ ఈ మాటలు విన్నాడు పరధ్యాన్నంగా ఉండి ఫౌంటెన్ కలము మర్చిపోయి వీధులోకి వచ్చాడు సుబ్బా రావుగా కన్నారూ, "ఏమోయి, పాపారావు, చదువు మాటావుడి ఎక్కువగా ఉన్నట్లుంది. బాగా చదువుతున్నావా! ఎక్కడా కనపడటంలేదు?" పాపారావు నమ్రతతో అన్నాడు ఏముటోనండీ, ఇంటర్ చదువుతున్నంతకాలం చాలా విశ్రాంతి ఉండేది కానివ్వండి, ఈ మెడికల్ కాలేజీకి వచ్చాక కోర్సులన్నీ ఒక్కసారి పెరిగిపోవడంచేతా, దానిచేతా, బాగా చదవకపోతే లాభంలేదని ప్రిన్సిపాల్ చెప్పడంచేతా, ఎప్పుడూ కాలేజీ, ఆసుపత్రి, ఈగోడ తే సరిపోతోందండి" అంటూ చేతిగడియారం వంక చూచాడు "పాపం పైమయిపట్టుంది, వెళ్ళిరా నాయనా" అని సుబ్బారావుగారన్నాడు వస్తానండీ అని గబగబా బూట్లుచప్పుడవుతూ, పాపారావు వీధులోకి వచ్చాడు అప్పుడే దొడ్డివాకిలి తీసి సరోజ వంకాయలు అమ్మేవా డెటుపోయాడో చూస్తోంది పాపారావును చూసి కొంచెం సిగ్గుపడి తలుపు వెనక్కు వచ్చింది పాపారావు కూడా సరోజను చూశాడు గాని జేబు తడవుకొని ఫౌంటెన్ కలము లేకపోవడం మూలాన వెనక్కు ఇంటివైపు తిరిగాడు బూట్ల చప్పుడు ఆగిపోవడంచేత కుతూహలంతో సరోజ మళ్లా దొడ్డిగుమ్మంలోంచి వీధిలోకి తొంగిచూచింది. పాపారావును నిజంగా ఈమధ్య సరోజ చూడడం పడలేదు నాయనమ్మ పోయిన నక్షత్రం మంచిది కాకపోవడంచేత దొడ్డి వాకిలి తీసుకువెళ్లేవాళ్ళు అందుచేత ఆ వాకిల్ని అన్నాళ్లు కట్టివెయ్యవలసి జరిగింది ఇంతలో వానకాలంలో వచ్చిన ఉప్పెన గాలికి దొడ్డిగుమ్మం కూలిపోవడమూ, అది బాగు చేయించడానికి ఇదిగో అదిగో అంటూ ఆలస్యం చెయ్యడమూ జరిగింది పాపం సుబ్బారావుగారు నిత్యమూ పత్రిక చదువుకోడానికి వీధి అంతా తిరిగి వెళుతున్నాడు బాగుపడ్డదాకా దొడ్డిగుమ్మంలో వాసాలుపాతి తడిపెట్టుకున్నారు కొత్త పంటలో డబ్బు మాదుకొని ఏదో మళ్లా నిలబెట్టాను గుమ్మము సుబ్బారావుగారి కోక పదిహేనురోజుల క్రితమే. పెళ్లి సంబంధాలవా రెవరైనా వచ్చి చూస్తే దొడ్డి గుమ్మము పడిపోతే, ఇంకా పెట్టించడానికి కూడా గతిలేదనుకొని పోతారేమోనని పిచ్చమ్మ బాలుక్కు చెల్లబట్టి పాపం అంటూనే ఉంది ఇప్పటికిగాని పని లేదు గుమ్మం బాగుచేయించడం

"ఎంత పాడు గదిగాదు, పాపారావ్, కొంచెం బావుకూడా ఎక్కువట్లున్నావే" అను

నుంచీ అయోమయంగా సరోజ. ఎందుకో అభిమానం కూడా ఉదయించింది పాపారావంటే ఆమె మన స్సులో నిజంగా పాపారావు ఆమె అనుకొన్నంత పొడుగూ ఎదగలేదూ, లావూ ఎక్కలేదూ మాటూ, బూటూలో ఉన్న మీదట నవకనించి చూస్తే అలా అనిపించింది సరోజకు, అంతే— పొగ ఓగ పెగ తీసుకొని రెండు నిమిషాల్లో పాపారావు మళ్ళా వీధిలోకి వచ్చాడు. సరోజ ఇంకా అక్కడే ఉండడం చూశాడు చిఱునవ్వు అతని పెదవులమీద తొంగిచూచింది సరోజ పమిట సర్దుకొంటూ ఏం పాపారావూ అని నోటిదాకా వచ్చిన మాటలూ మింగుకొంది ఇంకా కాస్సేపు పాపారావు తన వంకచూస్తే ఏమైనా అనేదో ఏమో మనకు తెలీదుగాని, పాపారావు గడియారంవంక చూచుకొంటూ, తలవంచుకు చరచరా నడచిపోయినాడు—

ఈడ వచ్చిన పిల్లవు, అటూ ఇటూ తిరక్కూడదమ్మా అని తల్లి అంటూఉండడంచేత సరోజ ఎప్పుడూ సాధారణంగా ఇల్లుకదలి వెళ్ళదు పాపారావు మ్యునిసిపల్ స్కూల్లో ఐదో క్లాసు చదువుకొంటున్నప్పుడు తానక్కడ రెండో క్లాసో మూడో క్లాసో చదువుకొంది అప్పుడింకొకరిని అను కొన్నారేమో కాని అతను మగపిల్లల బళ్ళోనూ, నాలుగో క్లాసునుంచీ తాను ఆడపిల్లల బళ్ళోనూ చేరి చెరొకప్రక్కకు బళ్ళకి వెడుతూ ఉండేవారు పైగా ఇంటర్ అతను సొంతఊళ్ళో సీటుదొరకని కారణంచేత మేనమామల ఊళ్ళో చదివాడు—

పాపారావు ఒకనాటి సాయంత్రం ఇంటికి వచ్చాడు నారాయణరావు భార్యతో అన్నాడు— సుబ్బారావుగారికి కూతురు సరోజను మన పాపారావుకి ఇద్దామని ఉందట. తాను అడగడానికి సిగ్గుపడి బాగుండదు కూడాగా మరీ—వెంకట్రామయ్యచేత అడిగించాడు ఏమంటావు? కట్నం ఏం పెట్టగలడూ, పాపం పైగా మన అబ్బాయి ఏమంటాడో" అన్నాడు—పాపారావు కాలేజీలో మీటింగుండి చీకటిపడి ఇంటికివచ్చి వరండాలో నిలబడ్డాడు. తలుపువేసుంది. సిలుబ్బా మునుకొంటూంటే లోపల్నించి యీ మాటలు విని వినిపించాయి. కుతూహలంతో తల్లి ఏమంటుందోనని తలుపుదగ్గరే నిలబడి వింటున్నాడు. తల్లి అంటున్నది తండ్రితో, ఏమో, మనం ఇవ్వాళ ఏ కాలంలో ఎవరిదగ్గర్నా పుచ్చుకోంగానే, సరా, రేపు మన అల్లుడికి ఇచ్చుకోవద్దూ, ఇస్తారనుకొండి ఎవరు వడితే వాళ్ళు అయినా అబ్బాయికి యీ కేదీ వడిసారం పందొమ్మిదివెళ్లారా లేదోను" అంది. "అదేమిటే ఇరవైయొకటి వచ్చిందే" అన్నాడు తండ్రి మరి కట్నం ఏం ఇవ్వగలరని అన్నాడు వెంకటరామయ్య "పిల్లవాడికి పిల్లా, పిల్లకు పిల్లవాడు కట్నమూను మన సుబ్బారావు ఏమివ్వగలడూ పాపం ఏదో వెయ్యి వరకు జనుక ఇస్తామన్నాడు ఒకరికి మహాఐతే ఇప్పుడు ఇంకో అయిదువందల ఇవ్వగలరేమో అన్నాడు వెంకట్రామయ్య" అని తండ్రి

తల్లి రెండైనా ఇవ్వకుటండీ ?

తండ్రి అసలు సంబంధం నీకు నచ్చిందా, ముందు ?

తల్లి సరోజ కేమి, చక్కని చుక్క మెట్రిక్కు పాసయిందట—

రష్ట్రహిందీ కూడా అయిందట

ఇంతకూ అబ్బాయి ఏమంటాడో ?

తండ్రి అన్నట్టు వీడింకా రాలేదు ?

తల్లి కాలేజీలో ఏదో మీటింగుంది అన్నాడు ఈపాటికి రావలసిందే చూడండి, వస్తూఉంటాడు

తండ్రి తలుపుతియ్యబోతుండగానే పాపారావు వీధిలోంచి అప్పుడే వస్తున్నట్లు నటించి, ఏంనాన్నా ఎక్కడికి అన్నాడు ఎక్కడికీ లేదురా, నాయనా నీవింకా రాలేదని మీ అమ్మ ఇదవుతూంటే, వస్తున్నావేమో అని తలుపుతీసి చూస్తున్నా నూరేళ్లు ఆయుస్సు అంటూ తల్లి కూడా వచ్చింది

* * * * *

"వరే, అబ్బాయ్, సుబ్బారావుగారమ్మాయి సరోజను ఎరుగున్నావురా" అన్నాడు నారాయణరావు ముందు పాపారావు సిగ్గువచ్చి తల వంచుకొని మాట్లాడకుండా కూర్చున్నాడు గానీ, తండ్రి "ఏం రా, ఎరగవూ" అనేసరికి "ఎరక్కేం" అన్నాడు పక్కలు వేస్తూఉన్న తల్లి వచ్చి "సరోజను పెళ్లిచేసుకొంటావుట్రా, అబ్బాయీ" అని అడి

గింది. "ఏమిటా, మీ యిష్టం" అన్నాడు అమాయకుడు పాపారావు కట్నం మొంతనలేదు అంతకంటె చదువు కొన్నది కావా లనలేదు తండ్రి అన్నాడు "ఏమిటా వాయనా, ఈ కాలేజీ చదువులు చదివిన పిల్లల్ని ఇష్టామని వస్తున్నారు గాని మీ అమ్మ అంత చదువు కొన్న కోడళ్లు వద్దంటోంది" తల్లి అందుకొంది "సరోజమాత్రం చక్కనిది కాదా, చదువుకోలేదా! ఇంగ్లీషూ, హిందీ, సంస్కృతమూ వచ్చుట తల్లి పిచ్చమ్మ అన్ని పనులూ నేర్పింది ఎప్పుడయినా వస్తే—అలాయి వళ్లటమే లేదు ఈమధ్య వాళ్ల దొడ్డి వాకిలి పడిపోయినదగ్గర్నుంచీ—చుట్టుతిరిగి వళ్లలేక- "రా, అత్తా, కొత్తగా రావటం మానేశావు" అని చాప పట్టుకొని వచ్చి వేస్తుంది కుట్టిన అల్లిక రుమాలు చూపెంచింది మల్లెపూలదండ ఇచ్చింది, ఓనాడు. ఏం చక్కగా ఉంటది చెప్పనూ,"

"పాపం, ఎక్కడ్రామయ్యతో ఏ సంగతీ లేవు ఎయ్యం చెప్తానన్నాను ఏం, ర అబ్బాయి మరి నీ అభిప్రాయం చెప్పు" అన్నాడు తండ్రి "వాడొప్పు కున్నట్లే, చిన్నవాడు వాడికేం తెలుసు" అంది తల్లి తండ్రి అన్నాడు "అలా కాదు, వాడి నోటివెంట కూడా విందామని పోనీ సరోజను మాస్తావుట్రా ఓమాటు. ఆ ముక్క కూడా అడుగమన్నారు రామబ్రహ్మయ్య" అన్నాడు తండ్రి. తలవంచుకొనే "మాసి అక్కర్లేదు" అన్నాడు పాపారావు నిజంగా పాపారావు పాతకాలం వాడు, మరి ఒప్పుకొన్నట్లేనా అన్నాడు తండ్రి "విద్యాప్రమైతే సరే" అని పుస్తకం వంక చూస్తూ, పేజీలు తిరగవేస్తూ అన్నాడు పాపారావు "రండి వాణ్ణి చదువుకోనివ్వండి, ఇంకో నెలకు పరీక్షలుట" అంది తల్లి

* * * *

పైన చెప్పినట్లు పాపారావుకీ సరోజకూ సంబంధం నిశ్చయమైంది—పరీక్షలయిన తర్వాత వైశాఖ శుద్ధంలో ముహూర్తం పెట్టారు జాతకాలు చూపించాలని పిచ్చమ్మ అంటే సుబ్బారావుగారు సిద్ధాంతి గారింటి చుట్టూ నాలుగు మాట్లు తిరిగి, చాలా బాగుం దన్నారు, సిద్ధాంతిగారన్నాడు పిచ్చమ్మతో

పెళ్ళి నాటికి గులాబి పూలదండ స్వయంగా గుచ్చి పాపారావు మెడలో వెయ్యాలని సరోజ నిశ్చ పోస్తూ మొక్కలు పెంచుతోంది చక్కగా. సరోజ ముంచి ఉత్సాహంతో సంస్కృతమూ, హిందీ చదువుతోంది

సావిత్రీ ఉపాఖ్యానం అంటే ఎందుకో సరోజకు మొదటినుంచీ ఇష్టం సత్యవంతునితో బాటు సావిత్రి కూడా అడవికి వెళ్ళింది సత్యవంతుడికి తలనొప్పి వచ్చింది కట్టెలు కొట్టటం ఆపి చేసి సావిత్రి తొడమీద తలపెట్టి పడుకున్నాడు ఆ ఘట్టం చదివి ఎంతో సేపు మనస్సులో ఇదయింది పాపం.

* * * *

పాపారావుకు ఎందువల్లనో సన్నిపాత జ్వరం తగ్గ మొగమే లేదు ఇంకా ముహూర్తం పది రోజు లుంది పోనీ శ్రావణంలో చెయ్యవచ్చునను కొన్నారు పెద్దాళ్ళు, నాళ్ళు కూడాను సరోజకు ఎంతో దిగులుగా ఉంది మూడో వారంలో తగ్గుతుందని డాక్టర్లు ఆశలు పెడుతున్నారు సుబ్బారావుగారు రోజూ ఉదయమూ, సాయంత్రమూ ఎల్లా ఉందో అని కనుక్కొని వస్తూనే ఉన్నారు

మూడవవారం తగ్గినట్లే తగ్గి రేపు ముహూర్త మన్న రోజుకు క్రితం రోజు సాయంత్రం సంధి పుట్టిందిట పాపారావుకు ఏముందీ, తెల్లవారలేదు ఆయింది

* * * *

పురోహితుడు మన ఆచారాలకు పనికిరావన్నా తోటి మెడికల్ విద్యార్థులు గులాబిదండలు తెచ్చి శవానికి వేశారు సాయంత్రం మూడుగంటలకుగాని శవము ఎత్తటం జరగలేదు "ఇంకా నయము పెళ్ళి యింది కాదు—సరోజ గొంతుకోసినవాళ్ళ మయ్యే వాళ్ళం" అంది పిచ్చమ్మ వెంకాయమ్మ వీధివాకిట్లో సుబ్బారావుమాత్రం శవం కదలిందాకా ఉండి, నూతిదగ్గర స్నానంచేసి గదిలోకివచ్చి బట్టలు కట్టు కొంటున్నాడు

కొంచెంసేపటికి ప్రక్కఇంటి రామారావు, పంతొమ్మిదేళ్ళ కుట్టివాడు వచ్చి సుబ్బారావుగారూ, సుబ్బారావుగారూ మీ సరోజ గులాబిపువ్వులదండ పుచ్చుకొని వీధిలో పరుగెత్తుతోందండోయ్" అని కేకవేశాడు

సుబ్బారావుగారింకా బనీను తొడుక్కుం టున్నాడు అల్లాగే వీధిలోకి వచ్చాడు కంగారు

పడి పిచ్చుమ్మ సరోజమ్మింట్లో ఉండేదా అని వెతుకుతోంది—ఆ వీధిలో కాదండీ, విసెంటు రోడ్డు మీద. పాపారావును ఆ దారినే తీసుకువెళ్లారు" అన్నాడు రామారావు.

సుబ్బారావుగారు పక్కవీధికి విసెంటురోడ్డు చివర మలుపులో జనమంతా గుంపుగా ఉన్నారు పోలీసువాళ్ళిద్దరు జనాన్ని చెదురుతున్నారు పాపారావు శవానికి తానూ ఒక దండ వేద్దామని సరోజ ఉత్సాహం ఏ మెడికల్ విద్యార్థికైనా ఇచ్చి శవంమీద వేయిద్దామనుకొంది మెడికల్ విద్యార్థులంతా పాపారావు శవంతో బాటు వెళ్లుతున్నారు శవం ఒక వంద గజాల దూరంలో ఉంది

మలుపులో పరుగెత్తుతున్న సరోజకు ఒక లారీ ఢీకొంది సరోజ దెబ్బకు మూర్ఛపడిపోయింది. చేయిమాత్రం ఆ గులాబీదండను విడవలేదు. ముఖం అంతా కొట్టుకుపోయింది లారీచక్రం నడుంమీంచి వెళ్ళిందన్నారు కొందరు. ఏమైనా ముఖం, వక్షస్థలం, అంతా రక్తమయమైపోయింది. లారీచక్రం ఆమె మీంచిపోలేదని పోలీసు అన్నాడు చల్లనినీరు దెచ్చి ముఖంమీద చల్లారు కొస్త కళ్లువిప్పి "పాపారావు ఈ దండ" అంది సరోజ సుబ్బారావుగారి మాట లంటూంటే అక్కడికి వచ్చి చేరుకొన్నారు బండిలోవేసి ఆస్పత్రికి తీసుకొనిపోవాలని ఒక రిక్షా తీసుకువచ్చారు ఇంతలోకే మెడికల్ విద్యార్థులు ఆ గలభా విని వెనుకకు వచ్చారు ఒకడు సరోజ స్థితిచూచి పెదవి విరిచాడు ప్రక్కనున్న మరొక మెడికోవంక చూచాడు అప్పటప్పటికే సరోజ శ్వాస తగ్గింది-కాని చేయిమాత్రం గులాబి రక్తంతో తడిసిన పూలమాలను వదలలేదు

శవం అక్కడ నిలిచిఉంది. రిక్షా ఆ దారినే ఆసుపత్రికి పోవాలి అందాకా వచ్చేసరికి సరోజ ఊపిరి అనంతాకాశంలో కలిసిపోయింది ఒక మెడికో ఆమె చేతిని పాపారావు శవంమీదకి లాగి, చేతిని విదల్చగా, రక్తమాల పాపారావు శవాన్ని అలంకరించింది

సముద్ర ఘోష

శ్రీ బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి

ఈయావేదన కంతులేద ఒకనాడేని! తమోధూమ మా
లాయంత్రంబున నామనస్సు కొనలెల్లన్ పట్టి బంధించి నా
రోయీ! ఓయి దయామయా! కృపణులేరో;—మాటలే పైకిరా
నాయానంబగు! పాటలెక్కడిక! దృశ్యాదృశ్య భావాళితో!!

ఏవో అందని ప్రమాని ఎందులకు అన్వేత్తన్ వృథాయాసముల్
గావా! ఎందుకు ప్రాకులాడెదరొ! ఏకగ్రీవ రావస్రవ
ద్ద్యావా భూములు శావాళంబు లిటు లూదన్ బాధిరోద్బోధనే
నా!? విద్యున్నయనాల శోణితపు సాయంసంధ్య లేనా!? నిశల్.

ప్రాతర్ముగ్ధనవారుణాగ్రకిరణ ప్రత్యుద్గమాంభోధికే
ఖాతిత్రాంతర వేదనా మధుకలాకల్ నన్ను కవ్వించునా!!
చేతస్స్యంది మృదుప్రకోపసుమమాస్నేహాంతదృక్కోణ వీ
ణా తంత్రీవిధురోజ్జ్వలస్వరము లేనా! నన్ను నవ్వించునా!!

గుండెను విప్పి, గొంతుకను కొంచెము కొంచెముగా విదల్చి, నే
కండగలట్టి గీతములు గానముజేయగ వద్దటంచు నై
దండను బట్టి ఆపిరిగదా! మథితోగ్ర సముద్రతాండవో
చ్చండము నామనోంతరము సాగరగర్జలు సల్పదా ప్రభూ!

పీడితమానవావనసుమీ యిది! భూతదయార్ద్రభావ మా
మ్రేడితమై స్వతంత్ర మధురీకృత రాజన ముద్వపండునో!
కూడికలేని లెక్కలను కూడుడమన్న మహాశలో, నిరా
శాడమరంబు రెక్కలను చాచిన శాంతికి ప్రాంత మెప్పుడో!!

నాకంఠంబున ఈవిషాదరుతులే నగ్నంబులై—భగ్నముల్
నై—శాంతాప్రియసమ్మితంబులయి, ఏలా పొంగునో! నాకు నా
కే కాదర్శము! అంతులేని అదయాకాశంబుపై కోపము
నో! కారుణ్యమొ! తేలుదాక కృతులన్ దోసిళ్ళబోతున్ విభూ!

నాకు తలంపు గల్గు, కవనప్రవణాశ్వగతిస్సపత్నని
ర్వ్యాకముగన్, విఘాతకబలాలి దిగంత తరంగభావక్ర
న్నాకములన్; పయోదరఘృణా సహసాపరిరంభగుంభనో
త్సేకముగన్, స్వతంత్ర పరిణాహ జనాభ్యుదయాశయంబులన్

ప్రాణసుధ

★

క్షీణించిన వీర్యశక్తిని పెంపొందించును. నరములకు పటుత్వమును, కండపుష్టి నిచ్చును.

మెదడుతో పని చేయువారికి ఆత్మమిత్రము.

పక్షపాతమునకు అమోఘమయిన ఔషధము

క్షీరబల (101 సార్లు ఆవర్తితము)

ఆయువీరము

వాడిచూడుడు, తృప్తిచెందుడు.

★

మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు

నెం. 107-108, బ్రాడ్వే, మదరాసు.

లోకప్రసిద్ధిపొందిన

పి. వి. రాజన్ అండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం

R. S. సుగంధ ముక్కుపొడి

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

తయారుచేయువారు —

పి. వి. రాజన్ & కంపెని,

అరక్కోణం, Arkonam, N A Dt

కుష్ఠు ★ బొల్లి

వగైరా మేహ ముచ్చలు, సెగ. సవాయి వ్యాధులకు గ్యారంటీ చికిత్స, క్యాటలాగు ఉచితము.

జి. ఏ. రెడ్డి అండ్ కో

(రిజిష్టర్డు)

"భాస్కరాశ్రమము"

గోపాలపురం, తూ. గో. జిల్లా.

మదనరామేశ్వర లేహ్యం

ఇది రక్తవృద్ధిని చేయు విలువ గల వస్తువులచే తయారు చేయబడినది. మేహములు, నిశ్శక్తి నిస్సత్తువ, శుక్లనష్టము, అతిమూత్రము మొదలగు వాటిని ఖండించి, మంచిబలమును వీర్యపటుత్వమును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది. అనేక సర్టిఫికెట్లు గలవు 2 డబ్బీలు వాడినచో

20 తులముల డబ్బీ రు. 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

పి. సి. ఏ. అండ్ కంపెని

ఆయుర్వేదసమాజం

కొరిటెపాడు (గుంటూరు జిల్లా)

ఆంధ్రకవులు - ఏకకథావృత్తగ్రహీతలు

శ్రీ శిష్టా రామకృష్ణశాస్త్రి

ప్రతి భాషయందును వివిధకాలములలో వ్రాయువారి, చదువరుల యభిరుచులనుబట్టి వివిధరూపముల వాఙ్మయము వెలయును. సంఘమున శ్రవణాసక్తి యున్నపుడు పురాణ ప్రబంధాది శ్రవ్యకావ్యములను కవులు రచింతురు. మఱియొక కాలమున వారితోనే గానముపై నభిమానము చూపుచో నా కథావస్తువునే యీ ద్విపదరూపమున రచించి కవులు రాగాభిరుచినిగూడ వృద్ధిచేయుదురు. ఇంకొక కాలమున నా సంఘమే దృశ్యకావ్యాభిలాష గలిగియున్నచో నా కథావృత్తమునే కవులు నాటకములు, యక్షగానములుగా రచించి ప్రజల మెప్పునాకర్షింతురు. ఒకొక్కప్పుడు ఆ కథనే దండకరూపమునగూడ కవులు రచించుటగలదు. ప్రస్తుత కాలమునందే వచనోత్సాహము పెరిగినపుడా కథావిషయమే నవల, కథానిక రూపములు దాల్చును. ఈ విధముగ కవిగూడ నా సంఘమున నొకవ్యక్తి యగుటచే, నా సంఘమందలి సారస్వతాభిరుచులు తనయందుగూడ సమానముగా నుండును గాన, నా యభిరుచులకు ప్రతినిధియై యా యభిరుచులనే ప్రతిపాదించును. ఇట్లు సాంఘిక పరిసరములకు, వాతావరణమునకు వశ్యుడై కవి తదనుగుణముగ నొకొక్కప్పుడు పురాణరచయితగను, ప్రబంధకవిగను, నాటకకర్తగను, కథకుడుగను మారిపోవుచుండును. ఈ రీతి కవి సంఘమునకు వశ్యుడై, సంఘమునకు ప్రతినిధియు, మార్గదర్శకుడు, నుపదేష్టయు గాను నగుచున్నాడు. ఇందుచే కవికి దేశకాలాభిరుచులను బహు జాగ్రత్తతో పరిశీలింపవలసిన యావశ్యకత యుండును.

సామాన్యముగ నొకదేశమున నొక్కొక్కకాలమున ప్రాముఖ్యముపొందిన వాఙ్మయశాఖ మఱియొకకాలమున గౌరవము పొందదు. ఎందుకన నా కాలమందలి సారస్వతాభిరుచులు సంఘమున నీ కాలమున మారిపోవుటయే. ఇదియొక గొప్ప విచిత్రము. సంఘము మార్పాటు, సంఘమందలి యభిరుచులవలె, సారస్వతాభిరుచులకు జననము, వభివృద్ధి, పతనము గూడ నుండును. ఒక యభిరుచి మహోత్సాహముతో విజృంభించుచున్న కాలమున సామాన్యముగ మఱియొకవిధమైన యభిరుచికి గౌరవముండదు. ఒక రుచిని సంపూర్ణముగ, సంతృప్తికరముగ ననుభవించిన తర్వాత సంఘమునకు దానిపై నిరాదరణయును విరక్తియు క్రమముగా నసహ్యతయు దోచును. ఇదియే యభిరుచికి పతనము. ఇట్టితఱి నూతనాభిరుచులపై నాశలు ప్రాకును. క్రొత్తయొక వింత, ప్రాతయొక రోత కదా! నూతనాభిరుచులు విదేశసంఘములతోడి సంపర్క ప్రభావమునకైన బయలుదేరవచ్చును. లేదా కవి ప్రతిభవలననైన గావచ్చును. ప్రతిభావంతుడైన కవి నితరు లనుసరింతురు. ఈ సందర్భములో నొకరి నొకరనుకరింతురు. మఱికొందఱు స్పర్థచే నొకరు సృష్టించినదానినే మఱియొకరు మరల రచింతురు. ఆంధ్రవాఙ్మయమున కావ్యరచన చంపూమార్గమున నుండగా, సర్వజన సామాన్యముగా నుండుటకై యపూర్వపద్ధతిని ద్విపదలో కావ్యరచనను ప్రారంభించిన పాల్కురికి సోమనాథుని వైఖరి ప్రతిభావంతమైనదే. దానిననుకరించియే రంగనాథ రామాయణాదులు ద్విపదలో వ్రాయబడినవి. భాస్కర ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడలు రామాయణమును రచించుటయు, నాచన ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడలు హరివంశమును వ్రాయుటయు, సమీపకాలవర్తులగుటచే, సారస్వతస్పర్థవలన నని భావింపవచ్చును. అద్యతనకాలమున సంస్కృత నాటకములను పలువు రాంధ్రీకరించుట లేదా! అప్పుడేక కథావస్తు పరిగృహీతలైన కవుల రచనలలోను దమ ప్రతిభావ్యక్తిత్వ భేదమునుబట్టి కొంతకొంత భేదము గనబడును. అందుచే వివిధ రూపములతోడను, భిన్నకవులచేతను రచింపబడిన యేక కథావృత్తమునే సంఘము చదివి యందందుగల గుణగుణముల నభినందించును. ఇది వాఙ్మయాభివృద్ధికి కారణమగుచున్నది.

ఒక్కొక్క మరియు విశేష జనాదరపాత్రమైనవియు తత్ప్రతిపాదితములైన కథావస్తువు నాశ్రయించి పలువురు కృతిపతుల చేత కవులచే కావ్యములను వ్రాయించుటయు, వివిధ మండలములలో వివిధ కవులు, వివిధ రూపములలో నభిమానపాత్రమైన యేక కథావస్తువు నాశ్రయించి కావ్యముల రచించుటయు గలదు. ఏక కథావృత్తముగల బహు కావ్యములవలన సంఘమున కా కథయందెట్టి యాదరాభిమానములు గలవో స్పష్టమగుటయే కాక, యా కాల సంఘమందలి నైతికదృష్టియు, రసజ్ఞతయు విశదమగును. సంస్కృతమున వాల్మీకిమహర్షి రామాయణమును రచింపగ సంస్కృతకవు లనేకులు చంపువులుగ, మహాకావ్యములుగ, నాటకములుగ వ్రాసిరి. రామకథావృత్తమును గ్రహించి భాస మహాకవి ప్రతిమాభిషేకములును, భవభూతి మహావీరచరిత్రమును, మురారి అనర్ఘ రాఘవమును, జయదేవుడు ప్రసన్నరాఘవమును, రాజశేఖరుడు బాలరామాయణమును, శక్తిభద్రుడు ఆశ్చర్యచూడామణిని నాటకరూపములుగనే రచించి సాధించిన పరమార్థము తమ వ్యక్తిగత విశేష లక్షణముల బ్రదర్శించి సంఘము నానందపెట్టుటయే కదా! ఇట్లే ప్రతి దేశభాషయందును నితర కథావృత్తములకు పట్టిన మరియు నన్యదేశములలో దమ భాషావాఙ్మయములను వ్యాపింపజేయ దలచినవారు విదేశీయులకు సౌకర్యమై సులభగ్రాహ్యముగానుండి యాకర్షించుటకు వచనమునను, దృశ్యకావ్యరూపమునను, గేయములుగను కావ్యరచనను గావింపవలసియుండును. తంజావూరు, మధుర, పుదుకోట మొదలైన ప్రదేశములందు వెలసిన యాంధ్రకావ్యములు కొంతవరకు నిట్టివే.

అసలాంధ్ర ప్రబంధములన్నియు నొక యచ్చున బోసినవానివలె నున్నవనియు, నందలి పాత్రల నామముల భేదమంతప్ప, యందలి కథయు, వర్ణనలు మొదలైనవన్నియు సమానములేయనియు, నొకదానిని చదివిన నితర ప్రబంధముల చదువ నవసరము లేదనియు నొక బలమైన యపప్రథగలదు. అట్టిచో నొకే యితివృత్తమును గ్రహించి పలువురు కవులు రచించిన కావ్యములలో నిక విశేషము చెప్పవలయునా! కాని కవుల శక్తిసామర్థ్యములు, ప్రతిభావిశేషములు, దృష్టిభేదములు, వ్యక్తిత్వమువట్టి, యట్టి కావ్యములలో గూడ విశిష్టలక్షణములుండుటచే వాని తారతమ్య మరయుటకును ఆంధ్రవాఙ్మయమునందున్న యట్టి గ్రంథముల క్రింద దెలుపుదును. ఈ సందర్భమున గ్రంథ నామమున నీషద్భేదమున్నను కథావృత్తి యేకముగ నున్నచో చేర్చితిని. కవుల కాలములను సుమారుగా నుండునట్లిచ్చితిని. నిశ్చయముగాని కొందరర్వాచీన కవుల కాలముల నివ్వలేదు. అద్యతన కాలమువారిని గూడ వదలితిని.

I భారత భాగవత రామాయణములు —

(1) భారతము —

(*a*) చంపువు (౧) కవిత్రయము (౨) త్రిపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి (౩) అధర్వణుడు –(నష్టం)

సంగ్రహములు (౧) కొకమాని గంగాధరుడు–(నష్ట) (౨) అకుంఠి వ్యాసమూర్తి

(*b*) ద్విపద ఆత్మకూరి తిమ్మన — సోమన, బాలసరస్వతీశ్వరుడు—౧౬౫౦–౧౭౫౦

(*c*) వచనము (౧) ప్రోలుగంటి చెన్నశౌరి—౧౮౯౦ (౨) కసువ వీరరాజు —౧౬౭౩-౧౭౦౪ (౩) కుందుర్తి వెంకటాచలకవి—౧౭౦౦-౧౭౩౪ (౪) కుప్పాకుల అనంత భూపాలుడు–౧౭౪౦ (౫) తాతిఘంటం వెంకటరంగశాస్త్రి (౬) తంజనగరం తేవప్పెరుమాళ్లయ్య

(*d*) యక్షగానము విరాటపర్వము—కవిపేరు లేదు

(*e*) నాటకము తిరుపతి వెంకటకవులు

(౧) జైమిని భారతము పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరన—౧౪౫౦-౮౦

వచనము (౧) సముఖము వెంకటకృష్ణప్పనాయకుడు ౧౭౪౦ (౨) ఘూళిపాళి యజ్ఞనారాయణ

(2) భాగవతము —

(*a*) చంపువు (1) బమ్మెర పోతన–స్కం 1-4 అండ్ 7-10 (1460)

(2) బొప్పరాజు గంగన్న–స్కం 5

(3) ఏర్చూరి సింగన్న–స్కం–6

(4) నంది మల్లయ — ఘంట సింగన–స్కం–6 (1440-1490)

(5) ములయమారుతము సర్వన్న–స్కం–6(నష్టం)

(6) వెలిగందల నారయ–స్కం–11, 12.

(7) చంద్రాభట్ల హరిభట్టు–స్కం 7, 11, 12

(8) కోఫ్రారి పట్టాభిరామశర్మ–స్కం–11 అం 12

(9) కుసుంబ సింగరాచార్యులు–స్కం–1,2,5, 11, 12

(10) చంటివరాయకవి–స్కం–7 8, 10

సంగ్రహము దోనూరు కోనేరుకవి—(1580-1550)

అచ్చ తెనుగు అల్లమరాజు రామకృష్ణకవి—1845.

(b) ద్విపద (1) మడికి సింగన–స్కం–10–(1420)

(2) రత్నాకరము గోపాలకవి–స్కం–10

(3) దోనూరు కోనేరుకవి–(సంగ్రహము)

(4) తిరికొండ వెంకమాంబ–1840

(5) చేమకూర్ల రంగరాయి–స్కం–1–4 (ఛిద్రప్రతి)

(c) వచనము (1) కుందుర్తి వెంకటాచల కవి—(నష్టము)

(2) పుష్పగిరి తిమ్మన–(సంగ్రహము)–1775–1800

(3) శేషఘంటం వెంకటరంగశాస్త్రి

(d) యక్షగానము (1) వెంకటాచలదాసు, (2) చిలకమర్తి నారాయణాచార్యులు–స్కం 10 పూ. భా (3) ఎల్లయ

(e) నాటకములు భాగములు—వలాపుర—అధవి కులు—

(4) రామాయణము

(a) చంపువు (1) హుళక్కి భాస్కరాదులు—1295–1825

(2) ఎఱ్ఱాప్రెగడ—1350 (నష్టము)

(3) కోటిలి పర్వతరాణ—1880—

(4) గోపినాథ వెంకటకవి—1820-95

(5) భువనగిరి రామకవి—

(6) వావిలకొలను సుబ్బారావు

(7) జనమంచి శేషాద్రిశర్మ

(8) శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

సంగ్రహములు (1) అయ్యలరాజు రామభద్రుడు–1520–1550, (2) అకునూరి మొల్ల–1520–1550, (3) రఘునాథనాయకుడు–1614–1633,(4)అనంత రాజు జన్నయ, (5) కె వంకటరమణ కవి, (6) మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు 1855

చంపూ రామాయణము (1) కులుకు సీతారామకవి, (2) ఋగ్వేదం వెంకటాచలపతి, (3) ప్రాసపాటి రంగయనాయకుడు, (4) జయంతి రామయ్య

విచిత్ర రామాయణము (1) సోమనాథ శిల్పాచారి, (2) శేల్యూరి వెంకటేశ్వరకవి–1800–1851, (3) నరసింహదేవర వెంకటశాస్త్రి–1850–1915

శతముఖ రామాయణము (1) మర్దనకవి, (2) లింగకవి — రంగకవి–1700, (3) పెనుమళ్ళ బాపనామాత్యుడు–1800, (4) కృష్ణమాచార్యుడు

వాసిష్ఠ రామాయణము (1) మడికి సింగన, (2) కృష్ణగిరి వెంకటరమణ కవి

ఆధ్యాత్మ రామాయణము (1) కొణాద పెద్దన సోమయాజి–1775–1800, (2) కోటంరాజు నాగయ–1860, (3) రావ రామామాత్యుడు, (4) కంచర్ల శరభన

పట్టాభి రామాయణము (1) ఘట్టు వెంకటరామకవి, (2) శతగోపాచారి

అచ్చ తెనుగు రామాయణము కూచిమంచి తిమ్మన–1700–1736

తత్త్వసంగ్రహ రామాయణము ఆకుండి వెంకటకవి–1820

సర్వసార రామాయణము జనమంచి శేషాద్రిశర్మ

నిరోష్ఠ్య రామాయణము మరింగంటి సింగరాచారి–1760

సకలవర్ణశాస్త్రార్థ రామాయణము చిత్రకవి రమణకవి–1630

(b) ద్విపదలు (1) గోన బుద్ధారెడ్డి–1295–1825, (2) కట్టా వరదరాజు–1600–1650, (3) తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులు–1408–1503 (నష్టం), (4) భోసల ఏకోజి–1735.

వాసిష్ఠ రామాయణము తిరికొండ వెంకమాంబ

ఆధ్యాత్మ రామాయణము కూచిపల్లం సుభద్రమ్మ

(c) వచనము (1) ప్రోలుగంట చెన్నకవి, (2) కుందుర్తి వెంకటాచలకవి, (3) శ్యామరాయకవి–1740, (4) కుపాకుల అనంతభూపాలుడు, (5) సింగరాజు దత్తాత్రేయులు, (6) డొంకా గోపినాథుడు–(విచిత్ర రామాయణము)

(d) యక్షగానములు (1) శేషగిరిదాసు, (2) రాఘవదాసు–సుత్రైవద్ధి రామాయణము, (3) శత గోపాచార్యులు, (4) కృ శేషాచలదాసు–సర్వ పురి రామాయణము, (5) వంకటరాయకవి–శేషాద్రి రామాయణము, (6) రామాకృష్ణరామకవి–ఆధ్యాత్మ రామాయణము.

(e) నాటకములు : ఆధునికులు కొందరు

(f) గేయము (1) సుబ్రహ్మణ్యకవి—అధ్యాత్మ రామాయణము, (2) కర్తపేరు తెలియనివి-లక్ష్మణ మూర్ఛ, ఇంద్రజిత్తు యుద్ధము, ఊర్మిళాదేవి నిద్ర మొదలైనవి

(5) ఉత్తర రామాయణము —
(1) తిక్కన-(1250), (2) జయంతి రామభట్టు, (3) కంకంటి పాపరాజు-1775-1800, (4) చిలుకూరి గంగాధరుడు-(వచనము), (5) రామ నాయుడు, (6) కందుకూరి వీరేశలింగం (ఆధ్య తెలుగు)

(b) ద్విపద గోనబుద్ధ విభుడ — విఠలరాజు-1340.

(c) యక్షగానము (1) ఆనందదాసు, (2) ముష్టి రాజ్యలక్ష్మమ్మ-(హరికథ)

(d) నాటకము ఆధునికులు కొందరు

(6) హైరావణ చరిత్ర —

(a) చంపువు మాసయకవి-1800

(b) ద్విపద (1) కాచయ, (2) పాకూరి తిరుమల కవి, (3) బసవప్పకవి

(c) యక్షగానము (కవిపేరు తెలియదు)

II పురాణములు —

(7) కూర్మ పురాణము (1) రాజలింగకవి-1600, (2) మంచి కామేశ్వరకవి-1900, (3) తిమ్మరాజు లక్ష్మనారాయణ-(వచనము)

(8) నారసింహ పురాణము (1) ఎఱ్ఱాప్రెగడ-1350, (2) చంద్రాభట్ల హరిభట్టు-1600, (3) కొటికలపూడి కోదండరామకవి, (4) (ద్విపద) ప్రోలుగంటి చెన్నకవి

(9) పద్మపురాణము కమలనాభామాత్యుడు-(వప్తం) 1350, (2) మడికి సింగన-ఈ భా-1420, (3) మల్లారెడ్డి-1580-1600

(10) బ్రహ్మాండ పురాణము (1) కావూరి మల్లయ్య -(17 శతాబ్దం), (2) సోమనాథ సోమయాజి, (3) ప్రాతకోట పుల్లయ్య, (4) వెంకటరామకవి, (5) జనమంచి శేషాద్రిశర్మ

(11) మార్కండేయ పురాణము (1) మారన-1325, (2) మండపాక కామేశ్వరకవి-19 శ. (3) ఎల్లకర నరసింహకవి-ద్విపద, (4) తిమ్మరాజు లక్ష్మ నారాయణ-(వచనం)

(12) వరాహ పురాణము (1) నందిమల్లయ్య-ఘంట సింగన్న-1440-90, (2) చంద్రాభట్ల హరిభట్టు-17 శ

(13) వామన పురాణము (1) పొన్నకోట బొమ్మకవి-15. శ, (2) ఎలకూచి బాలసరస్వతి-1600-1640, (3) లింగముగుంట రామకవి-17 శతా

(14) విష్ణు పురాణము (1) వెన్నెలకంటి సూరన-1500, (2) కలిదిండి భావనారాయణకవి, (3) పసుపతి నాగనాథుడు-(వప్తం), (4) కామేపల్లి సీతారామస్వామి (వచ్చ) (5) పొందూరి అచ్యుత రామాత్యుడు, (6) వచనము-భుపాలుల అనంత భూపాలుడు-1740

(15) హరివంశము (1) ఎఱ్ఱాప్రెగడ-1350, (2) నాచన సోమన-1375

(16) మత్స్యపురాణము (1) చంద్రాభట్ల హరిభట్టు, (2) లింగముగుంట రామకవి-17 శ

(17) బృహన్నారదీయము (1) వాసిరాజు రామన్న-1550, (2) అల్లాడ నరసింహకవి-1660, (3) శ్రీ త్రిలంక మృత్యుంజయుడు-1800, (4) పిల్లలమర్రి పినవీరన-(వప్తం)

(18) దేవీ భాగవతము (1) ములుగు పాపయా రాధ్యుడు, (2) దాసు శ్రీరాములు, (3) తిరుపతి వెంకటకవులు, (4) త్రిపురాన తిమ్మదొర, (5) వచనము-పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు

(19) స్కందఖండము వెలుతురుపల్లి విశ్వనాథుడు 1600, (2) కొడిచర్ల శ్రీనివాసకవి-1650-1700, (3) ఈదురుపల్లి భవానీశంకరుడు-1700-1750, (4) కానాల నరసింహకవి-1750-1800, (5) కామరపల్లి తిమ్మయ్య, (6) గురురాజకవి-1870, (7) కురుమెళ్ళ రామన్న

(20) నాగరఖండము (1) అయ్యంకి బాలసరస్వతి దుర్గారాజకవి, (2) పుల్లంభట్ల నరసింహశాస్త్రి, (3) కురగా రామకవి

(21) బ్రహ్మోత్తర ఖండము (1) పాతకోట పుల్లయ్య, (2) ముత్తరాజు వెంకటకృష్ణకవి, (3) పట్టపెట్ట సరస్వతీ సోమయాజి-1800, (4) శ్రీ ధర

పెల్ల వెంకటకవి-1815, (5) వెంకటరామా ర్యుడు, (6) పిడుపర్తి బసవన్న-(ద్విపద)-1415-75

(22) శివరహస్య ఖండము (1) కోడూరు వెంకటా చలకవి-1700, (2) రేవూరి అనంతయజ్వ-1800, (3) తంగేడయల వీరభద్రకవి, (4) ముదుగొండ బ్రహ్మయ లింగారాధ్యుడు-(వచనము) (5) వింటి జంగకవి-(ద్విపద)

(23) సేతుఖండము (1) పాపయామాత్యుడు, (2) దామెర వెంకటరాయకవి

(24) బసవ పురాణము (1) పాల్కురికి సోమనా థుడు-(ద్విపద)-1295-1325, (2) పిడుపర్తి సోమ నాథుడు-1509-1580, (3) మహాదేవకవి

(25) పండితారాధ్య చరిత్రము పాల్కురికి సోమ నాథుడు-(ద్విపద), (2) శ్రీనాథుడు (నష్టం)

(26) ప్రభులింగ లీలలు పిడుపర్తి సోమనాథుడు (ద్విపద), (2) పిడుపర్తి బసవన్న-1550, (3) కొచ్చెర్లకోట రామకవి, (4) నడకుడిటి రామకవి-1821-87, (5) తెలగాన నీలకంఠకవి, (6) యక్ష గానము బాల పాపాంబ (అక్కమహాదేవి చరిత్ర)

(27) దేవాంగ పురాణము (1) రొబ్బి వీరభద్రకవి, (2) భద్రకవి లింగకవి-(ద్విపద)

(28) కన్యకా పురాణము (1) భాస్కర పంతులు, (2) ఇటికల తిమ్మయ్య-యక్షగానము

III మాహాత్మ్యములు —

(29) కాంచీపుర మాహాత్మ్యము (1) కుడిచెర్ల తిప్ప రాజు-(నష్టం), (2) దగ్గుపల్లి దుగ్గన-(నష్టం), (3) ఆంధ్రకవి రామయ్య-(నష్టం) (4) మండపాక పార్వతీశకవి-1888-97, (5) వచనము కావలి వెంకట బొజ్జయ్య

(30) కాళహస్తి మాహాత్మ్యము (1) ధూర్జటి-1505 -80, (2) ధూర్జటి లింగకవి-1675

(31) జగన్నాథ మాహాత్మ్యము (1) వెంకటా చార్యుడు-1700, (2) చెరుకువాడ నారయ్య, (3) కొంటి భద్రాద్రి రామశాస్త్రి-1856-1915

(32) తారకబ్రహ్మ మాహాత్మ్యము (1) అనుమంచి జగన్నాథకవి, (2) కొటికలపూడి కోదండరామ కవి

(33) మాఘ మాహాత్మ్యము పిల్లలమర్రి పినవీరన-(నష్టం), (2) ఐద్దెపూడి పెద్దయ్య-1600, (3) వచనము విజయరంగ చొక్కనాథుడు-1700-1784

(34) గౌతమీ మాహాత్మ్యము (1) అల్లమరాజు బాపకవి, (2) తాడూరి కృష్ణశాస్త్రి

(35) రుద్రాక్ష మాహాత్మ్యము (1) అమలాపురపు సన్యాసికవి-1700-60, (2) పోచిరాజు వీరన-(ద్విపద)-1790, (3) పర్వతమంత్రి లింగన

(36) వెంకటాచల మాహాత్మ్యము (1) చెళపిళ్ల నరసకవి-1750, (2) ములపాక బుచ్చన్నశాస్త్రి-1800, (3) తరిగొండ వెంకమాంబ-1840, (4) శిష్టు కృష్ణమూర్తి-1800-1870, (5) యక్షగానము సూర్యకవి, (6) వచనము యతిరాజదాసు

(37) వృద్ధాచల మాహాత్మ్యము (1) రేవూరి అనంత యజ్వ-1800, (2) లింగారెడ్డి

(38) శివరాత్రి మాహాత్మ్యము (1) శ్రీనాథుడు-1480, (2) అక్కనార్యుడు

(39) శ్రీరంగ మాహాత్మ్యము (1) పోతరాజు భైరవకవి-1425-75, (2) కట్టా వరదరాజు-1600-1650, (3) చెన్నమల్లు శ్రీగిరన్న-(నష్టం), (4) భాగవతుల రామకవి, (5) ముకుందయోగి-(ద్విపద) (6) వచనము విజయరంగ చొక్కనాథుడు, (7) కుంటపల్లి జగన్నాథకవి-(వచనము)

(40) శ్రీశైల మాహాత్మ్యము (1) నాగలూరి శేష నాగుడు-1750, (2) అత్తలూరి పాపకవి-1800, (3) చాగంటి వీరమల్లికార్జునలింగం అయ్యవార్లు, (4) వచనము యస్ వి రఘునయ్య

(41) సోమవార మాహాత్మ్యము (1) కుమ్మలపల్లి నాగభూషణకవి, (2) మల్లికార్జునకవి-(ద్విపద), (3) ఈశని వీరభద్రకవి-(ద్విపద), (4) యక్ష గానము వీరభద్రకవి-(చిత్రాంగద చరిత్ర)

(42) హాలాస్య మాహాత్మ్యము (1) శ్రీపతి రామ భద్రకవి-1700-1784, (2) మల్లంపల్లి బుచ్చకవి, (3) కానుకొల్లు వెంకటనారాయణ, (4) జన మంచి శేషాద్రిశర్మ, (5) వచనము నంజరాజు-1724

(43) కార్తిక మాహాత్మ్యము (1) అవిరెడ్డి జగ న్నాథశాస్త్రి, (2) అప్పల నరసింహకవి, (3)

కుందుర్తి వెంకటాచలకవి

v ప్రబంధములు :—

(44) అష్టమహిషీ కల్యాణము (1) తాళ్ళపాక తిరువెంగళనాథుడు-(ద్విపద)-1490-1520, (2) రెడ్డిపల్లి ముద్దరాజు-(నష్టము)

(45) కాళిందీ కల్యాణము (1) అహోబలపతి-1700, (2) చామర్తి సుందరశేషయ్య-1795, (3) కుమురాపు పాపకవి, (4) కొండరాజు అచ్చయ్య, (5) కొండి భద్రాద్రి రామశాస్త్రి-1856-1915.

(46) గౌరీకల్యాణము (1) చెంగల్వ కాళయ-1688-78, (2) చక్కులంక వీరభద్రకవి-1700-1750, (3) ఏనుగు అనంతకవి

(b) యక్షగానము (1) కూరపాటి అమరలింగాచార్యుడు, (2) గురుసిద్ధలింగము, (3) పెద్దామాత్యుడు, (4) నాగభూషణకవి, (5) మంగలపల్లి సూర్యనారాయణకవి, (6) షహాజీ, (7) సుదురపాటి వెంకనకవి

(c) నాటకము చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం

(d) గేయము రొంచ్చి వీరభద్రయ్య

(47) సీతాకల్యాణము (1) కూచిమంచి జగ్గకవి-1700-1750 (2) వెన్నవరమంత్రి, (3) రామకవి, (4) పల్లెపూర్ల ప్రజ్ఞాచార్యులు, (5) పాలరుయుంకరి మల్లభూపాలుడు, (6) అగస్త్యరాఘవన-(యక్షగానము)

నాటకము (1) ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు, (2) కోలాచలం శ్రీనివాసరావు

(48) ఇందుమతీ పరిణయము (1) తెనాలి రామభద్రకవి-1590, (2) చిత్రకవి అనంతకవి-1620 (3) కుమారధూర్జటి-1650, (4) కామసూరి కృష్ణావధాని-1750, (5) తిమ్మకవి, (6) అలూరి కుప్పనకవి-1650-80, (7) పంకుల బ్రహ్మదేవకవి, (8) అంగరసు బసవయ్య-(నష్టము)

(49) ఉషా పరిణయము (1) దామెర అంకభూపాలుడు-1600-30, (2) కైపా మాయనకవి-1800, (3) తాళ్లపాక తిరువెంగళనాథుడు-(ద్విపద)

(b) యక్షగానము (1) విరిపాటి నృసింహరాజు, (2) శ్రీనివాసుడు, (3) అనంతకవి, (4) పసుపులేటి రంగాజమ్మ-1688-78, (5) విజయరాఘవనాయకుడు-1688-78, (6) వేములపల్లి వెంకటసుబ్బకవి, (7) ఆనందదాసు, (8) ఈశ్వరగిరి, (9) పోకుల వెంకటరామకవి

(c) నాటకములు (1) వేదం వెంకటరాయశాస్త్రి, (2) ధర్మవరం కృష్ణమాచారి

(d) గేయము నడిమింట రామయోగి

(50) చంద్రికా పరిణయము (1) ఎలకూచి బాలసరస్వతి-1600-1640, (2) రేచెర్ల మాధవరాయకవి-1630-1660

(51) జాంబవతీ పరిణయము (1) సేతుపతి, (2) పులకంకం వెంకటకృష్ణకవి

(52) ద్రౌపదీ పరిణయము (1) ఏనుగు పెదలక్ష్మణకవి, (2) సూరపరాజు తిరుమలరాజు

(53) భానుమతీ పరిణయము (1) కొట్టూరి రంగరాజు, (2) గుండి కృష్ణయ్య

(54) మిత్రవిందా పరిణయము (1) కుందుర్తి వెంకటాచలకవి-1700-34, (2) రజారవు వెంకట జనార్దనరావు (3) రంగనాథుడు-(నష్టము)

(55) రుక్మవతీ పరిణయము (1) రేకపల్లి సోమనాథకవి, (2) కోదండరామకవి

(56) రుక్మిణీ పరిణయము (1) లింగన మఖి కామేశ్వరకవి-1650-75, (2) కూచిమంచి తిమ్మకవి-1700-56, (3) మత్యపోలు భగవత్కవి-1750, (4) గురురాజకవి-1850, (5) కొప్పర్తి వరసన్న, (6) రావూరి సంజీవకవి

(b) ద్విపద (1) చౌదరి రామదాసు, (2) పాటూరి చిన్నయ్య

(c) యక్షగానము (1) రాజా లక్ష్మీజీ, (2) పోలుగంటి వెంకటకృష్ణయ్య, (3) రఘునాథనాయకుడు

(57) లక్షణా పరిణయము (1) సింహాద్రి వెంకటాచార్యులు-1680, (2) వానపాల నరసింహరాజు, (3) మద్దికాయల మల్లయ్య-(నష్టము), (4) తిరుపతి వెంకటకవులు, (5) యక్షగానము సోమన్న

(58) వాసవదత్తా పరిణయము (1) చక్కులంక వీరభద్రకవి-1775, (2) నారన సూరన-(15 వ శతాబ్దము), (3) మద్దికాయల మల్లయ్య-(నష్టము)

(59) శశిరేఖా పరిణయము (1) వీణ లక్ష్మీపతి-

1800, (2) కొరవర్తి కృష్ణకవి-1820, (3) కోన పల్లి వెంకటరంగకవి, (4) అప్పకవి
(b) ద్విపద చేమకూర వెంకటభట్టారకుడు
(c) యక్షగానము రంగాచార్యులు
(d) గేయము : వి కుప్పుస్వామి మొదలియారు
(e) నాటకము మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు
(60) సుకుమారీ పరిణయము (1) నరసింహకవి, (2) పోడూరి వెంకటదాసకవి
(61) సదంతా పరిణయము (1) అలిభురికవి, (2) జలివంప్లె బుద్ధులగిరి
(62) సుభద్రా పరిణయము (1) చేమకూరి వెంకటకవి-1650 (2) కూచిమంచి జగ్గకవి-1750
(b) ద్విపద తాళ్లపాక తిమ్మక్క-1500
(c) యక్షగానము వెంకటాద్రి
(d) వచనము పాటూరి రంగశాస్త్రి
(e) నాటకము వావిలకొలను సుబ్బారావు
(63) అనిరుద్ధ చరిత్ర (1) కనుపర్తి అబ్బయామాత్యుడు-1750-80, (2) భావన పెమ్మన-(నష్టం), యక్షగానము ఖరరాజకవి
(64) అంబరీష చరిత్ర (1) హరభద్రరాజు గంగరాయి, (2) తిరుమలార్యుడు, (3) ఎ రామారావు కె రాగకృష్ణయ్య, (4) వచనము శృంగార కవి సర్వారాయుడు
(65) ఒకయనంవి చరిత్ర అజ్జరపు పేరయలింగము-1775, యక్షగానము (కవి పేరు తెలియదు)
(66) ఏం వశి చరిత్ర చిరువూరి రంగా, రావు, యక్షగానము దశపూరి అప్పలాచార్యులు
(67) కువలయాశ్వ చరిత్ర (1) సవరము చినవారాయణ నాయకుడు-1640-50, (2) బుక్కపట్టణం రాఘవాచార్యులు, (3) ఏనుగ్పూరి సింగన-(నష్టం) (5 కేతన-(నష్టం)
(68) కుమారవతీచరిత్ర (1) కనుపర్తి అబ్బన, (2) అఖండ సచ్చిదానందాఖ్యభూతి
(69) ధర్మాంగద చరిత్ర (1) బొమ్మకంటి నరసింహకవి-(ద్విపద), (2) వెంకటదాసు యక్షగానము, (3) నరసింహకవి
(70) బలరామ చరిత్ర (1) గుడారు వెంకటదాసకవి-1780, (2) లోకేరాజు సోమన-(ద్విపద)
(71) ఒహూశాశ్వ చరిత్ర (1) దామెర వెంకట నాయకుడు-1600-25, (2) కొరమాని మూర్తికవి-1670
(72) భల్లాణ చరిత్ర (1) మల్లవరపు వాశేశ్వరుడు-1700, (2) కూచిమంచి తిమ్మకవి-1700-76, (3) కొలకలూరి పీరన-1790, (4) ఏనుగు పెదలక్ష్మణ కవి
(b) ద్విపద (1) చిత్రాల గంగాధరుడు, (2) బసవన్న, (3) వింకాద్రిదాసు
(c) యక్షగానము (1) బుక్కపట్నము సాంబయ్య, (2) అలపాక పెద్ది
(d) దండకము (కవి పేరు తెలియదు)
(73) మార్కండేయ చరిత్ర (1) పోచిరాజు (కొలకలూరి) వీరన, (2) మాగోల్ల సుబ్బరాయదాసు, (3) కాళిదాసు యక్షగానము
(74) నలచరిత్ర (1) శ్రీనాథుడు-1875-1450, (2) నిరిప్రెగడ గరగనామాత్యుడు, (3) కొకూరా రామకృష్ణకవి, (4) రాద్రరాజు తిరుమలరాజు, (5) కొత్తలంక మృత్యుంజయుడు-(నిరోష్ఠ్యము)-1800, (6) రామరాజభూషణుడు-(ద్వర్థి) 1560, (7) పెద్దపాటి ఎఱ్ఱన (నష్టం), (8) కందుకూరి వీరేశలింగము, (9) అకుండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రి, (10) కృష్ణాధ్వరి-1614-46 (ద్వ్యర్థి)
(b) ద్విపద చక్రపురి రాఘవాచారి-1750, (2) రఘునాథ నాయకుడు
(c) యక్షగానము కోదండరామకవి
(d) నాటకము ధరణిధరం కృష్ణమాచార్యులు
(75) యయాతి చరిత్ర (1) పొన్నిగంటి తెలగన్న-1550 81 (అచ్చ తెలుగు) (2) అకుండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రి
యక్షగానము (1) యాదవరాజు, (2) వెంకటదాసు
(76) చంద్రహాస చరిత్ర (1) గాదవామాత్యుడు, (2) వెంకట సూర్యప్రకాశ ప్రధాని, (3) ధరణిధరం కృష్ణమాచారి (నాటకము)
(77) యాజ్ఞవల్క్య చరిత్ర (1) గట్టు ప్రభువు, (2) వల్లా సురవయ్య-(ద్విపద)
(78) యామునాచార్య చరిత్ర (1) ముకుంద సింగ

రామాచార్యులు-1800, (2) వేంకట కృష్ణమాచార్యులు

(79) రుక్మాంగద చరిత్ర (1) ప్రౌఢకవి మల్లన 1425-75

(b) ద్విపద (1) దామయభాస్కరుడు, (2) దరు కవిగిరి

(c) యక్షగానములు (1) రాజలింగకవి, (2) పాపారాయ సుధి, (3) కోశస్తూరు వేంకటరామశాస్త్రి

(d) నాటకము (1) ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు, (2) కోలాచలం శ్రీనివాసరావు

(80) వసుచరిత్ర రామరాజభూషణుడు, (2) గోత్తమాగుల శేషాచార్యులు (యక్ష)

(81) విఘ్నేశ్వర చరిత్ర (1) నందూరి బాపిరాజు, (2) సాంబశివకవి

(b) యక్షగానము (1) శాహాజీమహారాజు, (2) ఏకోజీ మహారాజు

(c) దండకము కవి పేరు తెలియదు

(82) విప్రనారాయణ చరిత్ర (1) చౌగలపాటి మల్లన-1450, (2) సారంగు తమ్మయ-1580 1600, (3) పెనుగు వెంకటకవి-1750

యక్షగానము (1) విజయరాఘవ నాయకుడు, (2) ఉత్తరరంగకవి

నాటకము పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహము

(83) వీరచోవప్ప చరిత్ర (1) పోతయ్య, (2) సాంబయ్య, (3) గుజ్జం చిన కపోతయ్య-(యక్షగానము)

(84) సారంగధర చరిత్ర చేమకూర వెంకటకవి-1650

(b) ద్విపద (1) కూచిమంచి తిమ్మకవి-1750, (2) శాకాల శంభుదాసకవి

(c) యక్షగానము (1) సుబ్బారాయుడు, (2) కోదండరామకవి

(d) నాటకము (1) ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు, (2) పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహం

(e) వచనము సముఖం వెంకట కృష్ణప్పనాయకుడు -1700-34

(f) గేయము వి కుప్పుస్వామి మొదలియారు

(85) సావిత్రి చరిత్ర (1) రఘునాథ నాయకుడు-1625, (2) కుమారధూర్జటి-1650, (3) తులసీ బసవయ్య-(నష్టం)

ద్విపద ముప్పిరాల సుబ్బరాయకవి-1800.

నాటకము ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు

(86) సిరియాల చరిత్ర (1) గరికిపాటి తమ్మయ్య, (2) చిత్తారు గంగాధరుడు-(ద్విపద), (3) నాకి కోటయ్య-(యక్షగానము)

(87) చిత్రాంగద చరిత్ర (1) పైడిముక్కి వెంకటపతి-1700, (2) గోపాలుని రామకవి

యక్షగానము (1) అరికిరవయ, (2) అగస్త్యగారి వీరకవి

(88) తపతీ సంవరణము (1) అద్దంకి గంగాధరుడు-1550, (2) కొట్ర నరసింహకవి

(89) కచేవోపాఖ్యానము (1) గట్టు ప్రభువు, (2) లామనూరి రామనారాయణ-(ద్విపద), (3) సుబ్బలింగాచారి-(యక్షగానము)

(90) నాచికేతూపాఖ్యానము (1) దగ్గుపల్లి దుగ్గన-1450-1500, (2) ఎక్కిలి మల్లికార్జునుడు-1855, (3) తోలేటి వెంకటసుబ్బారావు, (4) చందలూరి చిక్కయ్య (వచనము)

(91) రామకృష్ణోపాఖ్యానము (1) శ్రీపాద వెంకటాచలకవి, (2) వాకాటి లక్ష్మీపతి

(92) మానసోపాఖ్యానము (1) కోట శివరామకవి-1525-110, (2) కొండెపూడి పురుషోత్తముడు-1800, (3) భద్రకవి లింగకవి-(ద్విపద)

(93) సాంబోపాఖ్యానము (1) మోచర్ల అన్నయ్య, (2) రామరాజు రంగప్పరాజు, (3) చిత్రకవి రమణకవి-1680, (4) ఘనగిరి రామకవి

(94) హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము (1) శంకరకవి-1581-1611, (2) కంచి వీరశరభకవి-1580-1610, (3) దేవరాజభట్టు-(నష్టం), (4) చంద్రమౌళి-(నష్టము), (5) రామరాజభూషణుడు-(ద్వ్యర్థి), (6) మారెళ్ల సుబ్బారాయదాసకవి

(b) ద్విపద గౌరన-1400-1450, (2) బండిగట్టయ్య

(c) వచనము పాటూరి నరసింహశాస్త్రి

(d) నాటకము (1) వడ్డాది సుబ్బారాయుడు, (2) కందుకూరి వీరేశలింగం, (3) కోలాచలం శ్రీని

నాపరాజు, (4) బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతం, (5) ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు

- (95) ఉత్తర హరిశ్చంద్ర కథ (1) తక్కెళ్లపాటి లింగన-1775, (2) చంద్రశేఖరకవి ద్విపద.

(96) పరమయోగి విలాసము (1) తిమ్మరాజు-1550, (2) సిద్ధయోగీంద్రుడు

(b) ద్విపద తాళ్లపాక తిరుమంగళాచార్యుడు-1490-1530.

(97) రాజగోపాల విలాసము (1) చెంగల్వరాయ కవి-1648-1678, ( ) విజయరాఘవ నాయకుడు-(యక్షగానము), (3) దంపెకను రాఘవాచార్యులు

(98) రామకృష్ణ విలాసము (1) శేషయభట్టు అప్పలాచార్యులు, (2) తిరువెంగళదాసు

(99) శివలీలా విలాసము-గంగా వివాహము (1) విశ్వంక తిమ్మన-1880-70, (2) కూచిమంచి తిమ్మన

(b) ద్విపద చికోరు గంగాధరుడు

(c) యక్షగానము (1) పెద కెంపరాయడు, (2) పాలంకి పినకపోది, (3) వెంకటకృష్ణయ్య, (4) లింగమూర్తి, (5) శాహమహారాజు-1680-1710

(100) బసవ విజయము (1) తుమ్మలపల్లి నాగభూషణకవి, (2) నల్లవగంట్ల నారశరారాధ్యుడు-(ద్విపద)

(b) యక్షగానము (1) అనుమాద సన్యాసి, (2) కామూరి వీరభద్రుడు

(101) లక్ష్మీవిజయము (1) చెవూరా రామకృష్ణకవి (2) రాయసం వెంకటపతి, (3) అక్కివపల్లి నృసింహకవి-1820.

(102) వీరభద్ర విజయము (1) పోతన, (2) శివలెంక మల్లన-(యక్షగానము)

(103) శంకర విజయము (1) అలూరి కుప్పన-1770-80, (2) రామాక లక్ష్మీపతి, (3) బొడ్డపాటి పేరయ

(104) సుగ్రీవ విజయము (1) పెదలింగనార్యుడు, (2) కందుకవి-1580-(యక్షగానము)

(104 ఎ) సమీరకుమార విజయము (1) పుష్పగిరి తిమ్మన, (2) పాతూరి తిరుమలకవి.

(105) అహల్యా సంక్రందనము (1) సముఖం వెంకట కృష్ణప్పనాయకుడు-1700-84, (2) వేమరాజా ధూర్జటి సంగమేశ్వరారాధ్యులు-1800, (3) మురుసు పాపయారాధ్యులు, (4) యక్షగానము ఉదయాచలము

(106 కపోతకథ (1) కోలాచ్యలు జగన్నాథదాసు (2) వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, (3) పిసుపాటి చిదంబరశాస్త్రి

(b) ద్విపద వెంకటగిరి ఓబలయ్య.

(c) యక్షగానము బలభద్రదాసి.

(107) కృష్ణాభ్యుదయము (1) ముక్కురాల సుబ్బారాయకవి, (2) గోటేటి కూరన-1800, (3) ముంజపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి

(108) కృష్ణార్జున సంవాదము (1) ఓబయామాత్యుడు, (2) పోచిరాజు వీరన, (3) కస్తూరి రంగకవి-1750-70, (4) వెలచేరు వెంకటరామ ప్రధాని. ద్విపద నాదెండ్ల గోపన-1550

(109) తారాశశాంకము (1) శేషం వెంకటపతి-1706-84, (2) యక్షగానము కర్తపేరులేదు, నాటకము ఓలేటి పార్వతీశ్వరకవి.

(110) పారిజాతాపహరణము నంది తిమ్మన-1508-80, (2) కృష్ణాధ్వరి-(ద్విపది)-1617-88, (3) రఘునాథ నాయకుడు-(అసత్తు)

(b) యక్షగానము (1) మాతృభూతకవి, (2) నందవరం సింగన, (3) పురిపాల లక్ష్మీనారాయణ, (4) చెంగల్వరాయడు, (5) చల్లా నారాయణకవి

(c) నాటకం చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం.

(111) ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము (1) పింగళి సూరన-1550-80, (2) పొన్నాడ పెద్దిరాజు-(నష్టం) (3) ఘటికాచల మాధవుడు-(నష్టం), (4) ముక్కురాల సుబ్బారాయకవి-1800.

యక్షగానము గోపాలుని సింగయ

(112) ప్రబోధ చంద్రోదయము (1) నంది మల్లయ్య-ఘంట సింగన్న-1450. (2) కోటికలపూడి వెంకటకృష్ణ పోతురాజు-1800-1880.

(b) ద్విపద రామూరి వెంకటలింగకవి

(c) యక్షగానము కోమూరి గంగాధరకవి

(d) నాటకము. (1) కద్దాది సుబ్బారాయుడు, (2) కందుకూరి వీరేశలింగం, (3) అయింపి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రి, (4) శిష్ట నరసింహశాస్త్రి.

(113) బిల్హణీయము (1) చిత్రకవి సింగరాచార్యులు-1750, (2) చెన్నూరి గోపాలకృష్ణ-1800, (3) అక్కిపెద్ది నరసకవి-1750, (4) పాంబలికవి-1780-1810

నాటకము బులుసు వేంకటకవి

(114) భగవద్గీత (1) వేముగంటి దత్తోజి పండితుడు-1775, (2) మానవమంత్రి-1800, (3) మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు-1855, (4) గోపీనాథకవి-1850

వచనము కుసాకుల అనంతభూపాలుడు-1740

(115) భర్తృహరి సుభాషితములు —(1) ఎలకూచి బాలసరస్వతి 1600-1650 (2) ఏనుగు లక్ష్మణకవి 1760-'90 (3) పుష్పగిరి తిమ్మన-1775-1800 (4) కొలకలూరి వీరన-1780 (5) సురరాజకవి-1890

(116) మదనపాయక విలాసము —(1) చదువుల సోమలింగయ్య-1800 (2) ఫక్కి వేంకట నరసయ్య 1886

(117) (యాదవ) రాఘవ పాండవీయము — (1) భీమన కవి-(నష్టం) (2) పింగళి సూరన-1560 (3) ఎలకూచి బాలసరస్వతి-1600-1650 (4) నెల్లూరి వీరరాఘవకవి-1715 (5) అయ్యగారి వీరభద్ర కవి-1750, (6) చిత్రకవి సింగరాచార్యులు 1750, (7) గుడుగుటూరి వెంకటకృష్ణకవి-1750.

(118) రాధికా సాంత్వనము —(1) ముద్దు పళని-1739-'60, (2) ముఖం వేంకటకృష్ణప్ప నాయకుడు-1700-1784, (3) పలిదంష్ట్ర వెంకటపతి-1750, (4) చింతలపూడి ఎల్లన-1580- (5) కృష్ణదాసు -(యక్ష గానం)

(119) విఘ్నేశ్వరీయము —(1) కేతన-1270, (2) కొటికలపూడి వెంకటకృష్ణ సోమయాజి-1800-1880, (3) రామకవి

(120) విష్ణుమాయా నాటకము — (1) చింతలపూడి ఎల్లన-1580, (2) ఎలుగుదిపాటి వెంకటకవి, (3) గోసనూరి వెంకటపతి-1690, (4) కంకంటి పాపరాజు-1175-1800-(యక్ష గా), (5) కంకంటి నారసింహరాజు (ద్విపద)

(121) విష్ణుభక్త చరిత్రము —ద్విపదలు — (1) చక్రపురి రాఘవాచారి, (2) అనూరి శేషాచలం

(122) విశ్వగుణాదర్శము — (1) తిరుమల బుక్కపట్టణం తాతాచారి, (2) రామకృష్ణ కవులు

(123) శృంగార శాకుంతలము —(1) పిల్లలమర్రి పినవీరభద్రుడు-1420, (2) రేవనూరి వెంకటకృష్ణాచార్యులు-1750, (3) కృష్ణకవి-1800, (4) ఫక్కి వెంకటనరసయ్య-1886, (5) పెద్దాడ నాగరాజు, (6) సిద్ధనమంత్రి-(నష్టము) (7) శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

(B) యక్షగానము —నరసింహకవి

(C) నాటకములు —(1) కందుకూరి వీరేశలింగము, (2) వావిలాల శ్రీరాములు, (3) వేదం వెంకటరాయశాస్త్రి, (4) విస్సమూర్తి జలదుర్గప్రసాదరాయుడు, (5) వడ్డాది సుబ్బారాయుడు (6) రాయసద్గం నరసయ్య, (7) తర్నవాయి వేంకట నీలాద్రిరాజు (8) మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు, (9) కొండవపల్లి కనకమ్మ, (10) త్రిపురాసన సూర్యప్రకాశరావు, (11) కోరాడ రామచంద్రశాస్త్రి, (12) పరవస్తు వెంకటరంగాచార్యులు

(124) సురాభాండేశ్వరీయము —(1)గట్టు ప్రభువు 1800, (2) పులిగడ్డ శారనమంత్రి-(ద్విపద) ,(3) రాపులపురంగ పరశయ్య-(ద్విపద), (4] కందూరి అప్పనకవి

గేయము —యస్ బంగారురాజు

(125) సౌగంధికాపహరణము — రాయసం గణపయ్య (నష్టం), (2) రత్నాకరం గోపాలకవి (ద్విపద)

(126) కపిలగోసంవాదము —(1) రాఘవభట్టుల కొండుభొట్లు, (2) కామరాజు

(127) త్రిపుర విజయము —(1) పెదపాటి సోమయ్య-నష్టం, (2) పోతరాజు వీరయ్య-నష్టం

యక్షగానం —కవి పేరు తెలియదు

VI కథలు —

(128) దశకుమార చరిత్రము —కేతన-1260,(2)వచనము — ఎనమండింతల సంజీవరాయుడు

(129) కాదంబరి — (1) భాస్కరుని కేతన-నష్టం (2) చిలకలపూడి నరసింహశాస్త్రి, (3) భల్లే

తోర్ల ప్రజ్ఞాచార్యులు, (4) కానపాటి కామేశ్వరరావు

వచనము —(1) పేరి సత్యనారాయణశాస్త్రి, (2) ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రి

(130) పంచతంత్రము —దూబగుంట నారాయణకవి -1500, (2) బైచరాజు వెంకటనాథకవి 1520 (3) భానుకవి-1525, (4) హరిభట్టు-1600-1650 (పద్యము), (5) కిష్టు కృష్ణమూర్తి-1800-1870, (6) వచనము —రావిపాటి గురుమూర్తి శాస్త్రి

(131) శుకసప్తతి —(1) పాలవేకరి కదిరీపతి-1650 (2) సింగనా, (3) వచనము — పాటూరి రామస్వామిశాస్త్రి

(132) విక్రమార్క చరిత్ర —(1) పేరంరాజు జక్కన-1380-1440, (2) కొఱవి గోపరాజు-1430-90, (3) గూళికల్లు వెంకటరమణకవి-1800 (4) యాదవాచార్యుడు, (5) మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు-1885, (6) వచనము —రావిపాటి గురుమూర్తి శాస్త్రి

(133) షట్చక్రవర్తి చరిత్ర —(1) మల్లారెడ్డి-1580-1600, (2) రామచంద్రకవి,

(134) షోడశకుమార చరిత్ర —(1) వెన్నెలకంటి అన్నయ 1420-60, (2) అనుదూరి నరసింహభట్టు-(పద్యము), (3) ఎల్లన,

(135) సకలనీతిసమ్మతము (1) మడికి సింగన-1420 (2) అయ్యలరాజు రామభద్రుడు-1540, (3) కూచిరాజు ఎఱ్ఱన-1550

(136) హంస వింశతి (1) అవధూరి పిచ్చయ్య-1775, (2) అయ్యలరాజు నారాయణకవి-1800.

(B) వచనము ధూర్జటి లక్ష్మీపతి

(137) భేతాళపంచవింశతి కవిభల్లటుడు-(పద్యము) (2) మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు-1855

(138) కథాసరిత్సాగరము (1) వెంకటరామకృష్ణ కవులు, (2) వచనం వేదం వెంకటరాయశాస్త్రి,

VII సంస్కృత కావ్యములు ఆంధ్రీకరణము

(139) రఘువంశము (1) కాదూరి పిచ్చయ్య-1775 (2) అదిభొట్ల పోతునాథరావు, (3) వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రి, (4) వచనము (1) ద్విభాష్యం పిచ్చయ్యశాస్త్రి, (2) బండారు తమ్మయ్య

(140) కుమార సంభవము వక్కలంక వీరభద్రకవి, (2) విరుదరాజ శేషాద్రిరాజు, (3) కూచిమంచి సాంబశివరావు

(141) మేఘసందేశము (1) కోటికలపూడి వెంకట కృష్ణకవి, (2) మునుకుపల్లి నరసింహాశాస్త్రి-1816-1878, (3) వద్దాదిసుబ్బారాయుడు, (4) కల్లూరి వెంకటరామశాస్త్రి, (5) శాదూరి లక్ష్మీనరసింహరావు, (6) పన్నాల పార్థప్రజ్ఞాచార్యులు, (7) శిష్టా నరసింహశాస్త్రి, (8) సుబ్రం వెంకటసుబ్బరామయ్య, (9) మాడభూషి వెంకటాచారి

(142) కిరాతార్జునీయము (1) కోటిచింతల కృష్ణయామాత్యుడు, (2) గోపాలుని సింగయ

యతిగానము (1) బొమ్మలాట సాంబయ్య, (2) సిద్ధ విభునందనుడు

(143) నైషధము శ్రీనాథుడు-1430, (2) ఆకుండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రి, (3) పెదపాటి ఎఱ్ఱన, (4) కందుకూరి వీరేశలింగం

(144) భామినీ విలాసము (1) వద్దాది సుబ్బారాయుడు, (2) బులుసు పాపయ్యశాస్త్రి, (3) దంటు సుబ్బావధాని, (4) ఆకుండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రి

(145) అమరుకము (1) శాకపాక తిరువేంగళప్ప, (2) శిష్టు సర్వశాస్త్రి, (3) జయంతి రామయ్య,

(146) హర్షచరిత్ర (1) శ్రీమాందూరు కృష్ణమాచార్యులు, (2) వచనము మేడేపల్లి వెంకటరమణాచార్యులు, (3) తిరుపతి వెంకటకవులు.

VIII సంస్కృత నాటకములు ఆంధ్రీకరణము

(147) ఉత్తరరామచరిత్ర (1) వేదం వెంకటరాయ శాస్త్రి, (2) దాసు శ్రీరాములు, (3) ఆచంట సాంఖ్యాయన శర్మ, (4) కొరాడ రామచంద్ర శాస్త్రి, (5) వెంకటరామకృష్ణ కవులు, (6) మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి, (7) వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రి, (8) మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు, (9) జయంతి రామయ్య, (10) బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతం

(148) మాలతీ మాధవము: (1) ప్రబంధము- వెలగపూడి కృష్ణయ్య.
నాటకములు. (1) దాసు శ్రీరాములు, (2) జనమంచి వెంకటరామయ్య

(149) ముద్రారాక్షసము (1) తిరుపతి వెంకట కవులు, (2) పాశెళ్ళ గోపాలం, (3) దాసు శ్రీరాములు, (4) సుసర్ల అనంతరావు, (5) కోరాడ రామచంద్రశాస్త్రి

(150) విద్ధసాల భంజిక (1) మంచన-ప్రబంధము (2) నాటకము-జనమంచి వెంకటరామయ్య

(151) అనర్ఘ రాఘవము (1) తిమ్మభూపతి-ప్రబంధము, (2) నాటకము-(1) అకుండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రి, (3) సత్యవోలు కామేశ్వరరావు

(152) సంకల్ప సూర్యోదయము (1) ప్రబంధము-రాయడప్ప-రంగరాయకవి (2) నాటకము-తిరుకోవలూరు నుమ్మడి మహాస్వామి, శ్రీ కుమారి రాది వరాహాచారి

(153) మృచ్ఛకటికము (1) తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు (2) వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రి

(154) వేణీసంహారము (1) వడ్డాది సుబ్బారాయుడు (2) కోరాడ రామచంద్రశాస్త్రి, (3) శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి, (4) బులుసు వెంకటేశ్వర్లు

(155) విక్రమోర్వశీయము (1) వేదం వెంకట్రాయ శాస్త్రి, (2) అదంట సాంఖ్యాయన శర్మ, (3) వడ్డాది సుబ్బారాయుడు

(156) మాళవికాగ్నిమిత్రము (1) వేదం వెంకట్రాయ శాస్త్రి, (2) దాసు శ్రీరాములు, (3) కందుకూరి వీరేశలింగము

(157) రత్నావళి (1) వేదం వెంకట్రాయ శాస్త్రి, (2) దాసు శ్రీరాములు, (3) కందుకూరి వీరేశలింగము

(158) ప్రియదర్శిక (1) వేదం వెంకట్రాయశాస్త్రి (2) చెన్నాప్రగడ భానుమూర్తి

(159) నాగానందము (1) వేదం వెంకట్రాయ శాస్త్రి, (2) పాశెం గోపాలం, (3) నరసింహాచారి

(160) స్వప్నవాసవదత్తము · (1) చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం, (2) దివాకర్ల వెంకటావధాని, (3) కాటూరి వెంకటేశ్వరరావు

(161) ప్రతిమ: (1) చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం, (2) వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

(162) అభిషేకము (1) చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం (2) బులుసు వెంకటరమణయ్య, (3) బులుసు వెంకటేశ్వరులు

(164) అవిమారకము (1) చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం, (2) మానవల్లి రామకృష్ణకవి.

(165) బాలచరితము (1) చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము, (2) మానవల్లి రామకృష్ణకవి

(166) కర్ణభారము చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం, (2) వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

(167) కుందమాల (1) వడ్డాది సుబ్బారాయుడు (2) బులుసు వెంకటేశ్వర్లు

(168) ప్రసన్న రాఘవము (1) కొక్కొండ వెంకటరత్నం, (2) మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు

IX ఆంధ్ర నాటకములు చరిత్ర

(169) రంగరాయ చరిత్ర (బొబ్బిలి యుద్ధము) (1) ప్రబంధము—దిట్టకవి నారాయణ కవి

(B) నాటకములు వేదం వెంకట్రాయశాస్త్రి, (2) శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి, (3) కాళ్ళకూరి సాంబశివరావు, (4) చెలికాని వెంకటసూర్యారావు

(170) పల్నాటి వీరచరిత్ర (1) ద్విపద-శ్రీనాథులు

(B) నాటకములు ప్రభులింగాచార్యులు, (2) వంగపాముల రామచంద్రరావు, (3) ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ, (4) వావిలాల సోమయాజి

X శైవము

(171) వీరశైవాచార సంగ్రహము (1) శివరామలింగకవి, (2) కుంటముక్కల తిరుమలనాథుడు, (3) పర్వతమంత్రి లింగన-(ద్విపద) (4) నిశ్శంక కొమ్మన (నష్టము)

(172) శైవాగమ శిఖామణి (1) తెప్పెల్ల అప్పనార్యుడు, (2) చెన్నాప్రెగ్గడ నాగేశ్వరకవి-ద్విపద

(173) షట్స్థలదర్పణము. (1) సిద్ధనాథుడు, (2) షట్స్థలనిర్ణయము-కవి పేరు తెలియదు (3) షట్స్థలజ్ఞానము-కవి పేరు తెలియదు.

XI యక్షగానములు

(174) ప్రహ్లాద. (1) పోతుకూచి వెంకట్రామశాస్త్రి (2) కొమర్ల శృంగరాజు, (3) విజయరాఘవనాయకుడు, (4) లక్ష్మణదాసకవి, (5) రామానుజసూరి, (6) పొడ్డుచర్ల సుబ్బకవి, (7) తిరువారాయణాచారి

(B) నాటకములు (1) ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు (2) కోలాచలం శ్రీనివాసరావు

(C) దండకము ముంగర అప్పన్న-(నృసింహ దండకం-ప్రహ్లాద కథ)

(175) గొల్లకలపము కథ (1) భారతి రామరాజు, (2) ఆత్రేయపు తిమ్మయ్య, (3) చెంగల్వరాయుడు

(176) కాళీయమర్దనము (1) విజయరాఘవ నాయకుడు, (2) వెంకటపతి

(177) సముద్రమథనము (1) శేషాచలదాసు, (2) ఆత్రేయపు తిమ్మయ్య

(178) కృష్ణవిలాసము (1) తిమ్మయ్య, (2) నెమ్మ ముద్దగోపతి పెద్దకవి

(179) జలక్రీడ (1) అకలంక కృష్ణకవి, (2) శేషనాద్రి, (3) రామరాజు, (4) శాహాజీరాజు

XII శతకములు (ఇందలి విషయము ఒక్కొకటి కాకపోయినను శీర్షికను, మకుటమును బట్టి యొక్కటిగా చేర్చితిని.)

(180) నారాయణశతకము (1) బమ్మెరపోతన, (2) భక్త వెంకటవరదయ్య, (3) ఆదూరి కృష్ణయ్య

(181) కాళహస్తి శతకము (1) ధూర్జటి కవి, (2) మొద్దపాటి కొండయ్య, (3) కాళహస్తి విరూపాక్షుడు.

(182) వెంకటేశ్వర శతకము తాళ్లపాక చిన్నన్న, (2) ఊడుమూరి నారసరాజు

(183) ఆంజనేయ శతకము అయ్యలరాజు నారాయణ కవి, (2) జంగిపురం నరసింహాచారి

(184) కుక్కుటేశ్వర శతకము కూచిమంచి తిమ్మకవి, (2) పోతుల వెంకటరామకవి

(185) సూర్యశతకము ఏనుగు లక్ష్మణకవి, (2) వొడ్డపాటి పేరయ

(186) కృష్ణ శతకము మదిర సుభద్రమ్మ, (2) నృసింహకవి, (3) విజయరాఘవాచారి

(187) దాశరథి శతకము కంచర్ల గోపన్న, (2) తిరుక్కడయూరి కృష్ణదాసు

(188) నృసింహ శతకము (1) గోగులపాటి కూర్మనాథకవి, (2) శేషప్ప కవి, (3) కర్లపాలెం నృసింహ కవి, (4) మద్దాలి గురుస్వామి, (5) కొల్లాపురం బుచ్చిరామయ

(189) మానసబోధ శతకము (1) కాసుల పురుషోత్తమం, (2) తిరుకడయూరి కృష్ణదాసు, (3) తాళ్లపల్లి పానకాలరాయుడు

(190) మదనగోపాల శతకము (1) కంకోయలపాటి వెంకటకవి, (2) విజయనగరపు చెంగల్వరాయకవి

పై గ్రంథములను బట్టి ఆంధ్రవాఙ్మయమున కెంత చర్వితచర్వణము గలదో గ్రహింపనగును

సనాతనగాయని

మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

గుత్తపు కంచుక మ్ముడిచి - కుఱ్ఱోఁడు తోరపు జిల్గువల్వతో,
చిత్తరి పిల్లచెంద్రుకల పెంచిన - వేసవి సొంపు పెంపుతో
క్రొత్తగ పూయు కెందొవ ల- క్రొన్నెల వెన్నెలగా మలంగి నా
చిత్తము చెంగునన్ మెలచి - చెల్వయు చొక్కపు పాట విన్చెనో!

పల్లవపాణి సోయగము పాయక - మిచ్చిన కైవడిన్ కరం
బల్లగదల్చి తాళగతి మెల్లన - శోణదళాయితాంగుళీ
వల్లరి యంటి యంట నటు వాసిగ - నూరు తలాన తాకు మం
పుల్లము రాగరంజిత విమోహన - డోలల నాచి యూచెడున్

ఆమని మావికొమ్మతుద - నందమునా చివురాకు పాటకున్
గోముగ నూహసేయు లల - నోత్కట యౌవన భాగ్యకాంక్షకా
శ్యామమనోహరాధర విచాలిత - రాగవినూతనాకృతుల్
యామునదీతరంగ రుచి - యాదవసూను కోఁగీతులా!

కమ్మని పూలతోటల పికాంగన - కోరిన కంఠమాధురీ
సమ్మద భాగ్యవైభవ విసారిత - రాగమధూళి వొల్పుగా
సమ్మ యొండంద నింపిన - సనాతనగాయని దివ్యసైల్యకై
క్యమ్ము కొనల్ చలించిన వ - యారి! మెఱుంగుల మంపు క్రొమ్ముడిన్

కలకలరావముల్ పసిడి - గంటల వేకువ నందె మావికా
వుల హావణిల్లు కైవడి న - పూర్వ మనోహర గానమాధురుల్
చలి కడువేళ కావిరుచి - చిప్పిలు చిక్కని మోవి చిందుతో,
తొలిమలి సందెమంపు పస - తో జవరా లిద రాగవల్లియా!

మెఱుఁగులు దేరు క్రొందళుకు - మీనులు దూసిన యేటిపాటలో
పరుగులువారు తేపసిడి - పాయల క్రొత్తరగల్ మలంగు మం
గురులు తెలుంగు చెల్వ జిలు - గుం దలిమర్వ్వ తెలుంగు గొంతుతో
గరగరికల్ దొరంగు నుడి - కారపు సొంపుల కైగ నించుకన్

పాటల దేలు నా పలుకు - బాగరికన్ తుదలందు కోర్కె లు
ఊటలు దేర చేదుకొన - నో, కదలాడక మోవితేనియల్
తేటులవోలె నానినో, వి - శీర్ణ విమోహ మహార్ణవంబులై
తేట తెనుంగు పల్కునడి - దేరనొ లో నురియాడు భావనల్

కల్లకల్లోలాలు 'శేషు'

హృదయ స్పందనం ఆగింది రక్త ప్రసరణం నిలచింది కళ్లు చీకట్లు కమ్మాయి. అవయవాలు పట్లు తప్పాయి చమట చిమ్మింది అలసట వచ్చింది ఏవేవో పెదవులలో మరల తిరుగుతున్నాయి కొన్ని—ఆగిపోతున్నాయి కొన్ని అంత్యావస్థ ఎంత ప్రమాదిస్తే మానవునిలో ప్రతిక్రియ నూరుతుందో ఆతనికి తెల్సు ఆ తెల్సుకోవడం శక్తి క్షీణిస్తోంది ఇంటి ప్రశాంతానికి హేతుభూతం పుటలు తిప్పుతుంటే కళ్లకు కనుపించిన ఒక్క ఉత్తరం చిరునామా రాయబడింది కాని బిళ్లమీద మాత్రం ముద్రలేదు ముద్రఉంటే ఆపెదను కంతమతి కాసిఉండేది కాదు ఈ సంగతి వారిద్దరి స్నేహంలో విభేదాల్ని కల్పిస్తుందో—పరిస్థితుల్ని ఎంత తలకిందు చేస్తుందో, వారి కలయిక చాల చిరకాలానిది కాకపోయినా పురాతనమైందిగా కనబడుతుంది దానికి ఒక రూపాన్ని నిర్ణయించడం తేలిక కాదు అది భక్తి-శ్రద్ధలు కావు, వాత్సల్యం, వ్యాపారికాలు కావు ఉత్తరాన్ని వెంటనే పోస్టు చేశానంటే యితన్ని అతను చేయూతలిగించి లేగు-చేసేది లేదు ఆమాట యితను చెప్పకు ఇతన్ని అతను నమ్మక పోక వారి సంబంధాలు యి ఉంటాయి ఆతని ద్రవ్యస్థితిమీద యీతనికి హైనే అయినా యీతన్ని, యీతని కలహాల్ని ఆతను పాటించక పోయినా చిగునవ్వుల్తోనే దివాల్ని దొర్లిస్తూ ఉంటాడు ఉత్తరం పుచ్చుకున్న సుందరానికి రాజాస్థితి బుర్రలో తిరుగుతోంది

ఆ రాజా గదిలో రవివర్మ లక్ష్మికి బూజుపట్టింది ఎదురుగానున్న గడియారం ఎప్పుడు ఆగిపోయిందో తెలియదు పుస్తకాలు దుమ్ముకింద ఉన్నాయి కలంలో సిరా ఎండిపోయింది వాతావరణం అంతా ఆతని రాజ్యవిచ్ఛిన్నాన్నే కళ్లకట్టుతోంది అప్పు డప్పుడు ఆ నామకరణం చెయ్యకపోయినా కొంత తిండి దొరికి ఉండేదేమో అనుకుంటూ ఉండేవాడు ఉపవాసాలకి ఆతను అలవాటు పడిపోయాడు ఆతని ఆశయాలు, ఆదర్శాలు త్రిశంకుస్థాయిలో ఉంటే ఇంత అధోగతి పాలుపడే అవసరం లేకపోయేదేమో కవితా ప్రవాహస్ఫూర్తిని మింగిలివప్పనే అనుమానించాడు తను తిండికి, సుద్దికి దూరమై పోతున్నాడని కడుపు నింపుకునే, బట్ట కప్పుకునే యోగ్యతఉంటే సరస్వతీ కటాక్షం అంత తేలిగా తనపై కురకదని ఆతనికి తెల్సినా ఆతను అతికష్టే నముద్రుకుకా లేకపోయాడు. ఆతని కవిత్వ మాధుర్యాన్ని ఆస్వాదించే వాళ్లేగాని ఆతన్ని సత్కరించేవారు మాత్రం లేకపోయారు.

లోకంలో అందరిలా తన్నుకు పెట్టుబడితో రొట్టె డబ్బు సంపాదించే మార్గం కోసం అన్వేషిస్తున్నా ఆతని ఆదర్శ వ్యతిరేకంగా ఉండనందువల్ల ఆతని అన్వేషణ అనంతమై పోయింది ఆతని కళ్లముందు ఎందరో సామాన్యులు అసామాన్యులై—ధనికులు మహాధనికులై పోయారు ఆమర్యాదలన్నీ తెలిసే యీతను ఆపంథాలో ప్రవేశించకు అది ఆతని ఆశయ విరుద్ధం ఆశయవిరుద్ధం, ఆదర్శ వ్యతిరిక్తం అనుకుంటూ కడుపు కాల్చుకుంటూ చందామీదే బ్రతుకు గెల్లవార్చుకోవలసి వస్తుందేమోనని అనుమానించి కూడా యీ చందా జీవితాన్నే కోరుకుంటున్నాడు గాని దారి మారడం లేదు

సామాన్య సంసారైనా సుందరమే యీతన్ని తరచు భరిస్తూ ఉంటాడు. ఈ అవకాశాన్ని పురస్కరించుకొని రాజా స్వతంత్రుడని గాని, వ్యక్తిత్వాన్ని గాని మల్కువ చేయను రాజా చాల తరచుగా యీతన్ని ఒరించి ఆలోచిస్తూ ఉంటాడు ఆతనికి ప్రపంచాన్ని వికాసంలో సమర్పించాలో తెలియక చాల సమయాల్లో వ్యథ చెందిన రాజాని ఊరట చెందించేందుకు సుందరం కొన్ని కొన్ని సమయాల్లో తిప్పబ్బర్యే వాడు ఒక్క "క్రాస్ వర్డు పజిల్సు" పూర్తిచేయడంలో మాత్రం రాజా సహకారాన్ని పొందేవాడు సుందరం ఇదికూడ వ్యాపారిక దృష్టితో కాదు క్రమ క్రమంగా వీరిద్దరూ కృషి చేస్తుండే వారు. ప్రతి పజిలుకూ చాల సన్నిహితంగానే సూచనలు సూచిస్తూండేవారు రాజా కాని ఏనాడూ బహుమతి మాత్రం పంపలేదు—యిద్దర్లో ఒకరు బహుశ దీనికి కారణం వారికృషి పరిపక్వం కాలేదనే అనుమానమే నాలుగైదు తప్పులు తప్పకుండా వచ్చేవి ప్రతి "సొల్యూషను" తప్పని సరిగా చూచేవారు. ఫలితానికి సామీప్యాలు కావడం, ఫలితం అందుకో లేనే బాధను కనుపించడం వీరిద్దర్లో ఆశాంకురాలు పాదుకొల్పుతున్నాయి ఆశకి ఆధారం దొరికింది ప్రోత్సాహం బలవత్తరం అయింది. రాజా ఎలా కూర్చాడో ఒకరోజున కూర్చి ఆసారి పజిలు పూర్తి చేసి పోస్టుచెయ్య వలసిందిగా సుందరానికిచ్చాడు ముగింపుతేదీ గడిచిన మూడురోజుల తరవాత ఉత్తరాన్ని పుస్తకంలో చూచాడు సుందరం ఆతనిలో చైతన్య రహితం చేసిందా ఉత్తరమే

ప్రతి పర్యాయంలా యీసారి నాలుగైదు తప్పులుంటే సుందరం-రాజా స్నేహితం ఎటుకు దిగుకు లేకుండా సవ్యంగానే సాగిపోతుంది. ఇది తప్పులేకుండా ఉంటే కొంత కలవరమే తీసుకొస్తుంది

అయినా కొంతసేపు ఆలోచించాడు. ఈమాత్రం విషయానికి రాజా సౌమ్యుడని తన్ని సామాన్య మానవుల్లా నానామాటలూ అంటాడా అని నమ్మకం తోచక పోయినా అనుమానం హెచ్చయింది. దీనికే మొదటి బహుమతీ వచ్చినట్లు ప్రకటించ బడితే తను రాజాకు చెప్పవలసిన సమాధానం ఏమిటి? ఇదే తోచడం లేదు. కొద్ది మార్పుల్తో తను పంపినదానికి బహుమతి వస్తే దాన్ని రాజాకిచ్చేద్దామని నిర్ణయించుకున్నాడు. కాని ప్రథమ బహుమతి వచ్చిన సొల్యూషను తను పంపిన సొల్యూషనని సరిజూచుకుని తన్ను ప్రశ్నిస్తే తను చెప్పగలిగిన జవాబులేనే లేదు. ఏది ఏమైనా ఫలితాలు ప్రకటింప బడేంతవరకూ అల్లరి చెయ్యదల్చుకోలేదు.

రాజా సుందరాలు కల్సుకొంటూనే ఉన్నారు. రాజా ఫలితాలకోసం నిరీక్షించడం లేదు. సుందరం మాత్రం నిశ్చింతంగా ఉండడం లేదు, రోజులు దగ్గరకు వస్తుంటే కల్లోలం ఎక్కువై పోతోంది. చెప్ప దగ్గ సమాధానం తోచడం లేదు. పరిస్థితులు విషమిస్తాయో, స్నేహం ఛేద్యమే ఔతుందోనని నిరీక్షణ నిర్ణీత క్షణాలు చేర్తోంది. సుందరం మనోవైకల్యాన్ని రాజాకు అఛేద్యంగానే ఉంచగల్గుతున్నాడు.

అనుకోకుండానే "ప్రయిజులిస్టు" నింపుకొని కవరు వచ్చింది. సుందరం తనకింత సంపద సంప్రాప్తిస్తుందని ఆశించనైనా ఆశించలేదు. ఆతని ఆనందం మహదానంద మైంది. అతడుకూడా ధనిక వర్గంలో చేర్చబడి పోయాడు. సుందరం సుందర భవంతుల్లో, సిల్కు దుస్తుల్లో, రంగు రంగుల కారుల్లో, బూజు పట్టిన బుర్రల్లో, ద్రవ్యాడంబర జీవితాల్లో, సుగత జీవితాన్ని దొర్లించాలి. రు 20,000 తన అధీనమై పోతాయి. ఇంటినిండా వెండి బంగారు సామగ్రులు, సోఫాలు, రేడియోలు, చిత్ర విచిత్ర చిత్రాలు, వింత వింత విగ్రహాలు, టీసెట్లు, ఏపిల్సు, బిస్కట్లు, ప్లెయర్స్, కనుపాపల్లో దొర్లిపోతున్నాయి.

కొంత సేపటికిగాని సంతోషంలోంచి తేరుకోలేక పోయాడు. జాబితా చదివే అవకాశాన్ని ఇప్పటికి వినియోగించుకుంటున్నాడు. తప్పులేని సొల్యూషను రానందున ఒకతప్పులో వచ్చిన యీతని సొల్యూషనుకు రెండవ బహుమతి ప్రకటించ బడింది. దీనికాలం అంతా రాజేననే ఎప్పుడు సుందరం తలుస్తూనే ఉంటాడు. రాజా సొల్యూషనుకీ సొల్యూషనుతో సరిజూడాలనే కుతూహలంతో దాన్ని పుస్తకం నుంచి తీసిచూచాడు.

పదం పదం పరవశం కల్గించింది, కీ సొల్యూషనుతో సరిపోయింది. ఇది చేరి ఉంటే రాజా అంత దురదృష్ట వంతుడే కాకపోయేవాడు. సుందరం సంతోష ప్రవాహం అంతటితో ఆగిపోయింది.

రాజాకు తనకు మధ్య భవిష్యత్తుని ఆలోచిస్తూ రాజా పకల్ని ఎప్పటిలాగే చేర్చాడు.

రాజా వస్తూనే "సాధించావోయ్ సుందరం కష్టం ఫలించిం" దంటూ ఆనందం వెలిబుచ్చాడు. ఉత్సాహంగా ఉండవల్సిన సమయంలో దిగాలు పడుతున్న సుందరాన్నర్థం చేసుకోవడం కోసం ప్రయత్నిస్తున్నాడు రాజా. తనస్నేహితుడికి రెండో బహుమతి వచ్చిందని మాత్రంతోనే తను సంతోషాన్ని పట్టలేక పోయాడే అతనిలో విస్మయం ఏమాత్రం కనిపించదేమా నని అతను ఆలోచిస్తున్నాడు.

రాజా జుట్టు గాలిలో రేగుతోంది. సుందరం గదిలో బొమ్మల కేలండర్లు ఊగులాడు తున్నాయి. మంచంమీద దుప్పటి లేచిపోయింది, బల్లమీద పుస్తకాల కాగితాలు ఓపక్కనుంచి మరో ప్రక్కకి విసురుగా లేచిపోయాయి. పుస్తకంలో పొందుపరచిన కాపన్లు ఎగిరి కిందపడ్డాయి. రాజా దృష్టిలోనూ పడ్డాయి. సుందరం సమస్య విచ్చిపోయింది. స్నేహితం కుదిపుడియల్లో పడింది. రాజా సందర్భానాలూ, మధుర సంభాషణలూ ముగుస్తాయి. సుందరం నరాల్లో రక్తపు పొంగుల్ని కూడా గాలి రెచ్చగొడుతోంది. పరిస్థితుల్ని పట్ట శక్యం కావడం లేదు.

"ఇవి యిక్కడే ఉండిపోయాయా?" అంటూ సహజంగా లేచాడు.

అనుకున్నంత కల్లోలం కోప ప్రభావాలు సుందరానికేం కనుపించలేదు. ఇంత తేలిగ్గా తనతప్పు తుడుచుకు పోతుందనుకోలేదు. రాజానోట వచ్చిన మొదటి ఉచ్చారణతోనే భావి నూహించాడు సుందరం.

సామాన్య పరిస్థితుల్లోకి వస్తూనే - "దీన్ని గురించి నేను ఎంతో దిగాలు పడుతున్నా"

"ఎందుకింత వ్యసనపడ్డం అందుకే యింతవరకూ పూర్వపు సుందరంలా కనుపించడం లేదు. కారణం కోసం వెదుకుతే దొరకలేదు."

అందులో ఒక 'కాపను' 'ఆల్ కరక్టు'తో సరిపోయింది' దీన్ని చెప్తూ కొంత అనుమానించాడు. ఇప్పుడైనా కొంతకోపం వస్తుందేమోనని మార్పులూ లేవు-రంగులూ మారడం లేదు.

"బాగ! సరిపోతే నీకు బహుమతి వచ్చిందిగా చాలు" "ఇరవై వేలల్లో సగం నీకు" అన్నాడు నవ్వు తెచ్చుకుంటూ

"ఊహూ—"

సుందరం రాజా ముఖంలోకి చూస్తున్నాడు

"నాకెందుకు? అది నీది" అంటూ చందా ప్రకటనే కోరుకున్నాడు రాజా.

కల్ల కల్లోలాల్ని కళ్లల్లోకి తెచ్చుకుంటూ శూన్యంలోకి చూస్తున్నాడు సుందరం.

సంచారి భావములు

శ్రీ వోలుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

నిర్వేదము, గ్లాని, శంక, అసూయ, మదము, శ్రమము, ఆలస్యము, దైన్యము, చింత, మోహము, స్మృతి, ధృతి, వ్రీడ, చపలత, హర్షము, ఆవేగము, జడత, గర్వము, విషాదము, ఔత్సుక్యము, నిద్ర, అపస్మారము, సుప్తి, విబోధము, అమర్షము, అవహిత్థ, ఉగ్రత, మతి, వ్యాధి, ఉన్మాదము, మరణము, త్రాసము, వితర్కము అను ముప్పదిమూడును వ్యభిచారిభావములని సాహిత్యమీమాంసకులచే చెప్పబడుచున్నవి. వ్యభిచారిభావములనే సంచారిభావము లందురు.

సంచారిభావమనగా నేమి? భయము, కోపము అసూయ అనువానిని సంచారిభావములుగా గ్రహింతుము. వీటిని ఆంగ్లమున 'ఇమోషన్స్' (*Emotions*) అందురు. ప్రాణు లందరచేతను ఇవి దాదాపు ఒకే ఒకవిధమున అనుభవింపబడుచున్నవి. ఒక ఒక సంచారిభావము అనేక విషయముల ద్వారా పైకి ఉబుకగలదు. సన్నివేశము నాశ్రయించుకొని సంచారిభావ ముద్దీపితమగును. భావములవలన గాని, ప్రత్యక్ష దర్శనములవలన గాని, శారీరక పరిణామముల వలన గాని ఇది వచ్చుటగలదు. ప్రతి సంచారిభావము విశిష్టవస్తువు నాశ్రయించుకొని బయలువెడలునే గాని ఇది అవస్తుకముగా నుండలేదు.

సంచారిభావములను స్థాయిభావములతో పాటు భావము లనుచున్నారు. భావమనగా చిత్తవృత్తి విశేషము, ప్రత్యక్ష ప్రతీతితో అవగతములగు మార్పుల నుండి బయలుదేరు సంచారిభావము ప్రవృత్తి రోహద పొందుచున్నది. అనగా అనుభూయమాన మగు సంచారిభావము ద్వారా తత్కారణమును తెలిసికొన వీలగును. సంచారిభావమునకు కూడ కారణము కలదని భావము ఇతఃపూర్వమున్న ప్రవృత్తి నాశ్రయించుకొనివచ్చుటచే సంచారిభావము విశిష్ట చిత్తవృత్తులవలన ఉత్పన్నమగు దనవచ్చును. పిల్లివాని మనము చూచికొని చెల్లవచ్చును. పిల్లికి మనకు కోపము గానిశ్రేయములు కలుగుచున్నవి, కాని మనము తెలిసికొనబడుటచేత కలుగునదికాదు స్థాయిభావము

దీనిని ప్రవృత్తము చేయుచున్నదని భావము. ఇంతే గాక స్థాయిభావములోవలె సంచారిభావములో కూడ ఇచ్ఛా, జ్ఞాన, ఆనందములు సంకలితములై యుండును. ఈ మూటిలో నేదిలేకున్నను సంచారి భావము సమగ్రముకాదు. ఈ మూటిలోను ఇచ్ఛా రూపమగు ప్రవృత్తి అతి ప్రధానమైనది. మిగిలిన రెండును దీని కంగములుగా వర్తించును.

విషయసంబంధము లేకుండా కలుగు సంచారి భావ మర్థరహితమైనది. ఒక వస్తువు భయంకరమైన దని మన మనుకొనుచు భయమును గొందుము. స్వభావము వస్తువులో నంతర్గతమై యున్నదని మనుకొనరాదు. అనగా భయము మన మనుభవించునదైనను, వస్తువుయొక్క స్వభావనిర్ణయమని తాత్పర్యము. మంచుగడ్డ చల్లగా కన్పించుట మన వేదనయోగ్యమైనను మంచుగడ్డలో చల్ల దనము లేదనలేము. మంచుగడ్డలో చల్లదనము లేనిచో నితరులకు కూడ మనకు కల్గు అనుభవమే కలుగ వలెను. వస్తువుయొక్క ప్రధాన స్వభావమును నిరూపించవలెనని సంచారిస్వభావము నిరర్థకము. కావుననే వ్యభిచారాదులు భావములు శుద్ధతత్త్వరూపజ్ఞాన స్వభావములని అభినవుడనినాడు.

విశిష్ట భావాన్వితముగా సంచారిభావము ననుభవించుచున్నాము. ఈ వైశిష్ట్యమును జ్ఞానకార మనదగును. సందర్భానుసారముగా జ్ఞానము పొందు అనుభూతిరూపములే సంచారి భావములని సిద్ధమగు చున్నది. సంచారిభావ ముద్దీపితమైన దనగానే జ్ఞాన ము స్పష్టమై యుండునని మనము సామాన్యముగా తలంచుటగలదు. ఇది పొరపాటు. సంచారి భావో ద్దీపనమునకే బుద్ధి ప్రబోధితమై, వికసితమై, త్వర త్వరగా ప్రసరించుచున్నది. సంచారిభావములో జ్ఞానముతోపాటు స్థాయిభావముకూడ ప్రబోధిత మగు చున్నది. జ్ఞానయుక్తమై, ప్రవృత్తిబోధకమై, ఉద్దీ పనప్రాప్తి నందించునది సంచారిభావము. కాని మార్పులేక, శాశ్వతముగానుండు స్థాయిభావము శాశ్వతముగా నుండునదికాదు, తత్కాలానుభవ

యోగ్యమై క్షణికమై యుండుటచేనవి సంచారిభావములు గాను మనము స్వీకరించుచున్నాము

కవిపాలకులలో కొంద రీ వైలక్షణ్యమును ప్రోపిదేశినారు భక్తి, తీవ్రత, త్వరితగతిగల స్థాయిభావములు సుఖదుఃఖ ప్రబోధితములై మానవుని పిడక యుండునవి. ఈ స్థాయిభావములు పొందు ప్రవృత్తి ననుసరించి వ్యక్తియొక్క స్వభావాదికమును గ్రహించవచ్చును స్థాయిభావముల తీవ్రత, చిరస్థాయిత్వము, ఇతరభావములను ప్రబోధింప చేయుట అనులక్షణముల ననుసరించి మానవుల స్వభావములలో భేదము లేర్పడుచున్నవి. ఈ నాటి సంకలనముద్వారా క్రోధము, దయ, నిరాశ, ఉత్సాహము, పోమరితనము, స్థైర్యము, మొదలగు స్వభావములు సిద్ధములగును. రసములుగా పరిణమించు స్థాయిభావముల అధీనములోని యీ స్వభావములు

స్థాయిభావములు పరిపుష్టములై ఆస్వాద్యత్వ లక్షితములుకాగా రసములగుచున్నవని భరతు డనినాడు. పరిపోషణద్వారా కలుగు ఆస్వాద్యత్వము నిర్వేదాది సంచారిభావములకుగూడ గలదని లోల్లట, రుద్రటుల అభిప్రాయము. పరిపోషమును పొందిన ప్రతి చిత్తవృత్తియు రసముకాగలదని వమిపాధు వ్యాఖ్య స్థాయి, సంచారిభావము లన్నియు రసములు కాగలవనియు, ప్రసిద్ధముగా తొమ్మిది రసములే కన్పించుటచే భరతుడు తొమ్మిదిరసములనే పేర్కొనినా డనియు లోల్లటుడు నిరూపించెను. అనగా ప్రతి సంచారిభావము స్థాయిభావము కాగలదు. కావుననే భరతుడు స్థాయిభావము లెనిమిదేనని స్పష్టముగా వీటి సంఖ్యను చెప్పలేదని భావము

రసశబ్దమునకు రెండర్థములు కలవని ప్రతీహారేందురాజు చెప్పినాడు. సమగ్రమైన అనుభూతియే రసమని అర్థమును చెప్పిన ఆస్వాద్యత్వముగల సంచారిభావములన్నియు స్థాయిభావములు కాగలవు. కేవలము సాహిత్యప్రపంచమునగల అనుభూతియే రసమని అర్థము చెప్పిన రసశబ్దము సాంకేతికమగును. ఉద్భటు డైదువిధముల రసములను గ్రహించినాడు—(1) కేవలముతో కలసి తొమ్మిది స్థాయిభావములు; (2) ముప్పది మూడు సంచారిభావములు, (3) రసస్థాయిభావములు; (4) రసముల అనుభావములు; (5) రసములు. ఇవన్నియు రసములు కాగలవట! రసభావములైన వైలక్షణ్యము గ్రహింపబడకపోవుటచే నీ రసములు వచ్చినవని ప్రతీహారేందురాజనినాడు. కాని స్థాయిని దీపింపజేయుచు, రసమున పర్యవసితమగు సంచారిభావములకుగూడ స్థాయిత్వము వచ్చునని భరతు డనినాడు. కాగా రస పరిపోషణమున నొక భావము సందర్భవశమున స్థాయిగాను, సంచారిభావముగాను కూడా ప్రవర్తింప వీలున్నది

శృంగారరసమున త్రాసము, అలసత్వము, ఉగ్రత, జుగుప్స అను సంచారిభావములు పనికిరావని భరతుడు నిషేధించినాడు. ఇచట సంచారిభావముగా చెప్పబడిన జుగుప్స స్థాయిభావమైనచో భీభత్సరసము వర్ణింపగలదు. ఒకేఒక భావము తత్తదౌచిత్యతా వశమున స్థాయిగను, సంచారిగను, సాత్త్వికముగను, అనుభావముగను ప్రవర్తింపవచ్చునని "వ్యభిచారిణ స్త్రాసాలస్యౌగ్ర్యజుగుప్సా వర్జ్యం" అను భరతవాక్యమువలన అభినవుడు చెప్పగలిగినాడు. ఇదేవాక్యము నాధారము చేసికొని వత్సల, మతి, గర్వములు స్థాయిభావములై వరుసగా ప్రేయస్, ఉదాత్త ఉద్ధత రసముల నీయగలవని భోజుడు వచించెను. రత్యాదికములు నలుబదితొమ్మిది భావములు విభావానుభావ వ్యభిచారి సంయోగవశమున నలుబదితొమ్మిది రసములు కాగలవని శృంగార ప్రకాశమున భోజు డనినాడు

సంచారిభావము క్షణికము, తత్కాలానుభవ యోగ్యము నగుటచే నిది స్థాయిభావమున కంగము. భయ, హాస, శోక, క్రోధములు స్థాయిభావములని యనుచున్నాము. కాని ఈ నాలుగు మనచే శాశ్వతముగా స్థాయిత్వముగా ననుభవించబడునని గాదు. ఇవి కొంచెము కాలమువరకే యనుభవించబడుచున్నవి. అందుచే నివి సంచారిభావములు కావచ్చునని తోచకమానదు. సంచారిణుల స్థాయిలైనచో భయ, హాస, శోక, క్రోధములుమాత్ర మెంతకాల ముండుచున్నవని శృంగారప్రకాశమున భోజుడు ప్రశ్నించినాడు. ఈ నాల్గు స్థాయిభావములు సంచారిణులు కాదగినచో, మిగిలినవిమాత్ర మేల కారాదు?

స్థాయిభావములకును, సంచారిభావములలోను భేదమేర్పరచుట సాధ్యముకాదు. ఇవి రెండును నాన విధముల ననుభవింపబడుచున్నవి. నాటకమున సంచారిత

నకేమున నంతర్గతములగు నీ రెండును ఉద్దీపకము లగుచున్నవి. సమగ్రపరిపోషణము, విషయము నుద్దీపించిన ప్రవృత్తి యనునదిగూడ వీటికి తుల్యములే యగుచున్నది. కాగా అలస్య, శ్రమ, జడతాది సంచారిభావములతో సంయోగమందిన గ్లాని సహితము రసము కాగలదని భోజుని అభిప్రాయము. ఉద్ధత, స్వాతంత్ర్య, ఆనంద, ప్రశమ, పారవశ్య, సాధ్వస, విలాస, అనురాగ, భంగము, అమర్ష, విషాదాది రసము లీ విధముగా సిద్ధించగలవు. శృంగారతిలకమున రుద్రభట్టుగూడ ఈ వాదము నంగీకరించుచున్నాడు.

సంచారిభావము స్థాయి కావచ్చునని భరతుడు చెప్పిన వాక్యములను ప్రస్తావించితిమి. ఈ వాక్యములను లెక్కసేయక, తన మాటలచే తాను విశ్వసించక, "స్థాయిభావము సంచారిభావము కావచ్చును గాని, సంచారిభావము స్థాయిభావము కాజాలదు" అని అభినవుడనినాడు. మమ్మటుడు మొదలు గాగల ఆలంకారికు లీ యభిప్రాయమునే స్వీకరించిరి. "సంచారిభావములు శాశ్వతముగా సంచారిభావములుగానే ఉండును, ఇవి యెప్పుడును స్థాయిభావములు కాజాలవు" అని మహిమభట్టు నొక్కి చెప్పుచున్నాడు. కాని స్థాయిపద భాజనములగు రత్యాదులు స్థాయిభావములని, ఇవే స్వల్పభావములద్వారా ఉత్పన్నములైన సంచారిభావము లగునని శార్ఙ్గదేవుడు పల్కుచున్నాడు.

ఒక భావము స్థాయియగునా? సంచారియగునా? అను సంశయ నివృత్తికి ప్రవృత్తియొక్క స్వభావమును తెలిసికొనవలెను. ప్రవృత్తినిష్ఠమైన భేదముతప్ప ఇతరభేద మిచట కన్పించదు. కావున ప్రతి సంచారిభావమును స్వతంత్రమని, పరతంత్రమని స్వీకరింపవలెను. స్వతంత్రమైనప్పుడది స్థాయి యగును. పరతంత్రమైనప్పుడది సంచారియగును. వేంకటనారాయణ దీక్షితుడీ యభిప్రాయము నంగీకరించుచున్నాడు. మనుష్యులకు రాజు, శిష్యులకు గురువున్నట్లు భావములకు స్థాయిభావములు కలవని భరతుడనినప్పటి యభిప్రాయమునే గ్రహించినట్లు చూపట్టుచున్నది. యోగ్యతావశమున నొక భావము స్థాయిగాని సంచారిగాని కావచ్చును.

సంచారిభావ మనుభవింపబడునపు డాంతరంగిక భావము బాహ్యముగా వ్యక్తమగును. ఈ వ్యక్తి కరణలో నిమిడియున్నవి సాత్త్వికభావములు, అనుభావములు. సాత్త్వికభావములను వేరొకచో వివరింతము. ఇక్కడ అనుభావములను గూర్చి తెలిసికొనవలెను.

వాగంగసత్త్వకృతమగు అభినయము ననుభావ్యమానముగా చేయునవి అనుభావములని భరతుని నిర్వచనము. వాచిక, ఆంగిక, సాత్త్వికాభినయములచేత స్థాయిభూతములగు భావాదుల నభివ్యక్తము చేయునవి. శరీరజములగు కటాక్షాదికములవలె కార్యభూతమైన యనుభావమభినయమునకు చెందినది. ఆంతరంగిక ప్రవృత్తికి అనుగుణముగా శరీరము మెలగునప్పుడు శరీరమున కన్పించు వికారముల ననుభావము లందురు. అనగా ప్రతి ప్రవృత్తిలోను ఆంతర్యబాహ్యములకొక వ్యక్త సంకలితమునై మెలగునని భావము. కావున ననుభావములను సంచారిభావములుగా స్వీకరించరాదు. ఇవి సంచారిభావములవలన నుత్పన్నములగునవి. సాత్త్వికాభినయాంతర్గతములు యోషిదలంకారములు కొన్ని గలవు. ఆంతరంగిక సంచారిభావము నభివ్యక్తము చేయు వీటిని విశ్వనాథు డనుభావము లనినాడు. వీటిలో కొన్ని దేహమునకు,మనస్సునకు గూడ చెందినవి. భావ, హావ, హేలాదు లిట్టివి. యత్నజములు శోభ, కాంతి, దీప్తి, మాధుర్యము, ప్రగల్భత, ఔదార్యము, ధైర్యము అనునవి. అలంకరణములు మానసికవృత్తుల నభివ్యక్తము చేయుటకు యోగ్యమైన ఉపాధియగు దేహమును సంబంధించినవి. మనసుచే నియమితములగుటచే వీటిని యత్నజములు, లేక స్వాభావికము లనివారు. ఇవన్నియు సంచారిభావాభివ్యక్తిని తెలియజేయునవి.

సంచారిభావము విభావముకంటె గూడ విలక్షణమైనది. సంచారిభావము పరపోషకత్వమునకు తీసికొనిపోవునది విభావము. వాచిక, ఆంగిక, సాత్త్వికాభినయముచేత ద్వారా విభావ్యమానమగుచున్నదో అవి విభావములు. స్థాయిభావమును రసముగా పరిణమింపజేయుటకు సహకారికారణములగు విభావములు బాహ్యజగత్తులోని విషయములు లేక సన్నివేశములని భావము. ఇవి చిత్తవృత్తులు గాకపోవుటచే వీటిని సంచారిభావములుగా గ్రహించరాదు. విభావానుభావ సాత్త్వికభావము లన్నియు రసములు కాగలవను వాదమునందు చేమన్నాలితమగుచున్నది.

ఈ సంచారి భావములను పరిశీలించినచో వీటి స్వభావము కొంత తెలియగలదు. భరతుడు చెప్పిన

ముఖ్యపడి మూలసంచారి భావములలో కొన్నిటిని పరిత్యజించవచ్చును. గ్లాని, శ్రమయనునవి రెండును పర్యాయపదము లగుటచే వీటిని రెంటిని స్వీకరింప నక్కరలేదు గ్లానియనబడు శ్రమయొక్క రూపాంతరమే ఆలస్యము ఈ మూటిని ఒకేఒక భావముగా గ్రహించవలెను

నిద్ర సుప్తి యనునవి మనస్సు విశ్రమించినపుడు గల దేహావస్థను తెలుపుపదములు ఇవి శారీరక స్థితులేగాని చిత్తవృత్తులు కావు కావుననే సుప్తికి బదులు బోధమును సాగరనంది పఠించెను బోధమును చిత్తవృత్తియని చెప్ప వీలగును సాహసించలేము మరణాపస్మారములు గూడ ఇట్లే చిత్తవృత్తులు గావు కావున వీటికి బదులు ఈర్ష్యాక్షమములను భోజుడు చేర్చినాడు కాని భరతుని అసూయలో ఈతని ఈర్ష్య గలదు ఒకవిధముగ నిర్వేదమున క్షమయున్నది మతి, స్మృతి, వ్యాధి, జడతయనునవి మానసికస్థితులు లేక శారీరకస్థితులు కాగలవు అంతేగాని ఇవి ప్రవృత్తిపరములైన చిత్తవృత్తులగు సంచారి భావములు కాజాలవు

ఆంతరంగికము లనుభూతిని దాచుట అవహిత్థ యనబడును భానుదత్తుడు ఛలమును పఠించినాడు గాని ఛలమనగా అవహిత్థయే ఇందుగల గోపనము సంచారి భావముచే జనియించునదే గాన సంచారిభావము మాత్రము కాదు మదము, ఉన్మాదము, మోహము, విబోధము, చపలత, హర్షము అనునవి సందర్భవశమున సంచారిభావము కల్పించు గుణములే కాని వేరుగాదు వితర్క, శంక యనునవి పర్యాయపదము లగుటచే వీటిలో నొక దానిని తీసివేయవచ్చును ఆవేగమునను ఔత్సుక్యమునను తుల్యానుభూతి కలదు

ఈవిధముగా భరతుడిచ్చిన ముప్పదిమూడు సంచారిభావములలో పందొమ్మిది పోగలవు ఇక మిగిలిన సంచారిభావములు పదునాలుగు గ్లాని, ఔత్సుక్యము, శంక, అమర్షము, అసూయ, ఉగ్రత, గర్వము, త్రాసము, దైన్యము, ధృతి, నిర్వేదము, వ్రీడ, చింత, విషాదము, అని వీటిని కలుపుకొని వీటిలో రతి, హాసము, శోకము, క్రోధము, భయము, ఉత్సాహము, విస్మయము, జుగుప్స అను స్థాయి భావము లున్నవి. అమర్ష, ఉగ్రత అను సంచారి భావములు క్రోధమను స్థాయిభావముయొక్క రూపములు దైన్యవిషాదములు శోకముయొక్క రూపములు. ఉత్సాహముయొక్క రూపములు ధృతి, హర్షములు. భయానకరసమునకు త్రాసమును స్థాయిభావముగా సాగరనంది గ్రహించుచు భయత్రాసముల భిన్నములని జూపినాడు కాగా పదునాలుగు సంచారిభావములలో నారు తగ్గగలవు. ఏరీతిగానైనను మనము పరిత్యజించలేని సంచారిభావము లెనిమిదిగలవు.

శారీరకస్థితులను, మానసికస్థితులను, సంచారి భావములలో కల్పించు గుణములను భరతుడు సంచారి భావములుగా లెక్కించినాడు కొన్ని స్థాయిభావములను సంచారిణులనుగా పరిగణించినాడు అపస్మారము, నిద్ర, మరణము, సుప్తి, వ్యాధి అనునవి శారీరక స్థితులు జడత, మతి, స్మృతి యనునవి మానసిక స్థితులు అవహిత్థ, ఉన్మాదము, మదము, మోహము, విబోధము, హర్షము, చపలత యనునవి సంచారి భావగుణములు ఉగ్రతామర్షలు, దైన్యవిషాదములు, ధృతి, త్రాసము అనునవి స్థాయిభావములు శ్రమ, గ్లాని, ఆలస్యములలో నొక్కటే గ్రహించబడవలెను ఇట్లే ఆవేగౌత్సుక్యములలో నొకటి, శంకా వితర్కములలో నొకటి సంచారిభావము లగును ఇట్లు చేయగా మిగిలిన సంచారిభావములే సిద్ధించగలవు ప్రధాన సంచారిభావము లెనిమిది రూపాంతర క్లిష్టములై, స్థాయిభావతుల్యములైన సంచారిణులు అమర్ష, విషాద, ధృతి, త్రాసములు

ఒక సంచారిభావ మొకేయొక స్థాయిభావముతో సంబంధించియుండునని చెప్పుట కష్టము స్థాయిభావమును, తత్ప్రవృత్తిని ఆధారముగా జేసికొని వచ్చునవి సంచారిభావములు ధృతి, ఔత్సుక్యము, దైన్యము అనునవి కోరికవలన వచ్చునవి ఈ భావము లభీష్టార్థమునకు జెందియుండునని కోరిక తీవ్రముగా నున్నకొలది సంచారిభావము గూడ తీవ్ర రూపమునందును ప్రాథమిక స్థాయిభావమునుండి ఉత్పాద్యములగు నివి మిగిలిన సంచారిణులకంటె విలక్షణములుగా కల్పించగలవు. ఇట్లే కరుణ స్థాయియగు శోకము సంశ్లిష్ట సంచారిభావముగా (*Blended Emotion*) ప్రతీయమాన మగుచున్నది

భావ్యర్థ ప్రాప్తికి గాక గతార్థవిషయమును గూర్చి కోరిక బయలుదేరినచో చింత, విషాదము లాగలవు వీటిద్వారా నిరాశ, వ్రీడ కల్గినచో పశ్చా

క్రోధము రాగలదు. చిత్తప్రతీకరణ గూడ యున్నచో క్రోధము వచ్చును. అనగా తీవ్రరూపమును దాల్చగా నమర్షమేర్పడును. అవుర్షామానాయలు కలిసినచో క్రోధము, దైన్యము ఉత్పన్నములగును. నిరాశతో భయము కలిసిన విషాదముగాని, నిర్వేదముగాని రాగలదు. నిర్వేదమున చింత, కన్నీరు, నిశ్వాసము, దీనత గలవని ప్రశాంతుద్రియమ చెప్పుచున్నది. చింత అనుభూయమాన మగునపుడు మనస్సు భావకూపమునగా భావించుచు ఔత్సుక్యమున ప్రత్యక్ష ప్రతీతి తీవ్రరూపమును ధరించును. ఈ తీవ్రతవలన మనస్సు అస్థిరమై, తొట్రుపాటుపడును. ఈ చాపల్యము రాగద్వేషాదులవలన బయలుదేరుచు మనస్సున కవహిత్థిని తెచ్చును. అవహిత్థారూపమగు మనస్సు అనేక సంచారిణులకు హేతుభూతమగును. మనము ద్వేషించువారికి జయము కల్గినచో, వారి ప్రవృత్తికి భంగముచేయుటలో మన కపజయము వాటిల్లినను నిరాశతో గూడిన క్రోధము వచ్చును. ఈ స్థితిని అమర్షమనదగును. ఈ యమర్షలో ఉగ్రత తప్పక సరిగా ఉండగలదు.

ఆకస్మిక భయముకలన కలుగు చిత్తక్షోభము సంభ్రమంగురు. ఆకస్మికత్వమున నావేగాదులు రాగలవు. భయము కుతూహలముతో గూడిన విస్మయము వచ్చును. ఈ విస్మయమున హర్షము, విషాదము స్ఫురింపగలవు. హర్షవిషాదములు ఉద్దిష్టార్థప్రాప్త్యప్రాప్తుల నాశ్రయించుకొని వచ్చునవి. ఇట్టి స్థాయి సంచారిణులతో సమనుగతులై మానసికస్థితులను తెల్పునవి జడత, మతి, స్మృతి యనునవి. ఉన్మాదము, మదము, మోహము, చపలత యనునవి సంచారి భావముల తీవ్రత్వాదుల నాధారముగా చేసికొని వచ్చు విశిష్టగుణములు.

పై విచారణవలన ఒక సంచారిభావము మరియొక సంచారిభావముతో సంకలితమై యుండవచ్చునని, ఒక సంచారిభావము మరియొక సంచారికి హేతువు కావచ్చునని, సిద్ధమగుచున్నది. శృంగార విప్రయోగ దశయందు విప్రలంభాభాగ్యకీయములలో పురూరవునకు ఉన్మాదస్థితి వచ్చినది. దీనివలన ఔత్సుక్యము, చింత బయలుదేరినవి. ఇవన్నియు రతి స్థాయిభావమునకు గల సంచారిణులని అభినవుడనినాడు. రతి వలన ఉన్మాదము కలుగుచున్నది కాని వితర్కము, చింత అనునవి ఉన్మాదమువలననే వచ్చుచున్నవి. ఇట్టిచో వీటికిగల అన్యోన్య సంబంధమెట్టిది? భరతుని సంచారిభావముల నిర్వచనములను గమనించినచో నీ ప్రశ్నకు సమాధానము రాగలదు.

దారిద్ర్యము, ఇష్టవియోగము మొదలగువాని వలన నిర్వేదము కలుగును. తద్ద్వారాభ్యుదయవిత్తర్కోపగతమగు చింత వచ్చును. చింత, ఔత్సుక్యము అను సంచారిణులవలన పుట్టునది దైన్యము. గర్వము యొక్క అనుభావములలో అసూయ, అవజ్ఞ మొదలగునవి గలవు. ఆలస్యభావమున నిద్రగలదు. నిద్రయనగా సుప్తి, బీడ, విషాదము అనువానిలో చింతను చెప్పినాడు. ఔత్సుక్యమున చింతను, నిద్రను ప్రస్తుతించినాడు. ఈవిధముగా సంచారి భావాంతర్గతములగు ఇతర సంచారిణులనేకములు గలవు. వాస్తవముగా సంచారిణులు కానివానిని క్రోడీకరించను ఇట ఫలితము రాగలదు.

ఒకటికన్న ఎక్కువ స్థాయి భావములు ఉద్దీపితములైన వాటికి సంఘర్షణ కలుగును. ఈ సంఘర్షణలో స్థాయి నాశ్రయించుకొనిన సంచారిణులలో గూడ సంఘర్షణ రాగలదు. ఈ సంఘర్షణలో బలీయమగు సంచారి భావమున కితర సంచారిణులంగములగుచున్నవి. కొన్ని సంచారిణులత్యంత విరుద్ధములైనను వీటికొకటితో సమావేశము జరుగుచున్నది. హాస్య శృంగారముల సంచారిణులు కలియగలవు. ఉత్సాహ, విస్మయములు శృంగారమున సంగములుగా కన్పించుచున్నవి. ఈరీతిగా గ్లాని సంచారి భావముల మేళనముద్వారా విశిష్ట సంచారిణులు వచ్చుచున్నవి. క్రోధ, జుగుప్సలు కలిసినచో విశిష్ట సంచారిభావము రాగలదు. దీనిలో ననేక భావము లంతర్గతములుగా నున్నవి. భయ, జుగుప్సల మేళనమున జుగుప్స తీవ్రరూపమును ధరించగా విశిష్టరూపము నంది భయానకమునకు హేతువగును. ఉత్సాహ విస్మయము లనేక సంచారిణులతో మేళవింపగలవు. క్రీడా విస్మయములు కలసిన అత్యంత ప్రహ్వీభావ పూర్వకము పరప్రకర్ష అవగతిమై స్తుత్యాది రూపములోనికి పరిణమించుచు అప్పుడుద్దిష్టవిషయ మత్యున్నతముగా దేవ తాత్మకముగా భావించ గలదు. తద్ద్వారా వినయ విధేయతలావిర్భవించ గలవు. వినయ విధేయతలు తీవ్రతములైన దైన్యమును తీసికొని రాగలవు. అసంగ రూపమున భావించినవాస్యమునకు క్రోడీకరింపగలవు. ఉద్దిష్ట విషయము వైపరీత్యముగా, అమానుషముగా, ప్రతీయమానమైన భయమును గొల్పుచు మనల నాకర్షించగలదు. ఇట్టి భయాన్వితమగు ఆకర్షణమే అద్భుతమున ప్రధాన విషయము. ఈయద్భుత ముత్తమములగు నిర్వికల్పకానుభూతులలో సర్వదా ప్రతీయమానమగుటచే నుత్సాహ విస్మయములు సర్వ రసముల యందు సంచారి భావములు కాగలవని శార్ఙ్గదేవుడని నాడు.

వినయ విస్మయముల ద్వారా కలుగు పరప్రకర్షచే భయాన్వితమగు ఆకర్షణ కలుగును. ఏతం విధమగు ఆకర్షణ కృతజ్ఞతా పూర్వకమైన ఉద్దిష్ట విషయముపై గౌరవబుద్ధి ఉదయించును. ఈ విధమైన గౌరవముద్వారా విషయముతో నవ్యత్వము, విస్మం

గర్వముకూడా రాగలవు ఇట్లు వివిధ భావసంశ్లిష్ట మగు నిర్వేదము గాని, ధృతిగాని ఉత్పన్నములు కాగలవు ఉభయాశ్రిత కృతజ్ఞతా పూర్వకమగు ఆత్మజ్ఞాన ముంచుకొను వినయ మార్దభావముతో సంకలిత మైన కృతజ్ఞత వచ్చును వినయముకుగల భక్తిశ్రద్ధలు తీవ్ర రూపమును దాల్చి అత్య ప్రవహ్యభావ రూపమగు నిస్సంగత్వమును తీసికొని రాగలవు కాని, ఈ ఆర్ద్ర భావములు క్రోధముతో గలసిన అసూయ, అవమానము ప్రతీకార బుద్ధి వచ్చుచున్నవి

ఈదృష్టాంత క్రింది శ్లోకమును గమనించిన విషయము విశదము కాగలదు

"శ్యాకార్శ్యం శిథిలత్వ గుణః శ్వచపలం
ధూమోఽపిద్వశ్యతితా
దోషాణాం ప్రశమాయనః శ్రమ వా
శోకోఽపికాంతం ముఖమ్
కింతస్యాంతర్ఘ పకల్మషాః కృతధియః
స్వప్నేఽపి సా దుర్లభా
చేతః సాధ్వసత్ముపైతి కః ఖలు యువా
సన్తోఽపరం శాస్యతి"

ఈశ్లోకములో నాలుగుజతల సంచారిభావములు కన్పించగలవని వ్యాఖ్యాతలనినారు వితర్క ఔత్సుక్యములు, మతి స్మరణములు శంకా దైన్యములు, ధృతి చింతనములు పరస్పరము బాధ్య బాధక భావముతో నున్నవి ఇచట చింతయే ప్రధానమగు సంచారి భావమని అభినవగుప్తుని అభిప్రాయము అట్టిచో మిగిలిన భావములు దీనితో సంకలితములై భిన్నభావ సంశ్లిష్ట మగు విశిష్ట సంచారిభావము నేర్పరచుచున్నవి వీటిని శ్లిష్టసంచారి భావములు *Blended Emotions* అని వ్యవహరించవలెను

ఉద్దిష్టార్థ ప్రాప్తిని గురించిన కోరికతో గాని, తద్విషయము నుండి మరలి పోవలెనను భావముతో గాని, సంబంధించి యుండునవి శ్లిష్ట సంచారి భావములు అనగా వీటికి విశిష్టస్థాయి భావములతో నవినాభావ సంబంధము లేదని భావము ఇవిస్థాయి భావములవలె శక్తివంతములై ప్రవృత్తికి చోదకములు కాగలవు కాని ఈశక్తి తీవ్రమైన ఇచ్ఛ నాశ్రయించుకొని వచ్చునది ఒక సంచారి భావమునకు సంచారిణులను తన విభావానుభావములుగా గ్రహించగా వచ్చునని శ్లిష్ట సంచారిణులకుట జగన్నాథునకుకూడ సమ్మతియే నిర్వేదమునకు విభావముగాను, అసూయ కనుభావముగాను ఈర్ష్యగలదని నిద్రకు విభావముగాను, ఔత్సుక్యమున కనుభావము గాను చింతకలదని రసగంగాధరకారు డనినాడు

ఈవిచారణవలన ఏర్పడినది ప్రాథమిక సంచారి భావములు, నాలుగు శ్లిష్ట సంచారిణులు కలవని శ్లిష్ట సంచారిణులు తుల్యములు స్థాయి తుల్యములని సిద్ధమగు చున్నది. ప్రతి స్థాయి భావమునకు తత్తద్విశిష్ట సంచారి భావములుగలవు ఔత్సుక్య, చింతా హర్షాదులు రతిలోగలవు హర్ష, నిర్వేదాదులు హాసమున గలవు చింతా, దైన్య, గ్లాని, నిర్వేదాదులు శోకము లోనివి గర్వామర్షాసూయాలు క్రోధమున నున్నవి. అమర్ష, ధృతి, గర్వము లుత్సాహమున గలవు త్రాస దైన్యాదులు భయమున నున్నవి నిర్వేదాదులు జుగుప్సలో కనిపించును వ్రీడా, శంకా, హర్ష, ధృత్యాదులు విస్మయమున నున్నవి

సంచారిభావము లన్యోన్య సంబంధము కలిగి యున్నవి హర్ష క్రోధములు ప్రవృత్తిని తీవ్రతరమును దాల్చునట్లు చేయునవి త్రాస శోకములు ప్రవృత్తిని అరికట్టునవి భయక్రోధము లాటంకముల వలన ఒయులు దేరునవి రతిహాస సంకలితమగు హర్షము చిత్తవికాసమును, ఉత్సాహవిస్మయ సంకలితమగు విస్మయము చిత్తవిస్తృతిని, భయజుగుప్సా శోకవమగు భయము చిత్తక్షోభమును, క్రోధ శోకాన్వితమగు విషాదము చిత్తవిక్షేపమును తీసికొని రాగలుగుచున్నవి

ఈవిధముగ పరస్పర సంశ్లేష రూపమగు సంచారి భావములున్నచో రసానుభవ స్థితి వచ్చుచున్నది ఇదియొక భావస్థితి ఈ భావస్థితి స్థాయి రూపమున ప్రవర్తించుచు, విశిష్ట, విషయ దర్శనకలుగా నే విశిష్ట రూపమున నుద్దీపితమగును సంచారి భావమను స్థాయిరూపముగా నున్నను ఈ భావస్థితి రాగలదు కొన్ని వస్తువులనుగాని, కొందరు వ్యక్తులను గాని చూచిన వెంటనే నిష్కారణముగా మనము ప్రేమించుటగాని, ద్వేషించుటగాని ఈ ప్రక్రియ ననుసరించియే జరుగుచున్నది వీటినే రాగద్వేషము లనుచున్నాము ఈ రాగద్వేషములు సుఖదుఃఖాను గతములై యుండును అనగా ఒక్క స్థాయి భావమునకు ఒకే ఒక సంచారి భావముండునని చెప్పరాదు ప్రధానముగా నుద్దీప్తమైన సంచారిభావ ముద్దిష్టార్థ ప్రాప్తికై వివిధస్థాయి భావముల సహకారమును గ్రహింపవచ్చును ఒకే ఒక స్థాయి భావము భిన్న సంచారిణులతో సహకరించవచ్చు కూడ ప్రతి ప్రవృత్తిలోను గలస్థితిని, సందర్భమును అనుసరించి ఒక భావము స్థాయియగునో, సంచారియగునో నిర్ణయించవలెను ఇతర భావములను తన కంగములుగా చేసికొనునది మాత్రమే స్థాయి భావము.

వెన్నెల విన్నపాలు

★

శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు

[శ్రావణ బెళ్గొళలోని మహావీర జినమూర్తి అత్యంత మహోన్నతమైనది నయనానందకరములగు తద్రూపరేఖలు శరద్రాత్రిసుల మరింత శోభాయమానములు మనసులో నిలిచిన ఆ కొండా, కొండకొనపై స్వామి మనుష్యాకృతీ, దానిని వరించే ఒక తియ్యని వెన్నెలరేయీ ఈకృతి కాకృతి నిచ్చినవి]

చదలేటి మొగిలి పొదలం
చెదరినపుప్పొడులా! కడలి చెంగుల తరగల్
విదలించిన పాల నురగలా!
పొదవెన జాండమును పొరలు పొరలై వెలుగుల్!

వికసించినవి మహావీరశిరోవీథి, మౌక్తికమకుట సామ్యమున కొన్ని;
పరిఢవించినవి తత్ప్రభు భుజాంతరసీమ, వైజయంతీ వైభవమున కొన్ని,
ప్రవహించినవి స్వామి పటుదీర్ఘ తనుయష్టి, క్షీరాభిషేక ప్రసిద్ధికొన్ని,
ప్రసరించినవి దివ్య పాదాగ్రవేదిక, పూజాప్రసూన విస్ఫురణ కొన్ని;

వెన్నెలలు చింది చిలుపలై వెల్లివిరిసి
తళుకులొలరసిన నా శారద త్రియామను
భావనా రమ్యరూపకల్పనల మెరసి
గోమటేశ్వరసేవా నిగాఢభక్తి

మిన్నుల రాయుస్వామి తలమీద శరచ్ఛరదభ్రమాలికల్
పన్నెను వెల్గుపూల చలిపందిరి విస్ఫుర తత్తసన్నము
త్పన్న మహాగ్నిగ్రాగు గిరివల్లభు నౌదల గందవు తగా
సన్నగిసాగ వెన్నెల తుషారము, కప్పురపుం దుమారమున్

హిమచేలాంచల చంచలాభ్రసరణిన్ హేలాపదన్యాస నృ
త్యములన్ స్వామి పదాబ్జసేవకు శరద్రాజేంద్ర కన్యానహ
స్రము వచ్చెసెననంగ వెల్గినవి జ్యోత్స్నాధార లంతంత మొ
త్తములై తద్గిరి సానుభాగముల ముక్తాశ్రేణి చెండించుచున్

సకల దిగంతరాళములు చల్లని వెల్లనికాంతి శాంతిలో
నొక మధురానుభూతి కళుకొత్త, సుదీర్ఘ వినీలరేఖ వో
లిక నిలుచున్న స్వామి కనుగోవల చిందు దయారసామృతో
ర్మికలు జగమ్ము నెల్ల ప్రసరించునటే మధుచంద్రికామిషన్

అవును వెన్నెల కాదు సత్యమ్ము! స్వామి
తరుణ కరుణాస్మితమ్ము! కాదన్న నెట్లు

వ్యథిత దుఃఖితజనములో వ్యాధు లెల్ల
తుడిచివేయుచు నమృతహాసోపచరణ?

వినుడో కన్నులలార! స్వామి శ్రవణోర్వీన్ మీరు క్రీడించు నే
తను విన్పింపుడు శ్రద్ధ నిట్లని-తృణప్రాయమ్ముగా రాజ్యముం
దన యిల్లాలిని, కన్నబిడ్డని సమస్తం బుజ్జగించెన్, తపిం
చెను, సాధించె నతండు మున్ను భువనశ్రేయమ్మునుం దానుగా

"ఓయిప్రభూ! తపింతు విటు లుర్వీధరాగ్రము నెక్కి, ఎన్ని య
ధ్యాయము లేని లోకకథ! సంశయమునుం దిలకించినావె? ఆ
ధ్యేయములయ్యె నేడు భవదీయ జగద్ధిత మార్గముల్! దయా
సోయధివౌచు కొండ దిగదో! ఒకగట్టుకు జేర్తువో భువిన్!

"మానవజాతియంధ, ముపమార్గమునం బడె, లోభమగ్నమ
జ్ఞానవిదగ్ధమై యడుగు జారె; పరస్పరదుష్టచింతలో
దానవమయ్యె, హింసపశుధర్మము ద్రొక్కె, తదీయ బోధం
ధ్యానములయ్యె నింతటి యధర్మము చూచి భరింతువే ప్రభూ?

"సత్యమహింస శాంతియను శబ్దపదార్థ మెరుంగరాదు పో!
నిత్యము పీటపెట్టుకొని నిల్చెను కామము తద్భయంకరా
పత్యములో దురాశయును స్వార్థము నేడు జగమ్మునేలు ఓ
యత్యయ మోర్తువో తెలిసి యయ్యా, తథాగత! మానవమ్ముద్రలో

"లేదు పరార్థదృష్టి లవలేశము, పీడన దక్కనన్, మతో
న్మాదముగాక తన్మహిత మార్గసమాదృతి లేదు, స్వార్థసం
పాదన తప్పినన్ మతికి పట్టదటే నిజభాగ్య బీజ మా
సోదర మానవస్థితియు, చూడు ప్రభూ! జగమెట్లు పోవునో

"కదలి రావయ్య తండ్రి! నే డడను వచ్చి
దివ్య నవధర్మశంఖము ప్రతిష్ఠనలిపి
శాంతి చంద్రాతపమ్మున జగతి నడుప
సత్యము నహింస తద్రథాశ్వములు నేసి"

అని యల్లన వినిపింపుము
జననాథుని, లోకహితము నేయుడు;—మీ చ
ల్లని తన మది తొవటికి వ
చ్చునయా! నవచంద్రికా చకోరములారా!

పుట్టుమచ్చ

శ్రీ వెంపటి సచ్చిదానందశర్మ

మనిషికి మరుపెందుకు వస్తుందో!—
ఎప్పుడు వస్తుందో!—

ఈవిషయాలు సరిగా ఊహించగలిగితే తను మరిచిపోయిన విషయమేదో ఇట్టే జ్ఞప్తికి తెచ్చుకో గలననుకున్నాడు రామ్మూర్తి చిట్టిగారికి!

మరిచిపోయిన విషయాన్ని వదిలి, తనకున్న సైకాలజీ పరిజ్ఞానాన్ని తొంగదోడుకోవటం మొదలు పెట్టాడు తనకు తెలీకుండానే!—అత్యంతాసక్తితో ఒకటి తరవాత ఒకటి సైకాలజీ పుస్తకాలు రాత్రిం బవళ్లూ అదేపనిగా చదవటం, ఒకనాడు అర్ధరాత్రి దాకా చదివి పుస్తకంలో విషయాలు తనకు అన్వ యించుకుంటుంటే తనకుతానే పరమ కిరాతకుడిలాగా తోచటం, లైటు ఆర్పివేయబోతూంటే అద్దంలో కనిపించిన తన బొమ్మను చూచుకుని కొవ్వుమని తెగ భయపడిపోవటం—ఇత్యాది ఘట్టాలన్నీ మనఃఫలకం మీద బొమ్మలు కడుతున్నై.

సిగరెట్టు ముట్టించి దమ్ములాగి ఘుక్కుమని నవ్వాడు రామ్మూర్తి.

ఒంటరిగా నిలబడి అంత నవ్వు నవ్వినందుకు పక్కనున్న వ్యక్తి భయపడుతూ రామ్మూర్తివైపు చూశాడు.

రామ్మూర్తి స్పృహలోకి వచ్చాడు. పేవ్‌మెంటుమీద నిలబడ్డ మరెవ్వరూ తన నవ్వు పట్టించు కోనందుకు తృప్తిపడ్డాడు. తనకు తెలీకుండా సైకా లజీ సుడిలోపడి నవ్వుపాలయ్యానని వాలికే తెలుసు కున్నాడు.

తను మరిచిపోయిన విషయమేదో జ్ఞాపకం రాలేదు. అదేదో తన బావమరిదికి చెప్పాలనుకున్న పరమరహస్యం!

ఈ క్షణంలో మనసున మెదులుతున్న భావా లన్నిటినీ వ్యక్తీకరించటానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. కాని, అంతలోనే మాటలేమీ లేవు వినిగ

'లాభంలేదు, వాడితో కబుర్లాడటంలో అదే జ్ఞాపకం వస్తుందిలే' అనుకునే లోపల సుందర్రావు రామ్మూర్తి ముందునుంచి వెళ్ళటం, అది తను గమ నించకపోవటంగూడా జరిగిపోయినై.

ఆ విషయం సుందర్రావు బాగాదూరం వెళ్ళిన తరవాత కాని రామ్మూర్తి గ్రహించలేదు.

ఇవాళింత పరాకుగా ఉన్నానేమిట అను కున్నాడు. అంతేగాని, అప్పుడైనా గ్రహించలేక పోయాడు మరుపెందుకు వస్తుందో, ఎప్పుడు వస్తుందో!

'సుందరం! సుందరం!!' రామ్మూర్తి బొబ్బ లెట్టుకుంటూ పేవ్‌మెంటుమీద నడిచి, పరుగుకాని విసంగా అటువైపు బయలుదేరాడు.

ఈ పిలుపులేమీ వినపడ్డట్టు ఎరుగకుండా ఆగి ఉన్న బస్సులో పడ్డాడు సుందర్రావు ఒక్క గంతులో అంగలేస్తూ, రామ్మూర్తి వచ్చేలోపల బస్సు కదిలిపోతే బాగుండునని కూడా అను కున్నాడు!

'ఒరే! బావా! నిన్నేగా!' రామ్మూర్తి నవకరూపి పూర్తిగా పరుగు ప్రారంభించాడు నవ నాగరికతల కోలాహలమైన త్యాగరాయనగరు పేవ్ మెంటుమీద!

బస్సు కదులుతున్న చప్పుడైంది.

సుందర్రావు 'అమ్మయ్య!' అనుకున్నాడు.

ఇంతలో, వెనకనుంచి 'హోల్డాన్!' అన్న కంఠస్వరం గదమాయింపు బాణితో వెన్నులో పొడిచి నట్లు వినిపించింది సుందర్రావుకి!

బస్సులో ఏవరో ఎక్కాలని వెనక్కు తిరిగి చూసేటాడికి మనిషెవ్వరో కనిపించింది మాత్రం జ్ఞాపకంలో అనుమానమేమీ లేదు—ఆ ఎక్కింది రామ్మూర్తే!

రొప్పుతుంటూ వచ్చి ప్రక్కన కూర్చున్నాడు రామ్మూర్తి!

సుందర్రావు మెడ కేసి ఉచ్చు బిగిసినట్లని పించింది. బాధపడుతున్నట్టు మెడ అటూ ఇటూ తిప్పి 'ఏరోయ్, బావా!' అంటూ పరామర్శించాడు

'చాల్లేరా! మరీ వేషాలు పోతున్నావు! అల్లం తమూరాపన్నుంచి గావుకేక పెట్టినా పలక్కుండాను.'

'అబ్బే, నిజంగా విన్పడలేదురా!' నమ్మించటానికి చెయ్యతగ్గ అభినయమంతా చేశాడు సుందర్రావు

'మూడ్కా మొగమొరగని కండక్టరు నేను పిలుస్తున్నది విన్నేవని బస్సు ఆపాడుగాని, నీకు తెలీనే లేదుట! సరిగ్గా అబద్ధాలాడటమైనా నేర్చుకోరా!'

సుందర్రావు రామ్మూర్తి మాటలు పట్టించుకోనట్టు మౌనముంగం పెట్టి కూర్చున్నాడు బావమరిది మాట కట్టించటానికి సుందర్రావు తరుచు ఆదరించే ప్రక్రియలో ఇది ఒకటి తను సమాధానం చెప్పకుండా ఊరుకున్నాడంటే మరో నాలుగు సరసళ్ళ తరవాతనైనా రామ్మూర్తి నోరుకట్టెయ్యకపోడని సుందర్రావు నమ్మకం

రామ్మూర్తిది అదో తరహా—మెడ్రాస్ అయేది, అమెరికా అయేది మన అలవాట్లు, మన ప్రవర్తన మారవలసిన అవసరంలేదు—అంటాడు. ఈ విషయంలో వాడితో ఇతరులు ఏకీభవించకపోయినా వాడికి చింతలేదు.

రామ్మూర్తి ప్రవర్తనలో ఉన్న ఈ మొరటుదనంవల్ల ఎక్కువ బాధకు గురిఅయింది సుందర్రావు మన ప్రాంతపు అలవాట్లన్నీ మన ప్రాంతాల్లోనే వదిలి మరీ కలకత్తా మెయిల్లో అడుగుపెట్టేవాడు. కాని, రామ్మూర్తి మాత్రం ఆ మర్యాద దక్కనిచ్చేవాడు కాదు

అంతేకాదు—ఎదురైన మరుక్షణంలో తనకి తానుగా పెద్దరికం వహించి 'చిరంజీవ!' అని దీవిస్తున్నట్టు మాట్లాడేవాడు సుందర్రావుతో

మన ప్రవృత్తుల్లో ఉన్న ఏ విశేషంవల్ల రామ్మూర్తికి ఆ అధికారం వస్తోందో, ఏ లోపంవల్ల తనకి చిన్నరికం వస్తోందో బోధపడక పోయింది సుందర్రావుకి ఆ కేకసార్లు అనుకునేవాడు—తనకంటే ముందు ఆ పెద్దరికం అంది పుచ్చుకుంటాడని కాని, సుందర్రావు కది సాధ్యంకాకపోయేది

బస్సు కండక్టరు టిక్కెట్లు ఇచ్చుకుంటూ వస్తున్నాడు వెనకనుంచి

'చంద్రమ్మాలిని చూచిరావటానికి వస్తావని ఈ వేళకు వన్నిక్కడ ఉంటావని ఇలా మొహం తప్పిస్తున్నా ఇక్కడికిరా?' రామ్మూర్తి మళ్ళీ అందుకున్నాడు

ఈ ప్రశ్న తనమీద విరుచుకుపడకపోదని, ఇందాకటినుంచీ సమాధానంకోసం వెతుకుతూనే ఉన్నాడు సుందర్రావు కాని, సమాధానం తోచేలోపలే రామ్మూర్తి ఈ ప్రశ్న వెయ్యటంతో— ఏదో ఆ పరా అందుకునే లోపల కాళ్ళకింది ఆధారం లాగివేసిన ట్లయింది సుందర్రావుకి

'క్షమించరా బావా! చంద్రమ్మాలి ఇంటికి వద్దామనే బయలుదేరాను కాని, అర్జంటు పనొచ్చింది మరోచోటికి వెళ్లాలి'' అన్నాడు తడబడుతూ.

"ఎక్కడికిరా?"

సుందర్రావుకి వళ్లు మండింది. 'పారిస్‌కి!' అన్నాడు పడతిరుతున్నంత అసహ్యం గొంతులోకి తెచ్చుకుని

రామ్మూర్తి పకలిగా నవ్వుతూ, ''బిడతం కొట్టూ! నువ్వు పన్నెండో నంబరు బస్సులో ఎక్కి పారిస్‌కి వెడుతున్నావట్రా?'' రామ్మూర్తి ఇంకా నవ్వుతున్నాడు.

అవతలివాళ్ళ ప్రాణాలంతోడి, అడ్డమైన అవాకులు, చెవాకులు వాగించి తను సంతోషించే స్వభావం తన బావమరిదిది అనుకున్నాడు సుందర్రావు.

నిజానికి, తను బస్సులో ఎక్కేముందు అది ఎక్కడినుంచి ఎక్కడికి పోయేదో చూడలేదు. రామ్మూర్తి కంటపడకుండా ఉంటే చాలునని అక్కడ ఉన్న బస్సులో దూరాడు. మరి దిక్కెట్ ని ఏంచి ఇలా ప్రాణాంతకస్థితి తేవటం చెయ్యగలడు!

'ఇంత తక్కువగా అడిన అబద్ధాన్ని ఇప్పు డైనా కప్పిపుచ్చుకోరా—ఇక్కడలకించి పారిస్ కి... కాని, మైలాపూరుపోయి, సుబ్రహ్మణ్యంతో కలిసి అటునుంచి అటు పారిస్ పోదామనుకున్నాను— అని!'

ప్రాణం నిలువునా తీగా వణికించింది సుంద ర్రావుకి—తనుపడ్డ ఈ ప్రమాదంనుంచి తప్పుకోవ టానికి తను చెప్పాలనుకుంటున్న మాటకూడా అదే! అది కాస్తా రామ్మూర్తినుండే వచ్చేశాదాయె ఇప్పుడు తను మళ్ళీ వాటినే పునశ్చరణచేస్తే ఏం అతికినట్టుయ్యి!

మరి వేరే ఆలోచనకూడా తోచటంలేదు

'నిజంగానా! నమ్మలే నమ్మ, లేకపోలే లేదు—సుబ్రహ్మణ్యం దగ్గిరికే నేను వెళుతున్నది ఆపైన పారీస్ లో అర్జంటుపనుంది తలపోయే విషయం.' ఎంత నొక్కిచెప్పినా ఎబ్బెట్టుగానే అనిపిస్తోంది సుందర్రావుకి కాళ్లు, చేతులు కట్టివేసి తన చావుకురిదిని వరుగత్తే బస్సునుంచి విసిరి అవతల పారేస్తే బాగుండు ననిపించింది!

సుందర్రావు పడుతున్న ఈ ఇరకాటమంతా గ్రహించి సంతోషిస్తున్నవాడిలాగా ''అబద్ధాల ఊబిలో ఏం దిగబడిపోతున్నావురా! అబ్బే! నాకు తెలుసురా—ఈ సుబ్రహ్మణ్యాలు, ఈ తలపోయే పనులూ—అన్నీను! క్షణంక్రితమే సుబ్రహ్మణ్యం కనిపించాడు నీతో మాట్లాడి వస్తున్నానన్నాడు! చిన తెప్పుడో అనుకున్నారుట—మీ రిద్దరూ మిల్లాం డుకి మాటినీకి పోదామని! కాని, అనుకున్న సినిమా కాకపోటంవల్ల వెళ్ళటం సంశయించుకున్నారుట! —ఇదేనా సుబ్రహ్మణ్యాన్ని కలుసుకోవటమూ, తల పోయే పనీను!'' అన్నాడు రామ్మూర్తి.

సుందర్రావు తెల్లబోయిచూస్తూ ఉండిపో యాడు చెప్పిన అబద్ధాన్నల్లా రామ్మూర్తి ఎగరేసి తెగనరుకుతూంటే తానేమి మాట్లాడగలడు?

'ఎంగ పోగుంసార్?' అన్నాడు కండక్టరు, కబుర్లమాని టిక్కెట్టు ప్రసక్తి ఎత్తినపటికి ఎత్తు తాకో మాబాబుని తనూ అంతసేపు కొడుకు చూస్తు న్నట్టు.

'రెండు ట్రిప్లికేన్' రామ్మూర్తి జేబులోనుంచి డబ్బు తీస్తున్నాడు

సుందర్రావు దిక్కుగా కండక్టరువైపు చూస్తు న్నాడు. 'ఇది ట్రిప్లికేన్ పోదుసార్! ఇది '12. A' మైలాపూర్ చిత్రకోళందాన్ పోగు' కండ క్టరు ఈ మాటలచేసరికి—సుందర్రావు తెరిపిని పడ్డా ననుకున్నాడు

'ఐతే, రెండులక్ !'

టిక్కెట్టును గురించిన సంభాషణలో, పరు గెత్తుతున్న బస్సు రొదలో సుందర్రావు తను ట్రిప్లి కేన్ రావటంలేదని రానన్న మాటలు కుడిచిపెట్టుకు పోయినై.

'నాకు తెలుసులేరా నువ్వు ఎత్తిన ఎత్తే ఏటో—నన్నిక్కడ పడిగాపులు పడమని నువ్వు ఒక్కడివే చంద్రమౌళి ఆతిథ్యం అందుకోటందుకు బయల్దేరావు!' రామ్మూర్తి అడిపోసుకుంటున్నాడు.

ఇలా కవ్విస్తూంటే నిజమే నన్నట్టు నోరు మూసుకు కూర్చోటం ఎలా?

పైగా, చంద్రమౌళి తనకు ముఖ్యస్నేహి తుడు తన్ని వాళ్లింటికి ఆహ్వానిస్తూ, రాతకుదిరి కదా అని మర్యాదకోసం పక్కనున్న రామ్మూర్తిని కూడా రమ్మన్నాడు అంతమాత్రానికే చంద్రమౌళి ఇంటికి వెళ్ళటానికి తనకంటేకూడ ఇంత ఆసక్తి చూపుతాడేమిటి? విపరీతం! ఇలాటి వెకిలితనం రామ్మూర్తికి కొత్తకాదని సుందర్రావుకి తెలుసు

'ఒక్కడ్నే వెళదామనుకుంటే వెంటే వస్తు న్నావులేరా' అన్నాడు సుందర్రావు—బస్సు దిగిన తరవాత మాట్లాడుకుందాం అ గొడవలన్నీ—అనే మాటలు స్ఫురించేటంత విసుగ్గా

''ఇద్దర్నీ కాఫీకి రమ్మని పిల్చాడా లేదా చంద్రమౌళి!''

సుందర్రావు సమాధానం చెప్పకూడదని గట్టిగా నిర్ణయించుకున్నాడు

'సరయితే అంతపట్టుదలెందుకు! అంతా మళ్ళీ బావుకోవాలేం.'

సుందర్రావు ఇంకా మౌనంగానే ఉన్నాడు మాటవరసకి రమ్మంటే ఎందుకు పిడికింత ఉబలాటం! తను అక్కడికి వెళ్ళటానికి ఇష్టంలేదని తెలియబట్టే పిడింత తెచ్చిపోతున్నా జేపోనని వినకటి తన

ప్రతి రాత్రి లోలోపల విచారపడటం మొదలుపెట్టాడు సుందర్రావు

రామ్మూర్తికూడా వాగ్ధోరణి కట్టిపెట్టాడు

రామ్మూర్తి మనసులో ఏదో లీలగా మెదలటం మొదలుపెట్టింది ఆలోచనలో పడ్డాడు ఆలోచించినకొద్దీ ఏదో చీకట్లో తడుముకొంటున్నట్లుంది తప్పితే విషయమేదో వెలుగులోకి రావటం లేదు.

అంతలోనే రామ్మూర్తి ఊహల్లో చంద్రమౌళి మెదులుతున్నాడు ఏమిటి చంద్రమౌళిని గురించినది? ఏమో! ఉటుక్కున, అతని ఆతిథ్యం జ్ఞాపకం వచ్చింది ఇలా ఆలోచిస్తుంటే విషయాన్నుంచి దూరమౌతున్నట్లు కూడా అనిపించింది, మళ్లీ—

చంద్రమౌళి చాలా కలుపుగోలుతనంగల మనిషి. ఒకనాడు మౌంటురోడ్డులో సుందర్రావుకి ఎదురై పట్టరాని ఆవేశంతో పరామర్శించాడు. మద్రాసు హోటల్లో కూర్చుని పూర్వస్నేహాన్ని అనోపనిగా నెమరువేశాడు

'చాలా మారిపోయావ్' అన్నాడు సుందర్రావు మాట్లాడుతున్నంతసేపూ చంద్రమౌళిని ఆదేపనిగా చూస్తూ

చంద్రమౌళి వస్తుతః స్ఫురద్రూపి మిగతా ఆకారం తెలిస్తా ఊహించుకోవచ్చు—కవి, అందులోనూ భావకవి కూడాను! పూర్వంనుంచీ చంద్రమౌళికి కవిత్వధోరణి ఉండేది నాను రాసిన పద్యాలు సుందర్రావు చదవటమైతే చదవలేదుగాని, చాలా పత్రికల్లో అచ్చవటం చూస్తున్నాడు! ఉద్యోగపట్టలేక వాటి గొప్పతనాలెన్నో వాళ్ళు పత్రికలనిండా వేస్తూ ఉంటుంటే అవన్నీ చదవవలసిన పని మనకేమిటనిపించేది సుందర్రావు ఇత్యాదులకి!

మొత్తానికి పిడి లేని ప్రేమగొలిపే లుంకి ఉంటే లేకపోతే ఇంతచేటు గొలిత్తెను పత్రికల్లో—అనుకునేవాళ్లు చంద్రమౌళినిగురించి సుందర్రావు వగైరా మిత్రులు కాకపోతే, చారుగూరి నుంచి వచ్చి కాలేజీలో చదువు చెలిగిస్తున్న చంద్రమౌళి సుట్టూమట్టూ తెలిసేదికాదు వాళ్ళకి ఇంతలో, ఉద్యోగంలో చేరినవాడు కాస్తా, హఠాత్తుగా చదువుకి స్వస్తిచెప్పి యుద్ధంలో చేరి అటునుంచి కాలాలు విసరటంతోపాటు ఆంధ్రదేశంమీద విరహగేయాలుకూడా వదలటం ప్రారంభించాడు

మళ్ళీ ఈ నాడు మద్రాసులో ప్రత్యక్షమయాడు చంద్రమౌళి! 'ఎప్పుడొచ్చావ్?' అన్నాడు సుందర్రావు, 'ఎన్నాళ్ళకు కనిపించాం!' అన్నంత పరామర్శగా

చంద్రమౌళి చాలా కులాసాగా ఉన్నాడు 'రావటమేమిటి? ఇక్కడే ఉంటున్నాను!' అన్నాడు

'ఏం చేస్తున్నావ్?' అన్నాడు రామ్మూర్తి కేవలం పరామర్శిస్తున్నట్టు

'పత్రికా సంపాదకుడుగా కాలం గడుపుతున్నాను' అని ఒక చిరునవ్వు నవ్వాడు ఇంతవరకు తన జీవితం ఎన్ని విపరీతమైన దారులు తొక్కిందీ జ్ఞాపకం వచ్చి తనకి తనే నవ్వుకుంటున్నాడేమోనని పించింది సుందర్రావుకి

'[illegible]?' అని అడుగుదామని నోటిదాకా వచ్చింది సుందర్రావుకి కాని, అన్ని విరహగేయాలు వ్రాసిన వాణ్ణి అంత సూటిగా ఆ విషయం అడిగితే ఎటు పోయి ఎటు వస్తుందోనని విరమించుకున్నాడు

కాని, చంద్రమౌళి ఇష్ట విద్దుకలతన్నాడు!

మిత్రులిద్దరూ ఇంత చేటు పరామర్శించుకుంటుంటే రామ్మూర్తి మెదలకుండా కూర్చున్నాడు, వాళ్ళతోపాటు ఒకటి తరవాత ఒకటిగా సిగరెట్లు మాత్రం తగలేస్తున్నాడు నిజానికి, తనకూడా మాట కలప తగ్గ విషయం ఒక్కటి కూడా లేదు వాళ్ళ సంభాషణలో

చంద్రమౌళి బిల్లు చెల్లించి లేచివెళ్తూ 'రేపు ఆదివారం మా ఇంటికి రారా కాఫీవేళ కల్లారా భోజనాలు కూడా మా ఇంట్లోనే మరిచిపోకు' అని రామ్మూర్తితో 'మాస్టారూ! మీరు కూడా రావాలి.' అని వంట పెట్టుకువచ్చే వాన్యతి సుందర్రావుకి పురమాయించాడు తన ఎడ్రస్ చెప్పి ట్రిప్లికేన్ బస్ స్టాప్‌కి పరుగెత్తాడు చంద్రమౌళి

చంద్రమౌళికి పెళ్లి అయివుంటుందనుకున్నాడు సుందర్రావు అతిగాడు చేసిన బహువచన ప్రయోగం చెవుల్లో రింగురింగుమంటోంది.

'ఎవర్రా ఈ కవిరాట్టు!' అన్నాడు రామ్మూర్తి చంద్రమౌళి కొంతదూరం పోగానే. సుందర్రావు తనకు తెలిసిన వివరాలన్నీ చెప్పాడు

'బలే, ఈ మహాకవి కావ్యవస్తువు మనం చూడ తగ్గదే! మన ప్రయాణం మరిచిపోకు!' చంద్రమౌళి భార్యను చూడాలని తనకూడా నిజానికి కుతూహల పడుతున్నా, ఆ విషయాన్ని రామ్మూర్తి పైకి అనే సేటందుకు పట్టరానికోపం వచ్చింది వాడిమీద

తరవాత, సుందర్రావు కనిపించినప్పుడల్లా రామ్మూర్తి జ్ఞాపకంచేశాడు ఆదివారంనాటి తమ కార్యక్రమం మాటవరసకి రామ్మూర్తిని పిలవగా వాడింత ఆసక్తి చూపించటం సుందర్రావుకి చాలా చికాకనిపించింది

రామ్మూర్తి నిజంగానే అనుకున్నాడు—తను బాధపడి, చంద్రమౌళిని బాధపెట్టి, వాడి గేయాలవల్ల ముక్కోటి ఆంధ్రుల్లో అక్షరజ్ఞానమున్న చాలా మందినికూడా బాధపెట్టిన ఆ యువతీలలామ శీల సౌందర్యాలు ఏమి తెలుసుకోవాలని! ఇలా భావించటం తప్పేమోనని అప్పుడప్పుడు ఆత్మపరీక్ష చేసుకోకపోలేదు! ఆ మాటకొస్తే—చంద్రమౌళికి ఆ అమ్మాయిమీద మోజుఉంటే ఉండిఉండవచ్చును. గాని, ఆ మోజుతో తన గేయాలద్వారా అశేష జనాన్ని ఉద్విగ్నపరించగా లేనిది తను కేవలం జిజ్ఞాసువుగా ఆవిడ్ని చూడాలనుకోవటంలో తప్పేమీ లేదనుకొని ఊరటపొందాడు!

కాని, రామ్మూర్తికున్న ఇంత ఉత్సాహం మరునాటికల్లా దిగజారిపోయింది—ఆ వ్యక్తి ఎవరో తెలిసేసరికి ఐనా, తన బావమరిదితో హాస్యమాడటానికైనా ఈ ప్రయాణం పనికివస్తుంది లెమ్మని తృప్తిపడ్డాడు!

—రామ్మూర్తి పరాకుగా, సుందర్రావుతో మైలాపూరుకి బస్సులో ప్రయాణంచేస్తున్నా నన్న విషయం మరిచి, చంద్రమౌళిని కలుసుకుని ఇంటికి తిరిగి వస్తున్నామన్న భ్రాంతిలో పడ్డాడు! లేవమని సుందర్రావు మోచేతితో పొడిచేదాకా లక్ష వచ్చిందన్న తలంపే లేదు. రామ్మూర్తి మాట, పలుకు లేకుండా ఆలోచిస్తూ ఉద్విగ్నుడైనట్టు ప్రయాణం చెయ్యటం సుందర్రావుకికూడా ఆశ్చర్యంగానే ఉంది

బస్సు దిగంగానే సుందర్రావు రోడ్డు దాటి కాఫీహోటలువైపు దారితీశాడు 'ఇదెక్కడికిరా?' అన్నాడు రామ్మూర్తి వెనకనుంచి.

'కనిపించటంలా? హోటలుకి!'

'ఒరే అబ్బీ! మద్రాసులో మళ్ళీ హోటలు తిండంటే మట్టుక నా మాట విను. వాళ్లు ఈ పాటికి కనిపెట్టుకుని ఉంటారు' ముఖ్యంగా తనకోసమే వాళ్లు కాచుకుని ఉంటారనట్టు అన్నాడు రామ్మూర్తి ఈ మాటలకి దాదాపు ఈ పిలవని పేరంటానికి రామ్మూర్తి ఇలా ఎగబడటం సుందర్రావుకి విపరీతమైన చికాకు కల్గిస్తోంది

ఎలాగో హోటలుచేరి సాధ్యమైనంత పైకు అక్కడ గడపటానికి వీలుగా రెండు స్పెషల్ మసాలా దోసెలు బాగా కాల్చి తీసుకురమ్మని పురమాయించాడు!

"వాడు తెలీక అడుగుతాను ఏమిట్రా ఇదంతా?" అన్నాడు రామ్మూర్తి కుర్చీలో కూలబడుతూ, చంద్రమౌళి ఇంటికి సుందర్రావు రావటానికున్న అభ్యంతరమేమో తనకు తెలియనట్టు!

"నేను అక్కడికి రాను!" అన్నాడు సుందర్రావు మొండిగా

'ఎందుకని?'

'అదంతా అనవసరం'

'ఏమిటో ఆ పరమ రహస్యం నాకు చెప్పటానికేం?' అన్నాడు రామ్మూర్తి తెలియనివాడిలాగ

'నా రహస్యాలెన్నో నాకు లక్ష ఉంటే అవన్నీ పైకి ఎందుకు చెప్పాలేమిటి?'

'పోనీ చెప్పొద్దులే, దాచి ఉంచుకో నాకు తెలిసిన రహస్యాలెన్నో నేనే చెప్తాను పైకి—మీనాక్షితో నువ్వు ప్రణయం అభినయించబోతే జరిగిన రసాభాసమంతా చంద్రమౌళి ముందు కడిగి పేస్తాను.'

సుందర్రావు గుండె గుభేలుమంది. ఇప్పుడు ఆ మీనాక్షే చంద్రమౌళి భార్య అని రామ్మూర్తికి తెలిసి అంటున్నాడో తెలీక అంటున్నాడో సుందర్రావుకి బోధపడకపోయింది. అందులో రామ్మూర్తి గనకా దుర్బుద్ధి పుట్టాలే గాని అనుకున్నంత చేసి తీరగల సమర్థుడు!

అవిశ్రాంతర సంఘర్షణలో ఉన్న దనిపించింది తన పరిస్థితి సుందర్రావుకి. ఎదురుగా కూర్చున్న బావ మరిది తన కళ్ళకి యమదూతలా కనిపిస్తున్నాడు.

ఒకవిధంగా ఆలోచిస్తే చంద్రయ్యని ఇంటికి వెళ్ళకపోవటంకూడా తప్పే రమ్మని మరీమరీ ఆహ్వానించాడు తన గొడవలేవీ అతనికి తెలిసినట్లు లేవు వెళ్ళకపోవటమే అనుమానాలకు దారి తీయవచ్చు వసలు! అంతకంటె బలీయమైన విషయం—మీనాక్షిని చూడాలని అతని హృదయం ఆరాటపడుతోంది—ఇంకా! ద్వేషం అనురాగానికి ప్రతిరూపమే అన్న సత్యం తెలుసుకోలేని అమాయకుడైన సుందర్రావుకి ఇలాంటి కోర్కె ఎందుకు కలుగుతోందో అర్థం గాకపోయింది!

అర్ధరిచ్చిన మహాలక్ష్మి మాట, కూర్చున్న చోటులు మాటా మరిచి చాలరోజుల వెనక్కి దొర్లుకుపోయినై వాళ్ళ ఊహలు.

'నీ జీవితమంతా ఒం పెద్ద తెల్ల మతాబాల దీపావళిరా, బావా!' అన్నాడు రామ్మూర్తి విరగబడి నవ్వుతూ

నిజంగా అంతే నేమో అనిపించింది సుందర్రావుకి!

పూర్వంనుంచీ కూడా అంతే!—

క్షణంసేపు కుదురుగా కూర్చుని పుస్తకం తెరిచిన పాపాన పోకుండానే పియ్యే మొదటి సంవత్సరమంతా గడిచిపోయిందని విచారించిననాటి సుందర్రావంత బుద్ధిమంతుడు మరొకడుండి ఉండడు బడి, ఇల్లు—తప్పితే వేరే వ్యాపృత్తి పెట్టుకుంటే మాట దక్కదు సుమా—అని ఒకటికి పదిసార్లు బుద్ధికి బుద్ధి చెప్పాడు కాలేజీనుంచి ఇంటికి రావటమే తడవుగా రెండు మెతుకులు గొంతులో వేసుకుని మేడమీది తన గదిలో చేరి తలుపులు బిడాయించేవాడు తరవాత చదివేవాడో లేదో కాని, పుస్తకం మాత్రం చేతి కంటుకుపోయేది!

తన చదువు సవ్యంగా సాగటానికి సుందర్రావు ఇంకా ఆలోచించిన ముఖ్యమైన మార్పులో ఒకటి— తన భార్య సరస్వతిని పుట్టింటికి పంపటం! కబురు తొందరగా అందించేసరికి 'ఇది మరీ బాగుంది! మీ చదువుకి నే నడ్డమా ఏమిటి? ఉడుకు ఉక్రోశం కుంకుమం పూసిన వదినట. అట్లా ఉంటే మీ వరస ఇంకోళ్ళ అమ్మాయిగారికి చదువు అంటుపట్టదు.

నవ్వ ఎక్కడాలు ఇదీను!—అనుకున్నాడు సుందర్రావు. ఆరాటం అయ్యిందని తను పడుతున్న బాధ గుర్తించదేం? 'అ! నువ్విక్కడుండటం నా చదువుకి అడ్డమే' అన్నాడు సుందర్రావు చేతనైనంత కోపంగా.

''సరే ఐతే, ఇంకనుంచీ ఈ మేడపైకి రాంగి మాత్రే ఒట్టు! ఏం చదివి వెళ్ళబెడతారో అదీ చూస్తాను'' అంటూ కోపంగా చూచింది భర్తవైపు

తరతరాలుగా పురుషుల్ని పాలకుల్ని చేసుకుంటూ వచ్చిన స్త్రీజాతి బలమేదో ఆ చూపుల్లో ఉన్నట్లనిపించింది సుందర్రావుకి

'ఏమైనా నువ్విక్కడ ఉండటానికి వీల్లేదు!' అన్నాడు మొండిగా

''ఏమైనా నే నిక్కడినుంచి కదలటానికి అంత కంటె వీల్లేదు!'' అంది మరింత మొండిగా

భార్యకు తనంటే భయభక్తులు లేవందుకు విచారించాడు సుందర్రావు!

ఇంతలో నౌకర్లు సుశీలకూడా తయారైంది అక్కడ! వదిన—మరదల్లిద్దరూ కూడారంటే ఇక ను వాళ్ళను పట్టుకోవటమే కాదు ఎంత వద్దనుకుంటున్నా తను హాస్యగాడై తీరేవాడు!

ఆడవాళ్ళకు సహజమైన నవ్వు, చిన్నెలన్నీ చేర్చి విషయమంతా సరస్వతి చెప్పగా విని, '' మరి కాదా ఏమిటి? వదినే! నువ్వక్కడికి రాకపూర్వం అన్నయ్య చదువు ఎంత గొప్పగా ఉండేదని? నీ మూలాన అన్నయ్యప్పుడిలా అయిపోయాడు కాని, పూర్వం వాడు చదువులో విధతే! ''

వదినా—మరదల్లిద్దరూ విరగబడి నవ్వటం మొదలుపెట్టారు

''బాగా చెప్పావు! అసలు మా బంగారం మంచి దైతే '' నవ్వుతో సరస్వతి వాక్యం పూర్తిచేయలేక పోయింది.

సుందర్రావుకి పట్టరాని కోపం వచ్చింది తను చెయ్యగలిగింది లేదు—అక్కడినుంచి కదిల్తో యాడు! అక్కడ ఉండటమల్లా మరింత నవ్వుల పాలు కావటమే. తను విద్యార్థుల్లో ఎప్పుడూ కొరికిలేదు,

ఎప్పుడు గట్టెక్కింది తిథి వార, నక్షత్రాలతో సహా బైటికి పోదగదూ!

సుశీలకు చాలా గర్వం బలిసింది అనుకున్నాడు సుందర్రావు. అది స్కూల్ ఫైనల్ సవ్యంగా పరీక్ష అవటంవల్ల వచ్చిన ప్రమాదమిది అనికూడా అనుకున్నాడు! నిన్నగాక మొన్న ఇంటర్మీడియెట్‌లో చేరిందో లేదో ఎమ్మేడిగ్రీ పుచ్చుకోబోతున్నట్టుంది దాని ఉబలాటం!

సుందర్రావు ఇంటికి వచ్చేసరికి ఇల్లంతా చాలా నిశ్శబ్దంగా వుంది. సరస్వతి, సుశీల ఇద్దరిలోనూ పూర్వపు నవ్వులాట ధోరణేమీ లేదు. తన కోపాన్ని వాళ్లు కొంతవరకైనా సాధించారని సంతృప్తిపొందాడు సుందర్రావు.

తదేకదీక్షగా విద్యావ్యాసంగం రెండురోజుల పాటు జరిగింది.

మళ్ళీ మూడో నాడు పూర్వపు కేరింతాలతో ఇల్లంతా దద్దరిల్లిపోతోంది. గది తలుపులు ఎంత బిగించినా సుందర్రావుకి చిత్తైకాగ్రత కుదరటంలేదు. పుస్తకాలతో హోరాహోరీగా పోరాడుతోంది అతని మనస్సు.

''అన్నయ్యా! అన్నయ్యా!!'' సుశీల దెబ్బలకి తలుపు పగిలిపోతుందేమో ననుకున్నాడు.

దఢాల్న తలుపుతీసి, 'ఏమిటే? అంత కొంప మునిగిపోయినట్టు తలుపు బాదుతున్నావ్?' కొట్టినంత కోపంలో అన్నాడు సుందర్రావు.

'డిక్షనరీ కావాలి. అస్తమానం నీ దగ్గిర పెట్టుక్కూచుంటే ఎలా? మాకుమాత్రం అవసరముండదా?'

'అహా! నిఘంటువుల అవసరం మీకు కాక పోతే మాకా? మాకేముంది నానా కాలం చదువులు!' అని, ఈ ఎత్తిపొడుపుమాటలు, 'ఇంతోటి తట్టు బుర్ర ఇంటర్మీడియెట్‌కే ఇంత హడావిడి చేస్తోంది ముందున్నై మాపాట్లు! అసలు దీన్ని స్కూల్ ఫైనల్ పరీక్ష చేసినవాడెవడో కాని ఆ దుర్మార్గుడు మా ప్రాణాలు నిలువునా తీశాడు!'

ఇంతలో ఒక అపరిచిత స్త్రీ కంఠం అవతలి నుంచి 'సుశీలా! రావోయ్! ఒక్కమాటకి అర్థం తెలీక పోతే మునిగిపోయింది లేదు.' అంటూ వినవచ్చింది.

సుందర్రావు గొంతు తడి ఆరిపోయింది! ఒక్క ఉదుటని తెప్పరిల్లి డిక్షనరీకోసం వెతకటం ప్రారంభించాడు. గదిలో ఎక్కడా లేదు.

వసారాలోకి వచ్చాడు.

మీనాక్షి కూర్చుని ఉంది.

ఇద్దరూ ఒక లిప్తపాటు తొట్రుపాటు పడ్డారు, తమకు తెలియకుండానే.

సుందర్రావు వెంటనే చూపు మరల్చుకున్నాడు. మళ్ళీ ఒకసారి మీనాక్షిని చూడాలనుకున్నాడు. కాని చూడలేకపోయాడు. తికమకపడుతూ బిగ్గిగా ఏదో గాలించటం మొదలుపెట్టాడు, డిక్షనరీకోసం! తన్నుతాను సంబాళించుకుని, ఈ అర్థంలేని తన పనులను చూచి ఆ అమ్మాయి లోలోపల నవ్వుకుంటూ ఉండివుంటుం దనుకున్నాడు. ఎలాగో అక్కడి నుంచి బైటపడ్డాడు.

తన గదిలోకి వచ్చి కూర్చున్న తరవాతకూడా ఒళ్లు చిన్నగా ఒణుకుతున్నది. తన కెందుకిలా ఉందో అర్థంగాకపోయింది సుందర్రావుకి, స్త్రీతో పరిచయం లేనివాడుగాదే తను!

ఆరోజుల్లో చదువుమీద ధ్యాసపోలేదు సుందర్రావుకి. నరాలు పట్టు తప్పి పనిచేస్తున్నై. మీనాక్షి బొమ్మనే చిత్రించుకుంటోంది అతని మనస్సు — ఆ బొమ్మ చాలా అస్పష్టంగా పోయినట్టుంది. మీనాక్షిని మరోసారి బాగా చూచివుంటే బాగుండే దనుకున్నాడు సుందర్రావు.

మరునాడు మీనాక్షి కాలేజీలో కనిపించింది. తను, సుశీల క్లాసు వదిలిపెట్టగానే వాళ్లు వెయిటింగ్ రూములోకి వెళుతున్నారు.

సుందర్రావు మనసుదీర తేరిపార చూచాడు. మీనాక్షేమీ కన్ను చెదిరేటంత అందగత్తె కాదనుకున్నాడు. చాలా నిరాడంబరంగా వుంది. కాని, వయసుని మించిన వర్చస్సేదో ఆ అమ్మాయిలో దాగి ఉన్నట్టనుకున్నాడు సుందర్రావు.

ఆరోజుల్లా సుందర్రావు పరాకుగా వుంటున్నాడు. పరిసరాల్ని మరిచి అతని మనసు మీనాక్షినే చిత్రించుకుంటోంది. ఆనాడు తను సుశీలని చేసిన ఎద్దేవా తన్ని తనకు అన్వయించుకుంటుందేమోనని బాధపడ్డాడు.

సరస్వతి గదిలో ప్రవేశించటంతో అతని ఊహ లన్నీ చెల్లాచెదరైపోయాయి. భార్యమీద పట్టరాని కోపమొచ్చింది.

రెండురోజుల తరవాత సుశీలతో పాటు మీనాక్షి ఇంటికి వచ్చింది. మేధావు లిద్దరూ చేరి $S = UT + \frac{1}{2}(AT)2$ అనే ప్రాబ్లం సాల్వ్ చెయ్యటానికి పూనుకున్నారు. అవాళ్ళే మాష్టరు చెప్పిన పాఠమూ, అచ్చుపుస్తకమూ రెండూ కూడా వాళ్ళకేమీ సహాయకారులు కాకపోయాయి.

మీనాక్షి వద్దంటున్నా సుశీల అన్నయ్యని పిల్చింది. అతను జ్ఞాపకమున్న ప్రాబ్లం అడిగినందుకు తన అదృష్టానికి తనే సంతోషిస్తూ తన తెలివితేటలు సాధ్యమైనంతవరకు కొల్లలయ్యేట్టు ఆ ప్రాబ్లం సాల్వ్ చేశాడు.

తరవాత వీలు కల్పించుకుని కాలేజీ విషయాలు మాట్లాడాడు కొంతసేపు. మధ్య మధ్య మీనాక్షిని గమనిస్తూనే ఉన్నాడు. కాని, మీనాక్షి ముఖం ఏ భావాలనీ వ్యక్తంచెయ్యటం లేదు! తను ఇవతలకు వచ్చిన తరువాత పూర్వపు హడావిడిలో వాళ్లిద్దరూ మాట్లాడుకుంటున్నారు. మీనాక్షి తనముందు సిగ్గుపడి ఉంటుందనుకున్నాడు సుందర్రావు.

ఈ సంఘటన జరుగుతున్నంతసేపు సరస్వతి ఏదో పని కల్పించుకుని వచ్చిపోతూ తనవైపు కొర చూపులు చూస్తూ తెలివిపోని హైరానా పడటం సుందర్రావు గమనిస్తూనే ఉన్నాడు.

సరస్వతి గదిలో ప్రవేశించి 'అమ్మాయిల చొరవ తప్పితే అసలు చొరవలేదు అబ్బాయిగారికి! నిజమే, నేను పుట్టింటికి వెళ్ళక ఇక్కడెందుకీ పాపకంలో పుస్తకాలూ!' అంది అటు తిరిగి.

సుందర్రావుకి పట్టరాని కోపమొచ్చింది. స్త్రీ హృదయం ఎంత పరిమితం అనుకున్నాడు! దానితో పాటు తన భావాలు హద్దులు లేకుండా విస్తరించటం మొదలుపెట్టేసై. ఇలాటప్పుడు తను తప్పు చేస్తే ఏమి?—అనుకున్నాడు తప్పెరగని సుందర్రావు!

మీనాక్షిలాటి విద్యాగంధం తన భార్యకు లేకపోవటమే దీనికంతకూ కారణం. పెళ్ళి నందగినిమించిన అందం ఉండొచ్చుగాక! దానికితోడు నాగరిక లక్షణాలన్నీ అలవర్చుకుంది సరస్వతి—కేశపు చంపులపొంపులన్నీ ఊరివాళ్ళ కళ్ళు బైర్లెట్టు విచిత్రమైన బ్లౌజు తొడుగుతుంది. చీర లోపలి పరికిణీ ఎదుటి వాడికన్ను చెదిరేటట్లుంగా కలనేతలతో అలంకరించుకుంటుంది. కాని, సరస్వతి సౌందర్యార్చన అంత వరకే—హైహీల్సుజోళ్లు వేసుకునేవాళ్లనీ లిప్‌స్టిక్ రాసుకునే వాళ్ళనీ చూచి పల్లెదనపు ముమ్మత్వంతో వెక్కిరిస్తుంది కూడాను. ఈ నమ్రత, ఈ సోకులు మినహాయిస్తే పాటజోని కంచుకాగడాలు పెట్టి గాలించినా అక్షరమ్ముక్క కనిపించదే!

మీనాక్షిని తల్చుకున్నకొద్దీ సరస్వతిలో అన్నీ లోపాలుగానే కనిపిస్తున్నవి! కేవలం తనలో ఉన్న పసత్వంతోనిప్ప ఇన్నాళ్ళైనా ఆమెతో ఎలా కాపరం చెయ్యగలిగానని ఆశ్చర్యపోవటం మొదలుపెట్టాడు!

ప్రేమ—దామయ్య ఇచ్చిన కట్నం, సరస్వతి బాహ్యసౌందర్యం తనలో కలిగే తాత్కాలిక ఉద్రేకానికి సరస్వతివల్ల తను పొందే ఉపశమనం—వీటి మాయలోపడి ఈనాటికి అర్థమే గ్రహించలేకపోయాననుకున్నాడు. ఈ ప్రేమవాదంతో, మీనాక్షివైపు తన ఊహలు పొంగటంలో తప్పేమాత్రమూ లేదని అంతరాత్మ సుప్రీంకోర్టులో వాదించుకుని సుందర్రావు దావా గెల్చుకున్నాడు కూడా!

మీనాక్షి ఎదురైనప్పుడల్లా తనలో వచ్చిన ఈ మార్పు వ్యక్తం చెయ్యటానికి ప్రయత్నించాడు.

ఒకనాడు సుందర్రావు మేడమీద తన గదికి కిటికీముందు నిలబడి వీథిలోకి చూస్తున్నాడు. ఆలోచనా రహితంగా ఎదురుగుండా ఉన్న ఇంట్లో ఎవరో కాపురానికి ప్రవేశిస్తున్నారు. మీనాక్షివాళ్లు ఆ ఇంట్లో ఉందామనుకుంటున్నారని సుశీల చెప్పటం జ్ఞాపకం వచ్చింది సుందర్రావుకి. ఇంతలో సుశీల, మీనాక్షి ఆ ఇంట్లోనుంచి బైటి గుమ్మంలోకి వచ్చారు. సుందర్రావు చాలాసేపుచూస్తూ నిలబడ్డాడు.

అప్పటినుంచి—ఆ ఇంటికీ, ఈ ఇంటికీ రాకపోకలు మరింత ఎక్కువైనై. మీనాక్షితో తన పరిచయం స్నేహంగా మారింది—సరస్వతి అసూయ ద్వేషంగా మారింది. ఈ మార్పుక్రమం ఎటునుంచి ఎలా సుందర్రావు గ్రహించలేదు ఆ తొందరలో.

ఉన్నట్టుండి, మీనాక్షి ఈ ఇంటికిరావటం మానేసింది. కాలేజీలో కనిపించటం తప్ప మీనాక్షి బైట కనిపించటమే లేదు.

ఈ మార్పుకి కారణం తన ప్రవర్తనపై ఆమెకు కలిగిన వైముఖ్యమేనని బాధపడ్డాడు సుందర్రావు! కాని, నిజం తెలిస్తే బాగుండునని ఆరాటపడ్డాడు కూడా

మీనాక్షికి, సుశీలకి కూడా జోస్తీ తగ్గిపోయినట్లుంది. అంత ప్రాణస్నేహం, ఇంత బద్ధవైరంగా ఎందుకు మారిందో వాళ్ళిద్దరికీ తప్ప బ్రహ్మకుకూడా తెలీదు—సుశీలని అడిగినా చెప్పదనిపించింది సుందర్రావుకి!

ఐనా, ఒకనాడు ధైర్యంచేసి 'మీనాక్షితో పచ్చి కొట్టేశావేమిటి?' అన్నాడు పరిహాసం పాటున ఔత్సుక్యం కప్పిపుచ్చుకుంటూ

''అంత శ్రద్ధగా అడిగావేలోయ్!' అని తర వారి నెమ్మదిగా 'ఆ అమ్మాయికో పిల్లాడు పుట్టి పోతాట్ట పెళ్ళికాకుండానే' అంది సుశీల మీనాక్షిమీద తన కసి తీర్చుకుంటున్నట్టు

సుందర్రావు తలమీద పిడుగుపడ్డట్టయింది ఒక క్షణానికిగాని తెప్పరిల్లలేకపోయాడు ఒకవేళ ఈ విషయం నిజమే ఐనా, ఇలా చెప్పేందుకు నాల్గేలి పూవ పట్టరాని అసహ్యం వేసింది సుశీల మీనాక్షితో మాట్లాడకపోవటానికి ఇదిమాత్రం కారణం గావనిపించింది మరేదో కారణంగావచ్చిన ఆ వైరంలో తన పగ సాధించటానికి మీనాక్షి ఈ రహస్యాన్ని సుశీల బట్టబయలు చేస్తోం దనుకున్నాడు సుందర్రావు

'ఇది నీ కెలా తెలుసు?' అన్నాడు

'వదినెకి రామ్మూర్తిగారు చెప్పారట్ట! ఈ అమ్మాయిది వాళ్ళ ఊరేట!' అంది సుశీల.

సుందర్రావు మరేమీ మాట్లాడలేకపోయాడు ఈ మాటల్లో నిజానిజాలు ఇప్పట్లో తేలటానికి వీలు లేనివి నాల్గెళ్ళి మాచివెళ్ళటానికి వచ్చిన ఆ పెద్ద మనిషి దాచివుంచమని ఆవిడ చెవిలో ఊదివెళ్లాడు కాబోలు!

కాలేజీలో కొంచెం వాకబుచెయ్యగా ఈ కథాసర్వం ఇంతవరకు తెలియకుండా ఉన్నది తన కొక్కడికేనని గ్రహించాడు సుందర్రావు. ఇంటి దగ్గిర అమ్మలక్కలకు ఈ శుభవార్త తన భార్యకి ఈ పాటికి ఎప్పుడో అందించేవుంటుందనికూడా అను కున్నాడు.

తనవాళ్లవల్ల మీనాక్షికి జరిగిన ఈ అన్యాయానికి తన సానుభూతి తెలియజెయ్యాలనుకున్నాడు! ఎలాగైనా మీనాక్షిని ఒకసారి కలుసుకోవాలనుకున్నాడు

ఒకనాటి సాయంత్రం వాళ్ల ఇంట్లోవాళ్లు ఎక్కడికో వెడుతున్నారు మీనాక్షి బండిలో ఎక్కలేదు ఇంట్లోనే ఉండి ఉంటుందనుకున్నాడు క్షణమాత్రంలో, ఒక్క అడుగులో ఆ ఇంట్లో ప్రవేశించాడు అంత ధైర్యం ఎలా వచ్చిందో తనకే తెలీదు

సుందర్రావు వచ్చిన అలికిడికి మీనాక్షి ముందు హాలులోకివచ్చి క్షణంమాత్రం తొట్రుపడి తేరుకుని 'కూర్చోండి' అంది తనుకూడా కూర్చుంటూ సుందర్రావు చాల ప్రమాదభరితమైన సంభాషణ సాగించటానికి వచ్చాడని పసికట్టినట్టు చాలా నిబ్బరంగా కూర్చుంది మీనాక్షి కాని, ఎంత దాచినా మనసులో పడుతున్న చికాకును ముఖం వ్యక్తం చేస్తూనేవుంది!

ఇక్కడికు బయలుదేరినప్పుడున్న చిత్తస్థైర్యం దిగజారిపోయింది సుందర్రావులో తను చెప్పాలను కున్న మాటలు చాలవరకు మరిచిపోవటం మొదలు పెట్టాడు

'నీకు చాలా అన్యాయం జరిగింది మీనాక్షీ!' అన్నాడు తడబడుతూ

కడుప్రాణంతో ఉన్న తనని పూర్తిగా హత్య చేసిపోవటానికి వచ్చాడు సుందర్రావు అనుకుంది మీనాక్షి! సరస్వతి, సుశీల ద్వేషభావాలతో తన హృదయాన్ని గాయపరుస్తే, సుందర్రావు సాంత్వన వచనాల పేరుతో తన వెన్నులో పొడవవచ్చాడు ఎవరికి కావాలి సానుభూతి—అనికూడా అనుకుంది మీనాక్షి!

'ఫరవాలేదు లెండి' అంది తను ఆట్టే బాధపడనట్టు

వితరణ కోల్పోయి ఉద్రేకంలో తను గడిపిన ఒక క్షణాన్ని పురస్కరించుకుని తెలిసినవాళ్లంతా ఇంతశ్రద్ధగా ఇంత ఆక్కసు వెళ్ళబోయాలా, ఇంత సానుభూతి చూపించాలా—అని మీనాక్షిలో ఒక పెద్ద తుపాను చెలరేగింది!

సుందర్రావు పడుతున్న తొట్రుపాటు గమనించి, అతనికి సురక్షితం చిక్కేందుకు వీలుగా

'ఇందులో అబద్ధమేమీ లేదు, అంతా నిజమే! అందు వల్ల ముందు తప్పు చేసింది నేను ' అంది తను చేసిన తప్పు ఇప్పుడు సుందర్రావు చెయ్యబోయే తప్పంత ఘోరమైనది కాదన్న ఆత్మవిశ్వాసాన్ని మరుగుపరుచుకుంటూ

నువ్వెంత పతితురాలవు కావు, మాబోటి దానివే—అని అభయ మివ్వగల ఆత్మీయత మీనాక్షి తన కిచ్చిన ట్లనిపించింది సుందర్రావుకి 'ఏనా, ఫరవాలేదు మీనాక్షీ' అని కొంచెం తటపటాయించి 'అభ్యంతరం లేకపోతే నీ కొక విషయం చెప్పాలను కుంటున్నాను' అన్నాడు

'అనుమాన మెందుకు చెప్పండి'

'మన మెక్కడికైనా పారిపోదాం వివాహం చేసుకుందాం నిన్ను పువ్వుల్లో పెట్టి పూజిస్తాను ' అవసరమైన మీనాక్షికి కావలసినంత గౌరవం కట్ట బెడతానన్నట్టు కవిత్వధోరణిలో చాలాసేపు మాట్లాడాడు సుందర్రావు

మీనాక్షి హృదయంలో ఒక అగ్నిపర్వతం పగిలినట్లయింది సరస్వతి, సుశీల మొదలైనవాళ్ళ నందరినీ మించిన క్షుద్రుడు సుందర్రావు అనుకుంది కపటసానుభూతులమాటున తాము మర్యాదస్తులమన్న గర్వం సుందర్రావులో ఎంత దాగుందో!—అను కుంది

కట్టుకున్న భార్యతో కాపురం చేస్తూ, నిన్నటి దాకా అదే స్వర్గమని మురిసిపోయినవాడు ఇవ్వాళ్ళ తనని లేవదీసుకుపోయి ఉద్ధరిస్తాడట!—తను తప్పు చేసి ఉండవచ్చునుగాని, ఇలాటి ఉద్ధరింపులు తనేమీ ఎరగదే! ఈ నీతిపరుడికి నీతి గరపట మెలా?

'ఎందుకొచ్చిందిలెండి ఇదొక గొడవ అవు తుంది మళ్ళీ' అంది మీనాక్షి చాలా లాలనగా

తన కోర్కెను అంత సౌమ్యంగా తీసుకునేసరికి సుందర్రావుకి చాలా ధైర్యం వచ్చింది 'భయంలేదు మీనాక్షీ! నువ్వు దగ్గిరుంటే నేను నరకంలో కూడా సుఖంగా ఉండగలను, నే నెవళ్ళనీ లెక్క చెయ్యను.'

ఈ కవిత్వ ధోరణికి మీనాక్షి చిరునవ్వు నవ్వింది. సుందర్రావు మురిసిపోయాడు!

'కన్న తల్లిని, తండ్రిని కాదనుకుని వస్తుంటి ఎందుకులెండి ' అంది గోముగా

'నా కేమీ విచారంలేదు మీనాక్షీ!' అన్నాడు సుందర్రావు!

''మీ భార్యను వదిలివేయాలని వస్తుంది!'' అలా చేయించటం తన కిష్టంలేనట్టు!

''సరస్వతంటే అసలు నాకు మొదటినుంచీ ఇష్టంలేదు, మీనాక్షీ!'' అన్నాడు—అబద్ధమాడు తున్నావని అంతరాత్మ నుచ్చినుచ్చి చెపుతూనే వున్నా!

'ఈ మీ ప్రవర్తనవల్ల మీ చెల్లెలికి వివాహం కాకపోవచ్చు!'

'అది నా కనవసరం' అన్నాడు సుందర్రావు నిస్సంకోచంగా

'నేనేనా మీ కవసరం?' అంది నవ్వుతూ

'ఔను! నన్ను నమ్ము మీనాక్షీ! ఏటికి ఎదు రీదుతాను!'

మీనాక్షి పక్కుమన్నది!

సుందర్రావు ఏటి కెదురీదాడు—చేతి కంది నన్ని నగలూ, నాణ్యాలూ సేకరించి మీనాక్షితో ఢిల్లీకిపోయే గ్రాండ్ ట్రంక్‌లో వస్తాడు రైలు ముందుకి సాగుతున్నకొద్దీ తను స్వర్గానికి ఎగబాకు తున్నట్లుంది

ఎంత ఆపుకుందామన్నా తెల్లవారుఝామున కునుకుపట్టింది తెల్లవారి నిద్రలేచి చూచేసరికి మీనాక్షి పక్కలేదు. తన కోటుజేబులో ఉత్తరం ఉంది—మీరు కట్టబెడదామనుకున్న గౌరవానికి నేను తగనిదానిని కాని, మీకు, మీవాళ్ళకి ఇంత గౌరవం ఉంచటంకూడా నాకు ఇష్టంలేదు. ఈపాటి మచ్చ మీ వంశానికి అవసరమనే మిమ్మల్ని ఈ పనికి ప్రోత్సహించాను—అని!

పెట్టె జాడకే డబ్బుమాట లేదు!

సుందర్రావు ఇల్లుచేరుకున్నాడు చివరికి—అప్రతిష్ఠమాత్రం మిగిలింది!

ఆనాటి మీనాక్షి ఈనాడు మళ్ళీ చంద్ర మౌళి భార్యగా మద్రాసులో ఎదురైంది! ఇంత గ్రంథం నడిచిననాడు సుందర్రావుకి చంద్రమౌళి

ఇంటికి దక్కటానికి వీలుగా ఉండంటే అక్కర్లే పడవలసిన పనిలేదు!

'చంద్రమౌళి భార్య మరెవరో కాదు. మీనాక్షిరా!' అన్నాడు సుందర్రావు, రామ్మూర్తితో, ఇనకటి గోడలన్నీ చంద్రమౌళి ముందు ఎత్తివద్దని ప్రాధేయపడుతున్నట్లు

ఇద్దరూ క్రిక్కిరిసిన బస్సెక్కి రోడ్డుదాటి పందుకులుకు తిరిగారు. 'అయినా, చంద్రమౌళి భార్య మీనాక్షేనని నీకెలా తెలుసురాబావా!' అన్నాడు రామ్మూర్తి

'నేను చూశానురా!' అన్నాడు సుందర్రావు

'ఎప్పుడు?'

'ఇప్పుడే!'

'మన మింకా అక్కడికి చేరనే లేదాయె — అప్పుడే ఎట్లా పసిగట్టావురా' అని ఒక క్షణం సుందర్రావు వైపు చూసి 'నీకే వాళ్లంటే ముందువచ్చి ఈవిషయం తెలిసి భయపడి పారిపోయినట్లు నా కెదురయ్యారా, ఏరాబావా!' అని రామ్మూర్తి విరగబడి నవ్వటం ప్రారంభించాడు

సుందర్రావు చెప్పిన సమాధానాన్ని రామ్మూర్తి నవ్వు మింగేసింది.

రామ్మూర్తి ఇంకా నవ్వుతున్నాడు

ఇతరులు కష్టాల్లో ఉంటే తను చూచి సంతోషించే విచిత్ర స్వభావం రామ్మూర్తిది అని మళ్లీ ఒక సారి అనుకున్నాడు సుందర్రావు

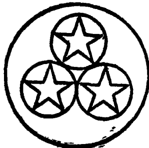
'క్రికెట్! నువ్వెరాబావా, గుండెలు తీసిన బంటువి!' అన్నాడు కుడమెచ్చుక్కరూ రామ్మూర్తి

సుందర్రావు ఆశ్చర్యాన్ని తల్చుకుంటూ, చంద్రమౌళిని అల్లంత దూరాన చూసిగానే — నవ్వుల మాటున ఇంతవరకు మనసులో మరుగుపడిపోయిన ఆ రహస్యం చంద్రమౌళి పాపం నీటిబుడగలాగ పేలిపోతున్నట్లనిపించింది రామ్మూర్తికి ఒక పెద్ద బరువు దించినట్లయింది వాడి మనస్సుకి! — బావమరిది చెవి కొరికాడు, 'చంద్రమౌళి మీనాక్షి వివాహం చేసుకోకుండనే భార్యాభర్తలుగా వ్యవహరించారు' అని

ఇంత రహస్యం వాళ్లిద్దరిముందు వెలవలసివచ్చే సరికి కళవిళపడ్డాడు సుందర్రావు 'ఇది నీకెలా తెలుసురా?' అందా మనుకున్నాడు కాని, ఇంతలో రహస్యంగానైనా ఈ ప్రశ్న వెయ్యటానికి వీలులేనంత దగ్గరకు వచ్చేశారు చంద్రమౌళి, మీనాక్షి

విశేష మేమంటే — అన్ని విషయాలు తెలిసి కూడా అందరిని నవుబాటుపాలు చేసింది రామ్మూర్తే నని మీనాక్షి తనపై పనిపట్టేసాన్నదన్న విషయం వింటుకు బెనుకున్న గుండెలు తీసిన బంటు, రామ్మూర్తికి తెలీదు!

అతన్నెలా సత్కరించిందో వాళ్లు వైటికొస్తేకాని వైటపడదు కూడాను!

విజ్ఞాన శాస్త్రపరిశోధన సమీక్ష

★

శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావు

రెండవ ప్రపంచ మహాసంగ్రామంలో విజ్ఞాన ప్రగతికి క్రొత్త ఒత్తిడి కలిగింది. ప్రతి దేశము విధ్వంసక సామర్థ్యాన్ని ఎక్కువ చేసికోడానికి, ప్రయాణసాధనాల వేగం హెచ్చించడానికి శత్రుమారణాస్త్రాల వాతపడ్డ స్వదేశీయులకు మంచి చికిత్స చేయడానికి అహమహమికతో ప్రయత్నాలు చేయ ప్రారంభించేయి. వస్తుతత్వ పరిశీలనాదక్షులు, విజ్ఞానులు కేవల జ్ఞానార్జనకోసం ఒకవంక శ్రమిస్తునే ఉన్నారు. ముఖ్యోపయుక్తులై సాగుతూన్న విజ్ఞాన ప్రవంతిలో కొన్ని ఘట్టాలను వీక్షిద్దాము.

విజ్ఞాన పురోగమనంలో విచిత్రమైన ఘట్టాలు అనేకం తారసిల్లుతాయి. ఉచితజ్ఞానాన్ని ఆధారంగా చేసికొని విజ్ఞానమార్గాన్ని, కొంతవరకు, విజ్ఞాని ఊహిస్తాడు. సామాన్యంగా ఆ మార్గాన్నే విజ్ఞానం సాగిపోతుంది. కాని, విజ్ఞాని ఊహించని మార్గాలను సైతం, అప్పుడప్పుడు, విజ్ఞానం అనుగమించడం అరుదు కాదు. దానికి తార్కాణంగా అత్యల్పతాపక్రమాలలో ద్రవ్యం యొక్క ప్రవర్తనను పేర్కొనవచ్చును.

ఏ పదార్థమైనా ఘనం గానో, ద్రవం గానో, వాయువుగానో ఉండగలదు. సామాన్యంగా ఈ మూడింట ఏ స్థితిలో నుంటుందో నిర్ణయించేది తాపక్రమము, ఒత్తిడి. సామాన్యతాపక్రమంవద్ద ద్రవంగా నున్న నీరు సెంటిగ్రేడ్ మానంపై సున్నడిగ్రీల వద్ద ఘనీభవించి గట్టిగాను, నూరు డిగ్రీలవద్ద భాష్పమై ఆవిరిరూపంలోను ఉంటుంది. గాలికూడా చల్లారినకొద్దీ ద్రవంగాను ఘనంగాను మారుతుంది. ఘనద్రవాల సందర్భంలో ఒత్తిడికి ప్రసక్తి లేదు. అయితే, పదార్థాన్ని వేడిచేసినంత సులభంగా చల్లార్చడానికి అవకాశం లేకపోవడంచేత, అల్పతాపక్రమాల వద్ద పదార్థం ఎట్టి లక్షణాలను ప్రదర్శిస్తుందో తెలిసికొనడానికి చాలకాలం పట్టింది.

వస్తువులనెంతైనా వేడి చేయవచ్చును కాని, వాటిని చల్లార్చడానికి పరిమితి ఉందని సులభంగా గ్రహింపగలం. ఏమంటే, వస్తువందలి అణువులు ఎల్లప్పుడూ స్పందిస్తూ చలనంలోనుంటాయి. చలనం వల్ల వాటికి ప్రాప్తించిన గతిజశక్తియే తాపక్రమంగా వ్యక్తమౌతుంది. వస్తువును చల్లార్చినప్పుడు అణువుల స్పందం మందగించి, వాటి గతిజశక్తి తగ్గుతుంది. అణువులన్నీ నిశ్చలంగానుండే అవస్థకంటె వాటి గతిజశక్తిని తగ్గించలేముకదా! అనగా, అణుచలనం శూన్యమైనంతవరకే పదార్థాన్ని చల్లార్చవచ్చును. ఆ స్థితిలో దాని తాపక్రమం శూన్యమౌతుంది. దానికే "పరమశూన్య తాపక్రమం" అన్నారు. అది సున్నడిగ్రీల సెంటిగ్రేడ్ కంటె 273 డిగ్రీలు తక్కువ. అంతకంటె తక్కువ తాపక్రమం జగత్తులో నుండదు. పరమశూన్యం వద్ద వస్తువులో నున్న అణువులన్నీ స్తంభించిపోతాయి.

ఒక వస్తువును చల్లార్చినకొద్దీ దాని తాపక్రమం తగ్గుతుంది. దానితోపాటు అందలి అణువులు దగ్గర దగ్గరగా కుదించబడి వాటి మధ్యనున్న దూరం తగ్గుతూ ఉంటుంది. సున్నడిగ్రీలకంటె 198 డిగ్రీలు తక్కువగా గాలిని చల్లారిస్తే అది ద్రవరూపం ధరిస్తుంది. ద్రవించిన వాయువు నీలంగా నీటివలె ఉంటుంది. ద్రవవాయుబిందువులు నేలమీద పడినప్పుడు టప్పుటప్పున దుముకుతూ, చూస్తుండగానే అవి హరించిపోతాయి.

పచ్చిమిరపకాయలు, పచ్చిద్రాక్షపళ్లు, కమలాపండు తొనలు మొదలైన మెత్తటి వస్తువులను ద్రవవాయువులో పడవేసి పైకి తీస్తే అవి ఎంతో గట్టిపడతాయి. అట్టి పచ్చిమిరపకాయను సుత్తితో కొట్టినప్పుడు, లోహాన్ని కొట్టినట్లు ఖాంగ్ ఖాంగ్ మని శబ్దమౌతుంది. ద్రవవాయువులో నుంచి తీసిన దూది

పింజను అగ్గిపుల్లతో ముట్టిస్తే ఒక్కసారి భగ్గుమండి పోతుంటుంది. రవ్వంతైనా నుసి ఏర్పడదు.

లోహాలలో విద్యుత్తు ప్రవహించినప్పుడు దానికి కొంత నిరోధం కలుగుతుంది. ఆ నిరోధం [resistance] లోహాల తాపక్రమంతో తగ్గుతుందని, పరమశూన్య తాపక్రమంవద్ద నిరోధం కూడా శూన్యమౌతుందని అనుకొనేవారు. కాని, అత్యల్ప తాపక్రమాలను కలిగించగల విధానాలు తెలిసిన తరువాత పరమ శూన్యానికి పూర్వమే విద్యున్నిరోధం పూర్తిగా నశిస్తుందని కనుగొన్నారు. అత్యల్ప తాపక్రమం వద్దనున్న ఒక వలయంలో విద్యుత్ ప్రవాహాన్ని పంపినప్పుడు అది అనవరతంగా ప్రవహిస్తూనే ఉంటుంది.

అత్యల్ప తాపక్రమాలవద్ద ద్రవాల ప్రవర్తనం కూడా ఊహాతీతంగానే ఉంటుంది. హీలియం అను వాయువు ద్రవీభవించడమే కష్టం. పరమశూన్యతాపక్రమానికి నాలుగు డిగ్రీలపైన అది ద్రవీభవిస్తుంది, ఒక్క డిగ్రీపైన ఘనీభవిస్తుంది. అయినప్పటికి పరమశూన్యానికి 2.19 డిగ్రీలవద్ద ద్రవంగానున్న హీలియం యొక్క లక్షణాలలో మార్పు కలుగుతుంది. అంతకన్నా ఎక్కువ తాపక్రమంవద్దనున్న ద్రవానికి అంతకంటె తక్కువ తాపక్రమం వద్దనున్న ద్రవానికి వ్యత్యాసముంది. అందుచేతనే రెండవ ద్రవాన్ని "హీలియం రెండు" అన్నారు. ఈ హీలియం రెండు చాలా విచిత్రంగా ప్రవర్తిస్తుంది. దానినొక పాత్రలో పోసి, ఖాళీ గాజుగ్లాసు నొకటి దానిలో సగానికి ముంచి ఉంచగా, కొంతసేపటికి గాజు గ్లాసులో సగం భాగం హీలియంద్రవంలో నిండి ఉంటుంది. అప్పుడా గ్లాసును ద్రవంలోనుండి పైకెత్తి పట్టుకొంటే, గ్లాసులో నున్న హీలియంద్రవం చుక్క చుక్కలుగా కారి, గ్లాసు ఖాళీ అవుతుంది. ఈ సంఘటనలో మొదట గ్లాసు గోడలపై కెగప్రాకి పాత్రలోనుండి గ్లాసులో హీలియం ప్రవేశించింది, తరువాత గ్లాసు లోపలిభాగం నుండి పైకెగప్రాకి పైకి వచ్చింది. గ్లాసులోనున్న చీమలు గోడలపై కెగప్రాకి పైకివచ్చినట్లే, ఈ హీలియం రెండు కూడా ప్రవర్తిస్తుంది. దీనిని ప్రయోగం రుజువు చేసింది. అంటే ఆ ద్రవప్రవాహానికి ఎట్టి నిరోధం లేదు. అందుచేత ఆ స్థితిని 'శాల్గకస్థితి' అన్నారు. సామాన్యమైన ఘనద్రవవాయు స్థితులకు భిన్నమైనది శాల్గకస్థితి.

వైద్యవిజ్ఞానం చేస్తున్న మానవసేవ దినదినాభివృద్ధి చెందుతూంది. ఏడెనిమిదేండ్ల క్రింద తొలిసారి రోగుల కమృతప్రాయంగా "పెనిసిల్లిన్" అను మందు లభించింది. అది సర్వరోగనివారిణి అన్నారు. సూక్ష్మక్రిములచే కలుగు వ్యాధులకేమి, సెప్టిక్ అవస్థలకేమి, అంటువ్యాధులకేమి, సుఖవ్యాధులకేమి, ఇట్టి అనేక వ్యాధులకు దానిని దివ్యౌషధంగా భావించేరు. ఈ పెనిసిల్లిన్ బూజు పదార్థం వంటిది. పెనిసిల్లిన్ విషయమై ప్రచారమైన తరువాత అట్టి మందు లింకేమైనా లభ్యమౌతాయేమో అని విజ్ఞానులు తీవ్రంగా అన్వేషణ ప్రారంభించేరు. తత్ఫలితంగా "స్ట్రెప్టోమైసిన్" సిద్ధించింది. కొన్ని రకాల క్షయ రోగాలలో అది అమోఘంగా పని చేస్తుంది.

డాక్టర్ బర్క్‌హోల్డర్ అను విజ్ఞాని చేసిన కృషి వల్ల 1947వ సంవత్సరంలో "క్లోరోమైసిటిన్" లభ్యమైంది. అది అనేక విధాలైన సూక్ష్మక్రిములను నాశనము చేయుటమే కాక, టైఫాయిడ్ జ్వరంతో బాధపడుతూన్న ఎలుకలను రక్షించినట్లు ప్రయోగాలవల్ల విశదమయింది. అంతేకాక, అనేక వికారాల చే బాధపడు జీవులకు కూడా రక్షణ నిచ్చినట్లు రుజువయింది. దానితో వైద్యలోకంలో సంచలనం బయలుదేరింది. అయితే, వికారాలను నాశనం చేసే ఈ మందుయొక్క ప్రాముఖ్యాన్ని గుర్తించడానికై, అంటువ్యాధుల గురించి కొన్ని ముఖ్య విషయాలను తెలిసికోవాలి.

అంటువ్యాధులలో స్థూలంగా రెండు జాతులున్నాయి. అంటువ్యాధిని కలిగించే సూక్ష్మక్రిమి కూటాలు జీవుల శరీరంలో ప్రవేశించి అందలి రసాలలో పెరిగి, వృద్ధిచెంది, విషద్రవాలను తయారుచేసి విడుస్తాయి. ముక్కులోను గొంతుకలోనుగల శ్లేష్మంలోనో, ప్రేగులందలి ద్రవాలలోనో, రక్తప్రవాహంలోనో అవి నివాస మేర్పరచుకొంటాయి. కాని, జీవకణాలలోనికి మాత్రం చొరపడవు. జీవకణాలకు వెలుపలనే ఉండి, అవి తయారుచేసే రసాయనిక ద్రవాలతోనే జీవకణాలకు అపాయం కలిగిస్తాయి. టైఫాయిడ్, నిమోనియా, డిఫ్తీరియా మొదలైనవి ఈ జాతికి చెందిన అంటువ్యాధులు.

రెండవజాతికి చెందిన అంటువ్యాధి కారకాలు వికారాలు(*Viruses*) అతిచిన్న కణాలలోనే నివసించి వాటి నిత్యజీవితానికి అంతరాయం కలిగిస్తాయి. అవి కలిగించే వ్యాధులు జలుబు, శిశుపక్షవాతం, మశూచి మొదలైనవి అందుచేత, వికారాలను నాశనం చేయడానికై ఔషధప్రయోగం చేస్తే, వికారాల కాశ్రయమిచ్చిన జీవకణాలకే భంగం కలుగవచ్చును కాబట్టి సూక్ష్మజీవులను నాశనం చేయకలిగినంత సులభంగా వికారాలను మట్టిపెట్టే అవకాశం లేకపోయింది ఇంతవరకు మహోపయోగంగానున్న సల్ఫామందులు పెనిసిల్లిన్, స్ట్రెప్టొమైసిన్ మొదలైన మందులు జీవకణాలకు వెలుపలనుండి శరీరంలో సంచరిస్తున్న సూక్ష్మక్రిములపై పనిచేయ కలిగినవే కాని, వికారాల నెదుర్కొనేవి కావు అందుచేత, వికారాలను నాశనం చేయగల "క్లోరొమైసిటిన్" అను మందును కనుగొన్నారను తొలివార్త కొంత సంచలనాన్ని కలిగించిందంటే ఆశ్చర్యం లేదు

పార్కి డేవిస్ కంపెనీలో పనిచేస్తున్న రసాయనశాస్త్రజ్ఞులీమందును శుద్ధిచేసి, రసాయనిక రచనను కనుగొనడానికై ప్రయత్నించేరు అదృష్టవశాత్తు ఆ మోల్డు సులభంగా పెరుగుతుందని, దానిలోనున్న క్లోరొమైసిటిన్ని సులభంగానే ఇచ్చివేస్తుందని కూడా వారు కనుగొన్నారు అంతేకాక, అది సాపేక్షంగా సులభమైన సేంద్రియ రసాయనిక పదార్థమని, కృత్రిమ పద్ధతులలో బాహుళ్యంగా దానిని తయారుచేయవచ్చునని తెలిసింది

దాని సమర్థతను శోధించే అవకాశాలు కూడా వెంటనే లభించేయి మలయాదేశంలో "స్క్రబ్ టైఫస్" అనే జాడ్యం తీవ్రంగా వ్యాపించింది దాని వల్ల నూటికి సుమారు పదహారుమంది మరణించేవారు ఒక రబ్బరుఎస్టేటులో ఈ వ్యాధి విలయతాండవం చేస్తున్నప్పుడు ఒక పౌను క్లోరొమైసిటిన్ వైద్యులు మలయా చేరుకొని రోగులపై దానిని ప్రయోగించేరు ఈ మందు పుచ్చుకున్న ఒక్కరోజులోనే చాలా మంది కోలుకొన్నారు ఈ మందు పుచ్చుకొన్న వలనే రోగులు ప్రమాదస్థితిని దాటిపోయేరు

సూక్ష్మక్రిములవల్ల కలిగే టైఫాయిడ్ జ్వరంలో కూడా క్లోరొమైసిటిన్ అద్భుతంగా పనిచేస్తున్నట్లు కొందరు వైద్యులు కనుగొన్నారు దీనిని నోటితోనే సేవించవచ్చును ఇంజక్షన్ మూలంగా పుచ్చుకో నక్కరలేదు. అయినప్పటికి, శరీరంలో ప్రవేశించిన వెంటనే పనిచేయ ప్రారంభిస్తుంది దీనివల్ల దుర్గుణాలు అంతగా లేవు

సల్ఫా, సల్ఫోడ్ మందులలో కొన్ని రకాలు ఈ మన్య పాడుకలోనికి వచ్చేయి వాటిలో కొన్ని యూరోలుకోసిన్, లోడిలోన్, ఏసిటేట్, ప్రోమిన్ వీటిలో ప్రోమిన్ ముఖ్యంగా కుష్ఠరోగానికి తుజాకు బాగా పనిచేస్తుంది

జ్వరాలలో మలేరియా జ్వరం చాలా మొండిది క్వైనైన్‌కి పూర్తిగా లొంగదు దానికి 'పాలుడ్రిన్' అనే మందు క్రొత్తగా కనిపెట్టబడింది మలేరియా క్రిమిని నిర్మూలించేశక్తి దీనికున్నట్లు ప్రయోగాలు నిర్ణయించేయి క్వైనైన్ వాడడాని కవకాశంలేని గర్భిణీస్త్రీలవంటివారి విషయంలో పాలుడ్రిన్ నిరపాయంగా వాడవచ్చును 'క్వినో-పేమక్విన్' అనేది కూడా ఇటువంటి మందే

పరమాణువుని భిన్నంచేయడానికై చేసిన ప్రయత్నాలు కొన్ని కృత్రిమమైన రేడియో ధార్మిక పదార్థాలను ఉత్పత్తిచేసేయి అవి స్వల్పకాలంలో విదళనం చెంది సామాన్యపదార్థాలుగా మారుతాయి ఆ సంఘటన వైద్యంలో మిక్కిలి ఉపయోగకరంగా నుంది కొన్నికొన్ని పదార్థాలు శరీరంలో ప్రవేశించినతరువాత ఏ మార్గాన్ని ప్రయాణం చేస్తాయో తెలిసి కొనవడంవల్ల వైద్యంలో ఎంతో లాభముంది కాని, పదార్థగమనాన్ని తెలిసికొనే అవకాశం లేకపోయింది రేడియో ధార్మిక ఐసోటోపులు లభించిన తరువాత ఈ మార్గాన్వేషణం సులభసాధ్యమయింది ఉదాహరణకు శరీరంలో అయొడిన్ ఏవిధంగా శోషింపబడుతుందో కనుగొందామనుకున్న వైద్యుడు, ప్రత్యేకంగా తయారుచేసిన రేడియో ధార్మికపు అయొడిన్‌ను మొట్టమొదట ఆహారంలోకలిపి ఇస్తాడు ఆ అయొడిన్ పరమాణువులు క్రమంగా విచ్ఛిన్నమై గామా కిరణాలను ప్రసరిస్తాయి గైగర్-ముల్లర్ కౌంటర్ వంటి సున్నితమైన ఉపకరణంతో గామా కిరణాలను పసిగడుతూ, శరీరంలో అయొడిన్ ఏ మార్గాన్ని పయనిస్తుందో సులభంగా కనిపెట్టగలరు.

కృత్రిమంగా తయారుచేసిన ఇట్టి రేడియో

ధార్మికపదార్థాలను ట్రేసర్ పదార్థాలంటారు. వైద్యంలో మనుముందివి ముఖ్యమైనపాత్రను వహిస్తాయనడానికి సందేహం లేదు.

వాయువేగాన్నే కాక శబ్దవేగాన్ని మించిన వేగంతో ప్రయాణం చేయడానికి విజ్ఞానులు చేస్తున్న ప్రయత్నాలు విజయవంతంగా సాగుతున్నాయి. ఈ మధ్యనే ఇంగ్లండునుంచి మన దేశానికి సుమారు 470 మైళ్ళ వేగంతో ప్రయాణంచేసిన 'కామెట్' విమానం 14 గంటలలో సురక్షితంగా గమ్యస్థానం చేరుకొంది. శబ్దంయొక్క వేగం గంటకు సుమారు 730 మైళ్లు. సుమారు వెయ్యిమైళ్ళ వేగంతో వైమానికులు ఆకాశయానం చేసినట్లు విశ్వసనీయమైన వార్తలు ప్రకటింపబడ్డాయి. అంటే, శబ్దవేగాన్ని మించిన వేగంతో ప్రయాణం సాధ్యమైనట్లు స్పష్టమే.

గంటకు వెయ్యిమైళ్ళవేగం సాధ్యమైనప్పుడు రెండువేలమైళ్ళ వేగం సాధ్యంకాకపోదు. కొన్ని రాకెట్లు విపరీతవేగాలతో ఆకాశంలో దూసికొనిపోయినట్లు తెలియవచ్చింది. అయితే, గంటకు రెండువేలమైళ్ళ వేగమే సాధ్యమైననాడు మన భావాలలో కొన్ని ఏవిధంగా మారుతాయో విచారించవలసి ఉంటుంది.

కాలవాహినిలో ముందుకు సాగిపోవడమే కాని వెనుకకు ప్రయాణం చెయ్యడం దుస్సాధ్యమని, దురూహ్యమని విజ్ఞానులు భావిస్తున్నారు. కాని, దానిని కూడా మానవుడు సాధిస్తాడా అనిపిస్తుంది. ఏమంటే, విమానయానంవల్ల కాలంలో తిరోగమించే అవకాశమున్నట్లు స్ఫురిస్తుంది.

ఈ సమయంలో ఇక్కడ శుక్రవారం రాత్రి సుమారు ఎనిమిదిగంటలయింది. ఇదే సమయమందు లండన్‌లో మధ్యాహ్నం రెండున్నరగంటలౌతుంది. ఏమంటే, మనకు పశ్చిమంగానున్న దేశాలలో ప్రతి డిగ్రీ రేఖాంశ దూరంలోనున్నవి నాలుగు నిమిషాల కాలంలో వెనుకపడతాయి. ఇది భూభ్రమణంవల్ల సంభవిస్తుంది. మనదేశానికి, మనకు పశ్చిమంగానున్న లండన్‌కు రేఖాంశాలలోగల భేదం 81 డిగ్రీలు. అందుచేత లండన్‌లో కాలం మన కాలంకంటె 5½ గంటలు వెనుకనుంటుంది. అందుచేత, అచ్చటి స్థానికకాలం ప్రకారం ఇప్పుడు మధ్యాహ్నం రెండున్నర గంట అవుతుంది. ఈ క్షణమందే బయలుదేరి, గంటకు రెండువేలమైళ్ళ వేగంతో గమించగల విమానంమీద ప్రయాణంచేసి మూడుగంటలకాలంలో లండన్ చేరుకొన్నామనుకొంటే, లండన్ చేరుకొనేసరికి అచ్చటి స్థానికకాలప్రమాణానుగుణ్యంగా 5½ గంటలవుతుంది. దీని పర్యవసానమేమంటే, 1951 వ సంవత్సరం అక్టోబరు ఇరవైఆరవతేదీ శుక్రవారం రాత్రి ఎనిమిదిగంటలకు ఇండియాలో బయలుదేరి విమానంపై ప్రయాణంచేసినవారు, అనాటి సాయంకాలం అయిదున్నరగంటలకు లండన్ చేరుకొంటారు. సూర్యాస్తమయమైన తరువాత రెండుగంటలకు బయలుదేరి, అస్తమించిన సూర్యుని వెన్నాడి, దాటి, సూర్యునికంటె ముందుగా లండన్ చేరుకొనడమంటే కాలంలో తిరోగమించినట్లే కదూ? ఈ విధంగా, అత్యధికవేగాలతో ప్రయాణంచేయగల అవకాశాలను కల్పిస్తున్న విజ్ఞానం కాలవాహినిలో వెనుకకు ప్రయాణం చేయిస్తుందేమో!

విజ్ఞానానికి బహువిధ ప్రయోజనముందని గ్రహించాలి. ఏ దృష్టితో పరిశోధనను ప్రారంభించినప్పటికి, విజ్ఞాని సంపాదించిన జ్ఞానాన్ని జనోపయోగానికై వినియోగించడానికే ఎక్కువగా ప్రయత్నిస్తున్నారు. బట్లర్ శాస్త్రజ్ఞుడు చెప్పినట్లు "ప్రకృతిని ఎక్కువగా అర్థంచేసికొంటూన్నకొద్దీ దానిని శాసించగల అవకాశాలుకూడా సహజంగా ఎక్కువౌతున్నాయన్నది సత్యమే. కాని, ఈ విశేష జ్ఞానార్జనకు మానవుని పురికొల్పుతున్నది జ్ఞానాన్ని వృద్ధిచేసికొందామన్న సదాశయమే కాని వినియుక్త విజ్ఞానంవల్ల లాభంపొందుదామన్న ఆశమాత్రము కాదు. అజ్ఞానాంధకారాన్ని జ్ఞానరశ్మిచే భేదించాలని, అభివ్యక్తంగానున్న అభావోదధిలో క్రమాన్ని, అర్థాన్ని కనిపెట్టాలని ఆదిమ మానవునికి కాంక్ష జనించింది. ఆ కాంక్షయే, నాగరికతయొక్క వివిధ ఆవిర్భావాలైన భాషకు, తత్త్వానికి, వేదాంతానికి, కళకు, వాఙ్మయానికి దారితీసింది" అందుకే, క్రమబద్ధమై నిర్మాణాత్మకమైన విజ్ఞాన పురోగమనమే సర్వదా వాంఛనీయము.

(విజయవాడ ఆలిండియా రేడియో సౌజన్యంతో)

కలగూరగంప

భారతీయ సంస్కృతి

"సమ్" ఉపసర్గగా "డు కృఞ్ కరణే" అను ధాతువునుండి ఉత్పన్నమైన కృదంత రూపము సంస్కృతి "సంస్క్రియతే అనయా ఇతి సంస్కృతిః" దీనిచే సంస్కరింపబడును అని దీనికి అర్థం

నేడు ప్రధాని మొదలు పారావారీణులూ అందరూ సంస్కృతి, సంస్కృతి అని చాల తేలికగా యీ పదమును వాడుతున్నారు కాని దీని యర్థం గ్రహించికానీ, దీని పుట్టుపూర్వోత్తరాలు గానీ గుర్తించి వాడుతున్నవారెందరో ?

భారతీయ సంస్కృతిని సర్వతోముఖంగా అభివృద్ధిని పొందించి జాతికి చైతన్యంగూర్చిన కాలం అతి పురాతనం ఆర్షయుగంనుంచీ భారతీయ సంస్కృతి స్వయంసంపూర్ణమై, జాతికి నైతిక నూతనతా, తేజస్సూ, శాంతి, సామరస్యం కలిగించి సాంఘిక జీవితానికి మార్గం చూపే ఉంది వాల్మీకి చేతిలో భారతీయసంస్కృతి చైతన్యవంతమైన సుందరమూర్తిని దాల్చి, అయోధ్యలో అంతఃపుర కాంతలతో, దశరథుని నిండుకొలువులో, మంథర కారుకూతలలో, రాజ్యంకోసం లక్ష్మణుడు చదివిన వారసత్వపు పద్యాల్లో స్వేచ్ఛావిహారం చేసి, అరణ్యకుల జీవితంతో చెలిమి సంపాదించి హనుమంతుని చేత పంపాసరస్తీరంలో, ఋశ్యమూక సుందర కందరాల్లో తపస్సు చేయించింది దాని ఫలం రాముని ధనుర్విద్యా ప్రదర్శనంలో ప్రతిబింబించి సుగ్రీవునికి కిష్కింధారాజ్య పట్టాభిషేకం చేసింది వాలి శీలహానికపుడ, అతనికి శ్రీరామునకును, తారకును జరిగిన వాదోపవాదాలలో పరసీమనందింది అదే ఆధారముగా హనుమంతునకు మంత్రిపదవి నిచ్చింది.

అప్పటికి భారతీయ సంస్కృతికి సంపూర్ణ యౌవనంతోపాటు సహజమైన సౌందర్యసిద్ధి కలిగింది దాని సారమ్యతే రావణుని అంతఃపురం, పానశాల, అశోకవనం—

నైతికదృష్టిలో రాముని ఆదర్శపురుషునిగా చిత్రించిన ప్రధాన సూత్రసంస్కృతి రాజనీతిజ్ఞత తోడుగా విభీషణ పట్టాభిషేకంలో స్వచ్ఛందంగా ప్రవహించి రావణుడు శరణంటే ఆయోధ్య ఇస్తాననిపిస్తుంది రాముని చేత దానినే వివరించాడు వేమన "చంపదగినయట్టి శత్రువు తనచేతచిక్కెనేని కీడు చేయరాదు, పొసగ మేలుచేసి పొమ్మనుటే చాలు" అని గురువాక్యం వేదవాక్యం, పితృశాసనం దైవశాసనం, సవతులేని సోదరప్రేమ, రాజ్య పరాఙ్ముఖత, శరణాగతసంరక్షణ, భూతదయ, శత్రుసంహారదీక్ష, పనిలోపట్టుదల, లోకకళ్యాణం కోసం తన కష్టసుఖాలు గణింపకపోవడం రాముపాత్ర ద్వారా వాల్మీకి చేతిలో పరకోటి నధిరోహించింది కాకపోతే అది సలక్షణమైన కావ్యమే కాదు అందు భారతీయ సంస్కృతికి స్థానమే లేదు వాల్మీకి లోకదృష్టి కలవాడే కాడు రాముడు విదితాత్ముడే కాడు

సారస్వతసృష్టిని బట్టే భారతీయ కవులు పెట్టిన దే సంస్కృతి భిక్ష. సంస్కృతి అంటే యేమిటో గ్రహించాలంటే భారతీయ వాఙ్మయాన్ని తత్వదృష్టితో పరిశీలించాలి అంతే గాని ఉపన్యాసాల్లో రామనామం లాగు సంస్కృతిసంస్కృతి అని జపిస్తే ఫలం లేదు

మన కవులు సామాన్య కవితా రచనలో ప్రపంచాన్ని ఏ ఖండంవారూ చేయలేని మహత్కృత్యం చేసి విడిచిపెట్టేరు. వాల్మీకి చూపిన సంస్కృతి నాధారంగా ఉపాసించి కాళిదాసు మహాకవులూ గురు

భుతో సమాను డనిపించుకొన్నాడు. ప్రార్థనా రూపంగా రఘువంశం ఆరంభించి జగజ్జననీ జనకులను వాగర్థములతో పోల్చి చెప్పెడు

"వాగర్థా వివ సంపృక్తౌ వాగర్థ ప్రతిపత్తయే
జగతః పితరౌ వందే పార్వతీ పరమేశ్వరౌ" అని

ప్రయోజనం లేని పనిని కొంత సోమరియైనా ఆరంభించడు. మూర్ఖవంశపు రాజులచరిత్ర తాను రచించ నారంభించి అందుకు కావలసిన పరికరం వాక్కు, అర్థమూ అంటాడు. పరిశుద్ధమైన వాక్కు రచయిత ప్రయోజనమును సాధిస్తూ లక్ష్యమును ప్రజాసమూహానికి సులభంగా అందిస్తుంది దానికే మనస్సులో ఉంచుకొని తెలుగులో ఆదికవి నన్నయ కావ్యాను విశ్వశ్రేయమునకే అనీ, దోషరహితములూ, సంస్కృతియుక్తములూ అయిన వాగర్థాలే కావ్యమనీ "విశ్వశ్రేయః కావ్యం| తదదోషౌ పరిష్కృతౌ చ వాగర్థౌ" అంటాడు పాత్రల ననుసరించి అవస్థాభేదముతో రసమును పోషించడమే వాక్కుయొక్క పరమార్థం దీనికే "సా వాక్ యా రసవృత్తిః" అన్నాడు ప్రథమాచార్యుడ

ఈ విధంగా పవిత్రమైన వాక్కును ఉపాసించి వశము చేసుకొంటే దానితో అర్థం దానంతట అదే కైవసమవుతుందని ఆ రెంటికీ ఎడబాటు లేదని "వాగర్థావివ సంపృక్తౌ" అన్నాడు కవిసమ్రాట్టు

ఈ వాగర్థములు సాంఘికంగా ప్రపంచానికి తల్లిదండ్రులని కవికులపతి ఉద్దేశం వాక్కు ఎంత నిర్మలమైతే ఆ వ్యక్తి ప్రవృత్తి అంత నిర్మల మన్నమాట వాక్కుబట్టే వ్యక్తికిగల గౌరవాగౌరవాలు. దీనికే తెలుగులో ఒక చిన్న సామెత ఉంది "తల విలువ నోరు చెప్తుంది" అని వ్యక్తియందున్న గొప్పతనం, కుంటరితనం, సభ్యత, అసభ్యత తెలియజేసేది వాక్కు "ఈయూరు మంచిదేనా?" అని ఒక బాటసారి పాలికేరలో కనపడిన అమ్మని అడిగితే "నాయనా! నీ నోరు మంచిదేనా!" అని ఆమె జవాబుగా ప్రశ్నించింది దీని తత్వం పాఠకులు గ్రహిస్తారు.

వాక్కునుగూర్చి తిక్కయజ్వ "పలుకు ప్రల్లదనము" అని చల్లగా వేదంలాగు ఉద్ఘాటించాడు ఈ మహాకవుల తాం వాగర్థావివ సంపృక్తౌ అనకుండా భారతీయసంస్కృతిని తెలిసికొన్నవారూ కారు, తెలిసినవారూ కారు ప్రతి భారతీయుడూ వాగర్థావివ అనే రఘువంశ ప్రారంభ శ్లోకంలో కాళిదాసు వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యంలో ఎంత మహోత్కృష్ట ధర్మాన్ని బోధించి ఎంత ఉత్తమసంస్కృతిని ప్రపంచానికి ప్రకటించాడో తెలిసికోవలసి ఉంది

స్వాతంత్ర్యంలో వ్యక్తిగతంగా వాక్స్వాతంత్ర్యం ఎంతో ప్రధానం దానిని స్వేచ్ఛావాహిగా కాక సాంఘికంగా, సామరస్యంకోసం వినియోగించాలని కవిసార్వభౌముని శాసనం. వాక్కు శీలమును కాపాడే మహాశక్తి బుద్ధిని వికసింపజేసే సుగుణపు సాంఘికంగా గౌరవం కలిగించేది వాక్కు జీవితానికి పవిత్రతనిచ్చేది వాక్కు వాక్కు దైవశక్తి పరోక్షంగా ఉండి మానవజీవితాన్ని బహుముఖాల పరిశీలిస్తూ, మానావమానాలనూ, గౌరవాగౌరవ లనూ కలిగించడంలో ప్రధానాధారపాత్రను వహించేది వాక్కే కనుకనే వాక్కుకొక దేవతగా భారతీయులు "బ్రాహ్మి" అన్నారు పరతత్త్వానికి కీలపాటలు పాడాలన్నా, మేలుకొలుపులు పాడాలన్నా వాక్స్వాతంత్ర్యం కలిగి ఉండాలి పవిత్రమైన, నిస్సందిగ్ధమైన, పరిష్కృతమైన వాక్శుద్ధి సర్వకార్యాలూ ఫలించే విధానం చూపించి మానవుణ్ణి మానవుణ్ణిగా చేస్తుంది వాగ్రూపమైన సంస్కృతి పాఠంతో కాళిదాసమహాకవి ఖండాంతరాల్లో కూడా తన ప్రతిభకు నీరాజనా లందుకొన్నాడు ఆతని పరమోపాసనాఫలితమే వాగర్థావివ సంపృక్తౌ"

మన దృష్టిలో ఎంతో తేలికగా కనిపిస్తున్న సుమతీశతకం వాక్కున కెంత ప్రాధాన్య మిచ్చిందో విద్యావంతులకు తెల్లమే "ఎప్పటికెయ్యది ప్రస్తుత మప్పటి కా మాటలాడి అన్యుల మనముల్ నొప్పింపక తానొవ్వక తప్పించుక తిరుగువాడె ధన్యుడు సుమతీ!"

భారతజాతికి ఆధ్యాత్మికదృష్టి పరమావధి దానికి ఆస్తికత్వం అంగరక్ష అందుకనే వాక్కును "శబ్దబ్రహ్మమయి" అన్నారు తాత్వికులు అన్ని మంత్రాలకూ వాక్కు మాతృస్వరూపం నిరవధికమైన ఆనంద బ్రహ్మతత్త్వమును ప్రతిపాదించే ఓంకారమే ప్రణవము అదే శబ్దబ్రహ్మమయి అన్నమాట

ఈ విధంగా వాక్కును విశ్వజనీనమైన సంస్కృతితో ఉపాసించి అందున్న విలువను సాధించవలె నంటాడు కవిచక్రవర్తి

పవిత్రమైన వాక్కును ఆధారంగా తీసికొని ఆరంభించాడు రఘువంశరచన అందులో కాళిదాసు చూపిన సంస్కృతి ఐహికంగా ఆముష్మికంగా కూడా ప్రకృతిని ప్రబోధించింది తా నెంత సముద్ధుడైనా మానవుడు వచోవిధేయుడై ఉండటం అవసరం వాక్కునకు విధేయుడైయున్నప్పుడే ప్రపంచానికి తాను బోధకుడగలడు ఈ వినయ విధేయతల కెంత ప్రాధాన్య మిచ్చాడో మన కవికులపతి పరిశీలించండి.

కాళిదాసుభారతి యెన్ని శీర్షికలతో వివ
రించాలంటే అల్పజ్ఞుడనైన నా తరంకాదు. పుంభావ
సరస్వతియైన కాళిదాసు తన రచనలనుంచి అందరి
పండితులు ఆశ్చర్యపోయినట్లు తన ప్రయత్నం ఉందం
టాడు. "ప్రాంశులభ్యే ఫలే లోభా దుద్బాహురివ
వామనః" ఎంత ప్రయత్నించినా మానవునకు లోభం
విచారమునూ, లోపమునే సాధించి పెట్టుతుంది
గాని కార్యమును కొనసాగించదు. కారణం? తన
తలకు తగనిపని చేయడానికి పూనుకోవడమే. విను
తృప్తి కాళిదాసు చేతకాని బ్రహ్మాణమానం పండితా
ఉతే కాదు. తన సమగ్ర కీర్తి ప్రతిబింబమైన రఘు
వంశానికి పునర్నవ్యతేవట్లు రచించిన కవిసామ్రాట్టు
కాని అతినంగా సంస్కృతికి బోధించవమే ఆదే పర
మార్థం. ఇది యే సంస్కృతి అవుతుందో పాఠక
సోదరులే నిర్ణయిస్తారు

లోకానికి కావ్యం చమత్కృతితో కాంత
వలె యుక్తాయుక్త బోధ కావించాలంటారు ఆలం
కారికులు. "కావ్యం—కాంతా సమ్మితతయా ఉప
దేశయుజే" అని వారి ఉద్బోధన. ఈ విషయాలన్నీ
కాళిదాసరచనలలో మూర్తీభవించి సాంఘికంగా
రాజకీయంగా భారతజాతికి ఉత్తమసంస్కృతిని
సాధించి యిచ్చేయి

శ్రీ యామిజాల పద్మనాభస్వామి

గన్నేరు—పేరంటం

డిసెంబర్ '51 భారతిలో శ్రీకోట సుందర రామ
శర్మగారు వ్రాసిన వ్యాస శీర్షిక ఇది.—ఆ
వ్యాసమే దీనికీకూడా మాతృక కావడంవలన అప్పేరే
దీనికి పెట్టి దానితో దీన్ని కలిపి వేస్తున్నాను.—రచ
యిత అందులో పేరంటము, గన్నేరు, చిత్త, ఎం
అనే నాలుగు పదాలను గ్రహించి, అవి ప్రాకృత
భవాలుగా నిరూపించారు. ఈ సంస్కృత ప్రాకృత
సమస్య తెలుగుకు కేవలం విషయంగా అమరిపో
యింది. తెలుగు తత్సమమునే వాదన దారిన అది
ఉంటే, ద్రావిడ భాషా జన్యమునే వాదన పుట్టి,
పెరిగి, వేళ్ళూని, సర్వత్రా వ్యాపించి, రాణించింది.
అయినా ఈనాడూ సంస్కృత ప్రాకృత సంబంధి
తెలుగు అనేవారున్నారు. అంటే అది ఆశ్చర్యకర
వృత్తాంతంకాదు. ఎవరి ఉద్దేశ్యాలు వారివి. మార్పు
కోవలసిన అగత్యమూ, అవసరమూ ఈ విజ్ఞాన ప్రపం
చాలలో ఎందుకు?—కాగా విషయ విమర్శనా
తత్త్వం, వాదనా పరిశోధకమూ, చిన్న వాళ్ళకు
ఉండవలసింది నేరం కాదేమో! ఈ వాదనలూ విమర్శ
నలూ సత్యాలుగా గ్రహించాలని నా ఉద్దేశం కాదు—
నేనేదో నా ఊహ చెప్తాను. అంటే అది పూర్తిగా
ఒప్పు అని మీరందరూ అంగీకరించవలెనా?
అందరూ ఏక మనస్కులై ప్రవర్తించేరా? ఈ ప్రపం
చంలో రాదు. అట్లా వచ్చినా అది సుందరమూ
కాదు—కాగా ఈనాటి ఏ వాదనలూ, విమర్శనాత్
మకమైన కొంత కాలక్షేపం కోరకూ, మరికొంత
విషయ ప్రదర్శనకూ! సహృదయత కలవాళ్ళకు
అంతా మంచిగానే కనపడుతుంది—ఏదో ఉత్సుక
తతో, సాహసంగా గంతులు వేస్తున్న నా కలంలో
మెలుకువ లేమైనా ఉంటే అనుగ్రహించి చేసుకుని
ఆశీర్వదించండి! లేకపోతే, ఈ ఉత్సాహాన్ని
అపార్థం చేసుకోరని ఆశిస్తున్నాను.

నాకుమాత్రం ఈ నాలుగు శబ్దాలనూ దేశ్యా
లంటే బాగుంటుందని పిస్తున్నది—ప్రతిపదానికీ
మూలాన్వేషణ కావ్యాపం మంచిదే! అది దొరికే
వరకూ సరే, దొరకకపోతే సారూప్యంకల ఏదో
విషయానికి ముడిపెట్టి తృప్తి పడడమూ సహజమే!
—కాని పలువురిలో ఉన్న ప్రసిద్ధ సిద్ధాంతానికీ,
సత్యానికీ, దూరంగా పోయి అతికష్టమైన కొత్త
సిద్ధాంతాలు స్థాపిస్తే అందరూ ఆమోదించ లేరేమో!
అదయినా సహజ భావానికి భిన్నమైత్యం కనిపిస్తూ
ఉంటే, దానిని చూసికి, చూచి నిరాకరించి
దూరంగాపోయి శ్రమపడడం అనవసరమని ఎంచటం
అసహజం కాదు.

పేరంట మనే శబ్దాన్ని మొదట విమర్శిం
చారు వ్యాసకర్త. ఆయన దృక్కులలో, ఇది
"పర్యంతి" శబ్దభవమైన 'పజ్జంతో' నుంచి జన్మను
పొందినది—'పేరంటకు' అనే దాని అర్థాన్ని
"వివాహాది శుభ కార్యములు వచ్చినప్పుడు ముత్తయిదు
వులు చుట్టు పొరుగు ముత్తయిదువులను రమ్మని పిలు
చుట!" అనీ, "ముత్తయిదువులు వచ్చి చేయు తత్సం
బంధమైన కార్య" మనీన్నీ, నిర్వచించారు—
చుట్టుపక్కలనుండి ముత్తైదువులు వస్తున్నారు
కాబట్టి ఆ 'చుట్టుపక్క' లే ప్రధానత గణించి,
'పర్యంతము' నుండి 'పేరంటము' వచ్చినదని అనడం
ఆయన ఉద్దేశ్యం. ఇట్లా ఇది ప్రాకృతభవం—ఇక
దీన్ని నిఘంటువులు పేర్కొన్న దేశ్యమనే
సత్యాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని విమర్శిద్దాము.

పేరంటమునకు 'పేరటము,' అనే రూపం
ఉన్నది. దీనిమీదనుంచే వచ్చి పుణ్యస్త్రీకి స్థిరపడి
పోయిన "పేరటాలు, పేరంటాలు" అనే రూపాలూ
ఉన్నవి!—పేరంటమనగానే, ఒక స్త్రీ, ఆవిడ
చేతులో, తళతళ మెరిసే వెండి కుంకుమ భరిణా మన
కన్నులకు కట్టినట్లు ఎదురుగా ప్రత్యక్షమవుతుంది

కేవలం "ఇరుగు పొరుగువారు మన యింటికిరావలె," అని ఇచ్చింది, బొట్టుపెట్టకుండా పంపిస్తే, అది 'పేరంటము కాదే'మో!—లేదా మగవారిని మగవారు పిలిచే పిలుపుకూడా పేరంటమనిపించుకోదు—కాబట్టి ఈ పదంలో ప్రముఖంగా నిలచి గర్వపడే వస్తువు 'కుంకుమ'—దానిని కలిగిన భాగ్యవతి పేరంటాలయి పోవడంకూడా దీని ప్రాబల్యాన్ని బట్టే అనిపిస్తుంది—కాగా శర్మగారు చెప్పిన 'పర్యంతి' శబ్దాన్నే మూలంగా అంగీకరించి చట్టయితే, "నిలయ పర్యంతిమా, గ్రామ పర్యంతమా?" అనే ప్రశ్న రాక తప్పదు—అదీకాక ఈ పర్యంతంనుంచి రావలసి వచ్చిన 'పేరంటాలు' పదానికి చుట్టుపక్కల నుంచి వచ్చే ఏస్త్రీ అయినా అర్హురాలు కాక తప్పదు!—మరి దీనిని ఒప్పుకోవడం ఎట్లా?—

కాగా దీనికి ద్రావిడ భాషలలో మూలం లేదా ఉన్నదా, అనేది ప్రశ్న!—"పేరంటము" అనే పదంకాని, దానికి పోలే మరొక పదంకాని, సరిగ్గా అదే అర్థాన్నిగ్గా తమిళాది ద్రావిడ భాషలలో లేకపోవడం సత్యమే!—అంతమాత్రాన ఒక భాషయొక్క పుట్టుకను సంశయించ నవసరించి, ఒకేపదం, అదే అర్థంలో సోదర భాషలన్నిటిలోనూ ఉండాలి అన్న నియమమెక్కడా లేదు!—కొన్ని పదాలు ఒకభాషలో క్రియలుగా వ్యవహృతాలు అవుతూవచ్చి, మరొకభాషలో అసలే కనిపించవు లేదా ఏ అస్పష్ట నామరూపాలుగానో మాటునపడి అస్తినాస్తి భావాన్ని చాటుతూ ఉంటవి—దీనికి తార్కాణంగా ద్రావిడధాతువు 'ఉణ్' అనేదాన్ని చూద్దాం దీనికి 'తిను' అని అర్థం అయితే ఈరూపంతో పోలగలరూపం అదే అర్థంలో తెలుగులో లేదు కాని తమిళ కన్నడ, తుళు భాషలలో ఉన్నది—దీనినిబట్టి 'ఉణ్' అనే రూపం తెలుగుకు అసహజము అనే తీర్మానానికి మనం వచ్చేలోపల, దటుక్కున కొన్ని నామరూపాలు మెఱుపు కొట్టినట్టుగా ప్రత్యక్షంకాక తప్పవు వాటిని పైపైన పరిశీలిస్తే ఈ ధాతువునుండి వచ్చిన వనే విషయం చప్పున తట్టదు దానికి శాస్త్రసూక్ష్మత అవసరం పరిశీలనలో!—ఆ ధాతువునుంచి పుట్టిన రూపాలే "ఉండ్రాళ్లు, ఉగ్గు" మొదలైనవి—ఉణ్—రాళ్ళు—అని విభజించి "తిండి, గుండ్రనివి" అని అర్థం చెప్పుకోవచ్చును. అట్లాగే చిన్న పిల్లల తిండి 'ఉగ్గు' ఇదంతా చెప్పడంలో నా ఉద్దేశ్యం, కేవలం అదేరూపం ఇతర భాషలలో లేకపోయినంత మాత్రాన త్వరపడి దాని జన్మను అవ్యవధార్యం చెయ్యరాదని! పేరంటము పదంలేక పోయినా, ఇతర భాషలలో, అర్థంతో ఉన్న మూలాలు మాత్రం ఉన్నవని మనం గమనించవచ్చు

చూడండి, 'పేర్' అనేది తమిళంలో ఉన్న ఉన్న ధాతువు తమిళం ద్రావిడభాష లన్నిటిలో మొదట సాహిత్య స్థితికి వచ్చిన కారణంవల్లా, దానికి సంస్కృతాది ఇతర భాషల సంపర్కం చాలా స్వల్పం అవడంవల్లా మూలద్రావిడ ధాతువులకూ, తమిళంలో ఉన్న ధాతువులకూ మార్పులు చాలా కొద్ది అని మనం గ్రహించవచ్చు—అదీకాక మూల ద్రావిడ స్వరూపం కేవలం ఊహామీద ఆధారపడి ఉన్నది కాబట్టి తమిళధాతువులనే తీసుకుని మన చర్చను సాగించడం సమంజసమని పిస్తున్నది నాకు

ఇంతకూ ఈ 'పేర్' కు సంబంధించి చాలా రూపాలున్నవి

పేర్—నామము.

పెరియ—పెద్ద

పెరిదు—పెద్దది.

పెరుమై—పెద్దతనము—దీనినిబట్టి పెద్దతనమునీ, 'పేర'నీ పేరుపుట్టే మనుష్యుడినీ అర్థాలు న్నవి "రెండుపేర్"—అంటే ఇద్దరు మనుష్యులని అర్థం వస్తూఉంటుంది ఈ 'పేర్' అనేది సమాసాల్లో కలిపి వాడడంకూడా కద్దు—ఉదా—పేర్ పి లక్కమ్—పేరోలగము—అనగా పెద్దసభ అని అర్థం—ఇటువంటి సమాసాలలో వచ్చిన 'పేరు'కు పెద్ద లేక గొప్ప అనే అర్థము రూఢమైపోయింది—దీనివిషయం ఇట్లా ఉంచుదాం

'ఆటు' అనే మరొక ధాతువును చూస్తే దానికి "కదులు, ఊగు" అనే అర్థాలున్నవి ఆ ధాతువుతో సమానంగా తెలుగులోనికి వచ్చిన రూపం 'ఆడు,' దాని నామం తమిళంలో 'ఆట్టం' అనీ తెలుగులో 'ఆట' అనీ! 'ఆట్టం'లో చరిపోయే 'ఆటుకు' అనే రూపం తెలుగులో విడిగా ప్రయోగంలో లేకపోయినా సంయుక్త పదాల్లో కనపడుతూ ఉంటుంది ఉదాహరణకు

త— తె—

కోలాట్టమ్—కోలాటము

పోరాట్టమ్—పోరాటము—అనే రూపాలను చూపించవచ్చు—వీటితో సమానంగా రాదగిన 'పేరాట్టమ్' అనేరూపం తమిళంలో ఏకారణం వల్లనో కనిపించకపోయినా, అటువంటి రూపం ఏర్పడడంలో అసమంజసత ఏమీలేదు—కొన్ని భాషలలోనే ఉండి సామ్యరూపాలు మిగిలిన వాటిలో జారిపోవడంకూడా కద్దని చెప్పుకున్నాం—దీన్నిబట్టి, తెలుగులో పై నిర్మాణం ప్రకారం పేరటము, పేరంటము అనే రూపాలు ఏర్పడిన వంటే విప్రతిపత్తి ఏమీలేదు దీని అర్థం ఏమిటి అని చర్చిస్తే "ఒక గుంపు మనుష్యులు ఒక స్థలం

నుండి మరొక స్థలానికి కదిలే కదలిక" అని తేలుతుంది. అటువంటి కదలికకు కారణమైన 'పేలంపు' చివరకు 'పేరంటము'గా స్థిరపడి, ఆ పేలంపుకు చిహ్నమైన కుంకుమకు ప్రాముఖ్యం కలిగింది!—దానికుంకుమ పేరంటాలు అనే పదనిర్మితికూడా కలిగిందనటంలో అసంభవంలేదు అదీకాక, "పేరంటము" కే పదం పాలిన పడగానే, పచ్చపచ్చగా ఒంటినిండా నగలు పెట్టుకుని, మెడకు గంధపుపూతా, కాళ్ళకి పసుపుపూతా మెఱుస్తూ, పట్టుచీరెల పరపర శబ్దాలతో కొంగుల్లో అటూ ఇటూ గునగున తిరిగే ముత్తైదువులను చూస్తే, ఆ 'అట్టం' కున్న అర్థం సరిగ్గా అతుకుతున్నదని పిస్తుంటుంది నా మనస్సుకు—

పోతే, రెండవపదం 'గన్నేరు'—ఇది 'కర్ణికార' శబ్దభవంగా నిరూపించారు వ్యాసకర్త—ఇట్లా నిరూపించేముందు "గోగుపూవు" అనే అర్థాన్ని ఇచ్చే 'కర్ణికార' నుంచి ప్రవృత్తిదమైన 'గన్నేరు' ఎట్లా వస్తుందా అనే అనుమానం ఆయనకూ కలిగింది అది దృష్టిలో పెట్టుకుని ఆయన చాలాసేపు మర్థించినా, ఆ మర్థనయొక్క ఉద్దేశ్యం చివరవరకూ సరిగా స్పష్టంకాలేదు — కొండగోగుపూవు పసుపు పచ్చగా ఉంటుంది 'గన్నేరు'లో రచయిత గ్రహించిన ఒక రకపు గన్నేరూ పసుపు పచ్చగా ఉంటుంది రంగుకున్న సామ్యంవలన కొండగోగును వ్యవహరించే కర్ణికార పదాన్నుండి గన్నేరు వచ్చిందని ఆయన ఊహ!—కాని ఇక్కడ నాకు చిన్న అనుమానం—'గన్నేరు' అనేపేరు ఒక్క రంగకే వస్తుపుష్పానికే కాదు ఎఱుపురంగు పూవుకూ, తెల్లరంగుపూవుకూ కూడా ఉందేపేరు—మరి వర్ణసామ్యంవలన గన్నేరు అనేపదం 'కర్ణికార' నుంచి ఏర్పడితే వర్ణ విభిన్నత కలిగిన, మిగిలిన పూవులకెట్లా అన్వయిస్తుందో?—

కాగా అసలు చెప్పవలసిన విషయాన్ని మనస్సులో ఉంచుకుని పరిశీలిద్దాం—'గన్నేరు' కు తెలుగు 'అరళి' అని తమిళంలోని పేరు సర్వ గన్నేరుకు "తింగరళి" అనే ప్రత్యేకనామంకూడా ఉన్నది అయితే ఈ గన్నేరుకూ అరళికీ ఎట్లా పొసగుతుందా అన్న ఆలోచన మొదట కల్గక తప్పదు—ఇక, శ్రీ శర్మగారు రంగును వివరించినట్లుగా కాక పువ్వుయొక్క ఆకారాన్ని చెప్పిస్తాను—ఈ జాతి పూవు అంతా, రంగులో భేదాన్ని పాటించకుండా, ఆకారంలో ఒక 'గిన్నె' వలె ఉంటుంది—ఈ గిన్నెకు ద్రావిడ ధాతు రూపం, కిణ్ణి—తెలుగులో అదే గిన్నె— కన్నడంలో 'గిణ్ణల్' అనీ, మళయాళంలో కిణ్ణం, అనీ గోచరిస్తుని పూవు యొక్క ఆకారాన్ని మనస్సులో ఉంచుకుని, వర్ణనాత్మకంగా నామవాచకాలను ఏర్పరచుకునే పద్ధతి భాషలలో ఉన్నది గనుక, 'కిణ్ణరళి' లేదా 'గిణ్ణరళి' అనే రూపాల ఏర్పాటు జరిగి ఉండవచ్చు—ఇట్లా ఆకారాన్ని పేరులో తెలియజేసే పూవులు మనకు చాలా ఉన్నవి ముద్దబంతి, ఒంటిరెక్కబంతి—కారబ్బంతి—చేమబంతి మొదలైన 'బంతి' జాతిలోని భేదాలు—గ్లాసు పూవులు— కాగితపు పూవులు— ఇత్యాది చెప్పేరు జాతి పూవుల పేర్లూ ఇటువంటివే! ఇదే విధంగా నిర్మితమైన "కిణ్ణరళి" లో నుండి 'గన్నేరు' అనే పదం ఉద్భూతమైనదంటే అందులో విప్రతిపత్తి లేదు —గిన్నెవంటి ఆకారం ఈ జాతికి చెందిన అన్ని రంగుల పూవులకూ ఉన్నది ఆ జాతి పూవు పేరు అరళి కాగా గన్నేరు అనే పేరు సాధారణ నామమై రంగు భేదాలను బట్టి, పచ్చ గన్నేరనీ, తెల్ల గన్నేరనీ, ఎఱ్ఱ గన్నేరనీ, రంగును బట్టిన విభాగాలను ఏర్పరించుకున్నది!—ఇట్లా వచ్చిన జనన వృత్తాంతం ఈ పదానిది!—

ఇక, మూడవ పదం, ఎండ—'ఆతపము' అనే సూర్యకాంతికి తెలుగు పదమిది శ్రీ శర్మగారి అంచనా ప్రకారం దీనికి మూలం 'ప్రచండ' అనే సంస్కృత పదంలోని ఉపసర్గ విరహితమైన 'చండ' అని విదితం—'ప్రచండ' ప్రాకృతంలో 'పయండ' గా మారి ఉపసర్గ జారి అ'యండ' 'ఎండ'గా మారిందంటారు ఆయన

ఇంత డొంక తిరుగుడుగా చెప్పడం కంటే సంస్కృతపు 'చండ' 'ఎండ'గా మారింది అనకూడదా అని ప్రశ్నిస్తే, "కూడదు" అనే సమాధానం మనకే స్ఫురిస్తుంది పదంలో తొలి అక్షరం మీద ఊనిక ఉంటుంది అట్టి ఊనిక గల అక్షరం లోని హల్లుకు గాని, అచ్చుకు గాని సాధారణంగా మార్పు అంటూ కలుగదు కాబట్టి 'చ' లోని చ కారం జారి పోవడం గాని, మిగిలిన 'అ' 'య' గా మారడం గాని అసంభవమని రచయితకు కూడా తెలుసు అందుకనే తన ఊహకు అనుకూలంగా ఆయన మొదట 'ప్ర' అనే ఉపసర్గను చేర్చుకోవలసి, తరువాత అవసరంకొద్దీ దాన్ని జార్చుకోవలసివచ్చింది—అట్లా 'ప్రచండ', 'పయండ'గా మారుతుంది మారిన తరువాత అక్కడి 'ప' ఉపసర్గ అనే దృష్టి ఉండడం అసంభవం —అదొక ఏకపదంగా ఆ భాషలో అమరిపోతుంది అటువంటప్పుడు, 'ప' అనే వర్ణాన్ని కేవలం సంస్కృత పదంలోని ఉపసర్గను దృష్టిలో పెట్టుకు[illegible]విడదీయడం ఎట్లా అనే ప్రశ్నకు అవకాశమున్నది కాగా, 'పయండ' అనేది మహీ పరిగ్రహమై తెలుగులోనికి ప్రాకృత భవంగా రావలసి వస్తే

'తెండ' అనో 'వెండ' అనో రాశారేగాని, పై విధంగా రాదేమో అని నా అనుమానం!—

ఇక ద్రావిడ జన్యమేనని తీర్మానించ బూనుకుంటే, తద్ధాతువులు, వెళ్, వెస్ అనే రెంటిని గ్రహించవలసి ఉంటుంది! మొదట ఈ ధాతువుల నుంచి వచ్చిన రూపాలను చూద్దాం

వెణ్ణిరమ్ (వెళ్ + నిరమ్)—తెల్లరంగు

వెళ్ళై — తెలుపు.

వెణ్ణిల (వెళ్ + నిల)—వెన్నెల

వెళ్ళి — వెండి.

వెలి — బయల

వెళ్ళై — తెల్లదనమూ—ఈ పదాలు నిరూపించే ప్రతి వస్తువూ తెల్లదనమో, ప్రకాశమో ఉండేటే ఉన్నది అసలు వెళ్, వెస్ అనేవి రెండూ ప్రకాశించు అనే అర్థాన్నిచ్చే ధాతువులు— ఈ 'ఎండకు తమిళంలో '-యిల్' అనేపదం ఉన్నది— మరి యీ ధాతువులకూ 'ఎండ'కూ ఉన్న సంబంధమేమిటి అనేది చర్చ—ధాతువులు ఉన్నవి ఉన్నట్లుగానే నామ వాచకాలుగా మారనక్కర్లేదు—ఉదాహరణకు, "పలుకు",—"ఉలుకు", ఇత్యాదులు— ఇటువంటి ఉదాహరణాలను కేవలం ద్రావిడ ధాతువులను తీసుకుని కూడా చూపించవచ్చును—కాని చాలా వరకు ధాతువులు నామ రూపాలుగా మారాలంటే కొన్ని ప్రత్యయాలు కలవటం అవసరం ఇవే కృత్ప్రత్యయాలని వ్యాకరణంలో వ్యవహృతాలు— క, గ, చ, త, ౦, ౦, మొదలైనవి కొన్ని యీ ధాతువులకు చేరిని—'ఎండ'లో ప్రకాశత,— సరిగా చెప్పాలనంటే,—తీక్ష్ణత (Brightness) ఉన్నది 'వెళ్' అనే ధాతువుకున్న అర్థమదే వెళ్ళి అనే తమిళ రూపాన్ని తీసుకుందాం—అది తెల్లని వైభవాన్ని చెప్తుంది—అదే తెలుగులో 'వెండి'గా మారింది—అట్లాగే వెళ్ళై, మ వెళ్ళ అనే 'ప్రకాశా'ర్థాన్నిచ్చే ధాతువులు—'వెండ'గా మారి ఉండటంలో విప్రతిపత్తిలేదు—లేదా 'ఎడ్' అనే ధాతువు కూడా ఒకటి ఉన్నది—దానికి 'వేడి' అనే అర్థం ఉన్నది దీనికి కృత్ప్రత్యయం 'డ' చేరి 'ఎండ' అయినదన్నా అనవచ్చును—అదీ కాక, పైన చెప్పిన ప్రకాశతను వెలువరించే వస్తువులన్నీ ఆ వెళ్ ధాతువుకు సంబంధిగా ఎట్లా ఉన్నవో, అట్లాగే, వేడి, వెలుపల, వెచ్చన, ఎట్ట మొదలైనవన్నీ ఒకే ధాతువునుండి వచ్చినవి అనటం సమంజసంగా కనిపిస్తుంది—ఇట్లా ఏర్పడిన 'వెండ' ఎండగా మారవచ్చు తెలుగు మాటల మొదటి యకారమూ, వు ఉ పోవటంలా విపరీతసంఖ్యచిత్తు ఆ అలవాటు చొప్పు నే, ఈ పొల్లులను అచ్చులుగా మార్చుకుని వ్యవహరించడం సహజమై పోయింది. ఈ మార్పువన్న ప్రాబల్యం జానపదుల వ్యవహారంలో బాగా కనబడుతుంది— 'వెలుగు'ను 'ఎలుగు' అనీ, 'వెన్నను' 'ఎన్న' అనీ, 'వెచ్చగా'ను 'ఎచ్చగా' అనీ ఇత్యాది రూపాలు మనం వింటూనే ఉంటాము నాగరకత తెలిసిన జనులకీ మార్పులు నవ్వు పుట్టించవచ్చు కాని వాళ్ళకూ తెలియని 'ఎండ' వంటి పదాలు అంతగా మారి దాగుడు మూతలాడుతూ ఉన్నవని నా ఊహ— ఇది దీని వృత్తాంతము

ఇక మిగిలినది 'చాత్తు'— ఇది 'శస్త్ర' శబ్దభవమని రచయిత అభిప్రాయం, 'చాత్తు' అనేది తెలుగులో ఎట్లా ఉన్నదో, 'చాత్తు' అని తమిళంలో కూడా అట్లానే ఉన్నది శాస్త్ర మళయాళంలోనూ, 'చాత్తు' అని కన్నడంలోనూ దీనికి సమాన రూపాలున్నవి నిజానికి ఇది శస్త్ర శబ్దభవమే అయితే సంస్కృతి ప్రాబల్యం లేని తమిళంలో కూడా దాంపత్యం విచిత్రం—ఎట్లాగో వచ్చినది అని చెప్పకుంటే అన్నిటిలోనూ 'చాత్తు' అనే తద్భవరూపమే కనపడి ఉండేదికాదా!—ద్రావిడ భాషలకు సహజమైన సూక్ష్మ విభేదాలతో ఈ రూపం అన్నిటా కనపడుతూ ఉన్నదంటే దీన్ని తద్భవమనడానికి నా మనస్సు సంకోచిస్తున్నది—ఒక పదం తత్సమం కానీ, తద్భవం కానీ, ఒక భాషలో జొరబడిన తరువాత, ఆ భాషా సాంప్రదాయములనే అలవరచుకుంటుంది గదా, అటువంటప్పుడు 'శస్త్ర' 'సాత్తు'గా 'చాత్తు' గా, 'చెత్తు' గా మారిందంటే ఆ సందర్భమేమిటి అని ప్రశ్న రావచ్చును—ఇదీ ఆలోచించవలసిన విషయమే!—అయితే ఈ పదానికి దగ్గరగా ఉన్న ధాతురూపమేమీ ద్రావిడములో కన్పించదా అని పరిశీలించవలె!

'కసు' 'కేసు' అనే ధాతువులకు చెడిన, పనికి మాలిన అనే అర్థాలున్నవి వీని మూలకంగా వచ్చిన తెలుగు రూపాలు, చెక, చెత్త ఇత్యాదులు తమిళంలోని 'కట్టు' అనే నామ రూపానికి తెలుగులోని సరియైన రూపం "చట్టు" అని—భాషా నియమాలను అనుసరించి "క, చ"లు రెండూ పరస్పర వినిమయం పొందే వర్ణాలు ఒక భాషలో 'క' వర్ణయుత రూపం మరొక భాషలో 'చ'కార యుతంగా మారుతుంది.

చెయ్ — కెయ్

చిలుక — కిళి

చెట్టు — గిడ

కెట్ట — చెట్ట ఇత్యాదులు

ఈ 'చట్టు'కు 'చెడుగు' అనే అర్థం ఉన్నది కాగా దీనికి మూలమైన 'కట్టు'కు, పనికి మాలినది, చెడినది, అనే అర్థాలు రెండూ ఉన్నవి—"ఏది చెడ్డదో అది పనికిమాలినది" అనే వ్యాఖ్యానాన్ని చెప్పుకుంటే, చట్టుకు, 'పనికిమాలిన' అనే అర్థాన్ని కూడా సరిపెట్టవచ్చు—చెట్ట, చెత్తగా మారుతుంది అనుకున్నా, లేదా 'కట్ట' నుంచే 'చెత్త' ఏర్పడిన దన్నా ఇందులో అసమంజసత ఏమీ ఉన్నదనిపించదు!—ఈ విధంగా ఇది ద్రావిడ భాషాజన్యమే అని నా ఊహ.

ఇట్లా నాలుగు పదాలను చర్చించాం. ఇక ఆ చర్చలోని యుక్తాయుక్తాలను పరిశీలించి నిలబెట్టే శ్రమ విజ్ఞులకే వదలి వేస్తున్నాను. ఇదంతా కేవలం నా ఊహా మాత్రం!—ఇట్లా వ్రాయడం పెద్దల ఉద్దేశాలను ఖండించాలనే ఊహతో కాక, మనస్సులో ఉన్న సందేహాలను అందరికీ చెప్పుకోవలెననే జిజ్ఞాసతో—దీనిని సహృదయతతో మన్నిస్తారనీ, అన్యథా భావించరనీ ఆశిస్తున్నాను.

శ్రీమతి నాయని కృష్ణకుమారి

గ్రంథవిమర్శనము

మహిష శతకము

[పద్యకావ్యము]

కావ్యతీర్థ, కవితావతంస, శ్రీ కట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి. సాహితీసమితి. తెనాలి, వెల ఒక రూపాయి.

సంస్కృత వాఙ్మయంలో అవహేళన (satire) కావ్యాలు చాలా తక్కువ. ఒక్క శతకవాఙ్మయంలో కొన్ని అవహేళన శతకాలు కనిపిస్తున్నాయి. జగన్నాథపండితరాయలు రచించిన అన్యాపదేశశతకము మొదలైన వీ జాతిలో చేరతాయి. ఇవన్నీ వేళ్ళమీద లెక్కపెట్టవచ్చును. అటు ఆంగ్ల వాఙ్మయంతో పోల్చిచూచినా, ఇటు తెలుగు వాఙ్మయంతో పోల్చిచూచినా సంస్కృత సారస్వతావహేళనలో అంత తీవ్రతగాని, బాహుళ్యం గాని కనిపించదు. కుట్టికవి రచించిన ఒక్క మహిష శతకమే ఈ లోటు చాలావరకు భర్తీ చేస్తుంది.

ఇతడు తంజావూరు ప్రభువు ప్రతాపసింహుని (1782—1769) సమకాలికుడు. బహుశః ప్రభువు అశ్రద్ధవల్లనో, ఆ స్థానంలో చేరుకున్న అల్పజ్ఞుల గూడుపుఠాణీలవల్లనో ఈ కవి కవితా గోష్ఠికీ, శాస్త్రవ్యాసంగానికీ నీళ్లు వదులుకొని కేవలం హాలం చేపట్టవలసినవాడైనాడు. అయితే సహజకవి అయిన ఇతని ఉత్సాహానికి కొరడింపు కలగలేదు—దాని ఫలితమే ఈ మహిషశతకము. ఈ శతకం కర్ణాకర్ణిగా విన్న ప్రతాపసింహునికి చిట్టచివరికి పశ్చాత్తాపం కలిగించిందని మహిషశతక వ్యాఖ్యాత ఒకడు వ్రాస్తున్నాడు. కాని ఇది చరిత్ర పరిశోధకుల రగడకు వదిలి పెట్టవలసిన విషయం.

చివరికి కవి నూరునిష్కాలు ఖర్చుపెట్టి కొన్న దున్నలనుకొని వ్యవసాయం చేస్తూ 'మహిషప్రభువు'ను ఉద్దేశించి వ్యాజస్తుతి పూర్వకంగా సుమారు నూరు శార్దూల విక్రీడితాలు వ్రాశాడు. వీటితో కవి—తన ధాన్యం అపహరించుకుపోయిన [illegible] చోరులు మొదలుకొని రాజాస్థానంలో తిష్ఠవేసుకుని కూర్చున్న ప్రభువుదాకా—అందరినీ గట్టిదెబ్బలు కొట్టాడు. ఈ సందర్భంలో కవి తన ప్రభువును నిశితంగా అధిక్షేపించిన అనువాద పద్యం ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను

“కాలం దున్నియయు దున్ని,
తేజులు ఫ్లాంతిం గుడంగా కేల? యీ
కాలం విప్పటి సత్యకోటి
గొలుసంగా తెప్ప గొల్వంచుమా!
పాలిం దెల్వియు చేటలేదని
పగర్వంబోడు నీకంటెనుం
గూళల్ వీరు లులాయ!
గీర్పతిస్పృతిం గొంది న యువ్యారిలోకా!”

అయితే మూల శ్లోకంలోని “త్వత్తో మూఢతమా ఇమే, భవని హి త్వాం తేషు వాదస్పృతి” అన్న పాదం అనువాదం తిన్నగా రాలేదు. మూలంలో “నీకంటె వీరు మూఢతములు” అనే అర్థం వస్తుంది. దీనికి అనువాదకులు “నీకంటెం గూళలు వీరు” అని వ్రాశారు. కూళ అనే పదానికి మూఢుడు అనే అర్థం లేదు. పైగా ఈ పదంవల్ల కుత్సితులు, దుర్మార్గులు అనే అర్థం స్ఫురిస్తున్నది. ఇందుచేత, ఈ పాదంలో మూలార్థం బాగా కుంటుపడిపోయింది.

ఈ క్రింది శ్లోకంలో మూలంలో ప్రశ్నార్థకంగా ఉన్న వాక్యం అనువాదంలో కేవలం ఒక విషయం చెప్పే వాక్యంగా మార్చివేశారు. దీనివల్ల మూలంలో వచ్చిన తీవ్రత బాగా తగ్గిపోయింది. ఈ మూలము, అనువాదము ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను.

“భూపో భూపతిరీశ కింన్వనుగతా
జాతిర్ఘటత్వాదివత్
భూమావత్ర యదీశ రక్షతి జనాన్
రాజా స ఏవ స్వయమ్
కింనూనాపతయః కిరాతవద మే
క్రూరాః కిరాతా ఇవ,
ప్రాయః సార్వజనీన కాసరపతే!
రాజా త్వమేవాసి నః”

ఈ శ్లోకానికి వీరి అనువాదం ఇది
“భువిలో రాజపదంబు జాతిపరమై
పాల్పడ ఘటత్వాది జా
తివలెన్, తెల్లజనావనక్షముడె శ్రీ
రాజనంగా; కిరా
తవులం గ్రూరులునై కిరాతులవలెన్
రూపొందిరీ రాజు, లో
మహిష, నన్ సార్వజనీన! కాసరవరా!
మారాజువే సుమా!”

ఘటత్వాదిజాతివలె భూపపదానికి జాతి అనుగతమై వస్తుందా?” అని ప్రశ్నార్థకంగా రచించిన

మొదటి పాదానికి "భువిలో రాజపదంబు జాతిపరమై పొల్చుం ఘటశ్యామ జాతిజలేన్" అనే అనువాదం సరికాదు.

అయితే ఇల్లాంటి దొసగులే అనువాదంలో ఎక్కడో సకృత్తుగా గాని కనబడవు తెలుగు యతిప్రాసలవంటివి సంస్కృతంలో లేనే లేవు మూలశ్లోకాలు తెలుగులోకి దించేటప్పుడే యతి ప్రాసలు నిగింపులు జాగ్రత్తగా చూసుకోవాలి నరసింహశాస్త్రిగారి అనువాదం ఇవ్వన్నీ గడిచి, గట్టిపాకంలో పడింది ఈ క్రింది పద్యాలు వీరి ధారాళరచన కుదాహరణగా తీసుకోవచ్చును

"తనువున్ దుర్జనియుల్ పానర్పుగొని,
త్యర్పంపాదితంబైన యా
సనున్ ధాన్యము దోచివేయగ
కుబేదారుల్ కతంజేము, నా
మన గూహించినదానినిన్ విమము,
ప్రేమకా బల్మినిం దాల్మినిం
వనయుల్ తండ్రినవంబు గొందురుగదా!
ధాత్రిన్ లలాయాధిపా!
"సరివాయించిరినోక్తి పేర దర్పమం
జేమంత కోశాసంబు సే
యవు, నీ వల్ల యవస్థలం దలయి చే
శాశ్వారముం బూని యుం
దువు, దుర్వంచకు లక్ష్మీవస్థవిమయుల్
దుష్టుల్ నృపుల్ చా, లిసీ!
భువి ద్వ్యాధులమై గడింతును
ముదంబుం గాపరాధీశ్వరా!"

మహాకవి కతకము ఆంధ్రకవితాభిమాను లందరు తప్పక పఠింపవలసిన అనువాద కావ్యము

కావడికుండలు

[కథల సంపుటి]

బలివాడ కాంతరావు ప్రచురణకు— తెలుగు నాడు ప్రచురణలు 11, 97, మెయిన్ రోడ్డు విశాఖపట్నం వెల ఒకరూపాయి ఈ సంపుటిలో 'కావడికుండలు' 'అర్ధభాగాలలో భిన్నహృదయాలు' అనే రెండు పెద్దకథ లున్నాయి.

సుందరం అనే యువకుడు ఒక డాక్టరు ఇంట్లో ఉంటూ ఆయన ఆసరాతో చదువుసంధ్యలు సాగిస్తూ ఉంటాడు ఈ డాక్టరు చిన్నప్పటినించీ బాగా కష్టపడి పైకి వచ్చినవ్యక్తి, ఈయన కుమార్తెల్లో కాంత అనే అమ్మాయి ఇతన్ని ప్రేమిస్తుంది. కాంత తల్లికి అంతగా ఇష్టంలేకపోయినా చివరికి సుందరానికీ, కాంతకు వివాహం జరుగుతుంది. సంగ్రహంగా ఇదే 'కావడికుండల'లో కథ

ఈ కథకులు సామాన్యంగా విశాఖపట్టణ ప్రాంతంలో ఉన్న కొన్ని మధ్యతరగతి కుటుంబాలను తీసుకుని వాటిచుట్టూ కథలల్లుతూంటారు కావడానికి 'కావడికుండల'లో ప్రేమే కథావస్తువు ఈ రోజుల్లో ఈ 'ప్రేమకథలు' వందలకొద్దీ వచ్చి పడుతున్నాయి వీటిలో ప్రేమస్వభావ వివేచనగల మంచి కథలు వేళ్ళతో లెక్కపెట్టవచ్చును బలివాడ కాంతారావుగారి లాంటి ఉత్తమకథలు వ్రాసే యువక కథకుల్లో ముఖ్యులు

ఈ పెద్దకథలో అల్లిక జిగిబిగించి అంతగా చెప్పుకోదగినదేమీ లేదు గాని, వ్యక్తుల స్వభావపరిశీలన సంపూర్ణం చాలా సూక్ష్మంగా నడిచింది సామాన్యంగా ఈయన కథలలో ఈ దృష్టి ఎక్కువ ఇందులో కాంత మొట్టమొదట సుందరం అంటే అంతగా ఇష్టంలేనిదానిగా కనబడుతుంది కాని కథ చివరికి వచ్చేసరికి మాత్రం ఇది ఆమెలో లోపలి ఊహ కాదని తెలిసిపోతుంది ఇలాంటి వ్యంగ్యస్వభావోన్మీలనలో ఈయన బాగా జాగ్రత్త వహించారు.

అయితే ఇంచుమించుగా ఇలాంటి కథే తీసుకుని వీరు ఇటీవల 'బూచి' అనే పెద్దకథ భారతిలో ప్రచురించారు ఈ రెండిటిలో ముఖ్యసమస్య ఒక్కటే 'బూచి'తో పోల్చినప్పుడిది రంగుమాసిన బొమ్మలా కనబడుతుంది ఇలా ఒకే ఇతివృత్తం రెండు కథలలో వస్తూవుంటూ రావడంవల్ల ప్రస్తుత కథ బాగా దెబ్బతిన్నది

ఈ సంపుటిలోని రెండో కథ ఆకారంలో చిన్నదయినా మొదటిదానికంటె బాగా పాకంలో పడింది. ఇందులో కిష్టయ్య లేమివల్ల నానా ఇబ్బందులు పడుతూ సంసారం ఈదలేక చివరికి సన్యాసం పుచ్చుకుంటాడు కాని ఇతని భార్య గుండెనిబ్బరంతో కష్టాలన్నీ దాటుకుంటూ సంసారయాత్ర సాగిస్తూంటుంది సన్యాసంమీద విరక్తిపుట్టిన కిష్టయ్య చివరికి మళ్ళీ సంసారంలో ప్రవేశిస్తాడు ఇదే ఇందులో కథ. అల్లిక మొదటిదానికంటె బాగా నడిచింది. కథావ్యక్తులను కళ్ళకుకట్టినట్టు చూపించడం కోసం ఈయన చాలా జాగ్రత్త తీసుకుంటారు. ఈ కథలో వీరి పాత్రలు మరింత సజీవంగా కదులుతూంటాయి వారి సంభాషణలు, ఛలోక్తులు చదువుతూంటే మనం తెలుగుదేశంలో తిరుగుతూ ఆయా వ్యక్తులతో మాట్లాడుతున్నట్లే ఉంటుంది.

ఈయన చిన్నతరంవారిలో బాగా ముందుకు వస్తున్న కథకులు. కథకుని కుండవలసిన ఉత్తమగుణా లెన్నో ఈయన దగ్గిర కనబడతాయి.

అయితే వ్యాకరణాదిక రచనలో ఈయన అంతగా జాగ్రత్త తీసుకుంటున్నట్లు కనబడదు ఉదాహరణకు కావలసినుండలలో ఒక చోటలో "ఏమైందంటే" అనే మాట తీసుకుందాము మిగిలిన వ్యావహారిక సంభాషణలకి ఈ మాటకీ పొత్తుకుదరక బాగా ఎబ్బెట్టుగా వినిపిస్తుంది ఇల్లాంటి చిన్న చిన్న దోసగులు జారనీయకుండా ఇకనింపైనా వీరు జాగ్రత్తపడగలరని ఆశిస్తున్నాను

పాలతరగలు

[కథాసంపుటి]

కోట శ్రీరాములు ప్రకాశకులు ప్రకృతి కార్యాలయం ట్రస్టు, విజయవాడ వెల రెండు రూపాయలు

ఇందులో పదమూడు కథ లున్నాయి వీటి అన్నింటిలోను వనకట్నాలు, భార్యాభర్తల కలహాలు, కోడంటికాలు, అల్లుళ్ళ అలకలు మొదలైన సాంప్రదాయిక సంఘవ్యవహారాలన్నీ కథావస్తువులుగా వస్తాయి అనగనగా ఒకరాజు తరాజుకేడుగురు కొడుకులు అన్నట్టుగా ఈ కథలన్నీ సాఫీగా నడిచి పోతూంటాయి అయితే అనగనగా అని మొదలు పెట్టిన కథ చివరికి వచ్చేసరికి చాలా చమత్కారంగా అఖరవుతుంది అయితే ఈ కథల్లో చివర ఇల్లాంటి చమత్కారాలేవీ కనబడవు కథలన్నీ ఒక పత్రికా విలేకరి జరిగిన సంగతులు వరసగా వ్రాసుకుపోతూన్నట్టుగా చాలాసారుగా నడుస్తాయి ఇందులో కొన్ని కథలు మరీ ప్రకృతి వైద్యం ప్రచారంగాగ పాఠకులకు అరోగ్యకరంగా ఉంటే ఉండవచ్చును గాని అంత రుచిగామాత్రం ఉండవు

ఈ కథ లన్నిటిలోను 'కమ్మరి వలపు' అనే చివరి కథే కొంత సంతృప్తికరంగా ఉంది

మొత్తంమీద ఈ కథ లన్నిటిలోను కథ చెప్పడంలో పెద్దలోపాలు కనిపిస్తున్నాయి కథకు లీ విషయంలో ఇంకా బాగా జాగ్రత్తపడాలి

జీవనగమన ప్రసూనము

[కవిత]

చదలవాడ పిచ్చయ్య, వస్యసాహిత్య పరిషత్తు, గుంటూరు కాపీలకు సెంట్రల్ బుక్ హౌసు, మెయిన్ రోడ్, విజయవాడ 1 వెల ఒక రూపాయి

ఈ రచయిత మొదట కొంతకాలం సాంప్రదాయికమైన హైందవ ధర్మసూత్రాల నమ్మకం కుదుర్చుకొని తదాచరణలో పాటుపడ్డారు. తద నంతరం అవి విడిచిపెట్టి పూర్తిగా మార్క్సిష్టుగా మారిపోయారు. కొంతకాలం ఆ మార్క్సిష్టు పంథా గాంధ్రదగోళంలో కిందామీదా పడి, ఉక్కిరిబిక్కిరై, దానిమీద తిరుగుబాటుచేసి మళ్ళీ మొదటికివచ్చి ఈ "జీవనగమన ప్రసూనా" రచన కుపక్రమించారు హైందవ ధార్మికదృక్పథానికీ, మార్క్సిష్టు దృక్పథానికీ ఉత్తరదక్షిణ ధృవాలకున్నంత తేడా ఉంది. చాలావరకు సాంఘిక విషయాలలో ఈ దృక్పథాల లక్ష్యాలు ఒకటేకావచ్చును కాని ఈ లక్ష్యసాధన కోసం చేసే ఆచరణలోనే పెద్ద తగాదా వస్తుంది ఈ దృక్పథాల యోగ్యతా యోగ్యతల విషయంలో ఇంకా—ఈవేళదాకా—తీవ్రంగా వాదోపవాదాలు సాగుతూనే ఉన్నాయి చదల పిచ్చయ్యగారి గ్రంథానికి వ్రాసిన నాంది చదివితే ఆయనలో జరిగిన పరివర్తన—సూచనలు కనిపిస్తాయి. కొందరికి కొన్ని విషయాలలో కొన్ని ఇష్టానిష్టా లేర్పడతాయి ఆ ఇష్టానిష్టాలు సర్వథా ఆచరింపదగినవే అని నిరూపించడానికి తగని మనుష్యులు తమతమ మేథాసంపత్తి నుపయోగించి కొన్నికొన్ని సిద్ధాంత గోపురాలు కట్టుకుంటారు చాలామంది జీవితాంతం వరకు అలాంటి గోపురాలలోనే హాయిగా కాలక్షేపం చేస్తుంటారు ఆ గోపురాలు కూలినపుడు కొందరు మళ్ళీ కొత్తకట్టడాలు ప్రారంభిస్తారు పిచ్చయ్యగారి రెండో వర్గానికి చెందిన వ్యక్తిలా కనిపిస్తారు

ఇక వీరి కవితావిషయం దీనిలో గీతపద్యాల్లాంటి రచనలు మొదలుకొని అనేకమైన మాత్రాచ్ఛందస్సులు దొర్లుతూంటాయి అలాగే "రాగ అనురాగ" లాంటి వ్యాకరణ విరుద్ధసంధులు, ప్రయోగాలు అక్కడక్కడ దొర్లుతుంటాయి

ఈయన రచనలో తపన, నిజాయితీ కనిపిస్తాయిగాని, ఈ రెండు కవిత్వంగా మారిన ఘట్టాలు చాలాస్వల్పం అసలు పిచ్చయ్యగారిలో ఉన్న కవితాశక్తి చాలా స్వల్పం మొత్తం 32 పుటల రచనలోను కవిత్వస్థాయికివచ్చిన పంక్తుల సంఖ్య ఇరవైముప్పై కన్న ఎక్కువ ఉండదు 'జ్ఞాన జిజ్ఞాస'తో తను 'ఆదర్శమయిని' అన్వేషించడంలో రచయిత పడిన తపనే ఈ కావ్యవస్తువని పాఠకులకు స్ఫురిస్తుంది కాని ఈ వ్యంగ్యం మొట్టమొదట కొంచెం క్లిష్టంగా కనబడి, తరవాత తరవాత స్పష్టపడుతుంది.

ఈ క్రింద ఉదాహరించిన ఒకటి రెండు ఘట్టాలనుబట్టి వీరి రచనాస్వభావం గ్రహించవచ్చును

"ఈ నిశిధి తెలియరాని విధాన ఎవరికోరకు?
ఎవరికోసరకు? గాలించి తిరిగినాను
[illegible]
ఇదికి ఇదికి వేసారి విసిగినాను

అగ్రహావేశపరుడనై అలసినాను
పొంగినాను కంపితుడనయి పోయినాను
విడిచినాను వేడి నిట్టూర్పులు విడిచినాను
కంట దడియూరగా ఏడ్చి కాగినాను
గొంతు విడరాని వేగాన గోడు పెట్టి
ఎన్ని నోములు నోచిన దీక్షలమ్మొ
ఆగిఆగి విదారించి వీక్షించి అర్థమనక
అరయగా నేను జ్ఞాన జిజ్ఞాసినయితి "

ఈ రచన చివరిభాగంలో ఈ చివరి పంక్తులు కూడా పరిశీలింపదగినవే.

"కన్నవన్నీ కలసి
విన్నవన్నీ తెలసి
జ్ఞాన జిజ్ఞాసలో
కలసి వడిపోయగా
కరుణామయసారాయినా
కరగికడలైపోయెనా."

రచయిత తాను చెప్పదలచుకున్నదంతా పై నాలుగు పంక్తులలోను స్పష్టంగా స్ఫురిస్తున్నది

ఈ కావ్యానికి తెలికిచర్ల వెంకటరత్నం, శ్రీవార్ల వెంకటేశ్వరరావు, పా. వే. రాజమన్నారు, మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ మొదలైన ప్రముఖులంతా పీఠికలు వ్రాశారు. వీరిలో చాలామంది ప్రశంసించినంత గొప్పదనం దీనిలో కనబడదు. అయితే కొంత మొహమాట పడి పీఠికవిధంగా వ్రాసిఉంటారని తోస్తుంది ఇలా మొహమాటపడడం ఈనాటి పీఠికాకర్తలలో చాలామందిలో కనిపిస్తూంది నేటి తెలుగు వాఙ్మయంలో ఇది ఎంత తొందరగా పోతే అంత మంచిది

ఎచ్చటికోయ్

[కవిత]

చదలవాడ పిచ్చయ్య సంస్కృతి ప్రచురణలు, విజయవాడ వెల నాలుగు అణాలు ఇందులో పిచ్చయ్యగారు ప్రత్యేకంగా చెప్పదలచుకున్నదేమీలేదు శ్రీ శ్రీ "మరో ప్రపంచం"లో జనాన్ని 'పదండి ముందుకు' అని ప్రబోధిస్తే ఇందులో వీరు అంత కంగారుగా ముందుకు పరుగెత్తడం చాలా తప్పనీ, తొందర పడకూడదనీ, కాస్త తమాయించాలనీ ప్రబోధిస్తారు. శ్రీ శ్రీ రచన ప్రచారమార్గం నాటి కవిత్వపద్ధతిలో పద్ధతికాని - పిచ్చయ్యగారి [illegible] చివర కాకా ప్రభావంగానే [illegible] ఇందులో వీరు తికమక లేవీ లేకుండా స్పష్టంగా తమ అభిప్రాయాలన్నీ చెప్పేస్తారు—కవితాభినివేశం ఉన్న వారిది చదవక్కరలేదుగాని చదలవాడవారి అభిప్రాయాలు తెలుసుకోవాలనుకుంటే ఇది చదవవచ్చును—తమభావం పాఠకులకు స్పష్టంగా తెలియాలని గాబోలు—వీరి పుస్తకంమీద "ఒరులకు దా నెరవక తిన, కోరులు కెలవకుండువట్టి యొప్పెడు సమతం, దిరమైన నడవడింగల, పరిణతచిత్తుండు మాప బ్రాహ్మణు డనఘా!" అనే భారతపద్యం ఉదాహరించారు. ఇంకా కుతూహలం ఉన్నవారీ రచనలోని ఈ చిన్నఘట్టం చదివితే చాలుననుకుంటాను

"పోటీపడడం యెందుకురా?
గొప్పలు గొప్పలు పలుకకురా!
ఉన్న యథార్థం చూడుమురా!
కన్నది భావన చేయుమురా
జీవనగమనము తెలియుమురా
ఎచ్చటినుండీ యెచ్చటికో
వెళ్ళేదెళ్ళే దెచ్చటికో

అందలందలుగ మార్గమురా
అందరందరికి తెలుపుమురా
ఎప్పటికోయ్! మన మెప్పటికోయ్
వెళ్లేదెల్లె దెప్పటికోయ్

మేడ మెట్లు

[కథల సంపుటి]

బుచ్చిబాబు దేశి కవితామండలి, గవర్నర్ పేట, విజయవాడ వెల లేదు

దీనిలో 'మేడ మెట్లు' 'నన్ను గురించి కథ వ్రాయవూ' 'దేశం నాకిచ్చిన సందేశం' అనే మూడు కథలున్నాయి

'మేడమెట్లలో' 'కొండయ్య' అనే వ్యక్తికి, ధనం అనే యువతికీ మధ్య నడిచిన ప్రేమగాథ కథా వస్తువు అయితే ఈ ప్రేమ 'అరుణ' అనే ఆ పిల్లతల్లి అసూయవల్ల భగ్నమైపోతుంది 'ధన' మే చివరికి కళ్యాణి అవుతుంది కొండయ్య ఆమెను సమీపించబోతూ మేడమెట్లు జారి కింద పడిపోతాడు. కథ దుఃఖాంతంగా ముగిసిపోతుంది

అయితే ఈ కథలో చివర జరిగిన దుఃఖాంత సంఘటనకు తగినంత పూర్వరంగం కనిపించటం లేదు కథ మలిచి చెప్పడంలోను, చివరిదాకా పాఠకునికి ఉత్కంఠ కలిగించటంలోను రచయిత కనబరచిన నైపుణి చివరికి ఘట్టంలోకి వచ్చేసరికి నిష్ఫలమై కథ అస్పష్టంగా ముగిసిపోతుంది.

ఈ సంపుటిలోని మిగిలిన రెండు కథలు నేటి కాలపు కథలలో పరిగణింపదగిన ఉత్తమ కథలు

'నన్ను గురించి కథ వ్రాయవూ' అనే శీర్షిక దగ్గరనించీ పాఠకునికి ఈ కథలో ఔత్సుక్యం రేకెత్తుతూ ఉంటుంది ఇది సామాన్య సంసారంలో కష్టసుఖాలు అనుభవిస్తూ మౌనంగా తన మనోభావం ప్రకటించకుండానే ఆత్మార్పణ చేసిన 'కుముదం' జీవిత కథ కథ ఏమీ చెప్పవలసింది లేదంటూనే కథకుడీ కథ చెప్పుకుంటూ వెళ్లిపోతాడు కథా కథనంలోను, సున్నితమైన స్వభావ చిత్రణంలోను, కథకుడు చూపించిన కౌశలం ప్రశంసనీయమైనది

ఇక 'దేశం నాకిచ్చిన సందేశం'లోని వ్యంగ్యపూరితమైన అవహేళనం చాలా నిశితంగా నడిచింది ధన సంపాదనమే కేవల పరమార్థంగా కొలిచే సాంఘిక వ్యవస్థను కథావస్తువుగా తీసుకుని దానిని అవహేళన చెయ్యడంలోను, ఆ విషయం పాఠకుల హృదయాలకు హత్తించడంలోను, రచయిత చక్కని నైపుణి చూపించారు.

కథా రచనలో ఎన్నదగిన సామర్థ్యం కల ఈ రచయిత కథలలో అక్కడక్కడ తెలుగు నుడికారం కుంటుపడిపోవడం ఒక లోపం దీనికి 'నన్ను గురించి కథ వ్రాయవూ'లోని కొన్ని వాక్యాలిక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను "తన వ్యక్తిత్వాన్ని గుర్తించుకుని, దాని ప్రభావాన్ని ఇతరులకి తెలియచెయ్యాలన్న హిందూ స్త్రీని మొట్టమొదటగా కుముదంలో చూడగలిగాను ఆమె వొక జీవి, ప్రత్యేకమైన వునికి గలది ఆమెను తొలిగిస్తే ప్రపంచంలో కొంత పవిత్రమైన ఖాళీ ఏర్పడుతుంది నేను చూసిన స్త్రీలు వివాహం జరిగినరోజునే జన్మించినవాళ్లు భర్తను పొడిగిస్తే స్త్రీ ఔతుంది ఇంకా పొడిగిస్తే భర్త సంతానంగా మారతాను, అతను గతించగానే ఆమె స్థూలజీవితం సమాప్తమౌతుంది సృష్టిని ఆహ్వానిస్తూ తెరుచుకున్న తలుపులు భారత స్త్రీలు తెరుచుకోని తలుపులు లేవు ఏదైనా వొక తలుపు పాడై తెరుచుకోనివాడు దాన్ని గురించి చెప్పుకుని మరమ్మత్తుకు సంకల్పించాలి"—అని ఇలా ఈ రచన సాగిపోతుంది ఈ వాక్యాలలో చాలాభాగం రచయిత ఆంగ్లంలో భావించి తెలుగులో వ్రాసినవి

ఈ రోజుల్లో ఆంగ్ల విద్యార్థులు ఆంగ్లభాషా కారకాలతోను, సంస్కృత విద్యార్థులు సంస్కృత

శాశ్వతివాఙ్మయాలలోని వాస్తవికత భావుకత సౌందర్యం ఒక పరిపాటిగా కనిపిస్తున్నది.

వాస్తవిక భాషా రచయితలు తెలుగు సాహిత్యలోకం విషయంలో మాత్రమే [illegible] చాలా అవసరం ఈ రచయిత భాషావిషయంలో ఇంకా కొంత శ్రద్ధ పట్టగలరని ఆశిస్తున్నాను.

1 భార్యలోనే వుంది.

2 దేశం ఏమయ్యేటట్టు?

3 గీతా పారాయణం

ఈ మూడు పుస్తకాలు రచించినవారు గో[illegible]చంద్ చిరునామా: శ్రీకళా ముద్రణాలయం, విజయవాడ. ఈ మూడింటిలో కూడా ఈ పుస్తకాల్లో [illegible] కనబడటం లేదు.

ఇవి కథల సంపుటాలు అని పుస్తకాలమీద ఉన్నది గాని ఈ మూడింటిలోను ఉన్నవి [illegible] చిత్రణాలే.

'భార్యలోనే ఉంది' అనే కథాసంపుటిలోని కథలన్నిటికీ [illegible] స్త్రీ [illegible] సమస్యలతో సంబంధం ఉండడంవల్లనేమో రచయిత దీనికి ఆ పేరు పెట్టారు.

ఈ కథా సంపుటిలోని 'భార్యాభర్తలు' '[illegible]' అనేవి రెండుమాత్రమే కథలవంటివిగా ఉన్నాయి.

'దేశం ఏమయ్యేట్టు?' అనే సంపుటిలో ఈ పేరుగల కథ ఒకటే [illegible] కాదంది. దీనిలో ఆయా రాజకీయపక్షాలు తమతమ ఎత్తుగడలు మాత్రమే లక్ష్యంగా పెట్టుకొని మొత్తం దేశం [illegible] మరిచిపోయిన విషయం రచయిత చక్కగా స్ఫురింపజేశారు. ఇక ఈ సంపుటిలోని మిగిలిన రచనలలో '[illegible]' ఒకటే [illegible] కథగా కనిపిస్తుంది.

ఇక మిగిలిన 'గీతా పారాయణం' లో '[illegible]' ఒక్కటే ఎన్నదగిన మంచికథ.

మొత్తం మూడు పుస్తకాలలోను రచయిత చాలా [illegible] దృక్పథంతో [illegible] తన అభిప్రాయాలు వెల్లడిస్తున్నట్టు కనిపిస్తుంది. [illegible] దృక్పథాలన్నీ [illegible] చేస్తున్నట్టు కనిపిస్తారు. [illegible] కథలన్నిటిలోను రచయిత తన అభిప్రాయ వ్యక్తీకరణకే పాత్రలను ఉపయోగించుకున్నారు. కానీ [illegible] ఈ రచనలకు నిర్దిష్టమైన జీవితదృక్పథం ఏదీ ఉన్నట్టు తోచదు. [illegible] దృక్పథం ఏదీ లేకపోవడంవల్లనే ఈ రచనల్లో నిజాయితీ కూడా లోపించిపోయింది. ఈ రచయిత ప్రస్తుత సాంఘిక పరిస్థితులమీద కొంత తిరుగుబాటుదనం చూపించినా — ఆ తిరుగుబాటుదనం బలంగా ఏ కథలోను [illegible] లేదు. మొత్తంమీద ఈ రచనలన్నీ [illegible] చదువుకోదగ్గ [illegible] కథలవంటివి చాలా తక్కువ.

మంచి ముద్రణ [illegible] భాష ఒక్కటే ఈ మూడు పుస్తకాలలో ప్రత్యేకంగా ఎన్నదగిన గుణం.

Printed & published by S. Sambhu Prasad at the Andhra Patrika Press, No 7, Thambu Chetty Street, Madras. Editor S. Sambhu Prasad.

